COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

Eyvind Johnson

Vise despre trandafiri și flăcări

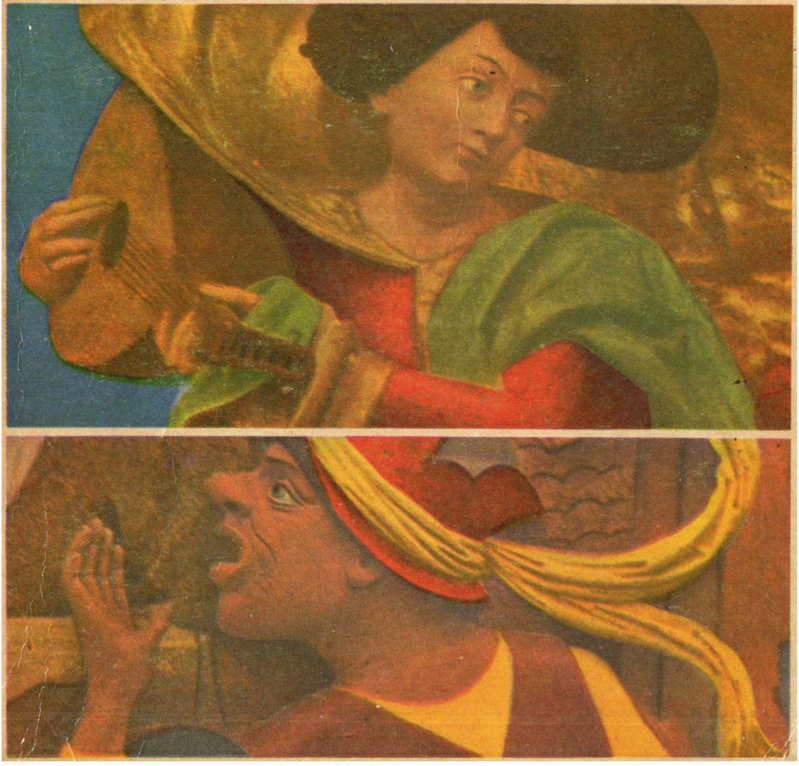

Eyvind Johnson

Vise despre trandafiri şi flăcări

Coperta de H. Guttman

Eyvind Johnson
DRÖMMAR OM ROSOR OCH ELD
Bokförlaget Aldus/Bonniers
Stockholm, 1952

Eyvind Johnson

Vise despre trandafiri şi flăcări

Traducere din limba suedeză de Maria-Alice Botez

Bucureşti — 1970

Editura UNIVERS

Partea întîi

TRECUTUL IESE LA IVEALĂ ŞI O PORNEŞTE LA DRUM

I. PORTRETUL UNUI PERSONAJ SECUNDAR NĂSCUT LA 1592

Daniel Drouin, asesor pe lîngă bailli-ul de Cerisay, adică pe lîngă judecătorul districtual, şi totodată şi funcţionarul civil cu gradul cel mai înalt din tot oraşul, Daniel Drouin, căruia i se dădea cîteodată şi titlul de *conseiller,* consilier, cu o anumită ocazie se exprimase în cîteva cuvinte care nu erau cele mai proaste din cîte a înregistrat istoria. Aceste cuvinte, asupra cărora voi reveni mai tîrziu, reprezentau o critică, într-o oarecare măsură aspră şi îndrăzneaţă, faţă de felul în care o putere tenebroasă întrebuinţase limba latină. Pe drept cuvînt se rîsese mult în acea zi de 24 noiembrie 1632 despre cele spuse de Drouin şi ecoul observaţiei sale amare şi spirituale a ajuns pînă la noi graţie unor documente.

Şi acum, iată cîteva date asupra familiei Drouin.

Bunicul dinspre tată al lui Daniel Drouin fusese tîmplar în oraşul L., aşezat în actualul departament Vienne, în partea de nord a aşa-numitei provincii de sud-vest a Franţei. Locuise într-una din stradelele înguste, cocoţate pe un deal, în partea de sus a oraşului, între biserica Saint-Pierre şi zidul Castelului. Nu se ştie lămurit dacă a fost catolic sau hughenot ; eu unul bănuiesc să fi fost un amestec din amîndouă — amestec nicidecum neobişnuit în acele vremuri şi în acel oraş. Lucrase, pentru burghezi şi soldaţi de diferite credinţe, uşi şi tocuri de ferestre, mai apoi mobile simple, iar ceva mai tîrziu bănci, scaune, mese dulapuri destul de fine din lemn de stejar şi nuc. Viaţa bă-

trînului se desfășurase dominată de turnul Nerra, înalt și pătrat, construit în secolul al XII-lea. Pe vremea lui, orașul poseda vreo douăzeci de castele și turnuri de întărire, dar cel pătrat fusese turnul lui preferat.

Daniel Drouin numărul I, adică bunicul, se afla, ca noi toți, în centrul lumii ; cu alte cuvinte, în centrul propriei sale vieți. În timp ce mobilele făcute de bătrîn luau calea spre alte case, pe unde se distrugeau sau erau arse, fiul lui crescuse cu privirea ațintită asupra turnului pătrat și mai tîrziu asupra curții regale din Paris.

Daniel Drouin II, pe care-l vom denumi aici Drouin-tatăl, nu deveni fabricant de mobile, dar, din moment ce se dedicase comerțului de covoare, meseria lui avea oarecari tangențe cu cea a tatălui său. Era el catolic sau hughenot ? Cîteva decenii, populația orașului fusese precumpănitor hughenotă. În diferite ocazii, Drouin mijlociul spusese : „Caut cea mai bună metodă de a-mi trăi viața". Mai întîi avusese magazinul sus, în casa de lîngă zidul castelului. Dar după cîțiva ani se mutase într-una nouă, cumpărată în piața Sainte-Croix, casă ce se afla peste drum de biserica cu același nume. Păstrase însă și casa de lîngă zidul castelului chiar după moartea părinților săi, dar cu afacerile se îndeletnicea jos, în oraș. Iată cum își desfășura activitatea : ajutat de soția lui, cu multă grijă și precauțiune băga în lăzi grele de stejar sau de alt lemn încă și mai nobil și binemirositor (lăzi prevăzute cu închizători ingenioase) covoare de preț care fuseseră țesute sau lucrate în Franța, în Turcia, sau și mai departe prin Orient sau sud. Deasupra fiecărui covor împrăștia un praf contra insectelor, care se compunea de obicei dintr-un amestec de peliniță pisată, lavandă și o iarbă uscată plăcut mirositoare. Altă latură a activității sale consta în a scoate afară covoarele și celelalte lucruri pe care le conțineau lăzile și aceasta deseori tot cu ajutorul soției sau, în anumite cazuri, cu cel al unicului său fiu. Mărfurile le scotea la vedere pentru a le arăta unor clienți aleși și de încredere. Cîteodată, pentru mai multă siguranță, argatul său, Mathieu Archer, un om ursuz, ședea afară în curte avînd pe umăr o secure lată ce amintea de cele pentru execuții.

Flăcăul stătea acolo în picioare, așa ca din întîmplare, privind stăruitor la o stivă de lemne.

Atîta vreme cît putuse, Drouin-tatăl umblase pe jos (era înalt și gras) și vizitase în fiecare dimineață casa de sus, de lîngă fortificații, pe care între timp o închiriase. Ar fi putut desigur să-și permită să cumpere o trăsură sau o litieră, dar se temea de acest soi de fanfaronadă — și, de altfel, numai anevoie deschidea băierile pungii. Era foarte bine situat și totuși închiriase și catul de sus al propriei sale locuințe din piața Sainte-Croix. La parter, familia avea la dispoziție trei odăi și o bucătărie. La dreapta porții boltite ce dădea spre Rue des Marchands, strada Negustătorilor, se afla scara chiriașilor, iar trecînd pe lîngă ea dădeai într-o curte strîmtă, despărțită de casele vecine prin zidurile grădinilor și acoperișurile înalte ale caselor. În curte creștea un stejar și o salcie plîngătoare. În zidul dinspre stradela lăturalnică ce urca spre biserica Saint Pierre și de acolo mai departe spre castel, se deschidea o poartă cu ciocan și cu zăvor greu ; zăvorul însă putea fi deschis și pe dinafară, cu ajutorul unui șiretlic.

În bolta mai sus amintitei porți dintre piața Sainte-Croix și curte se afla, la stînga, adică vizavi de scară, o ușă lăturalnică prin care puteai intra direct într-o odaie ce putea fi luată drept prăvălie. O odaie cu ferestrele zăbrelite cu gratii de fier ce dădea spre strada Negustătorilor și al cărei mobilier era compus dintr-o masă mare de stejar, cîteva scaune, un dulap colțar în care se aflau opt pocale de argint și o cană pentru vin. De-a lungul peretelui interior erau așezate lăzi masive, încrustate cu metal, iar pe masă puteai găsi o riglă de măsurat lungă de un cot, îngustă și lustruită de atîta întrebuințare. Dincolo era dormitorul, cu pat lat cu polog, care totuși nu era fastuos și al cărui căpătîi era lipit de perete. El venea pînă la unul din colțurile odăii dar în așa fel încît, între pat și perete, să existe loc de trecere. Drept în față, sub fereastra prevăzută cu gratii de fier ce dădea spre curte, se afla patul lui Daniel, unicul fiu, în care băiatul dormea cînd venea în vizită acasă. Iar de o parte și de alta, de-a lungul pereților, erau așezate lăzi înalte de un cot, bine ferecate, pline cu covoare. În odaia din fund se mai aflau alte lăzi con-

ţinînd covoarele cele mai fine, o ladă cu albituri, haine de sărbătoare şi argintărie, precum şi un dulap lat în care era ţinut serviciul de masă pentru fiecare zi, căni pentru vin, pocale de cositor şi pahare. Tot acolo mai erau şi registrele de afaceri şi toate cele trebuincioase scrisului. Odaia avea ferestre zăbrelite ce dădeau spre curte. Şi aici, ca şi în dormitor, era o uşă ce ducea la bucătăria lungă şi îngustă. În spatele bucătăriei se afla o cămăruţă mică în care locuia Mathieu Archer, în timp ce fata în casă dormea în bucătărie, patul ei fiind aşezat chiar lîngă peretele vetrei. Argatul şi slujnica avuseseră împreună un copil care se numea Séraphique şi care cu timpul devenise şi ea fată în casă. În curte erau un grajd pentru cal şi măgar, o remiză pentru trăsură, o cocină de porci, un coteţ de păsări şi un petic de grădină.

Cum spuneam, Drouin-tatăl trăgea cu coada ochiului spre curtea regală şi spre Paris, dar asta n-o făcea pentru el personal. Neguţătorul de covoare se gîndea la fiul lui. Îl pusese să înveţe latina şi cîte altele. Mai întîi, doi ani la şcoala canonicului Poussaut, care îşi ţinea lecţiile în strada Pasquin, în casa unei rude. Canonicul fornăia, era slinos, trăgea la măsea — şi asta nu numai într-ascuns — şi îşi bătea cu totul fără pricină elevii. Poussaut nu inocula elevului învăţătura o dată cu biciul, cum fac pedagogii destoinici şi experimentaţi, ci teama de învăţătură, iar multora, o dată cu bătaia, le anihila repede şi acele cunoştinţe pe care eventual şi le însuşiseră înainte să fi venit la el. Tot timpul în care predase canonicul, atît în oraş cît şi în împrejurimi, se răspîndise în mod simţitor bîlbîitul. După acest debut, Drouin-tatăl şi-a trimis fiul la şcoala iezuiţilor, în oraşul de reşedinţă al episcopului, la Poitiers, iar acolo Daniel învăţă în doi ani că şi în limba latină pot fi scrise poezii, că greaca şi ebraica sînt limbi accesibile şi că, dacă vrei, poţi învăţa fără mari dificultăţi italiana, spaniola şi engleza.

Este îndoielnic ca Drouin-tatăl să fi trecut prin crize religioase. Dacă în toiul unui război religios şi locuind într-un oraş care timp de decenii fusese făţiş protestant el îşi trimisese fiul pentru a-şi desăvîrşi educaţia şi a studia la părinţii iezuiţi din Bordeaux, o făcuse nu fiindcă era hotărît de partea unei convingeri religioase, ci mai de-

grabă din cauza ocheadelor lui, chiar dacă foarte timide și imperceptibile, înspre curtea regală și Paris. Tînărul Drouin arăta pronunțate înclinații protestante, așa precum va ieși la iveală mai tîrziu. Era înalt de statură ca bunicul și ca tatăl său, dar mai zvelt. Aidoma înaintașilor lui din ultimele generații, prețuia mult mesele bune și, astfel deprins acasă, îi era groază de bucătăria de la școlile pe care fusese trimis să le frecventeze. Avea o nepotolită sete de învățătură și poate chiar ambiția de a atinge un nivel spiritual, dar în timpul studiilor sale fusese într-una sfîrtecat între înclinațiile sale spre cunoașterea în special a limbilor și a dreptului și într-o anumită măsură și a medicinei și repulsia lui față de refectoriile internatelor. S-ar putea spune despre el că fusese un gurmand rafinat, animat de o mare sete de cunoaștere.

Credința lui, ca și a tatălui său, era îndoielnică. Bătrînul spusese : „Tolerez religia". Era oare Drouin-tatăl catolic sau hughenot ? Se ducea la slujba religioasă, însă încuviința Edictul de la Nantes pentru acea libertate religioasă pe care oamenii își închipuiau că ar acorda-o. Ce vise își făurea el despre fiul lui și curtea din Paris? Azi nu le-am mai putea reconstitui în detalii. Acum, după un răstimp atît de îndelungat, nu mai putem desluși decît vreo două-trei dorințe limpezi pe care acești oameni demult dispăruți le avuseseră : să mănînce pe săturate, să fie puternici, pentru a-și putea îndestula și alte cerințe ale vieții, eventual și unele cerințe spirituale.

Drouin-tatăl dorea să-și vadă fiul furnizor de covoare al curții regale. Un Drouin devenit rege al covoarelor în provincie. iar la Paris cel puțin un baron al covoarelor, un Drouin de Vienne sau de Poitou, cu palat propriu în apropiere de Louvre, un comerciant de covoare de prim rang, care, în afară de cunoștințele sale practice și a procedurii juridice, să stăpînească mai multe limbi uzuale, să poată întrebuința în mod desăvîrșit citate latinești, ceea ce, după socoteala nicidecum absurdă a bătrînului, urma să ridice în mod simțitor prețul covoarelor sale. Acesta era visul lui. Așa stînd lucrurile, fiul sosi la Bordeaux, orașul arhiepiscopului Sourdis, pentru a studia la iezuiți. El, Daniel Drouin cel tînăr, încă de pe atunci visa să ajungă slujbaș

de stat, ceea ce și deveni. Încă de timpuriu, în tinerețea lui, respinsese ideea de a deveni negustător de covoare.

În primăvara anului 1611 muri doamna Drouin, născută Thiboust (o doamnă simpatică și prietenoasă, care manifesta pronunțate înclinații spre protestantism). În vara aceluiași an fiul rămase tot timpul acasă, ajutînd tatălui său să stîrpească moliile, să împrăștie prafuri împotriva insectelor, să trateze cu clienții și să lucreze și cîte puțin în via ce o aveau pe lîngă moșioara de la Ainsay.

— Cum merge ca latina ? întreba din cînd în cînd Drouin-tatăl.

— De ce n-ar merge ? ! Merge bine !

— Sper că nu te alegi numai cu *Miserere* și cu *Ave Maria* din toată învățătura asta ! spusese tatăl care era cam cenușiu la față și încovoiat de atîta stat în casă, de mult ce se aplecase în fața covoarelor, cît și din cauza morții soției lui. Bine că nu vrei să te faci preot, zisese el. Pe-aici mișună preoți burduf de latină ca pisicile negre, sure și roșcate, dar nimic nu se alege de ei.

— Din unii tot se alege cîte ceva, răspunsese fiul. De exemplu, dintr-un prieten și coleg de-al meu de la Bordeaux. O să ajungă departe, va deveni episcop și poate chiar cardinal. Se numește Grainier. E din Le Mans.

Drouin-tatăl nu-și dăduse nici o osteneală să-l asculte. Avea cincizeci și patru de ani și găsea că s-ar cuveni ca fiul lui să se apuce în mod serios și cît mai degrabă de negoțul cu covoare.

— Daniel, tu ai acum nouăsprezece ani. Te-ai putea duce pentru un an sau doi la Paris să mai vezi și tu lumea. Eu îți pot face relațiile trebuincioase și-ți garantez că vei găsi covoarele de care e nevoie. Și de îndată ce vei prinde rădăcini și vei cîștiga un pic de vază pe acolo, muți toată prăvălia dacă ai poftă. Eu unul n-am să mă amestec de loc în treburile tale. Dar voi veni să te văd ieșind la plimbare în frumoasa ta trăsură. Căci desigur vei fi în măsură să-ți procuri o caleașcă după ultima modă. Nu ?

Rîsese mulțumit pînă ce își dăduse seama de tăcerea fiului lui.

Într-o seară, în vara următoare, afară, în curte, tînărul Drouin stătea ascuns după stejari împreună cu Séra-

phique Archer, în vîrstă de șaisprezece ani. Era la ceas tîrziu de noapte, întuneric beznă și cald.

Séraphique și Daniel plecau cîteodată împreună la țară. Acolo, la moșioară, în serile călduroase, hoinăreau împreună privind cum crește vița de vie. „Dacă te culci la pămînt parcă o și auzi crescînd", spunea Daniel Drouin.

Și ei auzeau crescînd vița de vie.

În primăvara anului 1613 Drouin-tatăl se îmbolnăvi grav iar fiul lui, care toată iarna stătuse acasă, fără a se îndeletnici cu altceva decît cu cititul, ascultase cu luare-aminte ultimele sale cuvinte.

— Chibzuiește temeinic, Daniel, spusese Drouin-tatăl. Știi tu cîți funcționari se află numai aici, în oraș ? Unii s-au făcut juriști doar fiindcă au auzit un alt jurist răstălmăcind legea, alții s-au făcut slujbași la stat fiindcă știau vreo cinci vorbe latinești și fiindcă tații lor le cumpăraseră o slujbă pe lîngă judecătorul de district, la primărie sau pe lîngă guvernator. Iar dacă nu învață să fure sau cel puțin să facă matrapazlîcuri, banii nu-i mai văd înapoi. Avem optsprezece domni care-și zic „procurori" sau „avocați", douăzeci de „avocați regali" și „procurori generali", opt „notari" și „împuterniciți", șaptesprezece „executori" și „portărei" și nu știu cîți care-și spun „asesori" și „consilieri" !

Drouin-tatăl pronunța foarte deslușit toate „ghilimelele" cu toate că era muribund.

— Fă ceea ce crezi tu că este bine. Fiule, după moartea mea nu-ți mai rămîn multe rude apropiate, dar sper c-o să-ți meargă bine, încheie el.

Nu avu parte de ultima împărtășanie, care, așa se spune, sosise prea tîrziu. Daniel stătea și plîngea lîngă patul cu polog împreună cu Mathieu Archer, cu fata în casă și cu fiica lor Séraphique. Daniel o ținea de mînă pe Séraphique și nimeni nu găsi că acest gest ar fi fost o necuviință.

După aceea Daniel rămase singurul Drouin în oraș. Avea adunată în cap multă latină de la Poitiers și Bordeaux, precum și ceva cunoștințe juridice, iar brațele îi erau literalmente încărcate cu covoare de preț. Vîndu covoarele și încă destul de bine, dar nu mai cumpără altele.

Banii îi investi în mod iscusit. Datorită lor, a latinei lui de bună calitate, chiar de foarte bună calitate, a cunoştinţelor sale în domeniul jurisprudenţei, a felului agreabil de a se comporta, a replicilor lui cîteodată perfect potrivite (cele mai multe constînd din citate bine alese) a fost angajat la primărie — mai întîi ca ajutor de grefier şi împuternicit juridic supleant (pentru inventarierea succesiunilor), iar cu timpul a fost avansat asesor pe lîngă judecătorul de district, domnul de Cerisay, cel mai înalt funcţionar de stat al oraşului. Conform obiceiului, uneori i se dădea titlul de „conseiller".

Daniel Drouin avea anumite idei bine stabilite, bunăoară despre emanciparea femeilor. Avea şi puternice impulsuri senzuale. Vorbea cu plăcere, şi de cîte ori i se oferea ocazia, cu o fată care se numea Corisande Dolet şi ai cărei părinţi erau hughenoţi. Ea se mărită cu unica lui rudă în viaţă, vărul lui Mathurin Thiboust, un rotar. Daniel Drouin personal ezită multă vreme pînă să se căsătorească. Mathieu Archer muri în 1619. Servitoarea, ajunsă acum bătrînă, şi fiica ei şi a lui Archer, Séraphique, vedeau de gospodărie. Spre sfîrşitul toamnei muri şi slujnica şi fata rămase mai departe singură în serviciu. Era foarte vrednică şi, afară de asta, foarte voinică şi trupeşă. A avut doi copii, care amîndoi au murit de mici : un băiat în 1620 şi o fată în 1621. Aceste decese l-au făcut pe Daniel Drouin să fie un anumit timp melancolic.

Cînd Daniel Drouin se însură, în 1624, Séraphique părăsi casa. Reîntors de la Saumur cu mireasa lui, n-a mai găsit-o. Se spunea că a fugit cu un soldat.

Pe soţia lui Daniel o chema Charlotte Coton şi era fiica unui slujbaş de stat din Saumur. Religia ei, ca a multor cetăţeni din Saumur, era incertă. Avea rude atît catolice cît şi hughenote. Era o brunetă care făcea parte din acel tip de femei durdulii, blînde şi gospodine. Ştia ceva latină şi-i fu dat să mai înveţe încă mai multă. Se zicea că tînăra pereche de îndrăgostiţi conjugau verve latineşti uguind ca porumbeii. Ea dădu naştere cît se poate de repede la trei fii şi două fete, apoi avu încă un fiu şi două fete.

Toți copiii au fost botezați la biserica Sainte-Croix, de cealaltă parte a pieții.

În unele privințe, Daniel Drouin era un sceptic. Nu era o fire religioasă. Nu nega fățiș necesitatea căsătoriei sau a botezului, dar în adîncul sufletului său sălășluia încă un asesor care examina, cîntărea și pătrundea adînc toate cele. În inima lui mai stătea pitit cotul de măsurat al bunicului și al tatălui său. Știa să judece calitatea, era un om drept, chiar dacă pe ici, pe colo în stare să se abată de la principiul justiției absolute. Omul ar trebui s-o ducă bine și pe pămînt, era el de părere. Femeia să nu fie împovărată cu mai mult de șapte, cel mult opt copii. Și pe aceștia să-i nască pe cît de repede-i permit natura și trupul, așa fel încît la vîrsta maturității să se mai poată bucura de cîțiva ani buni. Soțul ar trebui să-și ajute soția acolo unde se poate și unde slujnicele nu ajung s-o facă, și, înainte de toate, la mutatul mobilelor, la curățatul argintăriei, a serviciului de masă din cositor și într-o anumită măsură și la pregătitul unor feluri mai alese.

Atît Daniel Drouin cît și soția lui îndrăgeau viața la țară, deși cu măsură. În timpul verii, cîteva săptămîni în șir locuiau la mica lor moșioară. Cu toate că era soție de slujbaș de stat, Charlotte îl ajuta atunci cînd el trebăluia prin vie. În schimb, cu toate că el era asesor, o însoțea ocazional la măcelar sau la piață și îi alegea carnea proaspătă. O făcea bucuros. Se cunoștea cu mai toți măcelarii, brutarii, negustorii de coloniale, pește, vin și oțet ai orașului și era în stare să discute cu deplină competență despre negustoria lor. Cunoștea prețurile cerealelor și ale alimentelor nu numai datorită slujbei sale, dar și dintr-un interes real față de aceste chestiuni. Știa că pieptul de vacă trebuie să-l poți cumpăra cu trei soli un kilogram și jumătate, iar carnea de vițel sau oaie pentru cel mult patru soli și șase bani — întocmai ca ugerul — și că n-ar trebui să plătești mai mult de douăzeci și șase pînă la douăzeci și opt de soli duzina de lebervurșturi sau șase pînă la opt soli perechea de rinichi de oaie sau de berbec. Prețurile oscilau de la an la an, uneori foarte puțin, cîteodată însă ceva mai masiv, în funcție de războaie, ciumă, perspectivele și rezultatele recoltei, precum și de schim-

bările politice. Prețul alimentelor mai era influențat și de conflictele Regelui, ale Bisericii, și (mai apoi) ale Cardinalului de Richelieu, ca și de neastîmpărata sete de putere a reginei-mame, Maria de Medicis, și a lui Gaston d'Orléans. În linii mari, Daniel Drouin avea în minte lista prețurilor și putea să spună cît ai clipi din ochi costul delicateselor speciale și mult căutate ca : potîrnichile, sitarii, fazanii, porcii mistreți tineri sau păunii și lebedele — acestea din urmă patruzeci pînă la cincizeci de soli bucata.

Din interes față de cele culinare și în dorința de a scoate din literatura universală și cîte ceva care să-i satisfacă gustul pentru delicatese, el își procurase în decursul anilor cîteva dintre acele cărți de bucate care puteau fi de folos unui om sceptic, prietenos, săritor, bine situat, mulțumit de munca și învățătura sa. Cîteodată ședea în sufragerie și citea. Întrerupea lectura, se ducea la bucătărie, învîrtea chiar el personal frigarea în care era înfiptă friptura, observînd fazele pregătirii și delectîndu-se cu aroma, iar apoi, ștergîndu-și degetele de un ștejar, se reîntorcea în sufragerie ca să mai citească un timp, ca să zicem așa, pe îndelete, la foc mocnit. Soția lui, puțintel îngrijorată, supraveghea servitoarea, care se îngrijea ca focul din vatră să nu se întețească, dar nici să nu-i scadă flacăra, iar din cînd în cînd Daniel Drouin se reîntorcea și le supraveghea pe amîndouă. „Atenție la învîrtit, ai, ai, ai ! — Nu cumva să se scurgă sucul ce mustește ! Mai freacă-l cu puțintel usturoi, dar numai un picușor ! Dă-mi voie să gust !" Tăia cîte o bucățică din friptură, o ridica în sus în vîrful unei frigărui de metal sau a unei furculițe, o mirosea, o atingea cu vîrful limbii fără s-o lingă, apoi sufla, băga în gură îmbucătura luată pentru gustat, închidea ochii și se concentra asupra evenimentului. Mesteca încet, înghițea, deschidea ochii, apoi își îndrepta privirea mai întîi spre plafon, după aceea asupra coanei Charlotte, în timp ce un surîs se răspîndea treptat de la ochi pînă la gură iar apoi asupra întregului său chip, da, asupra întregii lui făpturi foarte înalte, chiar dacă nu era deosebit de lat în umeri. „Încă vreo cîteva minute, Charlotte, și vei vedea, va fi perfectă !"

Era mîndru de cunoștințele sale culinare, pe care și le sporea într-una. Cunoștea cîteva tertipuri întrebuințate de bucătarul curții reginei Anne, maestrul de Forger, știa cum pregătește peștele bucătarul-șef al regelui, maestrul Georges, și dacă anii și puterile aveau să-i îngăduie, dorea să mai ceară cîteva informații temeinice asupra metodelor întrebuințate de celebrul maestru Nicolas, care crease capodoperele vieții lui în bucătăria monseniorului d'Étampes de Valurcay — episcopul fiind un „gourmet" care pretindea foarte mult de la bucătarul lui.

Daniel Drouin însă știa foarte bine că atît în Franța cît și în restul lumii, mulți oameni răbdau de foame. O afirmație a lui în legătură cu aceasta merită să fie citată — ea a fost rostită în localul „La Găinușa de aur", pe care îl frecventa în mod obișnuit. Tîrziu, într-o seară, el spusese acolo : „Nu sînt orb. Pot gîndi, pot aduna laolaltă unele și altele și pot face legătura între diferite fapte. Încă mai există speranța de a se putea stîrpi foametea și războiul pe pămînt cu ajutorul unei mai bune organizări și grație acelei înțelepciuni pe care ți-o dăruiește experiența și cultura".

Cărțile nu și le ținea ascunse în lăzi și dulapuri ci le avea înșirate pe un raft. Cele de bucate erau așezate aparte, sus de tot. Nu aveau nici o pată, dar erau pline de adnotări marginale. Se aflau acolo lucrări ca de exemplu: „Agricultura sau căminul țăranului" de Charles Estienne și Jean Liebault, tipărită în 1564; „Agronomia și gospodăria țăranului" de Olivier de Serres, tipărită în anul 1600, și „Oglinda sănătății" de Joseph de Chesne, care, printre altele, conținea și rețete de prăjituri. Poseda mai multe manuale de viticultură și preparare a vinului, altele despre distilarea și degustarea băuturilor precum și cîteva lucrări despre arta de a tămădui, în care școala de chimie era reprezentată de celebrul Théophraste Renaudot, născut aici în oraș, dar care acum se dedica îndeosebi organizării, ajutorării și îngrijirii sărăcimii Parisului.

Da, Daniel Drouin citea mult și despre multe. Avea talentul de a fi, înainte de toate, un bun cititor și de a ști să aleagă citate potrivite. Avea simțul datelor și al legă-

turilor juridice, clericale și istorice. Cine știe dacă în fond, în ființa lui, nu se afla ascuns un istoric, care însă deocamdată nu se apucase încă să scrie istoria orașului sau a țării sale. Firește, aproape că nu mai e nevoie să pomenim, scria versuri în latină și în franceză. Cîteodată, cînd avea invitați la o masă bună, prieteni și colegi, selecționați cu grijă, le citea. Prin prieteni se înțelegea exclusiv cei care voiau să apere castelul și fortificațiile împotriva unor forțe destructive, forțe ale căror nume nu erau bucuros rostite cu voce tare, în tot cazul nu atunci cînd le dezaprobai, criticîndu-le. Cum s-a mai spus, citea mult. Era capabil să întindă mîna și să apuce pe Messire François Rabelais, născut cîndva în orașul vecin Chinon. Cunoștea multe versuri de Malherbe și nu rămînea descumpănit atunci cînd venea vorba despre Clement Marot sau François Villon ; citea din Margueritte de Navarre, Ronsard, du Bellay și Montaigne cu același interes cu care urmărea pamfletele împotriva cardinalului Richelieu (pe care însă nu le ținea în raft la vedere). Îl citea pe Chaucer în englezește și pe Dante în italienește. Comanda multe cărți tipărite la Lyon, Paris și în Olanda. Scriitorul lui preferat era Cicero, ale cărui cugetări despre bătrînețe le putea în mare măsură cita și gusta, încă din anii tinereții.

Nimeni n-ar trebui să se mire dacă Daniel Drouin, mai tîrziu, în decursul vieții sale (după toate cele petrecute), avea să dea citire deopotrivă în latinește și în italienește, cu o sceptică melancolie, cu amărăciune și ironie, dar care însumau și satisfacții de ordin lingvistic, ultimelor cuvinte ale abjurării pe care Galileo Galilei a fost silit s-o semneze la 22 iunie 1633 :

Io, Galileo Galilei, sopradetto ha abiurato, guirato, promesso e mi son obligato...

În fiecare zi, Daniel Drouin ședea cîteva ceasuri împreună cu un alt asesor, Charles Calvet, într-o odaie a primăriei, dacă nu chiar mare, dar bună și confortabilă. Fratele acestuia era acuzator adjunct în cauze civile. Ocupația asesorului Drouin consta înainte de toate în administrarea succesiunilor, cercetări în legătură cu procesele de

succesiune şi revizuirea înscrisurilor adresate guvernatorului, domnul Jean d'Armagnac (care-şi avea reşedinţa în oraş, dar majoritatea timpului se afla la curte la Paris sau la Saint Germain), autorităţilor centrale, parlamentului din Paris sau instanţelor bisericeşti din Poitiers şi Bordeaux. Îi plăcea să bea una sau două cupe de vin, unul sau două păhărele de absint la hanul „La Găinuşa de aur", care se afla în aşa-zisul tîrg de păsări. Acolo întîlnea el de obicei pe unica lui rubedenie în viaţă, pe vărul lui Mathurin Thiboust, rotarul. Acesta era căsătorit cu Corisande Dolet, o femeie la care o dată, în tinereţea lui, Daniel Drouin ţinuse foarte mult, da, şi la care încă se mai gîndea cu dor.

Ţinea un jurnal sub forma unui protocol. Era cu adevărat fericit, dar au existat totuşi perioade în viaţa lui în care a resimţit un simţămînt de teamă.

•

Oamenii pier. Cei mai mulți din pricina focului. Dar, fără îndoială, mulți și din pricina florilor. Însă și asta înseamnă tot prin foc. Focul violent sau scăzut al parfumului, focul dragostei și focul urii.

O mulțime de oameni sînt arși pe rug, fumul înăbușă țipetele lor sau le poartă mai departe. Alții intră în putrefacție încă în timpul vieții.

Nu arareori pier și femei din pricina focului. Pe vremuri, asta se numea focul sîngelui sau al inimii, acum există alte denumiri pentru aceste stări. Unele ard la flacără mică, blîndă, ani îndelungați în șir, altele se carbonizează repede. Cărbunele își păstrează culoarea sau devine cenușiu, cenușă însă, mai devreme sau mai tîrziu, întotdeauna devine albă, iar timpul o mătură din calea noastră sau de prin piețe, pentru a nu ne stînjeni în activitatea noastră : adică aceea de a arde.

Bărbații pier deseori prin foc — prin aceasta nu înțeleg numai în războaiele purtate între bărbați sau în catastrofe, modalitate proprie naturii de a se război cu omenirea, ci și prin glandele și acizii ce se află în trupul lor. Numai cîțiva indivizi, cazuri izolate, sînt duși la rug, iar despre aceștia, în clipa de față, se pot spune următoarele : omul, ce-i drept, este nimicit, redus la neant, dar și toți acei care l-au dus acolo, adică cei ce au cărat lemnele, cei ce stau în cerc împrejurul focului și privesc, și ei ard în același timp cu cel de pe rug. Iar ceea ce vedem noi din

ființa lor, după aceea, este doar cenușa pe care încă n-a împrăștiat-o vîntul.

Nu-i așa ?

Cei ce se îndeletnicesc cu uciderea semenilor lor, pier ei înșiși loviți de loviturile pe care le-au dat altora. Toți cei ce ard oameni, sînt ei înșiși arși. Numai înțelegerea acestei stări de lucruri poate salva omenirea care se tîrîie sau tresaltă pe toată suprafața globului pămîntesc.

Nu-i așa ?

Toți acei care clădesc închisori se constituie ei înșiși prizonieri, fiindcă fac parte din masa omenească, sînt de nedespărțit de ea. Toți cei ce păzesc deținuți, păzesc și o parte din propria lor ființă. Toți acei care idolatrizează prinții, îl idolatrizează pe prințul visat în propria lor ființă. Toți cei ce dărîmă închisori, încearcă, eliberîndu-i pe alții, să se elibereze pe ei înșiși. Toate adevăratele crime sînt crime împotriva umanității. Alte crime nu există. Există numai foame, jocuri, boli. Ce sînt crimele ? În acest stadiu timpuriu, în acest prim revărsat al zorilor care încă se mai agață cu putere de străvechiul întuneric, nu o știm încă prea deplin.

Nu-i așa ?

Toți acei care adună în jurul lor femei, bărbați, copii și le spun : „Eu sînt acel care am să vă spun adevărul", mint. Avînd în urma noastră abia o atît de scurtă existență a omenirii, nu putem cunoaște adevărul. Ei ar trebui să spună în schimb : „Vă voi arăta ceea ce socotesc eu a fi o cale posibilă către adevăr". Toți cei ce spun minciuni, vor fi arși de însăși aceste minciuni.

Nu-i așa ?

Mulți mor din pricina florilor, *per flores*. De ce oare eu, care am înaintea mea un răstimp atît de scurt, astfel încît n-am la îndemînă decît zilele vieții mele, și ele nu-mi ajung pentru ceea ce este de o mai mare importanță, am întrebuințat o veche zicală străină, într-o limbă pe care n-o cunosc decît superficial ? Într-o limbă moartă?

Prietenul meu, problematicul meu prieten Daniel Drouin, care a dispărut de pe suprafața pămîntului acum trei sute, poate de trei sute zece sau trei sute doisprezece ani, întrebuința adesea această limbă atunci cînd se afla în situații grele ; adică în acele stări lăuntrice cînd, cu-

prins de teamă, căuta să găsească o expresie potrivită pentru ceea ce limbajul omenesc nu poate exprima deplin lămurit. Eu nu am ajuns cu mult mai departe decît el. O limbă moartă ! Ea nu este moartă atîta vreme cît multe lucruri și situații pot fi cel mai bine exprimate prin graiul ei. Nu există alte cuvinte care să poată desemna cu atîta subtilitate, și totodată temeinic și cuprinzător, parfumul vieții și duhoarea morții. Vezi crini — aceștia sînt primul lucru pe care îl zărești atunci cînd închizi ochii. Apoi trandafiri. Viața și moartea sînt aici amestecate cu trandafiri de crini și crini de trandafiri. Apoi se mai poate trăi și muri *per flores* și într-altfel. Prin violete, prin nu-mă-uita și prin flori lipicioase al căror nume nu trebuie să fie amintit aici. Toți cei care mor din pricina florilor, mor prin foc.

Personaje principale : Madeleine și Urbain.

El întindea mîna după femei și ele i-o apucau, cîteodată iute, alteori după multe ezitări. Se ardeau. Sau femeile întindeau amîndouă mîinile după el, iar el le lua într-ale lui. Ele își ardeau mîinile. Ultima venită a fost Madeleine ; dar ea i le-a ținut strînse într-ale ei și le-a păstrat.

El i-ar fi putut spune : Madeleine, eu doresc să fie așa. Dar în aceeași clipă ar fi avut dreptul lăuntric deplin să spună : Nu mai vreau. Vreau încă să mai încerc un timp împotrivirea ta față de mine. În timp ce mă cauți orbește, bîjbîind, acum ca și în toți anii ce au rămas în urma noastră, de dorul a tot ceea ce este al nostru, închid de bunăvoie ochii creîndu-mi însumi o beznă în care te caut pe orbește. caut să dibui ceea ce sîntem noi, ceea ce este al nostru. Amîndoi vom pieri, dar eu o știu.

Ea nu-l întreba niciodată de fata aceea cu nume băiețesc, Philippe Tranchant, care acum era măritată cu unul dintre numeroșii Poussaut de pe aici, cu Louis Poussaut, dar știa de ea, o cunoștea — sau o cunoscuse — fiind pe jumătate verișoara ei. Nutrea față de ea o ură nestinsă din cauza acestei legături de rudenie. Îmi seamănă, gîndea ea. Dar el s-a folosit de ea așa cum se folosise și de altele înainte și după ea și așa cum o să se folosească și de mine.

Își amintea de el pe atunci cînd sosise aici, în 1617. Pe atunci ea era în vîrstă de douăzeci și doi de ani. El traversa piața Sainte-Croix ținîndu-și breviarul în mîinile-i împreunate. Era în septembrie. Își amintea că el strecurase între paginile cărții lui de rugăciuni o floare, un trandafir roșu. Mai tîrziu el îi spusese că nu era adevărat și că o înșela memoria ; dar mai tîrziu spusese că poate totuși avusese dreptate. Dar nu fusese oare un trandafir alb ? De atunci am învățat să te aștept, spunea ea. Fecioria mea te aștepta pe tine. Ai luat-o cu toate că eram destinată să fiu mireasa lui Cristos. Nu, nu cununată, dar ca și logodită. Tu ești un preot ce trăiești în minciună. Așa că, oricum ai putea să-mi lași amintirea acelui trandafir roșu purtat de tine în breviar. El îi răspunsese că-i acordă această amintire. Ești legată de mine, prin căsătorie, spunea el. M-am căsătorit cu tine noaptea, în biserica Saint Pierre, zisese ea. Nimeni n-a văzut fapta noastră. Eram fără martori. M-am căsătorit în întuneric și tu ai scris lucrarea ta împotriva celibatului preoților, pentru a salva sufletul tău și al meu și conștiința noastră, spusese ea. Ca să te salvez pe tine pentru mine, zisese el. Nu, Urbain, spusese ea, ca să te salvezi pe tine pentru tine însuți.

Ea fusese femeia care-l urmase de-a lungul multor ani, din umbră, din întuneric. Ea era Dame Madeleine de Brone cea avută, cea singuratică și de sine stătătoare care acum locuia în piața Sainte-Croix în casa asesorului Daniel Drouin, așezată de-a curmezișul drumului de biserică. De la ferestrele ei vedea venind la el femeile. El întruchipase pentru ele „Biserica".

Avea alături de el viața ei tainică. O rudă de a ei, Pierre Milouin, întinsese și el mîinile după ea. Acest văr era slujbaș de stat, procuror auxiliar, viitor om de vază aici în oraș și dornic să devină apărătorul acestei orfane. Inima îi era plină de dragoste. Un an după aceea însă aceeași inimă era saturată de ură. Nu te-ai dus la mănăstire, Madeleine, spusese el. Ai așteptat pînă ce ți-a fost dat să devii concubina acestui preot. La aceste vorbe — care erau adevărate — ea răspunsese : — Nu este adevărat. Dacă mai repeți acest lucru, Pierre Milouin, spusese ea, atunci te dau în judecată pentru defăimare. — Ceea ce am spus este adevărul, zisese el. — Dacă repeți

aceste cuvinte în public, voi intenta proces de calomnie împotriva ta, Pierre Milouin. — Madeleine, tu erai femeia care ai fi putut să te căsătorești cu mine, zisese el, și-acum te culci cu un preot numai fiindcă știe să vorbească mai frumos decît alții. Numai fiindcă oamenii sînt de părere că știe să vorbească mai bine decît un altul. Dar îi va veni și lui ziua. O știm cu toții. El este închinat morții. Adevărata lui mireasă este moartea. Tu nu ești decît o soție auxiliară, Madeleine, un accesoriu, zisese el. — Iar tu ești plin de ură, Pierre Milouin, spusese ea. — Da, plin de ură, draga mea verișoară, demoisella mea scumpă, răspunsese el.

— Urbain — spusese ea o dată — nu vreau să te mai știu între zidurile orașului nostru.

— Madeleine, răspunsese el, precum știi, zidurile vor fi dărîmate.

— Nu vreau să fii preot, zisese ea. Ar trebui în schimb să fii guvernator — unul adevărat și nu numai un sfătuitor în umbra lui Armagnac. Ar trebui să fii intendentul orașului, ca vărul meu Cerisay, sau funcționar civil sau al poliției, ca verii mei Calvet sau ca Daniel Drouin. Nu, nu ca Drouin, e de nesuferit cu bucătăritul lui, cu latineasca lui, cu setea lui nepotolită. Dar în nici un caz n-ar trebui să te faci preot.

— Ai fi putut la fel de bine spune : procuror regal, sau însărcinat cu afaceri, sau procuror general ca ruda ta, Louis Tranchant, zisese el. Dar asta n-ai spus. Nu te-ai gîndit la cele ce se bîrfesc despre mine și fiica lui. A fost drăguț din partea ta.

— Eu mă gîndesc la tine, răspunsese ea. La faptul că tu n-ar trebui să fii preot.

— Madeleine (zisese el pe atunci — și era mult de atunci — însă cuvintele lui mai trăiau încă, mereu vii, în amintirea ei). Eu sînt chemat să fiu preot. Dacă dezertez, sînt un om pierdut. Am să mor preot.

Ea răspunsese (pe atunci, cu multă vreme în urmă) că viața lui era o minciună, iar el o încuviințase. Dar ca să scape din această minciună, trebuia să intre într-altă minciună, aceea a altei vieți.

— Madeleine, tu știi ce s-a săvîrșit împotriva mea.

Timp de zece ani m-am răfuit cu jumătate din oraș. M-au împovărat cu vina lor, cu întreaga lor vină. Eu am fost roaba lor de gunoi, roaba cu scîrnăvii. Au vrut să mă pedepsească. Atît din cauza femeilor, cît și din alte motive. Au reușit să mă pedepsească, iar instrumentul lor a fost episcopul Roche-Pozay din Poitiers. Două luni am stat în închisoarea lui. Îți amintești de toamna anului 1629? Eram închis în turn, într-o celulă întunecoasă și umedă, bolnav, gata să-mi dau sfîrșitul. I-am scris episcopului spunîndu-i că-i iert pe toți dușmanii mei. Asta a fost pe atunci. Cred că era și ceea ce gîndeam. Dar după aceea cîte n-au uneltit din nou împotriva mea! Lucruri pe care n-am ajuns încă să le-o iert. De altfel, monseniorul de la Roche-Pozay nici nu mi-a răspuns la scrisori. M-a salvat arhiepiscopul Escoubleau de Sourdis din Bordeaux și tot el a rostit cuvîntul de iertare. Dar eu încă n-am învățat să iert. Uneori încerc.

— Omul nu trebuie să se lupte într-una, zisese Madeleine. Și tu faci asta.

— Numai aparent. În fond, mă apăr și trebuie să cîștig. Dacă nu cîștig — iară și iară — atunci sînt pierdut. Pentru mine nu există altă cale. Nici un compromis. Acum nu mai există nici unul.

— Urbain, ai putea părăsi toate astea, spusese ea.

— Aș putea deveni un războinic și aș putea ucide cu armele. Aș fi putut să mă înrolez și să plec într-un război, să devin general, aș fi putut ucide hughenoții sau pe alții. Aș fi putut urma trupele Cardinalului pînă-n La Rochelle și să intru în jocul lui, sau l-aș fi putut însoți pe ducele de Rohan pe căile lui și aș fi putut juca jocul lui. Eu însă am rămas aici și mi-am jucat propriul meu joc, pentru a salva zidurile și fortificațiile orașului și pe mine însumi — iar acesta e un joc pierdut. Eu însă nu sînt pierdut. Atîta vreme cît îmi joc propriul meu joc — chiar dacă-i pierdut, rămîn eu însumi — trăiesc.

— Nu te înțeleg. În tine sălășluiește dezbinarea. Nu există unitate înlăuntrul ființei tale, spusese ea într-una din acele nopți de primăvară, în unul din primii ani după 1630, pe vremea cînd venea la ea și lăsa să-i alunece pe podea haina lui preoțească. Tu minți și minciuna ta ne va duce pe amîndoi în iad.

— Știu, răspunsese el, dar eu aleg minciuna cea mai mică pentru ca focul gheenei să nu fie atît de nesfîrșit de lung.

— Dar eu ce sînt, Urbain ? O prostituată ?

— Tu ești femeia mea, eu sînt bărbatul tău. Noi ne-am căsătorit unul cu altul la ceas de noapte în biserica mea, Saint-Pierre, și trăim în această minciună : eu sînt duhovnicul tău, iar tu ești învățăcelul meu întru cele sfinte. De fapt, tu ești una dintre frumoasele mele fiice. Îți dau binecuvîntarea trupului și tu pe aceea a iubirii.

— Ești un preot iezuit, spusese ea.

— Știu să gîndesc, răspunsese el. Asta mă mîntuiește. Aici am fost atacat din prima zi fiindcă eram un străin — numai și numai de asta. A fi un străin poate însemna ca femeile să te privească cu alți ochi decît pe rudele și tovarășii lor de joacă de gen masculin. Bîrfeala s-a lățit în jurul meu. Bîrfeala este calea cea mai ușoară. Am știut să gîndesc, m-am apărat, limba mi s-a ascuțit.

— Dar erai și arogant, zisese ea.

— Da — și asta.

— Urbain, ești un om rău sau bun ? întrebase ea.

— Eu sînt..., zisese el. Nu ! Sînt alături de tine. Nu mai vorbi despre asta. Nu sînt fericit cînd vorbești despre așa ceva.

— Arareori ești fericit, spusese ea. Dar lîngă mine vreau să fii fericit. Multe femei și-ar fi dorit să fii lîngă ele. Poate că Dumnezeu ți-a dăruit o față și un trup care nu se ptrivesc sufletului tău.

— Ce știm noi despre asta ! ? zisese el.

— Femeile întorc capul după tine. Ar dori să te aibă. Iar cînd mă văd trecînd pe stradă, își spun : „Uite colo, trece ibovnica preotului, una dintre țiitoarele lui". Nu dau cu pietre după mine ci spun : „Bună ziua, dragă doamnă, scumpă *demoiselle* de Brone, ce mai faceți ? Cum o mai duce sora dumneavoastră din Chinon, am auzit că după ultimul copil a rămas slăbită. Cum îi mai merge iubitei, drăgălașei Hélène de Rothay ; și ce mai face sora dumneavoastră cea mai tînără, micuța și încîntătoarea *madame* Renée Bogier ? Și dumneavoastră, care locuiți atît de singură, singurică ? Oare în vremurile astea prin care tre-

cem nu vă simţiţi însingurată, stînd în casă de una singură ? Nu-i oare prea multă gălăgie jos, la asesorul Drouin ? E-adevărat că-i un beţivan care bea zi de zi şi aleargă după toate femeile, cu toate că are o soţie atît de dulce ? Şi-i adevărat că el însuşi găteşte mîncarea, deşi e asesor ?"

Îl auzise rîzînd uşor în întuneric.

— Ştii tu, Madeleine, ce gîndesc ei cînd mă văd pe stradă ? Ba da, ba da, ştii ce gîndesc ? „Uite-l pe duhovnicul doamnei aceleia frumoase. E demn de invidiat !"

— Tu nu eşti dreptcredincios, spusese ea.

— Nu ştiu, Madeleine, dar sînt loial faţă de mama mea.

— Vorbeşti de biserică ? Sau de mama ta ?

— De amîndouă, răspunsese el.

— Urbain, noi ne aflăm într-o închisoare. Dar putem evada.

— Nu există decît închisori pe lume, spusese el. Pentru mine, a evada înseamnă doar a schimba celula. A trăi viaţa unui preot fugar — şi asta înseamnă o închisoare. A trăi viaţa de soldat e altă închisoare. De aceea viaţa în sînul bisericii rămîne încă singura viaţă care îţi oferă ceva mai multă pace. Nu o pace deplină, totuşi multă pace. Doar dacă nu eşti...

Ea aşteptase.

— Ce, Urbain ?

— Matematician, Madeleine. Ca acela din Padua, Galilei.

— Tu nu vrei să fii slujbaşul bisericii, zisese ea. Am putea trăi într-o ţară străină. În Lumea Nouă. De cealaltă parte a Oceanului.

— Să fiu un sălbatic ? replicase el. Sau unul care ucide sălbatici ? Ce vîrstă am eu acum ? Patruzeci de ani. Iar tu treizeci şi şase. Mai sîntem încă tineri. A călători... Şi adăugase îndată : În sînul bisericii găsesc acel echilibru de care am nevoie.

— Dar tu nu vrei aşa, Urbain ! Spune-mi că nu vrei. Spune-mi adevărul.

— Nu ştiu, Madeleine, zisese el.

Nu-l întrebase niciodată despre tînăra Philippe, dar se gîndea deseori la ea : „Îmi seamănă". Sau : „Îmi semăna. A folosit-o așa cum s-a folosit el de multe, așa cum se va folosi și de mine. Nu, nu în același fel".

Cu cîțiva ani în urmă, într-o zi de primăvară a anului 1626, Madeleine se dusese în orașul vecin Chinon, așezat sus, pe dealuri, la sora ei Hélène, care locuia acolo. Coborîse la biserica Saint-Mexme și dădu drumul vizitiului. Tocmai pe cînd traversa piața, un preot veni în urma ei, urmărind-o foarte îndeaproape. Întoarse repede capul și-l cercetă cu privirea. Era un bărbat de vîrstă mijlocie, mic de statură și slab, strîmb și puțin ghebos. Ea știa cum îl cheamă și știa prin ce se făcuse cunoscut înainte de toate. „Exorcizator", gîndi ea cu un sentiment neplăcut. În mijlocul pieții, el merse cîțiva pași alături de ea. Fața îi era foarte vînoasă, tenul cenușiu de parcă ar fi fost pudrat cu cenușă. Gura, puternic strînsă, era izbitor de mică. Fruntea brăzdată de cute piezișe, ochii de un căprui blînd și apoși. Preotul coborî privirea în jos mormăind parcă spre pămînt.

— Nu cumva vă numiți Madeleine de Brone ?

— Da.

— Sînteți o femeie foarte frumoasă, continuă el. Sînteți foarte, foarte frumoasă.

— Nu se cuvine să spuneți așa ceva, părinte Barrot.

— Sînteți foarte, foarte frumoasă, Madeleine de Brone, mormăi el fără a ridica privirea și plecă de lîngă ea, lăsînd-o de-a curmezișul pieții.

„Nu are dreptul să vorbească așa ! gîndi ea. Eu sînt frumoasă pentru Urbain, nu pentru șobolanul ăsta !"

Reîntoarsă de la Chinon, într-o seară, tîrziu, Urbain și cu ea ședeau împreună la ea acasă. Jos, la asesorul Drouin, avusese loc o mică petrecere, dar acum era liniște. Asesorul ieșise în oraș.

— Sora mea era grozav de melancolică, zise ea. Cred că iubește foarte mult pe cineva. Cineva care nu este soțul ei. Poartă doliu.

— Poartă desigur un doliu relativ stăpînit ? zise el.

— În familia noastră am fost întotdeauna foarte stăpîniți.

— Tu însă nu, spuse el.

— Nu, eu nu. Ce-ai făcut în timpul acestei săptămîni ?

— Mai întîi mi-a fost dor de tine, și-i mîngîie ușor mîna. Al doilea, mi-a fost dor de tine. Al treilea, i-am dat guvernatorului cîteva sfaturi, deoarece mă rugase. Al patrulea, am botezat azi pe fiul lui Daniel Drouin și m-am bucurat văzînd cît de nemaipomenit de înnebunit de fericire și mîndrie poate fi de copilul lui. Al cincilea, am constatat că clevetirile pe socoteala mea tot mai continuă — nici nu mă așteptam la altceva. Al șaselea, mi-a fost dor de tine. Și al șaptelea, te pot înștiința : s-a hotărît ca vreo cîteva maici ursuline din Poitiers să se instaleze în vechea hardughie a lui Poussaut du Frènes din Rue Pasquin. La început vor sosi numai opt. Poate se vor afla printre ele cîteva puicuțe dulci.

— Ele vor vrea, desigur, să te aibă duhovnic, zise ea. Faima ta este mare.

— Duhovnicul lor va deveni, probabil, bătrînul văr al lui Frènes. Astfel, Curia rămîne în sînul familiei Poussaut. Mi-a fost dor de tine, zise el.

— Ești un preot nedemn, Urbain.

— Sînt încă un bărbat tînăr, zise el. În fața lui Dumnezeu tu ești soția mea.

— Eu..., îngăimă ea. La Chinon... tocmai cînd coboram din trăsură...

— Da ?

— Nu, nimic, spuse ea.

Începutul poveștii Jeannei

Un an după aceea el îi povesti că ursulinele aveau o nouă stareță. O femeie tînără, după cîte se spunea plină de toane, maica Jeanne.

— Am auzit de ea, spuse Madeleine. Ce frumos îi sună numele : Jeanne de Beaucil.

— Îi cunosc familia, zise el. Se trage din Saintonge.

În vara anului 1631, după moartea bătrînului Poussaut, îl rugaseră să devină duhovnicul ursulinelor. Nu i se adresară direct lui, dar cineva îi șoptise la ureche să se ducă s-o caute pe stareță. El nu se urni. În schimb, deveni duhovnic colegul lui de la biserica Sainte-Croix, Minet căruia i se zicea „Șchiopul".

Curînd ieşi la iveală că, îndată după moartea lui, bătrînul Poussaut se arătase în chip de stafie, timp de cîteva luni, şi umblase prin coridoarele neîncăpătoarei mănăstiri a ursulinelor din rue Pasquin, neliniştind pe maici, pe surorile ascultătoare precum şi pe fetele aflate acolo în pension. Se zicea că are o gură necrezut de spurcată — mai ales faţă de cele retrase şi timide. Scuipa vorbe atît de grele şi de murdare încît pereţii începuseră să prindă mucegai — aşa spusese una dintre surorile ascultătoare de la bucătărie, care fusese atacată de el. Intrase prin diferite chilii şi în dormitoare şi făcuse felurite încercări de apropiere, deşi anemice — erau de părere fetele. Chiar şi în chip de fantomă se arăta a fi bătrîn şi şubred. În zilele lui de vigoare chinuise copiii — pe vremea cînd conducea şcoala de latină. Noul duhovnic, nepotul lui, adică fiul surorii sale, Jehan Minet, îl alungă din nou în purgatoriu rostind cîteva cuvinte anume şi bătrînul Poussaut nu mai apăru niciodată.

Dar fusese un deschizător de drum.

Într-o noapte cu lună, în martie 1632, trei demoni se căţărară pătrunzînd în mănăstirea ursulinelor.

Primul, de talie mijlocie şi foarte mlădios se numea Astarot, al doilea, mai greoi în mişcări şi mai precaut, era denumit Sabulon, iar al treilea, Asmodeus, era neobişnuit de vioi şi de sprinten. Vorbeau pe şoptite într-o latină care nu era de cea mai bună calitate. Dar nu se putea desluşi ce spuneau.

Astarot, Sabulon şi Asmodeus sosiseră aduşi de un val de mirosuri pămîntene ; mireasmă de glie, parfum de flori pretimpurii şi duhoare de latrină. Purtau haine negre, strînse pe corp, iar sub ştofa mătăsoasă se desena cu precizie fiecare muşchi, fiecare membru, îndeosebi muşchii lui Astarot (pe el îl învăluia şi un miros foarte intens şi acerb de ţap şi taur).

Se căţăraseră cu agilitate pe peretele de calcar de un alb-cenuşiu-gălbui, aruncînd umbre mişcătoare pe ziduri. Ici şi colo se opreau şi, pitulîndu-se ca şopîrlele în crăpături şi prin despicăturile dintre cărămizi, şuşoteau aprins între ei. Ajunşi la o ferestruică, înşfăcară, cu degetele lor ca nişte gheare, zăbrelele uzate din fier forjat. Se înghe-

suiră în fața micuței ferestre și priviră înăuntru. Capetele lor se strînseră laolaltă într-un ghemotoc, trupurile însă se lățiseră pe zid formînd un evantai cu șase ramificații care atîrnau în jos. Cînd atinseră marginea acoperișului — clădirea era înaltă de trei caturi — se așezară pe jgheabul lui și ținură sfat. După care, Astarot, se cățără ținîndu-se de ardeziile acoperișului pînă la cel mai înalt coș, cel din mijloc, și cercetă cu privirea împrejurimile. Făcu un semn cu mîna și ceilalți doi îl urmară — Asmodeus cu sărituri agile. O clipă șezură pe marginea coșului privind palida lună primăvăratică. De aici de sus îmbrățișau cu privirea întreg orașul, așezat pe o înălțime deasupra unui șes. Lumina lăptoasă a lunii scălda blînd turnurile, fortificațiile și zidurile care în curînd aveau să fie date jos. Pe la porți — care nu peste mult aveau să fie porți fără ziduri ! — la poarta Chinon, poarta Bartray și pe la celelalte porți acum era liniște. La nord-est zăreau masa greoaie a castelului și turnurile ascuțite de la Chinon, iar mai departe, spre nord, turnurile din Saumur, unde exista multă erezie și posibilități bogate pentru îndeletniciri demonice. Panglica de apă a Loarei și scînteierile rîului Vienne nu le puteau decît bănui. Departe de tot, spre nord-est, se afla orașul Tours și încă mai departe Orléans, iar în zare, spre nord-vest și vest, se aflau Angers cu zidurile masive ale închisorii, și Nantes, vechiul oraș al namneților, Portus Namnetum, localitate a îndoielilor și a luptelor pentru credință. Iar la sud se afla Poitiers, cu cetatea episcopală și închisoarea, cu biserici și cu judecători pricepuți și bine pregătiți.

Orașul din vale se ghemuise pentru somnul de noapte. Peste străzile înguste, casele se aplecau unele spre altele și întreg ținutul părea mai mic decît în timpul zilei. Parcă mai îngustat. Astarot, Sabulon și Asmodeus contemplau și chibzuiau. Privirile lor rămaseră o clipă agățate asupra bisericii Sainte-Croix, aflată în imediata lor apropiere, și asupra bisericii Saint-Pierre așezată ceva mai sus, pe înălțimea castelului. Timp îndelungat observară atenți și stînd în espectativă turnul nordic, înalt și pătrat, ca și cum s-ar fi așteptat ca el să se miște și, învăluit în vălul clarului de lună, s-o ia din loc poticnindu-se de zidurile osîndite la pieire (de pe acum, erau în mare parte distruse) ; de

acele ziduri și fortificații ale orașului care se înfășurau strîns împrejurul tuturor clădirilor lui.

— Ar fi trebuit să-i luăm cu noi și pe Isaacarum și Behemot, rosti Asmodeus după ce șezuseră un timp pe coșul casei, privind și chibzuind.

— Și pe Guelman, care-i foarte întreprinzător, zise Sabulon dus pe gînduri. Și pe Grezil și pe Carmin.

— Ei, hai acum să ne apucăm de treabă, spuse Asmodeus.

— Aș mai vrea să privesc și să mă mai gîndesc un pic, interveni Astarot. Aș dori să-mi întipăresc imaginea orașului pentru a-l regăsi în amintire, așa cum este el acum, înainte de a se schimba cu totul. Peste o lună va veni ciuma. Iar apoi, peste un an, multe de pe-aici vor fi dărîmate și dispărute.

Se mai reculeseră o clipă. Ornicul de la Sainte-Croix bătu o lovitură și cel de sus, de la Saint-Pierre, îi răspunse. Orologiile care nu erau prea stricate răsunară și ele de afară, de pe șes. Ecoul lor venea pînă aproape ca peste o pînză lată de apă. Prin grajdurile, staulele și îngrăditurile lor de scînduri, animalele se mișcară. Un cal stătea treaz în micuțul grajd al guvernatorului, acum plecat într-o călătorie, și din al cărui palat nu mai rămăseseră decît niște neînsemnate rămășițe. În grajdul bailli-ului de Cerisay vegheau sau dormeau caii. Înzestratul cunoscător al limbii latine, asesorul Daniel Drouin, dormea, după ce personal pusese mîna la treabă ajutînd soției lui, ajunsă cu sarcina în pragul lunii a noua, să prepare o masă foarte bună. După această masă el trecuse pe la crîșma „Găinușa" din tîrgul de păsări și băuse un păhărel de absint și puțintel vin în tovărășia unicului său vărar, rotarul Mathurin Thiboust, apoi se prăvălise pe pat, nu înainte însă de a-și fi scos mantia, gherocul, vesta și ghetele. Bețivanul acela de Michel, țăranul care îngrijea de moșioara și de via asesorului Drouin, așezate în cîmpie, la sud-vest de oraș, înspre Ainsay, venind spre casă de la cîrciuma tușei Gaspar — din apropierea porții Mirabeau — trecuse și el pe la „Găinușa". Michel zăcea acum pe jumătate întins în căruța peste care ridicase un mic coviltir. Catîrul era binevoitor, cu toate că ceva cam neliniștit. Roțile înalte și păcătoase se învîrteau anevoios, cotiga uruia și trosnea, totuși zgo-

motul, ca și ameţeala beţiei, îi dădeau ţăranului un sentiment de securitate. Michel fredona tocmai un cîntecel obscen despre fundul cel mare al cardinalului — în timp ce traversa piaţa Sainte-Croix şi începea coborîşul pantei ce ducea la poarta Bartray. Fostul procurator şi împuternicit regal Louis Tranchant (anul trecut, din anumite motive, trebuise să demisioneze şi să-şi vîndă ieftin slujba lui Jacques Poussaut, care îndată după aceea se căsătorise cu unica lui fiică, Philippe) în noaptea aceea fusese ţinut treaz de adînca lui ură. Preotul parohiei Saint-Pierre, care în acelaşi timp era şi canonic, beneficiar al unui venit bisericesc la Sainte-Croix şi cel mai de seamă preot al oraşului, Urbain Grainier, stătea lungit lîngă Madeleine de Brone, în locuinţa acesteia din casa lui Daniel Drouin. Ea dormea, el însă privea fix cu ochii larg deschişi spre spaţiul întunecos de sub tavan şi trăgea cu urechea. În locuinţa de jos, sforăia foarte zgomotos un vechi prieten şi camarad de şcoală al său, asesorul. Peste piaţă trecea hodorogind şi scîrţîind o cotigă, iar cineva cînta ceva necuviincios. Potcoavele băteau uşor caldarîmul din faţa bisericii : un măgar sau un catîr.

În casa pusă la dispoziţia ursulinelor de către domnul Frène de Poussaut din Rue Pasquin, stareţa Jeanne de Beaucil şedea întinsă în chilia ei, lunecînd peste graniţa dintre somn şi vis. Îşi mişcă trupul, rosti încet un nume, apoi se întoarse pe spate, pregătită. O cană de absint se afla în sipetul din colţ. O cană cu vin şi un pahar erau aşezate lîngă pat. Pe perete, deasupra sipetului, crucifixul lucea, iluminat de o rază palidă de lună.

Demonii se lăsară în jos prin coşul din mijloc. În noaptea aceea nu se întîmplă nimic serios. Nici surorile ascultătoare, nici maicile care predau şi nici fetele aduse în pension nu erau suficient de pregătite. Cel mai zelos se arătă a fi Asmodeus, care se furişă cu iuţeală prin coridoare şi pătrunse în patru-cinci chilii şi chiar într-un dormitor, încercînd să le posede pe cele adormite. Noroc avu îndeosebi în zona bucătăriilor pe lîngă o fată înaltă şi voinică, Séraphique Archer, originară de aici, din oraş, şi care, după una sau mai multe amare poveşti de dragoste,

nimerise la mănăstire. Ea pierduse poate pe cineva care-i rămăsese la inimă, acolo sus, în înalta societate a funcționarilor și asesorilor, sau căzut pe unul din numeroasele cîmpuri de luptă ale lumii. Era foarte primitoare. Sabulon, de partea lui, făcuse încercări îndărătnice pe lîngă o tînără fată crescută aici. Marie Aubin, dar care nu avea să fie niciodată călugăriță. Scena avusese loc într-un mic dormitor cu patru interne. El o mîngîiase iar ea, în clarul de lună, cătase pe bîjbîite după el ; cînd însă se apropiase de părțile mai sensibile ale trupului ei, cu un surîs, ea se ferise. Era surîsul viclean al unei fete tinere, pe jumătate adormite. El hotărî să se reîntoarcă în altă noapte, atunci cînd ea avea să fie mai coaptă pentru așa ceva și se duse pe la altele.

Cei trei demoni vizitară cu totul vreo douăzeci de femei pe care le făcură în somn să șușotească anumite nume. Opt dintre ele șoptiră — dintre toate numele care ar fi putut să le vină în gînd — pe acela al preotului de la Saint-Pierre; trei șușotiră pe acela al fostului duhovnic Poussaut, dar nu cu pasiune ; două, pe acela al actualului duhovnic Jehan Minet. Cîteva șoptiră numele cunoscutului exercizator, al celui ce alungă pe diavol și care era preot la Chinon, Pierre Barrot. Sabulon și Asmodeus avură un contact de-a dreptul intim cu opt maici și cu o soră ascultătoare. Patru șoptiră cel mai sfînt nume bărbătesc, cîteva însă și numele lui Satan.

În chilia stareței, Astarot ezită o clipă în umbră, pînă s-o atingă. Azvîrlise de pe dînsa toate veșmintele și el o putu cerceta cu de-amănuntul. Capul ei zăcea aruncat pe spate, pe pernița tare și plată. Părul era de culoare foarte închisă, de un negru lucios. Nasul drept și subțire, dar cam prea lung. Buzele cărnoase și de un roșu aprins, chiar și-acum, în lumina lunii. Gura-i era mare, dar fin desenată. Colțurile gurii lăsate în jos, sugerînd o foame tragică și care niciodată nu fusese astîmpărată și niciodată nu avea să fie astîmpărată. Bărbia îngustă, totuși hotărîtă, arăta voință. Sînii erau plați, nedezvoltați. El își trecu una dintre gheare peste pielea ei foarte albă și fierbinte. Umerii îi avea rotunzi și sfioși, ca ai fetelor tinere. Spatele era strîmb sau încovoiat și gîtul atît de scurt încît în clipa aceea părea gheboasă. Mîna stîngă îi odihnea în poală. Asmodeus trecu

mîngîietor cu ambele mîini gheroase de-a lungul părților dinăuntru și dinafară a coapselor pentru a le trezi la viață. Pleoapele bătură tremurînde, genele-i lungi se jucară cu o rază de lună. Picioarele îi erau ghemuite, nemișcate, ca prinse de o crampă. Hainele greoaie de pe scaunul de trestie împletită și de pe podea, ghetele grosolane de piele neagră, scufia, panglica albă care o mărginea, mătăniile și cartea de rugăciuni de pe masa joasă de culoare cafenie, crucifixul de pe perete, toate o făceau să pară mai goală decît era. Ea îngînă un nume de bărbat.

Același nume îl auzi mai tîrziu și în alte chilii, la cele două fete Barbezier, la maica Agnès, la fetele Bonpierre, la domnișoara Escoubleau. Toate erau tinere. Séraphique Archer, sora supusă care lucra la bucătărie, șușoti numele unui englez : Daniel. Într-o chilie contemplă o femeie ceva mai în vîrstă. Avea patruzeci-patruzeci și doi de ani și aici se numea maica Anne. Dar Asmodeus aflase numele ei de fată și cel de foarte tînără doamnă. Zăcea întinsă pe podeaua de piatră, iar lîngă ea se afla o carafă cu vin. Răspîndise vin primprejurul ei — mici iazuri lucitoare, de un negru adînc. Ea era cea mai matură dintre femeile din acea noapte.

Cînd ceva mai încolo, în față, pe coridor, deschise ușa unei chilii, simți un fel de respect profund amestecat și cu o oarecare teamă. Se afla în fața maicii Claire, născută de Sazilly, o rudă a cardinalului. Era o femeie de vreo patruzeci de ani, foarte oacheșă, cu buzele subțiri, nasul ascuțit, slabă, cuprinsă de doruri febrile. Ea mormăi un nume. Ar fi putut s-o cucerească deîndată, dar se feri, de teama neplăcerilor ce și le-ar fi creat.

Ciuma apăru în aprilie, iar în septembrie aproape trecuse. Dintre ursuline, deoarece nu ieșiseră din mănăstire, nu muri nici una, dar demonii fuseseră harnici și-și aduseseră întărituri.

Trandafirii

La sfîrșitul lui octombrie — ne aflăm încă în anul 1632 — în timp ce atît în oraș cît și în împrejurimi umblau felurite zvonuri, un slujbaș de stat, asesorul Calvet, trimise vorbă

stareței că dacă ursulinele doresc, li se îngăduie să culeagă castanele de pe teritoriul împădurit ce ținea de moșia lui de la Rissay. Stareța chibzui îndeaproape oferta primită înainte de-a învoi cîteva pensionare și cîteva maici, pe care ea le socotea cele mai de nădejde, ca să meargă acolo. Conducătoarea acestei mari expediții deveni maica Claire. Fetele ieșiră prin rămășițele porții Mirabeau, ajunseră la ogoarele dinafara zidurilor distruse ale orașului (ogoare de pe care se strînsese recolta), cînd Marie Aubin, în vîrstă de șaptesprezece ani, nu se mai putu ține așa cum se cuvenea, după prescripțiile regulamentului. Disciplina se destrămă. În fustele ei greoaie, ea începu să alerge înainte pe șoseaua prăfuită și deodată se abătu de la drum și o luă la fugă pe o mirişte.

— Marie !

Alte cîteva fete o urmară și se puseră pe alergat de le zburau fustele pînă sus, peste pulpe.

— Marie ! Marie ! Marie !

Ea auzi în sfîrșit, se opri, se întoarse încet, în silă, și așteptă ironică poruncile. Gîfîia, simțind încă în trup fericirea acelei mișcări violente, gura îi era întredeschisă, dinții lați — și parcă ahtiați după mîncare — străluceau. Surîdea, da, de-a dreptul iradia.

— Întoarce-te !

Marie se întoarse încet înapoi, cu privirea în pămînt, scormonind și împrăștiind cu piciorul bulgării, ca și cum ar fi căutat ceva dedesubtul lor. Celelalte două mergeau în urma ei, uluite și îngrijorate.

— Gîndește-te la demnitatea ta ! vorbi Claire de Sazilly nu ca o maică spirituală, ci ca o nobilă educatoare.

— Nu m-am putut opri, maică Claire, spuse Marie Aubin și vocea voia să-i sune spășită, dar ochii căprui străluceau, și chicoteau făcînd tot ce putea ca să nu izbucnească în rîs.

— Nici noi nu ne-am putut abține, spuse una dintre cele două fete Bonpierre.

— Va trebui să raportez cele întîmplate, declară doamna de Sazilly.

— E de la sine înțeles că întîmplarea trebuie adusă la cunoștința stareței, argumentă cea mai mare dintre surorile Barbezier, maica Louise.

Mezina, sora Catherine — de obicei cea mai tăcută dintre fetele Barbezier — nu adăugă nimic dar se uită cu severitate la Marie. Tînăra Bonpierre chicoti tare — putea îndrăzni, fiind cumnata unei persoane foarte cunoscute și temute, a domnului de Laubardemont și deci sigură că nu avea să fie pîrîtă : în tot cazul, nu avea să fie pedepsită. După aceea toate își văzură de drum tăcute și mergînd în ordine pînă la pădurea de castani.

Ici și colo cădea la pămînt coaja vreunui fruct. Maicile erau nevoite să dezghioace mingiuțele țepoase și galbene lovindu-le și zdrobindu-le cu piciorul — căci dacă încercau să le deschidă cu mîna, țepii le împungeau degetele. Alte coji zăceau desfăcute iar castanele cele mai coapte, de un brun lucios, cădeau afară. Desigur, fetele culegeau cercetînd tufișurile și boschetele, dar grupul rămînea bine strîns laolaltă. În pauza pentru masă, așezate pe marginea drumului, mîncaseră pîine și brînză și, vîrînd mîinile în coșurile cu castane, lăsaseră să li se scurgă printre degetele răsfirate fructele răcoroase, netede. Uneia dintre fete i s-a făcut dor de casă — tînjea într-acolo, departe, spre vest, către mare. Marie Aubin își dădu părerea :

— A ! Ce frumos e azi ! A ! Ce frumos miroase pădurea ! Îți vine să zburzi, să rîzi, să alergi !

— Gîndește-te la ce vorbești, fato, spuse doamna Claire de Sazilly.

— Da, gîndește-te la ce vorbești ! reluă ca un ecou cea mai vîrstnică dintre fetele Barbezier, maica Louise.

Tînăra Bonpierre chicoti necrezut de tare, dar asta nu avea nici un fel de importanță : domnul de Laubardemont, ruda ei, era doar un personaj cunoscut.

De altfel nici nu prea fusese multă severitate în vocea maicii Louise sau pe fața maicii Catherine. În acea zi nu era mare severitate nici în văzduh, nici în orașul de acolo, din depărtare. Claire de Sazilly își umezi cu vîrful limbii buzele ei subțiri și deveni de-a dreptul glumeață.

— Arată ca niște... pisicuțe ! Vreau să zic cojile de castane. Zgîrie ca niște pisicuțe mititicuțe, drăgălașe !

— O, pisicuțele, micuțele, scumpele mele pisicuțe ! strigă Marie Aubin, a cărei purtare oricum nu avea să fie comunicată stareței.

Exuberanța neobișnuită a maicii Claire se înfrînă. În drum spre casă, făcură un ocol, trecînd pe la poarta Bartray și prin fața bisericii Saint-Hilaire iar apoi, mai departe, suiră dealul pînă la piața Sainte-Croix. De ce acest ocol, nimeni n-ar fi știut s-o spună. O fi fost poate maica Claire curioasă să vadă cum se desfășoară viața în oraș, căutînd subiect pentru bîrfeală ? Dar îi și fu dat să-l găsească ! Preotul paroh de la Saint-Pierre tocmai ieșea de la Sainte-Croix și, traversînd de-a curmezișul piața, se ducea spre casa asesorului Drouin. Privirea îi era coborită asupra breviarului, dar apoi își ridică ochii și se uită în sus, spre cerul albastru, sau spre ferestrele casei lui Louis Tranchant sau spre casa lui Jacques Poussaut, sau poate și spre casa, ceva mai scundă, a lui Daniel Drouin. Dintre paginile breviarului ieșea la iveală un trandafir alb. Fetele-i zăriră umerii puternici, ceafa dreaptă. Mergea ușurel și dezinvolt, fără a pierde totuși nimic din demnitatea rangului său. Maica Claire își încetini mersul. Fețele tuturor fetelor erau întoarse spre el. Marie Aubin, care, oricum, nu avea să fie spusă stareței, zise încet tinerei Bonpierre și mezinei Barbeziers, Catherine :

— Acolo locuiește Madeleine de Brone.

Maica Claire, așezată în fruntea grupei, întoarse brusc capul.

— Cine a vorbit ? Tu, Marie ? Ce-ai spus ?

Marie Aubin tăcu. Oricum, nu avea să fie raportată stareței.

— Ce-a spus ? Catherine, ce-a spus ?

Tînăra Bonpierre chicoti. Oricum, fata nu avea să fie pîrîtă stareței.

Maica Catherine mișcă buzele.

— Răspunde !

— A spus că acolo locuiește demoiselle de Brone.

— Marie !

Își continuară drumul de-a lungul străzii. Jos, la capătul ei, se putea întrezări șesul. Dar aici, de-a dreapta și de-a stînga nu erau decît ziduri.

La poartă, Marie Aubin se întoarse și atinse mîngîietor trandafirii albi de pe zid, pe cale să se veștejească.

— Marie ! Ar trebui să-ți ții în frîu degetele !

Duseră castanele în bucătărie, le răsturnară pe tăvi, iar tăvile le aşezară la soare lîngă zidul grădinii, ca să iasă umezeala şi viermii din ele. Marie Aubin fu invitată să se ducă la stareţă. Maica Claire o aştepta în chilie. Se alătură Mariei, cu mîinile rigid încrucişate şi buzele strînse sever. Stareţa şedea jos.

— Marie, ce i-ai spus maicii Catherine ?

— Că demoiselle de Brone locuieşte în casa asesorului Drouin din piaţa Sainte-Croix, maică stareţă.

Femeia aceea încă tînără, slabă şi (aşa cum i se păru Mariei Aubin) cam strîmbă, îşi îndreptă spre maica Claire ochii însinguraţi (da, întocmai, ochi însinguraţi, aşa îi găsise Marie Aubin în acea clipă, ca şi atunci, cu doi ani în urmă, cînd văzuse pentru prima oară aceşti ochi de culoare închisă), apoi asupra crucifixului de pe perete. Avea cearcăne întunecate sub ochi. Se spunea că s-ar afla tocmai într-o perioadă de examen de conştiinţă şi penitenţă şi că s-ar flagela.

— Voiai să spui ceva deosebit prin această afirmaţie ?

— Nu — nu cred, răspunse Marie Aubin şi roşi deodată.

— Spune-mi chiar acum la ce te gîndeai.

— La faptul că se strigă după ea, maică. Se spune că s-ar fi strigat ocări în urma ei.

Maica Jeanne se întoarse spre ferestruică. Una dintre căruţele care întotdeauna treceau hodorogind pe lîngă toate ferestruicile acestui oraş, trecea tocmai atunci. Faţa maicii arăta ca o imagine din lemn cioplită adînc pe un tabernacol, într-o tristă zi de toamnă. Imaginea era lipsită de viaţă (numai ochii clipeau). Cînd stareţa îşi întoarse din nou faţa spre Marie Aubin, expresia ei era schimbată (acum Marie Aubin o găsi de-a dreptul frumoasă). Era ca şi cum furtuna furiei ar fi trecut peste ea fără să lase în urmă decît acea severitate pe care era datoare s-o aibă, şi o mare oboseală. Privea undeva într-un punct, în spatele maicii Claire.

— Nu-ţi este îngăduit să-ţi treacă prin cap astfel de gînduri. Şi dacă ele totuşi vin, nu ai voie să le destăinui nimănui. Ele conţin ispite.

— Da, maică, spuse Marie Aubin, rostind cuvintele spre podeaua de cărămidă brun-roşcată şi lucie.

— Nu se cuvine să alergi pe ogoare şi să-ţi zboare fustele pe sus. Trebuie să mergi pe drum atunci cînd ai voie să ieşi din mînăstire.

— Da, maică, răspunse Marie Aubin şi surîse puţin, tot spre podea.

— Acum poţi pleca.

Maica Claire spuse :

— Şi a mai...

— Puteţi pleca amîndouă, spuse tăios Jeanne de Beaucil întorcîndu-şi faţa spre gemuleţ.

În dimineaţa următoare Marie Aubin îi povesti în cea mai mare taină colegei sale Bonpierre c-ar fi visat nişte trandafiri albi. Şi, ciudat, la deşteptare găsise în palma stîngă trei ghimpi. O înţepaseră, apoi căzuseră pe podea, pe unul îl găsise şi-l arătase tinerei Bonpierre. Ghimpele zăcea în mîna ei moale şi îngustă.

Tînăra Bonpierre povesti această întîmplare, sub pecetea tainei, celei mai tinere dintre fetele Barbeziers, Catherine. Aceasta, într-un acces de limbuţie, o povesti şi ea tot în cea mai mare taină şi în cel puţin zece cuvinte, sorei ei mai mari, Louise. În capelă, îndată după utrenie, de cum se lumină de ziuă, maica Louise îi scrise o scrisoare unei bătrîne mătuşi nemăritate, doamna de Nogeret. Stareţa, maica Jeanne, citi scrisoarea şi o reţinu cîteva zile. Cea mai vîrstnică dintre surorile Barbeziers povestise semiconfidenţial despre ghimpi şi despre scrisoare maicii Claire, care, preschimbîndu-se deîndată în doamna de Sazilly, ruda cardinalului, declară de la înălţimea acestei poziţii că în zilele de azi fetele visează lucrurile cele mai stupide, nesăbuite şi neîngăduite. Cînd era ea fată tînără şi se afla în vizită la familia Richelieu, în vechiul lor castel (pe care actualmente îl reconstruia arhitectul Jean Rogiers din Tours, în timp ce, totodată, creştea şi se înălţa noul oraş al cardinalului), visa cel mult petale răzleţe de trandafiri sau alte flori nevinovate, dar niciodată în aşa fel încît să-i mai şi rămînă ghimpi în palmă cînd se trezea. Acum visa îndeosebi animale mititele şi drăgălaşe (această afirmaţie maica Claire o făcuse cu o voce blîndă şi mai puţin piţigăiată), visa pisicuţe şi căţeluşi şi cîteodată mînji, rareori cai mari

de călărie ; dar, în acest caz, ei se aflau întotdeauna la mare depărtare.

Séraphique Archer, sora cea ascultătoare de la bucătărie, care era atît de înaltă, auzind vorbindu-se de ghimpi, mai întîi rîse, dar în timpul după-amiezei devenise gînditoare și oftase atît de tare încît putea fi auzită pînă în trapeză. Maica Anne, ființa aceea solitară, cu toate că se afla într-o perioadă de izolare, află totuși și ea cîte ceva despre povestea asta ; și, deschizînd ușa chiliei ei, strigă afară, pe coridor :

— Acest lucru mi-a fost dat să-l trăiesc de multe, multe ori !

Fusese un gest cu totul nemotivat, căci la acea oră coridorul era gol. Marie Aubin auzi totuși strigătul și-i spuse în șoaptă demoiselle Bonpierre : „Iar a băut prea mult baba și se visează stareță", iar domnișoara Bonpierre rîse cu hohote răsunătoare, ea îndrăznind să facă așa ceva nu numai fiindcă era rudă îndepărtată a stareței, maica Jeanne, ci și fiindcă era cumnata multinfluentului domn Jean-Martin de Laubardemont.

În noaptea următoare maica Claire avu mai multe vise, cîteva de-a dreptul înfiorătoare, altele pline de delicii. Cele drăgălașe erau despre pisicuțe galbene și cățeluși bruni-roșcați și despre cîțiva cai care păsteau pe malul neted al unui fluviu lat ; dar ei se aflau la mare depărtare. Mai departe visă despre trandafiri, mulți trandafiri albi și cîțiva roșii, apoi despre culesul castanelor.

Visul despre castane se desfășură astfel : văzu castanele zăcînd pe jos, învelite în coaja lor, și i se păru că aceste fructe se aseamănă cu anumite părți ale trupului femeiesc și bărbătesc. Părți ale trupului, brune ca la africani, galbene ca la asiatici, roșii ca la americani. După aceea, slavă Domnului, reapărură trandafirii, care constituiră ultima imagine frumoasă, însumînd toate visele de care își mai reaminti încă la vremea prînzului. Cînd se trezi, avea în palma stîngă trei ghimpi. Ei se aflau așa, pur și simplu acolo, și nu înțepau.

III. CAUZA UNEI URI SAU PORTRETUL LUI PIERRE BARROT

1

Ca mic copil fusese atît de mult bătut şi maltratat încît avea să sufere toată viaţa de pe urma acestui tratament. Un omoplat îi rămăsese vătămat iar şira spinării fusese atinsă de o lovitură. Acestea se petrecuseră la o vîrstă atît de fragedă încît nici nu-şi mai putea aminti.

Şira spinării lui strîmbe nu alcătuia o cocoaşă, ci numai o deviere care îi apleca spatele strivindu-i trupul şi sufletul. Această infirmitate fusese mai apoi un motiv în plus ca să fie bătut, îndeosebi la vîrsta de patru-cinci ani. Dar peste cîteva zeci de ani avea să se biciuiască el însuşi. Uitarea se aşternu peste o mare parte a copilăriei lui. Fusese dat uitării faptul că judecătorul şi procurorul regal Eusèbe Barrot din Poitiers smulsese din leagăn pruncul de sex masculin pre nume Pierre şi, zbierînd, îl denumise bastard, fiu de prostituată, şi dăduse apoi de pămînt cu el. Mama îşi amintea desluşit cum copilul căzuse jos şi cum încă sugaci fiind suferea de o boală a şirei spinării. Poate că boala sălăşluise în trupul lui încă dinaintea naşterii sale. Îşi amintea cu o tristă preciziune cum crezuseră că pruncul avea să moară, dar se întîmplase o minune : nu murise. Mai departe, mama ţinea minte şi altele. De exemplu, că surorile lui mai mici se arătaseră deosebit de prietenoase cu el, fiindcă era atît de slăbuţ şi plăpînd, şi încetul cu încetul aşi aminti şi el de acest lucru.

Alături de aceste amintiri — pline de bunătate — și care aparțineau unui întreg șir de zile frumoase, se aflau și altele sumbre, evenimente care avuseseră loc concomitent cu cele plăcute.

Își putea aminti : „Mă băteau. Mă băteau cu nuiaua și cu ciomagul de alun, cu cureaua și cu latul palmei, cu pumnul. Eram tras de păr și ocărît. O dată cu loviturile, aveam parte de toată asprimea și amărăciunea întipărită pe fețele lor, în jurul gurilor lor".

Dar amintirile frumoase îl întovărășiseră sporind în intensitate. Două amintiri puteau fi suprapuse una peste cealaltă ca două plăci de sticlă pe care s-ar fi aflat imagini diferite. Dacă le-ai fi așezat în lumină, ai fi putut vedea că nici una, nici amîndouă împreună nu redau imaginea reală.

„Tatăl meu era aspru, dar drept, spunea el cînd ajunsese adult. Își conducea gospodăria cu mînă de fier. Era om de modă veche. Știa ce înseamnă educația. Era hotărît și nu umbla cu ocolișuri. Acest fel de a fi și-a pus pecetea asupra caracterului meu."

Iar dacă venea vorba despre această temă, putea spune :

„Cunoștințe ? Oare-i atît de greu să cîștigi cunoștințe ? De ce am eu atîția elevi la limba latină ? Da, fiindcă știu bine latina și greaca. Profesorul meu mă trezea la patru dimineața, îmi scutura zdravăn somnul din trup și vîra în mine versurile, bătîndu-mă cu bățul. Era sever, dar drept, și eu îmi învățam lecția."

Vorbea bucuros și cu plăcere despre părinții și copilăria lui.

„Tatăl meu a fost acuzator, apoi judecător, și eu îl veneram. Avea o inimă de aur. Fără moliciuni cleioase ! Straşnic om ! Era un cap luminat ! Și un causeur strălucit ! Încîntător ca gazdă ! Iubit extraordinar de toți !

Mama era un înger, o idolatrizam. Desigur și ea putea fi severă, dar asta nu-i de mirare. Cînd am fost trimis la școala magistrului Guennant aveam opt ani și mă descurcam binișor pe latinește și pe grecește. Pe atunci mama născuse șapte copii, dintre care patru trăiau. Eu eram cel mai mare. Cînd mi-am ales profesiunea, adică atunci cînd Dumnezeu, prin intermediul părinților mei,

m-a chemat să mă pun în slujba operei sale aveam treisprezece ani iar mama mea avusese doisprezece copii, dintre care șapte în viață. Aparțin unei familii sănătoase, voinice și tenace de nobili de țară și de slujbași de stat. Mai sîntem încă în viață trei copii. Este limpede, mama nu-mi putea închina prea mult timp. Avea o inimă bună și era dreaptă, dar severă. Ca fată, pare să fi fost neobișnuit de frumoasă, cu ovalul feței îngust și fin, păr castaniu și ochi mari, strălucitori, aproape negri. Un om distins, un nobil, care mai tîrziu avea să devină un vestit comandant de oști în luptele noastre împotriva ereziei, o venera și-i făcea curte. Asupra acestei povești se așterne un întuneric — natural, cu desăvîrșire nevinovat, dar romantic. Tatăl ei îi alesese un slujbaș de stat dintr-o sănătoasă familie de slujbași : pe tatăl meu. Poate și eu aș fi devenit militar, un general celebru, dacă spatele meu ar fi fost mai rezistent.

Încă o dată țin să atrag atenția : părinții mei erau severi dar drepți ; erau creștini înfocați, făcînd tot ce le stătea în puteri pentru Biserică. Din căsnicia lor rezultară în total treisprezece copii, dintre care, cum am mai spus, mai sînt în viață trei. Mama a murit la vîrsta de treizeci și cinci de ani. Tata a plîns-o amarnic și cînd, un an după aceea, s-a recăsătorit, n-a făcut-o decît din cauza copiilor. Pe mama mea vitregă n-am văzut-o decît arareori; eram la școală, într-o mînăstire. De altfel, a și murit curînd. N-avea nici un pic de vlagă într-însa. S-a ofilit cam pe la vîrsta de douăzeci de ani. Provenea dintr-o familie distinsă și avea avere. A avut însă timpul să-i facă tatălui meu doi copii, care au murit încă sugaci fiind."

2

El știa :

Diavolilor le este frică de mine, eu îi silesc să vorbească.

La spovedanie, reușea să le determine pe femei să vorbească foarte deschis. Știa să scoată la iveală demonii din ele. Prin văpaia inimii sale se apropia de ele, fără a

le atinge. Trezea teamă îndreptățită în rîndul demonilor și dibuia locul unde sălășluiesc și influențează. În multe cazuri îi silise să vorbească pe acești slujitori ai abisurilor, pe acești chinuitori ai oamenilor. În timpul interogatoriilor lui, ei se exprimau în latină, greacă, ebraică și cîteodată în dialectul din Poitou. El împresura demonii, îi stăpînea și-i izgonea, purtîndu-se cu ei ca un dresor cu fiarele lui. Le storcea adevărul în legătură cu tot ce era mai obscur și mai josnic — destăinuiri pline de adevăr, care se înșirau tot atît de strîns unele lîngă celelalte ca perlele unui șirag de mătănii. Diavolii se arătau temători dar și plini de încredere față de mîna lui fermă și aspră, însă abilă și dreaptă. Poseda o mare experiență și citise mult în legătură cu demonii, fiind capabil să aducă dovezi pînă și celor mai sceptici.

Dacă, de exemplu, cineva s-ar fi îndoit că în anul 1491 un diavol ar fi pătruns într-o mînăstire-pensionat din Cambrai și că ar fi avut nu mai puțin de treizeci și patru de ori relații intime cu o fată, Jeanne Pothière, înainte să fie alungat și ca fata să fie zvîrlită în închisoare, atunci el era în stare să-ți indice mărturii contemporane în care Jeanne Pothière așternuse în scris, înainte de moarte, propria ei mărturisire. Oricine știa că în ultimii ani puterea diavolului fusese foarte mare, mai ales în Spania. Pierre Barrot, canonicul și izgonitorul de diavoli din Chinon, nu avea nevoie de mult timp ca să caute argumente, dovezi existau peste tot. Și cine ar putea fi acel care ar îndrăzni să susțină că puterea demonilor ar fi slăbit pentru că trăiau într-o epocă modernă și luminată ? Din Italia, Germania și Olanda și chiar din regate îndepărtate soseau într-una rapoarte. Activitatea demonilor în Est și Nord crescuse din cauza încercărilor acelui călugăr nebun din Wittenberg care, pare-se, îl trăda pe Dumnezeu și lăsa omenirea pradă infernului. Potențialul de forțe demonice luase proporții enorme în toate punctele cardinale, bîntuind toate rasele. Se înțelege, în frunte se aflau evreii, pricină de nenorociri și necazuri. Chiar și la Roma, în anul 1554, diavolul și slugile sale se arătaseră printre optzeci de tinere evreice. Biserica însă a reușit să le convertească la creștinism și acum ele trăiau într-o mînăstire. Interogate, fetele recunoscuseră că niște evrei ademeni-

seră diavolii să vină la ele, cu toate că un pater iezuit a cărui credință, după cîte se părea, era foarte slabă, susținea că nici un om, nici chiar un israelit, n-ar putea poseda o asemenea putere. Cînd, șaptesprezece ani mai tîrziu, Pierre Barrot citise această afirmație, dăduse din umeri și scosese la iveală multe exemple din Colonia și din Savoia. Cu toate că ființe posedate, care nu mai aveau leac, erau arse cu nemiluita, totuși influența lui Satan pe pămînt se menținea și continua să insufle puteri demonice altor oameni, da, tocmai unor oameni, pentru ca ei să-i îndeplinească opera. Existau dovezi în privința asta.

Însă Dumnezeu și Biserica luptau fără oprire împotriva prințului lumii subpămîntene. În anul 1598 onorabilul judecător Boguet din Saint-Claude în Franche-Comté — același om care la bătrînețe se va putea lăuda că ar fi răpus peste șase sute de oameni posedați de demoni — marcă o nouă victorie în campania lui împotriva Necuratului. În anul 1602, cu o mînă sigură, ce nu tremura, scria în cartea sa despre vrăjitori și magicieni, carte apărută la Lyon în 1603 :

„Pierre Uvillermoz, în vîrstă de 12 ani, a fost chemat să depună mărturie împotriva tatălui său. Amîndoi se aflau de patru luni ținuți în închisoare. La început tatăl abia dacă-și recunoscuse fiul, căci, de cînd era arestat, copilul se schimbase și mai ales fiindcă i se dăduseră alte haine. Din clipa în care tatăl își recunoscuse fiul, Pierre, acesta susținu cum că tatăl lui l-ar fi dus la un sabat al vrăjitoarelor și l-ar fi îndemnat să se predea Diavolului. Tatăl declară că nu fusese niciodată la vreun sabat sau că l-ar fi dus pe fiul lui la vreo întîlnire de această natură. El exclamase : «Ah, copilul meu, ne duci pe amîndoi la pieire !» Și se azvîrlise cu atîta violență cu capul de podea încît s-a crezut că-și făcuse seama. Această confruntare lăsase o impresie ciudată și jalnică celor care se aflaseră de față, deoarece detențiunea îl zdrobise complet pe tată, care se văicărea, țipa și se trîntea la pămînt. Îmi aduc încă și acum aminte că, după ce și-a mai revenit, i-a spus fiului său pe un ton prietenos : «Poți vorbi și face ce vei voi împotriva mea. Eu, însă, oricum și întotdeauna te voi considera drept copilul meu iubit.» Totuși,

fiul n-a şovăit cîtuşi de puţin şi a rămas insensibil, deşi cuvintele lui puteau însemna o moarte ruşinoasă pentru acela care îi dăduse viaţă. Eu însă, cu toată certitudinea, văd într-aceasta sentinţa tainică a lui Dumnezeu. Domnul nu îngăduie ca o crimă atît de ruşinoasă ca vrăjitoria să rămînă nedescoperită. De aceea e întru totul explicabilă fapta fiului care nu s-a lăsat mişcat de puternicele impulsuri ale «Naturii», din moment ce tatăl păcătuise împotriva Dumnezeului Naturii."

„Întocmai aşa trebuie să judece un judecător drept, spunea Pierre Barrot. Diavolul încearcă uneori să ne înşele, ispitindu-ne cu ajutorul lacrimilor. Nu avem altceva de făcut decît să învăţăm să distingem ispitele şi şiretlicurile lui. Şi să nu uităm că nimeni nu e ferit de greşeli!"

Nici preoţii nu erau feriţi. În regiunea din jurul oraşelor Bayonne şi Saint-Jean-de-Luz fuseseră atacaţi de către demoni douăzeci de parohi, în special basci. Trei preoţi infectaţi şi deveniţi uneltele lui Satan au trebuit să fie arşi. În legătură cu acest caz, Pierre Barrot putea cita un raport întocmit de slujbaşii de stat Espaguet şi Delancre, care, la însărcinarea lui Henric al IV-lea, se ocupaseră de afacere. Delancre scrisese : „Exemplul preoţilor din regiunea Labourd arată că rătăcirile de pe drumul dreptei credinţe nu trebuie căutate numai printre ţăranii simpli sau printre cei slabi cu duhul, ci şi printre muritori a căror profesie este de a propovădui cuvîntul Domnului". Unul dintre preoţii arşi era atît de bătrîn, de şubred şi de vădit rătăcit la minte încît autorităţile şovăiră să execute sentinţa. Pînă la urmă se hotărî totuşi să fie ars. Delancre socotea folositoare această măsură, deoarece dădea multora curaj să denunţe şi pe alţii care se dădeau drept slujitorii Domnului. Cuprinşi de frică, foarte mulţi preoţi fugiră. Cîţiva însă au fost prinşi şi li s-a putut smulge adevărul. La Sibourne s-a pus mîna pe o pereche — ea, Migalena, în vîrstă de şaptezeci de ani, el, Bocal, în vîrstă de douăzeci şi şapte de ani. Amîndoi se arătară atît de înrăiţi, încît nici cel puţin nu binevoiră să răspundă la întrebările inchizitorilor şi ale preoţilor educaţi în mod special pentru a deveni izgonitori legitimi ai diavolului. Cei doi tăgăduiseră groaznica lor crimă şi

nu a fost cu putință să fie adunate dovezi clare. Au fost însă arși.

Povestea preotului Louis Gauffridi a dovedit cît de nedreptățit era Pierre Barrot să pretindă o atitudine fermă. În anul 1609 o călugăriță de la mînăstirea ursulinelor din Aix, pe nume Madeleine, a fost violent atacată și posedată de demoni. Ea s-a adresat duhovnicului ei și i-a povestit că fusese sedusă cînd încă nu împlinise zece ani de un vrăjitor. O altă călugăriță, Louise Capel, căreia i-a fost dat să treacă printr-o întîmplare asemănătoare, fusese capabilă să numească pe unul dintre demonii care îi bîntuiseră ființa. Numele lui era Verrine. Se organiză în cea mai desăvîrșită taină o izgonire a diavolului Verrine, care, strîns cu ușa, mărturisi că maimarele demonilor și totodată și căpetenia tuturor vrăjitorilor din Franța, Spania, Anglia și Turcia se numea Gauffridi. Pater Michaelis, un inchizitor deosebit de isteț și de iscusit, lămuri afacerea, spre mulțumirea generală. Dovezile împotriva lui Gauffridi au fost concludente și au dus la condamnarea lui. În cazul maicii Madeleine, toate deveniră degrabă limpezi. Gauffridi fusese acela care îi răpise fecioria într-o grotă, în prezența altor persoane, vîndute și ele lui Satan. În afară de asta, grație călugăriței se putuse stabili că Gauffridi mai mîncase și copii mici. Această căpetenie a demonilor acționase cu foarte multă dibăcie. În calitatea sa de preot al bisericii Accoule din Marsilia, Gaufffridi își cîștigase, cu o extremă viclenie, o bună reputație printre ceilalți preoți, îndeosebi prin erudiția și felul lui de a fi, prietenos. Grație purtărilor sale agreabile, a cunoștințelor sale și a poziției lui sociale, avusese deci cele mai prielnice posibilități de a deveni un prinț al demonilor.

Era o persoană greu de îngenuncheat.

În timpul anchetei negase tot, jurîndu-se pe Cel Atotputernic, pe fiul său, Mîntuitorul nostru, pe Sfîndul Duh și pe Sfîntul Ioan Botezătorul, susținînd că e străin de vrăjitorie. Madeleine însă avusese înțelepciunea și puterea să-l întrerupă cu următoarele cuvinte: „Înțeleg prea bine! Ceea ce faceți dumneavoastră acum este un jurămînt fals! Cînd vorbiți de Dumnezeu-Tatăl, dumneavoastră vă gîndiți la Lucifer, cînd jurați pe Fiul lui, Mîn-

tuitorul nostru, îl înțelegeți pe Belzebuth, cînd jurați pe Sfîntul Duh vă gîndiți la Leviathan, cînd jurați pe Sfînta Fecioară vă gîndiți la maica lui Anticrist, iar cînd jurați pe Sfîntul Ioan Botezătorul vă gîndiți la Diavolul, care este predecesorul și solul lui Anticrist!" După cum se vede, ea adusese argumente valoroase, care au cîntărit greu.

Totuși, Gauffridi rămase mai departe de neclintit. Ca să stimuleze mărturisirea lui, comandantul demonilor a fost dat pe mîna a doi călugări cu experiență, care zi și noapte îl țineau treaz pînîndu-i neîncetat întrebări pentru ca Satan să nu aibă timp să găsească vreun subterfugiu viclean. În sfîrșit, acuzatul recunoscu că trezise pofte trupești la peste o mie de femei numai grație respirației lui irezistibile. Pierre Barrot putea să-ți indice cele consemnate în procesul-verbal și în mărturisirea semnată de însuși Gauffridi, în care se putea citi: „Madeleine a fost cuprinsă de o dragoste absolut nebună față de mine și mi s-a dat la sabatul vrăjitoarelor și în alte dăți, iar eu am pus să fie însemnată la cap, lîngă inimă, pe burtă, pe coapse, pe picioare și pe labele picioarelor". Prin aceasta, cazul a fost lămurit, iar Gauffridi a fost ars la 20 aprilie 1611 în piața Prêcheur din Aix, după ce mai întîi a fost tîrît prin tot orașul spre a fi înfățișat întregului popor.

Pierre Barrot a adunat numeroase dovezi care arătau importanța unei urmăriri neîncetate a diavolului și a acoliților lui, travestiți sub toate întrupările posibile, fără a slăbi nici o clipă strînsoarea.

Își memora cazuri, însemna dovezi și aduna mărturisirile scrise.

De exemplu, în anul 1613 demonii au pătruns într-o mînăstire (Sainte Brigitte) din Lille, pe care nu o mai vizitaseră de șase decenii. După procesul împotriva principelui demonilor, Gauffridi, vigilența fetelor căpătase o acuitate considerabilă. Unele fuseseră de față în persoană la exorcisme și la interogatoriul de la Aix. Un raportor, J. Lenormand, consemnează următoarele în cartea lui, tipărită la Paris în anul 1623, și intitulată „Povestiri despre cele petrecute în timpul alungării diavolului din trupul celor trei fete din Flandra, care erau posedate de el". „Se vedea cum unele fete erau posedate de diavol,

altele erau distruse sufleteşte, cîteva s-au ferit de spovedanie, unele dintre ele erau desperate sau pline de nerăbdare, altele tînjeau şi se topeau de dor, cîteva doreau să moară şi mai erau altele într-alt chip zdrobite. Bietele fete abia reuşiseră să intre la mînăstire şi deîndată se observase la ele o schimbare netă şi periculoasă, dar de cum au părăsit zidurile mînăstirii s-au aflat pe cale de însănătoşire."

O fată, Marie de Sains, introdusese în mînăstire demoni. Printr-un interogatoriu abil condus, la care printre alţii se afla de faţă septuagenarul arhiepiscop de Malines, ea fusese adusă pentru a recunoaşte legăturile cu totul neîngăduite pe care le avusese cu demonii, şi asta cu atîta convingere, încît alte trei călugăriţe, care încercaseră să tăgăduiască, au fost şi ele condamnate. Marie de Sains nu a fost arsă, fapt pe care Pierre Barrot îl socotise drept o imprudenţă. A fost în schimb întemniţată pe viaţă în închisoarea canonică de la Tournai. Barrot, care la acea vreme abia visa să se dedice exorcismelor, a avut şi de data asta dreptate, ca şi ulterior, în alte cazuri. Blînda pedeapsă îi încurajase pe diavoli şi îndată după aceea îşi căutaseră sălaş într-o altă călugăriţă din mînăstire, Simone Dourlet. Celelalte maici amestecate în această afacere au depus mărturie cum că Simone luase parte la sabaturi şi mai mulţi copii născuţi de ea erau crescuţi de către demoni. Pînă la urmă Simone însăşi a recunoscut încă mai multe culpe decît acelea de care era acuzată, îndemnînd plină de zel pe cele inculpate împreună cu ea să mărturisească şi ele totul. Ea a fost arsă. Toată această afacere a fost o mare reuşită.

3

Pierre Barrot se născuse în anul 1595.

El însuşi a avut de suferit destul de serios de pe urma demonilor, care însă n-au reuşit totuşi să pună mîna pe el. În iarna cînd a împlinit şaptesprezece ani sănătatea lui se arăta a fi atît de jalnică încît s-a crezut că avea să se prăpădească. Două luni a zăcut la pat, dar chiar şi după ce

s-a pus pe picioare, boala n-a vrut să cedeze deplin. Noaptea îi apăreau demoni înveşmîntaţi în straie femeieşti. Avea vedenii, nu din acelea strălucitoare după care ar fi tînjit, ci mai degrabă un fel de năluciri ce apăreau în străfulgerări şi erau dintre cele mai neîngăduite. După multe ezitări, s-a spovedit stareţului, care însă n-a părut să-i ia spovedania prea în serios. „Satan încearcă într-una să te ispitească, spusese stareţul. Pe toţi îi ispiteşte. Important este însă să ştii să reziști." Într-o zi l-a chemat la el pe Pierre Barrot. „I-am scris tatălui tău, spusese el, iar acum am primit răspunsul. Îl vei întovărăşi într-o călătorie la Paris."

Era vorba de o călătorie în interes de serviciu, ce avea să aibă loc către sfîrşitul lui aprilie şi care nu avea să dureze mai mult de douăsprezece pînă la paisprezece zile. Pierre resimţea însă o anumită neliniște atît în legătură cu tatăl lui, pe care nu-l mai văzuse de un an şi jumătate, cît şi în legătură cu călătoria. Alături de neliniște, însă, simţea şi o anumită atracţie care îl îngrijora. Dar îşi spunea că avea să combată această ademenire prin contemplarea catedralelor.

Tatăl a venit să-l ia cu o caleaşcă însoţită de o suită impozantă de călăreţi (şase la număr), iar în drumul lor au trecut pe la Châtelleraut, Tours, Amboise, Blois şi Orléans, unde tatăl avea ceva treabă, iar apoi mai departe prin Etampes şi Pithiviers. În acea primăvară a anului 1612 şoselele nu erau lipsite de pericole. Toate frumuseţile pe care Pierre le văzuse în prima etapă a călătoriei, chiar şi bucuria suscitată de purtarea neaşteptat de prietenoasă a tatălui său, de volubilitatea lui subită, da, de buna lui dispoziţie, s-au risipit dintr-o dată într-un fum negricios în urma unei întîmplări petrecute la Tours, unde făcuseră popas în prima noapte. Mai apoi, în decursul anilor el a reuşit să îmbine detaliile căpătînd astfel o imagine precisă a întregii desfăşurări a poveştii. Această imagine ar fi putut purta legenda : Diavolul se dă pe faţă.

Hanul se numea „Globul de aur" şi se afla în apropierea catedralei Saint-Gatien. Ţinînd seama de cerinţele pe care judecătorul şi procurorul Barrot le pretindea de la viaţă, hanul era surprinzător de modest. El a tras însă acolo, deoarece îl cunoştea mai de mult pe hangiu. Suita

lui umplea aproape intreaga casă. El, judecătorul, ocupa odaia cea mai mare de la catul întîi, trebuind să mai stea să lucreze cîteva ceasuri în timpul nopții și voind să nu fie deranjat ; așa spusese. Ceilalți au fost găzduiți pe unde se nimerise. Pierre Barrot a căpătat o odăiță de mansardă, cu un cat mai sus, în care a stat singur, deoarece Balthazar, slujitorul, a ținut să rămînă jos. Mai tîrziu, în decursul vieții sale, Pierre desluși în asta planul ingenios al diavolului.

Au luat masa jos, în sală, în tovărășia altor călători, iar hangiii au ajutat și ei la servit. Bărbatul era mic, slab, cumplit de acru, se tînguia veșnic și umbla cu pași mărunți, opintiți. Nevasta lui era înaltă, cu părul negru, ochi căprui și iute de gură. Holbă ochii mari și-i privi dojenitor pe Pierre Barrot : „Hai de mănîncă acum, domnișorule, ca să capeți putere, să ți se întărească spinarea !" Toți au rîs pe înfundate, tatăl a rîs în hohote. Cînd ceilalți s-au pus pe băut și pe cîntat, Pierre a simțit deodată cît era de obosit și a urcat la el în cămăruță. Își citise rugăciunile și tocmai voia să se culce cînd a auzit de jos larmă. Cineva înjura și zbiera cît îl ținea gura, iar altul răspundea înciudat, pe un ton tînguitor. Recunoscu vocea puternică, bine timbrată, a tatălui său și cea pițigăiată, văicărită, a hangiului. Apoi, vădit, s-a iscat o scurtă busculadă. De sus, i s-a părut că aude o bufnitură provenind parcă de la niște lovituri, și țipetele zăpăcite ale slujnicelor și vociferări. Neobișnuit cum era el cu viața de han, a dat tuturor zgomotelor proporții și mai mari. Tare zgomotoși mai erau cei de colo de jos ! Stătea întins în pat, cu mîinile împreunate, gura deschisă, ochii holbați, trăgînd cu urechea. Prin fereastra mansardată, așezată sus de tot pe acoperiș, veneau în valuri mirosuri de friptură și mireasma florilor primăvăratice (așa i se păru lui). Un simțămînt de frică puse stăpînire pe el ; frică de singurătate, frică de brutalitate, frică de necunoscut. Jos, în sală, larma a durat încă multă vreme pînă ce, în sfîrșit, s-a făcut liniște. Casa și noaptea s-au adîncit în tăcere. În josul scării cineva umbla cu pași tîrșiiți și se auzea foșnetul veșmintelor. La catul întîi o ușă s-a deschis, apoi s-a închis. Îndată după aceea, sau abia după un scurt timp, în sală larma a început din nou. Auzea vocea poruncitoare a tatălui lui, chiar

dacă ceva cam nedesluşită şi îngroşată de băutură, spunînd ceva ce suna definitiv şi oficial, ca şi cum ar fi dat o sentinţă. Pierre nu putea desluşi înţelesul cuvintelor lui, dar pentru prima dată în viaţă a fost cuprins de un soi de mîndrie. Acel bărbat negricios, greoi şi, în cercul lui, atît de influent, capabil să facă să înceteze larma, era tatăl lui. Subit, în adierile primăverii, ale mirosului de mîncare, în toiul acelei frici ce-l cuprinsese, se trezi o gingăşie, da, o dragoste faţă de acest om atît de deosebit. N-a mai putut sta întins acolo în pat. S-a sculat şi s-a dus de s-a aşezat la ferestruică. Trăgea cu urechea la pleoscăitul urinei şi la toate celelalte zgomote de jos din curte, zgomote legate de abuzul de băutură, la paşii şi la hărmălaia din bucătărie, la vocile îndepărtate ce veneau din sală. „Acolo jos e tata, gîndea el. Are o purtare cuviincioasă, îşi păstrează echilibrul şi demnitatea. El se află aşezat sus, mult deasupra celorlalţi, vorbeşte liniştit şi poruncitor." Ar fi dorit să-l poată vedea de îndată şi să-i spună : Mă simt în siguranţă alături de dumneavoastră, Monsieur. Dumnezeu mi-a dăruit un tată bun.

Şi-a înfăşurat capa în jurul trupului strîmb şi slăbănog şi a deschis uşa, care a scîrţîit îngrozitor, dar acest zgomot avea ceva liniştitor, era viu ; în casa aceea exista o securitate. Era înconjurat de sunete, dar nu ca acelea din mînăstire, şubrede, răsfrîngînd ecouri ; erau sunetele vieţii, vocile pline de ardoare ale vieţii. În acea casă simţeai miresmele vieţii. Tălpile lui se bucurau de răcoarea plăcută a pardoselii de piatră. Acolo, pe întuneric, a încercat să stea drept de tot. Orice slăbiciune, orice era strîmb în trupul său pierise. Tropăi uşurel pe scară în jos. Ajuns la catul de dedesubt tremura şi fu nevoit să se sprijine de peretele de piatră zgrunţuroasă. Şi din nou i-a fost dat să audă la parter vocea tatălui — fermă, liniştită, poruncitoare :

— De-acum încolo aş dori să am linişte peste noapte ! Gîndiţi-vă cine sînt ! Înţeles ?

Şi vocea tînguită, parcă gata să plîngă a hangiului :

— Da, domnule, dar...

— Taci !

Tăcere.

De sub ușa odăii tatălui, din fundul coridorului, filtra lumină. „Are o lumînare, gîndi Pierre. I-au aprins o lumînare. Am să mă duc înăuntru și am să mă așez să-l aștept, iar cînd va veni am să-i spun cît de mult țin la el, că Dumnezeu mi-a umplut inima de dragoste pentru el. Nu. Îi voi spune că mi-a fost frică și că m-am simțit bolnav. Nu. Îi voi spune că sînt mîndru că-mi e tată."

A deschis ușa.

— *Bine c-ai venit, în sfîrșit !*

În pat, pe deasupra plapumei, ca pe un covor, se afla întinsă hangița — tolănită, goală, așteptînd. Imaginea ei avea să rămînă pe veci înfiptă în conștiința lui Pierre Barrot ; părul negru răvășit, brațele date în lături, gura întredeschisă, ochi căprui rîzători (și apoi mirarea oglindită în ei), linia gîtului, sînii mari, umflați, gata să plesnească, cu sfîrcurile brune, trupul durduliu, părul de la subțiori, femeia în toată goliciunea ei excentrică. Lumînarea galbenă de seu topindu-se încet în sfeșnicul de alamă de pe masă lumina scena.

Pierre s-a dat un pas înapoi, a închis ușa în urma lui și a închis ochii. Bîjbîind, a urcat scara înapoi, iar spatele i s-a încovoiat din nou. Era din nou foarte strîmb. A rămas în fața ușii camerei sale, cu ochii încă închiși, ca și cum asta l-ar fi putut ajuta. Îl auzi venind din sală pe tatăl lui, care pășea greoi și sigur de-a lungul coridorului. Ușa de la catul întîi s-a deschis, dar în același timp ușa sălii de jos a fost violent trîntită. De undeva, din adîncurile casei, venea chicotitul grosolan al servitorului Balthazar.

Ziua următoare a stat în caleașca închisă alături de un judecător vesel, vorbăreț, exuberant chiar, un judecător care avusese treburi la Tours și care era tatăl lui. Hangița nu-i povestise nimic din cele întîmplate.

Parisul l-a speriat, insuflîndu-i ură. Au tras la un han bun din Rue Saint-Martin, cu firma „La Crucea de Fier". De a doua zi dimineața Pierre a fost lăsat în grija lui Balthazar. Tatăl lui avea multe treburi — atît ale sale, cît și ale altora. Avea de vorbit cu juriști ai parlamentului, cu starostele negustătorilor și cu cîteva persoane de la Louvre.

A închiriat un cal de călărie și hangiul i-a făcut rost de doi lachei. Era mulțumit și vesel.

— Uită-te bine primprejur, i-a spus în timp ce porneau călare.

Balthazar, născut la Paris, dar care de o bună bucată de vreme nu mai fusese pe acolo, o luă de îndată și el din loc.

— Haidem acum, monsieur Pierre, să aruncăm o privire peste Pont Neuf, i-a spus.

— Aș dori mai degrabă să văd Notre-Dame de Paris, a spus Pierre cu toată hotărîrea de care era capabil.

— Da, da, tocmai pe-acolo trece drumul nostru.

Au mers încet de-a lungul unei străzi lungi care ducea spre Sena. Îmbulzeala, mirosul, strigătele, agitația, toate l-au speriat, ademenindu-l totodată. Era ceva care îl respingea și-l atrăgea în același timp.

— Asta-i însăși viața ! a exclamat Balthazar. Nu cumva să lăsați capul în jos acum cînd vă este dat și dumneavoastră să vă aflați la Paris !

Pierre nu i-a răspuns nimic. Imaginea celor petrecute la Tours i se întipărise atît de puternic pe retină încît toate cele dimprejur le vedea prin prisma acelui tablou, pe care veșnic avea să-l aibă în fața ochilor. Casele masive, întunecate, murdare, de pe stradelele lăturalnice păreau că se apleacă unele spre celelalte și-și vorbesc pe șușotite tot despre acea scenă ; o regăsea în vocile femeilor și pe fețele bărbaților. Avea simțămîntul că Parisul întreg trebuie dărîmat. Iar locuitorii lui uciși. Ce avea el să-și mai reamintească despre acel oraș ! N-avea să-și aducă aminte nici de imensitatea Parisului, nici de culorile lui luminoase, caustice în lumina primăvăratică, nici de strigătele ascuțite ale negustorilor ambulanți și nici de forfota grăbită a străzii. Amintirea pe care i-a păstrat-o a fost aceea a unei regine sălbatice de piatră, rău mirositoare. Ajunși la Châtelet, Balthazar i-a arătat cu degetul :

— Aici e închisoarea Châtelet. Credeți-mă, monsieur, cei de colo, dinăuntru, chiar că li-e dat să știe că trăiesc ! Ați auzit vreodată de celulele de le zice „Lanțurile" ?

Pierre Barrot avea să-și aducă aminte de zidurile sumbre, de turnurile joase care închideau înlăuntrul lor păca-

tul. Ele ar fi trebuit să fie mai apăsătoare, mai cenușii, mai înalte.

— Întrebați-l numai pe tatăl dumneavoastră, spuse slujitorul. El știe destule. E lesne de închipuit cum îi poate merge unuia care zace într-o celulă din alea numite „Lanțurile" ! Ehe ! Am auzit eu cîte ceva despre ele ! Și jos, jos de tot, sînt niște hrube de beciuri care le zice „Măcelăriile", „Oful", „Cruda", „Colivia uitată" și „Beciul cu arome". Acolo deținuții zac în apă pîn-la genunchi și tavanu-i atît de jos încît nu pot sta în picioare. Și p-ormă mai e și o hrubă căreia-i zice „Moartea distracției" !

Balthazar îl conducea. Era fericit, într-o stare de spirit exuberantă fiindcă se vedea din nou la Paris, făcînd pe grozavul și blestemînd provincia.

— Mai încolo e Bastilia, *monsieur* ! zise. I s-a dus vestea în lumea întreagă. Și acolo zac oameni. Iar ici îi piața Grève. N-ați auzit de ea ? Aici întotdeauna se întîmplă cîte ceva ! Cel mai bun lucru e să aștepți și cu siguranță vin ei cu cineva care urmează să fie judecat. Să n-ai decît un singur dinar de fiecare tonă de sînge care a curs pe aici, și ai fi putred de bogat !

Lăudă mai departe piața în care se înălțau trei spînzurători :

— Credeți-mă, *monsieur,* aici au spînzurat cam multișori trădători, eretici și escroci ! Ravaillac — cel care acum doi ani a băgat cuțitul în piept bătrînului rege — și el a fost adus încoace atunci cînd i-a sosit sorocul. Mai întîi i-au aplicat un mic tratament suplimentar, asta-i limpede, apoi l-au înhămat între patru cai ! Și s-au pus pe tras. Tare ca piatra era și totuși într-o clipită s-a terminat cu el ! Am fost de față (se vedea că minte acum). Să poată fi un om atît de îndurător ! Vreau să zic, atît de vîrtos încît să țină atîta la tăvăleală ! Multă vreme i-au trosnit oasele, i s-au lungit brațele și i s-au rășchirat picioarele înainte de a se desface în bucăți. Cu toate că trăgeau patru cai d-ăia zdraveni, mătăhăloși.

— Mai taci odată !

— Ah, ah, *monsieur* ! Dumneavoastră care vreți să vă faceți preot ar trebui să vă obișnuiți încă din vreme urechile cu de-alde astea.

— Nu mai vreau să aud nimic !

Însă mai vroia să audă. A urmat o pauză, deoarece Balthazar, făcînd o schimă acră, s-a gîndit să tacă un timp. Au aşteptat în piaţă dar nu s-a petrecut nimic. Era o zi de primăvară. Existau cîteva spînzurători şi în aer plutea miros de sînge.

— Da, da, rosti în sfîrşit melancolic slujitorul. Parisul e cu adevărat un oraş unde o poţi duce plăcut şi bine, unde poţi trăi o viaţă pe cinste, dacă-ţi dă mîna. Iată şi primăria. Am intrat acolo cu diferite prilejuri. Şi cu tatăl dumneavoastră, *monsieur,* atunci cînd s-a dus de a vorbit cu grangurii cei mari.

— Să mergem, spuse Pierre Barrot.

S-au înapoiat tăcuţi în strada Saint Martin apoi luînd-o printre casele de lemn şi prăvăliile de pe puntea Notre-Dame au trecut dincolo, pe insula Cité. Pierre avea simţămîntul că femeile căutau să-l apuce, strigau ceva în legătură cu tinereţea lui şi cu veşmintele sale de culoare închisă, poate şi despre felul lui strîmb de a se ţine. „Toate ar trebui arestate, gîndise el. Gata cu distracţiile ! Între patru cai cu ele !"

Mai tîrziu, amintirile lui despre Notre-Dame aveau să fie învăluite într-o ceaţă brun-cenuşie ! Stătea în piaţa Hôtel-Dieu şi privea cu atenţie în sus, spre masa întunecată de piatră, însă privirea lui n-o putea cuprinde. Maica tuturor bisericilor îl apăsa sub greutatea ei ! Se uita la statuile regilor şi la statuia aceluia pe care poporul îl denumise Marele postitor, a Sfîntului Cristofor. Balthazar nu s-a putut împiedica să-şi spună părerea :

— Astuia de-aici i se zice Domnul cenuşiu. Tocmai fiindcă-i cenuşiu. Nu intrăm o clipă înăuntru ? S-o facem şi pe asta ?

— Nu acum, zise el.

S-au întors, trecînd peste Pont Neuf, de unde privelişte se întindea larg deschisă. Spre mirarea lui Balthazar, Pierre dori să se oprească acolo un timp. De pe pod, văzu într-adevăr mai tot ce i-a fost dat să vadă din Paris. Învălmăşeala caselor de pe malul stîng, în spatele lor podurile cu arcurile lor înalte, zidurile Luvrului, cheiurile care se aflau acum în construcţie, plajele nisipoase năpădite de tufişuri, mulţimea de case, turnuri, săgeţile turnurilor de biserică. Toate acestea alunecau prin faţa

ochilor lui. Avea simțămîntul că el singur poseda monopolul asupra lui Dumnezeu, asupra Adevărului, asupra aceea ce este autentic. Stătea în picioare, în mijlocul forfotei zgomotoase de pe pod. Iar el era o stîncă de nezdruncinat pe care avea să fie clădit un templu. Niciodată mai tîrziu nu avea să rostească nici măcar un singur cuvînt despre Paris, așa cum fac alții. Știa, văzuse că există înlăuntrul ființei sale imagini ale orașului, amintiri despre sunete și mirosuri. Își amintea de burghezi cu pălării late și haine de culori extraordinare, de domni impunători trecînd în caleşti sau călări, de soldați în permisie sau în drum spre regimentele lor, de fete de stradă, de scamatori, telali și de călugări, dar nu-și făcuse nici o părere despre ei ; nu, nici măcar despre călugări și studenți. Era o lume aureolată de strălucirea puterii, o lume ce clocotea de frică și de lăcomie, o lume care însă nu-l privea. Clopotele din turnuri răsunau cristalin, glasuri țipau și se chemau, vociferau și cerșeau, convingeau, lăudau și batjocoreau. El nu avea nimic a face cu toate astea. Mirosurile orașului și ale animalelor, ale mîncărurilor și a balegii, ale primăverii și ale apei, fumurile profane și cele sfinte, duhoarea mizeriei și a poftelor trupești țeseau în jurul lui un văl — el însă rămînea neatins. El era Pierre Barrot, apărătorul lui Dumnezeu.

— Acum hai să aruncăm o privire asupra palatului Louvre, spuse Balthazar.

El însă nu voise. Atunci slujitorul l-a condus înapoi, la locuința lor. A mîncat singur în sala cea mare ; pîine, apă și pește sărat fiert, apoi s-a urcat sus, în odaia lui. Acolo a stat în pat întins pe spate privind fix în sus, spre pînza albastră, murdară, a baldachinului. Asculta. Sunete lunecau pe lîngă urechile lui. Nu-l atingeau.

În ziua următoare s-a dus singur la Notre-Dame. A hoinărit sub bolțile înalte, dar această plimbare n-a făcut decît să-i trezească noi neliniști. Îngenuncheat în fața statuii Sfintei Fecioare de lîngă portalul nordic — portalul mînăstirii — își mormăise rugăciunile.

La întoarcere au urmat același traseu : Étampes, Orléans, Blois și Amboise au trecut pe lîngă ei în legănarea calestii și în lumina primăvăratică. Prin hanuri mirosea a carne friptă și a sudoare de femei. La Tours au poposit în

același loc. În acea primăvară, cea mai bogată în miresme a vieții lui, în anul de grație al Domnului 1612, a zăcut treaz toată noaptea ascultînd cum jos, în locurile unde se mișcă oamenii, se potolesc zgomotele. Odaia lui era plină de demoni. Pe mulți dintre ei i-a alungat prin puterea voinței, dar împotriva auzului nu s-a putut păzi. Picioare tropăiau pe scări, foșneau haine, pași greoi răsunau, lăsînd ecouri în urma lor, pe coridor. Își ascunsese fața în mîini și-și plînsese frica, poftele, invaliditatea și sluțenia.

4

Dobîndi privirea ascuțită a acelora care știu să recunoască. Cu multă vreme înainte ca demonii să vină, îi putea mirosi în aer, în aerul ce plutea în jurul femeilor. El îi alunga — și prin aceasta își creă o faimă.

În toamna anului 1632, după ciumă, se întîlnise cu Jeanne de Beaucil, stareța mînăstirii ursulinelor din L. Duhovnicul mînăstirii, Jehan Minet, îi vorbise despre Pierre Barrot și ea îi trimisese vorbă la Chinon să vină încoace.

— Am auzit mult vorbindu-se despre dumneavoastră și v-am rugat să veniți, ca să vă cer sfatul, spuse ea.

Erau așezați în vorbitor.

Ea semăna cu o persoană pe care o văzuse cu mulți ani în urmă. Cu vremea va deveni plinuță, poate chiar grasă, gîndise el în treacăt privind atent la felul cum era plantat părul ei — precis în punctul unde scufia începe să-l acopere. Ținuta ei avea ceva forțat : cu gîtul său cu spatele ei trebuie să fie ceva în neregulă.

— Dacă pot, vă voi da cîteva sfaturi, spuse el tărăgănat, încercînd să se țină în scaun pe cît mai drept îi îngăduia spatele lui strîmb.

— Aici sînt mai ales fete tinere, zise ea. Unele nu rămîn la noi decît doi-trei ani, după care vor trebui să iasă în lume. Iar acolo, se înțelege, le pîndesc o mulțime de pericole. Sînt atît de lipsite de apărare împotriva... împotriva demonilor ! Cu totul lipsite de apărare. Părintele

Minet mi-a spus că ați avea o mare experiență în privința asta, părinte Barrot.

— Nici un fel de experiență nu e suficientă, spuse el cu modestie privind spre coapsele și poala ei. Uitîndu-se la ea avu impresia că în fața lui se află o fată mai mare — o adolescentă care în curînd avea să ajungă de vîrstă mijlocie. Pe fața ei se aflau trăsături care exprimau foame și lăcomie.

— Există atîtea pericole, spuse el după o pauză. Apoi își pironi din nou privirile asupra marginii scufiei ei. Diavolul cunoaște toate căile care duc la trupul și sufletul omului.

Mîinile îi erau neliniștite. Nu puteau sta liniștite mai multă vreme. Avea un anumit fel de a-și întoarce agitat capul și trupul, încît nu se putea atribui numai grijilor la care-i supusă o gospodină. Cînd vorbea, sărea de la una la alta.

— Avem aici o rudă a cardinalului, spuse ea.

— Da, am auzit.

Ea căută să mai adauge ceva.

— E plăcut s-o putem avea printre noi. Este și foarte evlavioasă. Se numește maica Claire, născută de Sazilly. O ființă foarte sensibilă.

— Da ? rosti el.

— Maica Anne e cea mai în vîrstă dintre noi. Înainte de a se călugări, a fost măritată. Și ea e foarte sensibilă. Stă mai mult singură, cu sine însăși. E foarte cuvioasă.

— Îmbucurător lucru să poți auzi așa ceva, zise el țeapăn.

Ea nu-i cerea însă în mod direct un sfat.

— În momentul de față sînt cam neliniștite, zise.

— Îmi puteți scrie sau trimite vorbă dacă se întîmplă ceva, răspunse el.

În sufletul Annei nu s-a copt încă teama de demoni, gîndi el în timp ce se depărta, dar îi bănuia pe acolo, prin apropiere, prin văzduh. Au fost pe aici. Avea simțămîntul că aveau să se întoarcă într-un moment mai prielnic, pentru a-și desăvîrși opera.

5

Deseori, mult prea deseori auzea pronunțîndu-se numele lui Urbain Grainier. Un bărbat înconjurat de femei — de multe femei. Un preot care trăiește cu o femeie — și toți știu. Un preot frumos cu o femeie frumoasă.

Pe ea o văzuse în anul 1626 în fața propriei lui biserici din Chinon. O urmărise pe cînd traversa piața. Trebuise să-și umezească buzele înainte să-i poată vorbi. Îl încercase o senzație de amețeală. Dar știuse că cugetul îi este cu desăvîrșire curat.

— Nu vă numiți cumva Madeleine de Brone ?

— Da, răspunsese ea, întorcînd spre el fața ei blîndă, rotundă, mirată. În acea clipă gîndise atît de intens încît nici nu-și dăduse seama că mormăie : ești foarte frumoasă. Ea răspunsese cam așa : că nu-i e îngăduit unui preot să vorbească în felul acesta, iar el se depărtase.

Era ființa cea mai frumoasă pe care o văzuse vreodată. Și cu toate că știa că e o femeie stricată, simțea totuși că e o ființă curată, care ascunde în cuget o liniște maternă și prietenoasă, care nu putea fi cu nimic distrusă, nici tulburată de vreun demon.

Curînd după aceea, într-o noapte, o visase. Se făcea că umblau pe un pod mare, printr-un furnicar de oameni și demoni care zbierau, și prin volutele limbilor de foc care pîlpîiau ridicîndu-se în jurul lor, fără însă să-i ardă. Erau cu desăvîrșire liniștiți. Se țineau de mînă. Știa că dacă aveau să treacă de cealaltă parte a podului, avea să-și lase capul pe sînul ei tare și să-l atingă cu obrazul.

IV. MAICA ANNE

Nimeni n-ar fi putut afirma despre ea c-ar fi o băutoare, dar vinul o ajutase dîndu-i în decursul multor ani putere, curaj şi echilibru. Nu bea în fiecare zi, ci numai de cîteva ori pe săptămînă. Numai la nevoie, după cerinţă. Şi această cerinţă era schimbătoare. Uneori era mai mare, alteori nu exista. Ca şi în alte dăţi îşi spunea : Dumnezeu face să se coacă strugurii. Vinul o împresura cu un zid de linişte. În spatele acestui zid gîndurile i se rînduiau în minte, blînde şi limpezi, ceea ce făcea din ea o fiinţă fără toane, îi liniştea mîinile iar vocea îşi găsea timbrul adevărat. Cîteodată, e drept, vinul făcea ca vocea ei să urce mai sus, totuşi niciodată — sau aproape niciodată — în aşa fel încît să devină stridentă şi să se frîngă. „Vocea mea este mai liniştită decît a maicii Jeanne, stareţa, gîndea ea. Poate, lăuntric, se aseamănă cu mine, dar, cu siguranţă, vocea mea sună mai bine. Cîteodată strigă. Cu toatele am auzit-o. Este un lucru care nu se poate tăinui şi dacă aş fi solicitată sau silită în timpul spovedaniei să-mi spun părerea despre ea, atunci aş fi nevoită să spun că bea absint şi vin alb (care, consumat excesiv, vatămă sănătatea) şi că se răsteşte cu o voce stridentă. Ea, aceea pe care noi o numim cînd şi cînd mama noastră, adică maica Jeanne, trece drept o frumuseţe. În anii tinereţii mele aveam o faţă tot atît de frumoasă, iar trupul meu, căruia de altfel nu-i acord niciodată nici un gînd, era, fără tăgadă, mai frumos. Nu avea nimic strîmb. Eu una evit vinul alb. Poţi deveni pătimaşă după el şi atunci re-

simți o sete chinuitoare. Eu sînt calmă, de cele mai multe ori sînt calmă și mă odihnesc fără neliniști înlăuntrul ființei mele. Nu sînt dornică să cîștig simpatia oamenilor și nu fac eforturi să fiu socotită foarte sfîntă, foarte cuvioasă. Eu mă odihnesc înlăuntrul credinței mele tăcute și modeste și nu mă înfășor cu ea ca într-o mantie strălucitoare care să-i orbească pe cei care mă privesc. Dacă m-aș fi străduit, aș fi putut fi și eu slugarnică și cu surîsul pe buze la clipa potrivită. Și azi aș fi eu în locul ei, aș fi instalată eu în odăile ei sau în vorbitor și aș da eu sfaturi bune fără de valoare și aș asculta eu toate clevetirile care se strecoară de afară pînă la noi. Atunci n-aș fi ispitită să depăn toate aceste gînduri interzise (pe care, dacă se va ivi vreo ocazie, o să i le aduc la cunoștință, spovedindu-mă, părintelui Minet), da, atunci aș fi avut alte gînduri, care se prea poate să fi fost și ele gînduri interzise."

Cînd începea să simtă tresăriri în ceafă, bea cîte un păhărel. Toate știau că ține vin în chilie, dar acest lucru nu era niciodată pomenit. Era cea mai vîrstnică și avea spasme cu contractări în ceafă. Știa că și maica Jeanne are spasme. Era ceva în neregulă la ea cu niște mușchi și tendoane. În timpul indispoziției lunare bea cîteva păhărele ca să ajute natura. Mai bea și cînd, din zel și dintr-un drept pe care singură și-l atribuise și împotriva căruia nimeni nu se ridicase, chema le ea fete pe care să le asculte la catehism sau cărora să le facă morală. Sau cînd trebuia să coboare la vorbitor ca să stea de vorbă cu cîte cineva venit dinafară, din viața laică și de pe stradă, atunci bea mai înainte cîte două păhărele și două după. Séraphique Archer, sora ascultătoare, îi făcea rost de vin și spunea :

— Ăsta are vechime. E vechi de cel puțin trei ani, poate chiar patru. Cred că-i din Bourgueil. Am gustat din el doar o picătură. Am fost o dată în serviciu la unul care se pricepea la vinuri. Cînd venea vorba de vinuri roșii, el zicea că cele de Chinon și Veron sînt mai bune decît ale noastre de pe aici. Stareța, ea, bea mai ales Saumur.

— Eu nu iau decît cînd și cînd cîte un păhărel. Cîteodată îmi simt gîtlejul grozav de uscat.

— Da, da spunea Séraphique. Asta e mai bun decît absintul.

Mai lua cîteodată un păhărel și cînd i se trezeau amintirile, alungîndu-le astfel, sau cel puțin atenuîndu-le. Poate chiar două, cel mult trei păhărele. Erau pahare micuțe și nicidecum pocale mari. Avea două pahare, unul mai mare, altul mai mic. Mărturisise la spovedanie că le avea. Le și arătase, atît răposatului părinte Poussaut cît și părintelui Jehan Minet, Șchiopul. Amîndoi spuseseră : „A avea pahare nu e nici un fel de păcat". Erau pahare frumoase, rămășițe din viața ei petrecută în afara zidurilor mînăstirii. Amintiri pe care le puteai contempla, le puteai ține în mînă, le puteai ridica în sus, privindu-le în lumină, care fuseseră alături de ea în anii cei grei. Acum nu mai erau legate de amintirea nici unui fel de necazuri. Avusese patru — dar două dintre ele, unul mare și unul mic, căzuseră pe podea. Nu, gîndi ea, unul s-a ciocnit de perete. Mîna i se ridicase condusă de voința Domnului și un pahar — din cele mari — se izbise de perete. Prin puterea lui Cristos, se făcuse cioburi. Aceasta se întîmplase în unul din primii ani petrecuți aici.

Altminteri, primii ani de mînăstire nu fuseseră grei, iar amintirea lor nu se ivea cu o deosebită acuitate. Poate doar de două sau trei ori pe timp de primăvară. Ea însă fusese altfel pe atunci. Față de fetele pe care trebuia să le educe spre a deveni creștine smerite, bine crescute, se purta afectuos, ca una ce ar fi fost de aceeași vîrstă cu ele, și aceasta nu numai prin întregul ei fel de a fi, ci și prin înfățișare și prin expresia feței. Rîdea împreună cu ele, le învăța jocuri cu nuci și legendele florilor. Apoi ele lunecau tot mai departe pe făgașul ce ducea spre miezul tinereții lor, a îndatoririlor lor, a tainelor lor, poate a vieții lor private, a acelei vieți de vîrstă mai matură. Iar maicile mai vîrstnice și surorile ascultătoare nu i se mai destăinuiau. Ele o aveau pe stareță și pe duhovnic. De altfel, ea bănuia că acestea nu se destăinuiesc niciodată și de mult pricepuse că, în fond, nici ei nu i se destăinuiseră vreodată. Și în privința asta i se asemăna stareței — le speria. Arareori întrebuința cuvinte aspre și încă mai rar avea ieșiri violente, dar le speria prin atmosfera de

însingurare ce emana din ființa ei. Cînd totuși i se destăinuiau sau simulau că i se destăinuiesc, cuvintele lor nu izvorau din adîncul inimii. Destăinuirile lor erau în marea majoritate a cazurilor cît se poate de decente. Respectau forma, pe care o umpleau cu un conținut inocent, potrivit, fără totuși a minți. Cîteodată nu erau nici cel puțin confidențe ; conținutul lor era într-adevăr atît de simplu și incolor, aidoma formei, sau aproape așa.

„De altfel nici nu-ți poți deschide sufletul fără ca destăinuirea transpusă în cuvinte să nu sune cît se poate de absurd, îi trecuse ei prin minte cu totul fugar la o anumită ocazie. Nu poți cere oamenilor să se destăinuie în întregime altor oameni. Dar la spovedanie ? Dumnezeu îți poate pătrunde în inimă și fără spovedanie, gîndea ea. El știe și fără vorbe. El îngăduie ca mîinile noastre să zvîrle pahare de perete și să răstoarne căni cu vin, dar nu distruge toate paharele și nu lasă să se verse tot vinul. El face ca în fiecare an să se coacă strugurii. El îngăduie ca vinul băut cu măsură — ca în cazul meu — să fie o binecuvîntare. El ne dăruie din liniștea lui, chiar și prin vinul lui."

Încerca să ajute fetele prin liniștea ei. Le întîmpina cu privirea cea mai liniștită și le vorbea cu vocea cea mai liniștită. Așezată în scaun, se întorcea foarte încet către ele (de pe scaunul pe care, de fapt, nu ar fi avut dreptul să-l aibă în chilia ei, dar pe care-l obținuse totuși cerînd aprobarea atît a răposatului Poussaut cît și a lui Jehan Minet, Șchiopul, care încuviințaseră). Dar se ferea să se întoarcă spre ele cu o încetineală amenințătoare. Era o întoarcere demnă, studiată, gîndită, o întoarcere binevoitoare, pentru a le insufla liniște și încredere. Ele aveau nevoie de acest lucru. „Eu le ajut prin credința mea, gîndea ea. De exemplu, Marie Aubin. Marie are acum șaisprezece ani. Sau poate a împlinit chiar șaptesprezece ? O fată care nu știe nimic despre viață. Ei da, de altfel chiar eu, ce știu eu despre viață ? Ea însă cunoaște desigur mai mult. Dar nu întîmplările cele mai îngrozitoare peste care niciodată nu ajungi să treci. Dacă aș fi trecut peste ele, n-aș ședea eu azi aici. Marie pleacă, Marie se va întoarce poate. Ceea ce știu acum este că Marie n-o să rămînă aici. Într-un an-doi sau trei o să fie iar afară, în vîltoarea vieții. Se prea poate ca acolo să nu i se întîmple nimic

întunecat și amarnic. Se prea poate ca bărbatul să fie tînăr și să nu miroasă a moșneag lacom. Poate va mirosi a vin proaspăt băut, a usturoi, friptură de vită și castane coapte, va mirosi poate a parfumuri fine de la curte, a sudoare de om tînăr, va avea mirosul tinereții sau poate va mirosi a cai, a mare. Judecînd după chipul Marei Aubin, se și vede că nu va mirosi a duhovnic. Cu siguranță că va mirosi a cai și a mare."

Prima dată cînd aceea care acum era denumită maica Anne văzuse marea cea adevărată, marea deschisă larg, marea fără orizont, fusese în apropierea unei așezări de pescari la Les Landes, o mică localitate pe care regele Henric o ridicase la rangul de oraș negustoresc. Pe atunci ea avea aceeași vîrstă ca aceea pe care o are acum Marie Aubin, sau poate nici atîta. Avea cincisprezece ani. Îi fusese îngăduit să-și urmeze tatăl ei în întortocheata lui călătorie din Angoulème prin Périgueux și Bergerac, peste tot pe unde aveau rude, iar apoi spre Bordeaux, unde se opriseră cîteva zile. De acolo o luaseră direct spre sud, spre Bayonne. Își amintea de vizitele făcute la rudele bogate și la cele sărace, care locuiau pe moșii și pe la castele uneori noi, alteori dărăpănate. Fusese ca un iarmaroc în timpul căruia se văzuse cercetată și evaluată. Trăsura mare, închisă, scutura și trosnea, cei patru cai trăpași erau schimbați sau lăsați să se odihnească pe la halte de popas. Își amintea de trebăluiala febril tematoare a unui șelar în timp ce ploaia picura pe acoperișul trăsurii și șiroia pe spinările lucitoare ale cailor. Își amintea de o roată ce fusese reparată, de o sticlă cu vin care trecuse din mînă în mînă pe la toți, de strigăte și vociferări. Își amintea de surugiii călări, de escorta de călăreți ce-i întovărășea de o parte și de alta a trăsurii, în fața și în spatele ei ; de drumurile strîmte, pline de hîrtoape ce treceau de-a lungul peisajului sterp. În depărtări sau în apropiere se aflau dealuri cu dumbrăvi verzi. Pe o ridicătură golașă, un plop singuratic. Își amintea de zile călduroase, însorite, în care trăsura înainta legănîndu-se în nori de praf. Și de mare. Marea ! !

O auzise încă de departe. Biscaya. În lumina apusului de soare văzuse enorme coame de apă rostogolindu-se și înălțîndu-se spre a da naștere unor ziduri mișcătoare, roșii

şi verzi, încununate de spumă în fierbere. Zări ţărmul de dune de la Nord şi dinspre Bordeaux, cît şi la sud spre Bayonne şi coasta bască stîncoasă. Iar apoi, apropiindu-se, simţise mirosul de alge şi apă sărată. Astfel arătase marea într-o zi a primei ei tinereţi.

Locuiseră în Bayonne la rude, unde şi acolo urma să fie privită şi cercetată cu de-amănuntul. Îşi amintea de harababura, de agitaţia specific bască, de bogăţia casei zgomotoase, de argintărie, de perle, de lemnul lustruit, de acordurile instrumentelor de coarde, de belşugul de mîncăruri, de mirosurile de peşte, ceapă şi fructe. Îşi amintea de femeia aceea palidă, vara tatălui ei, care zăcea de doi ani bolnavă, de fiul care nu scotea niciodată nici o vorbă ci suridea numai tăcut, de cele două fiice, cea mai mare în vîrstă de şaisprezece ani, cea mai mică de aceeaşi vîrstă cu ea. Şi-şi amintea de influentul baron, funcţionarul de stat, tată de familie, prietenul tatălui ei. De acel om în vîrstă de aproape şaizeci de ani, gălăgios, gîfîit, bine hrănit, ce rîdea cu un rîs zgomotos. Un an mai tîrziu, baroana muri. La o jumătate de an după ea se prăpădi şi fiul cel tăcut. După încă un an baronul veni la Angoulême şi începu a colinda pe la moşiile şi castelele din împrejurimi. Toate fuseseră puse la cale de mîini dibace şi ea plecase cu dînsul, urmîndu-l în chip de soţie. „Acum viaţa mea a luat sfîrşit, gîndise ea atunci. S-a sfîrşit, *finito*. Dar la mare tot mai ajung eu o dată."

Niciodată nu-i mai fusese dat să ajungă într-adevăr la mare. Prima noapte au petrecut-o la Montmoreau. Cînd fericitul bărbat, îndrăgostit şi ameţit de vin, se aruncase asupra ei, ea ţipase atît de strident încît orice alt zgomot încetase la han. Se eliberase din strînsoarea braţelor sale. Îşi amintea de hainele căzute de pe scaun, zăcînd morman pe podea, de luminările ce fumegau pîlpîind în sfeşnice, de mirosul de pofte de moşneag (un miros ca acel de mucegai prin colţuri dosnice) şi de vin acrit pe care-l rigîie gîtul zbîrcit al unui bătrîn.

Acolo luase sfîrşit tinereţea ei. Timp de doi ani îmbătrînise alături de el şi de sfielnicele şi tăcutele lui fiice. Cea mai mare reuşise să se logodească sau să fie promisă cuiva, dar nu se măritase, mezina nu reuşi decît să înveţe

un pic de latină și italiană. Se ofileau în mijlocul zarvei, a veseliei și a bogăției. Ea personal bea cîte un pahar de vin cînd și cînd. După ce baronul închisese și el pleoapele lui boltite peste ochii căprui injectați cu sînge și după ce privirea lui de slujbaș de stat se stinsese pentru totdeauna, se află singură. Rîndui moștenirea pe cît putu mai bine primind de pretutindeni din partea rudelor un ajutor binevoitor. *Finito !*

Cînd toate fuseseră în regulă, se duse la Bordeaux și intră la mînăstirea ursulinelor. Își descoperi vocația și totodată resimți cît de mare era puterea răului și ademenirea pe care o exercitau bărbații și că împotriva lor trebuie să lupți neîncetat prin rugăciuni, muncă, mortificare și încercarea de a-i uita. Avusese un sprijin eficace în maica Françoise de Cazères, care profetiză maicii Anne că avea să ajungă și ea stareță. În anul 1618 veni împreună cu celelalte maici la Poitiers, dar nu deveni maică superioară. În schimb, fu chemată să devină stareță o maică foarte bună, Marie de Goffreteau, care aparținea uneia dintre cele mai bune familii din Bordeaux.

În anul 1626 opt surori de la Poitiers fuseseră trimise aici pentru a fonda noua mînăstire. Maica Anne nu deveni stareță — nici cel puțin maică fondatoare. Pe atunci gîndise : „E drept, așa mi se cuvine. O dată, în bucătărie, am băut prea mult vin. Miroseam a vin și vorbeam mult prea tare. Așa mi se cuvine". Stareța lor deveni maica Gabrièle, iar un an după aceea, cînd maica Gabrièle, blînda maica Gabrièle a fost rechemată, locul a fost ocupat de maica Jeanne, născută Beaucil. „Nu eu am devenit stareță, gîndise maica Anne (care tocmai pe atunci fusese trimisă încoace), fiindcă se prea poate ca de cîteva ori să mai fi mirosit și eu a vin. Asta pe cînd eram indispusă sau cînd îmi reveneau amintirile. Și tînăra noastră maică Jeanne este neobișnuit de capabilă, da, într-adevăr remarcabil de capabilă. E energică și are spirit de inițiativă. Cu toate că și ea, ca și mine, e chinuită de vise, totuși e foarte capabilă. Cu toate că uneori bea într-ascuns cîte un pahar de absint sau un pahar mare de vin, totuși e foarte capabilă și potrivită pentru locul pe care-l ocupă. Cu toate că bîrfește, e certăreață, fățarnică, își smulge părul, plînge și-i e dor (da, după ce oare i-o fi fiind ei dor ? După mi-

ros de bărbat sau după îmbrățișare de bărbat ?), totuși e foarte capabilă. A devenit maica noastră și sora noastră prin lingușeli insistente în timpul anului de noviciat și grație unei mari smerenii.

Nu se poate susține că eu una m-aș deda băuturii, gîndea maica Anne. Nici un om cu scaun la cap nu-mi poate face o vină pentru acel degetar de vin de Bordeaux sau de Chinon după o zi grea, plină de frămîntarea gîndurilor. Doar nu stingheresc pe nimeni prin asta. Cea mai mare parte din timp stau singură cu mine însămi iar de răspuns pentru asta o să răspund numai eu în fața lui Dumnezeu atunci cînd o veni ziua ca această mucegăită viață pămîntească să ia sfîrșit — *finito.*"

Maica Anne nu ieșea în oraș, cu toate că ar fi putut obține tot felul de însărcinări. Dar în vara anului 1630, într-o după-amiază fierbinte se urcă în pod și scoase capul printr-o lucarnă a acoperișului. De acolo, de sus, putea vedea cîmpia, turnuri, acoperișuri și o parte din stradă. De-a lungul urcușului străzii Pasquin venea un preot pe care, după ținuta lui, i se păru că-l recunoaște. Coborî în grădină să se așeze la ochiul de ferestruică ce dădea spre stradă. Tocmai atunci trecu el pe acolo. Ea ținea clapeta de lemn numai într-atît întredeschisă încît să ajungă să-l poată vedea cu un singur ochi. Îi trecu vag prin minte gîndul că chipul lui nu se potrivește cu hainele pe care le poartă. Dar în același timp gîndi și contrariul : într-adevăr, știe să poarte haina preoțească. Era zvelt ca un italian sau spaniol. Avea mustăcioară neagră și un cioc asemănător cu cel al Cardinalului. Fața îi era smeadă, dură, ochii negri, gura hotărîtă, dar buza de jos era aceea a unui soldat care cunoaște femeile și știe să se poarte cu ele. Cel mai mult îi plăcură spatele, ceafa și umerii lui atît de drepți. Își spunea sie însăși : Îl poți privi și admira ca pe un tablou.

În vara următoare duhovnicul ei, bătrînul Poussaut, muri și de îndată începu să umble în chip de stafie. O dată îi pomenise stareței, maica Jeanne, de preotul de la Saint-Pierre și de la Sainte-Croix (de ce tocmai de acel preot anume ?) care dacă n-ar fi avut un renume atît de rău ar fi putut fi numit duhovnicul lor. Amîndouă femeile se priviseră una pe cealaltă. „Mă urăște fiindcă într-o

anumită ocazie eu aș fi putut deveni ceea ce este ea azi", gîndi maica Anne. „Da, are aerul să fie un foarte bun pedagog", spusese starețа. „L-am văzut prin ochiul ce dă spre stradă, adăugase ea de îndată. Întîmplător, absolut întîmplător. De fapt, nici nu l-am văzut, l-am întrevăzut doar. Dar îmi pot închipui cum arată." „Și eu am văzut într-o străfulgerare pe cineva care ar putea fi el", spusese maica Anne. Amîndouă femeile se priviseră una pe cealaltă iar apoi își întorseseră privirile. „Are cearcăne întunecate sub ochi", gîndise maica Anne.

Primise el oferta lor, n-o primise? Jehan Minet, Șchiopul, așa cum i se zicea lui aici, în oraș, deveni noul lor duhovnic. Era un om cu bune legături de familie. Unchiul lui după mamă era domnul Frènes de Poussaut. căruia îi aparținea această casă. Pater Minet era canonic la Sainte-Croix și îl încîuda faptul că praebenda [1] revenea unui străin, protejat al iezuiților. Era rotofei, dar timid. Curînd se descoperi frica lui de întuneric, cu toate că, din cînd în cînd, umbla noaptea prin oraș. Adică mai precis, îi era frică de umbre. Dacă se afla însă între cunoscuți, nu se mai temea și mergea bucuros prin întuneric. Îi era teamă de fete în timpul zilei pînă și cînd cerul era senin, cînd soarele le lumina puternic.

În cursul acelor săptămîni în care duhovnicul lor revenise în chip de vedenie colindînd coridoarele, bucătăria și chiliile, maica Anne nu resimțise nici un fel de teamă. Dar cînd Șchiopul, cu ajutorul unui preot din Chinon, îi izgonise din nou în focul gheenei pe moș Poussaut, teama veni și puse stăpînire pe ea în timpul nopților. Se trezea și cu capul limpede zăcea liniștită privind pătratul mai luminos al ferestrei cu zăbrele. Trăgea cu urechea, ascultînd tăcerea casei. O dată auzise cum afară, pe coridor, sau pe scară, înspre refector și bucătărie, un șobolan tîra ceva după el, apoi începuse să înainteze prin mici sărituri. În curte foșnea frunzișul teilor, al stejarilor și al castanilor. Se auzea susurul delicat al unei sălcii plîngătoare. Un lemn din grindurile de susținere a podului trosni. Apa

[1] Venit bisericesc.

unei fîntîni picura, șiroia, picura mai iute, pic-pic, pic-pic, șiroia iarăși într-un ritm sincopat. În stradă, un țăran beat fredona în timp ce căruța lui trasă de un măgar trecea prin fața casei, iar țăcănitul potcoavelor trezea printre case ecouri ce creșteau, apoi descreșteau îndepărtîndu-se cu încetul în direcția bisericii. Într-un grajd din apropiere un cal se mișca greoi, se muta din loc, își legăna capul.

Într-o astfel de tăcere îi reveneau în minte imagini. Dacă ar fi vrut, ar fi putut foarte ușor să le îndepărteze și să le izgonească. Își aducea aminte de cineva cîndva tînăr și frumos — un soldat taciturn abia înrolat, care venise acasă la tatăl ei, baronul, pentru a o vedea pe ea, pentru a o examina și a o evalua. Zăngănitul unei săbii îl întovărășea pretutindeni făcînd să vibreze văzduhul în jurul lui. Exala miros de tinerețe. Își amintea de un surîs fugar pe o față tinerească pe care căutase s-o împodobească cu o mustăcioară și cu o bărbiță pe care însă nu reușise încă să le facă să pară bogate — și atunci le pomăda. Își amintea de o privire tinerească, strălucitoare, din coada ochiului. Și apoi, de tăceri. Atîtea tăceri. Acea tăcere afurisită, alături de larma mirositoare a guvernatorului. Acea afurisită tăcere. O gură tînără care nu vorbește, o gură în care guvernatorul gîtuise din capul locului orice vorbă. Tăcerea aceea afurisită.

Își aducea aminte de toate astea, dar nu vroia să se mai necăjească amintindu-și și de numele lui. Își reamintea clar de atmosfera care îi înconjurase pe amîndoi, de gîndurile pe care i le adresase el astfel încît ea chiar resimțise aceste gînduri : vreau să fiu lîngă tine, să stau în apropierea ta, să te ating. Să te mîngîi ușor, ușor, să răsuflu cu gura lîngă urechea ta.

Din tăcere se năștea frica. Singurătatea înseamnă să stai noaptea întinsă pe spate în chilia ta și să aștepți — fără speranță, gîndea ea. Mintea ei limpede îi zicea : să aștepți ca o pasăre în colivie, să aștepți așa precum un prizonier își așteaptă eliberarea, dar tot timpul știind că este o așteptare fără speranță. Aceasta-i singurătatea : atunci cînd speranța e atît de slabă încît nici cel puțin n-o poți exprima dîndu-i o denumire.

Atunci apăreau gîndurile cele periculoase — și apoi frica. Împotriva oricărei rațiuni, în pofida oricărei cre-

dințe, în ciuda tuturor acelor *niente* și *finito* mormăite cu voce joasă și nelămurită, ea căuta speranța în însăși lipsa de speranță. Speranța că totuși avea să se întîmple ceva, astfel încît să cedeze strînsoarea nopții ce o apuca de după ceafă. Astfel încît timpul să se întoarcă înapoi și femeia aceasta care zăcea acum pe patul ei să întinerească — așa deodată ! Da, avea să devie într-atît de tînără încît să poată sări din trăsură înainte ca ea să fi ajuns la hanul de la Montmoreau, să sară afară și să fugă ascunzîndu-se într-o pădure — iar după aceea să poată trăi o cu totul altă viață.

În primele dăți nici nu-i trecu prin minte că ar putea fi demoni. „Să întinerești ? gîndi. Ce fantasmagorii ridicole ! Să te schimbi ? Ce copilărie !" Într-una din nopți fu nevoită să se scoale și să bea un păhărel mic de vin pentru a-și potoli gîndurile. „Ce tare o iau razna gîndurile", își spuse. Dar frica și ispita se amestecau în sufletul ei. Vinul liniștește. Gîndul la posibilitățile trupești pierdute avea nevoie de mai multe pahare pentru a fi alungat în aburul amețitor și să se volatilizeze. Dar după aceea, ceea ce rămînea era numai o stare de oboseală și de somnolență.

Ei nu-i era frică de cei morți. „Morții nu vor să-mi pricinuiască nici un rău." Își închipuia purgatoriul ca o haltă la care cobori, ți se schimbă caii la trăsură și ești cercetată de vameș. O neplăcere, o incomoditate și o osteneală de scurtă durată sau de lungă durată, doar nu rămîi pe veci acolo. Putea oricînd revedea fețele morților ei fără a resimți nimic decît o durere potolită și pe cale să se stingă, sau o silă și o scîrbă care se atenuează tot mai mult pentru ca odată să dispară deplin. Fețele morților nu exprimau nici dragoste excesivă dar nici ură adîncă, nu erau nici amenințătoare și nici pline de dor. Poate nu erau simpatice, dar atunci îți puteai întoarce fața de la ele ca să nu trebuiască să le privești. Mîinile morților nu căutau să o înșface, nu le simțea răceala. Ea nu le auzea nici țipetele și nici rugile.

O teamă mult mai mare îi inspirau fețele celor vii, teamă de ochii și vorbele lor. Privirile celor vii smulg cele mai grele veșminte, vocile lor sînt capabile să indice că sînt la curent sau bănuiesc acel ceva ce este tăinuit sau

trecut sub tăcere înlăuntrul propriei noastre ființe. Vocile și ochii se prefac deseori, totuși nu într-atît de subtil încît să nu poți recunoaște cercetarea lor. Între ceea ce exprimau fețele și vocile oamenilor și ceea ce trădau, împotriva voinței, privirile lor (cunoaștere, bănuială, curiozitate, certitudine), se întindea un cîmp al neliniștii și tocmai acolo, în acest spațiu intermediar, în acel interval năvălea frica. Nu o puteai controla zicîndu-ți : este tocmai ceea ce resimt și tocmai din această pricină. Era cu neputință să o definești. Nu era frica pe care o resimți atunci cînd umbli pe marginea unei prăpăstii și te gîndești că ai putea face un pas greșit și să te prăvălești frîngîndu-ți gîtul. Și nici frica pe care o resimți cînd, stînd sub o stîncă, te gîndești : de acolo, de sus, se poate desprinde o piatră, dacă la secunda potrivită tu nu-ți ții bine răsuflarea. Nu, nu exista vreo vorbă anume de care să-i fie frică și nici vreun joc al fizionomiei sau vreo privire care să exprime ură, dispreț sau trufie fără margini. Toate la un loc pluteau parcă în văzduh, nu le puteai apuca, dar existau.

Poate că lucrurile stăteau astfel : în orice clipă a vieții cineva poate să facă sau să spună ceva, sau se poate întîmpla ceva neașteptat care ar face ca, lăuntric, *în forul tău interior,* să se destrame ceva. Ce anume ? Nu știa. Poate ceva care ar face mîna ei să se ridice fără ca ea să vrea și să execute o mișcare împotriva căreia ea în fond se opune, poate ar face ca gîtul să i se întoarcă spre stînga cînd ea ar fi voit să se uite la dreapta ; ca picioarele ei s-o ducă într-o direcție greșită, departe de lucrul de care se simte atrasă, către ceva care îi repugnă ; care ar face poate vocea ei să capete un astfel de timbru încît ceea ce mormăie sau șușotește adînc în străfundul pieptului ei să se preschimbe în țipăt strident.

Într-o noapte visă că diavolul intrase în chilia ei. Arăta ca în desene — cu coarne, gheare, cu negi și foarte păros. Smocurile părului luceau de unsoare. Frică nu resimțise decît mai tîrziu. O speriase îndeosebi că nu avusese puterea necesară să-i fie teamă la clipa potrivită. Sînt blestemată, gîndise după ce izbuti să se trezească. Nici cel puțin nu mi-a fost frică, ba chiar am găsit că miroase bine.

Primăvara se tîra pe afară și ieșea de prin păduri cuprinzînd șesul și răspîndind o neliniște luminoasă. Rîsul fetelor devenise mai îndrăzneț. Rîdeau acum cu gura larg deschisă. Fețele se întorceau îndreptîndu-se înspre lumina spațiului ceresc. Maica Claire povestea pe cît putea ea mai șăgalnic (nu mergea niciodată prea departe) despre primăverile luminoase și fericitele zile de primăvară de la castelul Richelieu, pa care-l vizitase în copilărie. Șezuse acolo în poala mamei cardinalului. Pe atunci Armand își făurea visuri fanteziste închipuindu-se un viitor războinic, un militar bogat și puternic. „Închipuiți-vă, spunea maica Claire de Sazilly, castelul acela se reconstruiește acum iar în jurul lui se va clădi un adevărat oraș. În asta se vede marea putere a lui Dumnezeu !" Tînăra fată. Marie Aubin, spuse deschis, aproape tare, că-i este dor de acasă și că ar vrea să revadă ogoarele pe care pămîntul gras, de curînd arat, fumegă și strălucește sub scînteierea razelor de soare și unde parcă în adevăr poți auzi crescînd plantele. Da, se exprima fără ocol, fără cuvinte meșteșugite, spunînd că dorește să vadă cai și arme și să audă mai de aproape decît de aici sunetul trompetelor.

„Ceea ce aș dori cu adevărat e să revăd marea, gîndi maica Anne. Trebuie să fie minunată în lumina asta. Ziduri verzi de apă, ce se înalță în fața ta, spuma iținduse albă, pe deasupra crestei valurilor, iar apoi să simți aerul dinspre țărm amestecat cu miros de mimoze. Și întoarcerea talazului, după ce s-a izbit de stîncă. Da, asta mai ales. Mișcarea mării care se rostogolește fără încetare, orga hidraulică a Biscaiei".

Într-o dimineață, fetele care dormeau împreună în dormitor povestiră că în timpul nopții fuseseră probabil vizitate de niște demoni. După cîte se părea, patru dintre ele fuseseră expuse unor apropieri cumplit de nerușinate.

Dorise să se elibereze de toate aceste amintiri, dar ele se adunaseră în străfundurile ființei ei și rămăseseră acolo. De cîte ori încerca să lămurească despre ce este vorba și să-și analizeze simțămintele, se furișa în gîndul ei ceva de neînțeles, insesizabil, care se așeza între ea și realitatea zilei și îi întuneca privirea. Nu mai putea deslușl nimic clar.

Demonii îi apărură trei nopți în șir.

În prima noapte i se iviră din trecutul ei. Se făcea că se leagănă într-o trăsură ce trosnea și se hurduca pe un drum de șes plin de hîrtoape ce ducea spre mare. Alături de ea era așezat un demon fără față, care cu mîna lui rece, osoasă și acoperită cu un păr aspru, umbla printre coapsele ei. Unghiile îi zgîriau pielea — erau gheare. O mînă îi înșfăcă ceafa și-i apăsă de podeaua trăsurii fața și gura. Cînd se trezi (oare se trezise ?) sau mai bine zis cînd își reveni în simțiri, zăcea cu fruntea pe pardoseala de piatră a chiliei. Și știa : Nu cu de la mine putere m-am ridicat din pat. Am fost zvîrlită pe podea.

Seara următoare îi fu frică să adoarmă. Rămase multă vreme trează privind țintă spre pătratul luminos al ferestruicii. Afară era noapte cu lună. Amintirile treceau gonind ca nori întunecoși sau albicioși. Se ridică și bău un pahar de vin ; și liniștea veni. Se trezi cu cineva smulgîndu-i hainele de pe ea, iar cînd vru să se apere, mîna ei dreaptă o întîlni pe cea stîngă. Cineva se află aici la mine, simți ea. Cineva se află aici la mine, cineva e aici la mine, *cineva e aici la mine !*

Inima îi bătea cu putere, gheara de pe ceafă puse din nou stăpînire pe ea. Se sculă, aprinse cu amnarul lumînarea și îngenunche pe scăunelul de rugăciuni din fața crucifixului. Strînsoarea de pe ceafă nu cedă. Luă un pahar de vin. După scurt timp, liniștea reveni și se putu culca la loc. Era foarte obosită.

În ziua următoare stătu cîteva ore împreună cu fetele, dar abia dacă vorbi cu ele. În timpul slujbei religioase rămase vreme îndelungată cufundată în rugi. Se mai rugă încă îndelung și la ea în chilie, căutînd să se cufunde și să se transpună întru totul în rugă. De cîteva ori se ridică de pe scăunel și privi afară, pe ferestruică. Se ținea strîns de gratiile ferestrei și privea țintă, drept înainte, peste acoperișurile caselor care licăreau strălucitoare în bătaia soarelui. Dar privirea ei într-una se cobora jos, în stradă. Dinspre poarta orașului venea urcînd o trăsură. Ea gîndi cu totul nemotivat : ar putea fi ușuratica aceea de Madeleine de Brone de care se vorbește atîta. Coborî și se instală la vizetă și o deschise iute tocmai în clipa în care trăsura se afla în dreptul ei. Privirea ei apucă să în-

trezărească o pălărie cu pene moi, alb-sure. O femeie şedea înăuntru. Putea foarte bine fi femeia aceea uşuratică de care se vorbeşte atîta. Trăsura urcă mai departe la deal, o auzi cotind spre piaţă în faţa bisericii Sainte-Croix. Apoi nu se mai auzi nimic. Poate se oprise acolo.

Se urcă în pod şi se uită prin gemuleţul mansardat. Era sigură că şi celelalte fete o observă şi sînt curioase să ştie ce face ; dar nu le spuse nimic. Pe coridor o întîlni pe maica Claire, care vru să-i spună ceva, dar maica Anne îşi văzu de drum fără să ridice privirea. O auzi pe cealaltă oprindu-se locului. Desigur stă acolo şi trage cu urechea. Jos în vorbitor, în odaia de primire, auzea vocea maicii Jeanne urcînd în intensitate — era un fel de şuşotit ţipat, aşa i se păru. Părintele Minet, Şchiopul, se afla acolo. Bîrfeşte şi iar bîrfeşte, gîndi maica Anne. Toţi bîrfesc şi iar bîrfesc.

Prin gemuleţul podului văzu venind, departe, jos în stradă, un preot. Putea să fie el. Dacă îţi înfăţişai în minte ţinuta lui, mersul lui mlădiu şi degajat, felul lui de a întoarce capul la dreapta şi la stînga curios, viu, atunci, prin asemănare, puteai foarte bine zice că este el, acela de care se vorbeşte atîta. Maica Anne coborî la poartă, la vizetă, ca să vadă. Pe coridor o întîlnise pe maica Claire, care îi spusese ceva dar ea nu răspunsese. Mai întîi stătuse singură la poartă, dar apoi în spatele ei apăru maica Jeanne. În pragul uşii vorbitorului se auzea vocea Şchiopului. Ridică puţintel clapeta de lemn ce acoperea zăbrelele. În urma ei o auzea pe cealaltă femeie, ceva mai tînără decît ea, respirînd agitat. „Eu una nu fac aşa ceva, gîndi ea. Eu sînt liniştită, chibzuită — eu stau doar şi observ. Probabil el era. Cu siguranţă, da el, poate că-i el, acel de care se vorbeşte atît de mult. Privirea lui veselă sau aspră (ochii erau negri) rătăcea peste vizetă şi poartă — el nu le vedea. Ieşise în stradă cu toate că acolo bîntuia ciuma. El privi în sus spre ferestrele caselor ce se aflau de cealaltă parte a străzii. Capul îl ţinea ridicat, era înalt şi zvelt, iar umerii îi avea drepţi şi laţi, în mînă îşi ţinea breviarul, dintre paginile lui răsărea un trandafir alb. Cînd maica Anne închise vizeta şi se întoarse ca să se ducă în grădină, în uşa vorbitorului, acolo

unde se aflase Șchiopul, văzu spatele puțin strîmb al stareței -- ceva trebuie să fie în neregulă cu el.

A treia noapte fu cea hotărîtoare. Percepu că veniseră patru demoni și că-și spuneau numele. Îi așteptase, căci îi auzise cățărîndu-se pe furiș pe perete și pe acoperișul de ardezie, înșfăcînd cu ghearele crăpăturile și spărturile zidului. Cînd îi auzise intrînd în chilia ei închisese ochii. Aduceau cu ei miresme de primăveri, de muguri ce dădeau să se dezghioace, și de flori de primăvară care-și răspîndeau parfumul lor cu toate că era vară și era ciumă. În foșnetul delicat al coroanelor pomilor percepu șușotitul demonilor. Prin întuneric o mînă o apucă de ceafă și-i întoarse fața către gemulețul ferestrei luminat de un blînd clar de lună. Ea încă mai opuse rezistență. „Nu deschid ochii. Mă duc să beau un păhărel cu vin. Mă întorc cu fața la perete. Nu *vreau*."

Strînse puternic ochii. Dacă vreo privire ar fi pătruns înlăuntrul acestei bezne demonice, ar fi văzut că fața ei se asemăna cu aceea a unui copil care stă gata să plîngă și care închide ochii tare, tare de tot, căci atunci în loc de bătaie o să capete poate o caramelă. „Dumnezeule, îndepărtează-i de la mine ! murmură ea. Dar cînd întredeschise buzele, simți ceva furișîndu-se înlăuntrul ei, ceva care iată a și ajuns în gîtlej, trece în piept, în diafragmă. Ochii se deschiseră. În lumina ce venea de la gemulet, văzu fețele lor schimonosite, lacome, lingușitoare, surîzînd cu cruzime.

Cînd se trezi din șușotelile lor, din viziunea acelor demoni cu mișcările lor obscene, cînd se trezi din realitatea lor nocturnă, din adevărul acelei nopți, zăcea pe podea — goală, strîns ghemuită ca un embrion. Era la ceasul zorilor. Alături de ea, cana de vin se răsturnase și un pahar se rostogolise. Ea însăși se afla într-o băltoacă de vin și în secrețiile răspîndite de demoni.

V. PROTOCOLUL LUI DANIEL DROUIN

Introducere

Scriu un proces-verbal în parte cifrat şi cu intercalarea unor pasaje din jurnalul meu, un protocol atotcuprinzător şi secret despre cele mai importante evenimente care s-au petrecut aici de la anul 1617. Pe atunci, eu unul refuzasem de mult să devin negustător de covoare, precum fusese răposatul meu tată, pentru a mă consacra în schimb acelei cariere (ca să nu spun chemări) care corespunde firii mele, talentelor cu care sînt înzestrat şi înclinaţiilor mele cele mai intime : carierei mele de slujbaş de stat. Eu personal sînt un anonim, adică sînt doar Daniel Drouin. Însemnările din jurnalul meu intim nu ar trebui considerate decît un sprijin adus memoriei mele. Bineînţeles, tot ce e mai tainic păstrez pentru mine.

Procesul acesta verbal, împărţit într-o mică serie de caiete, a fost recitit, revăzut şi retuşat în repetate rînduri. Ultima oară el a fost cercetat în anul 1637 şi apoi pus deoparte.

Aici urmează prima parte cu pasaje din jurnalul meu.

§ 1

Se zice că oraşul nostru a fost întemeiat de celţi şi că şi romanii ar fi trecut cîndva pe aici. Încă şi azi e un oraş mare. Avem cincisprezece-şaisprezece mii de locuitori, dar

pe vremuri a fost un oraş cu adevărat important. În decursul secolelor a jucat un rol de vază în istoria ţării noastre. Acest lucru îl spun fără nici o ostentaţie. Acum, în anul 1637, zidurile şi cea mai mare parte a fortificaţiilor sînt dărîmate, în afară de donjonul Nerra. De asemeni şi acei care s-au luptat să apere zidurile şi turnurile au dispărut de pe suprafaţa pămîntului. Luptele religioase au făcut ravagii şi pe la noi şi primprejurul nostru. O bună bucată de vreme oraşul nostru a aparţinut întru totul reformaţilor. Acum, puterea hughenoţilor abia dacă mai face să vorbim de ea.

Oraşul nostru este frumos — şi îl iubesc. Are case frumoase şi străzi frumoase şi dintotdeauna fete frumoase — atît de frumoase încît celebrul François Rabelais, care s-a născut la Chinon. a spus despre ele cîteva vorbe de duh. Femeile, îndeosebi cele tinere, exercită o mare putere de atracţie. Mie întotdeauna mi s-au părut dulci fetele noastre. Şi această părere o socotesc întru totul întemeiată. Rabelais, cel citat mai sus, a numărat în ţara noastră patru localităţi pline de ispite pe care pretinde el că diavolul le-ar fi luat în custodie. Două dintre acestea sînt Chinon şi oraşul nostru.

Louis Tranchant, care timp îndelungat a fost procuratorul nostru regal, procuror general şi fiscal, scrie istoria oraşului. Ea are atît părţi luminoase cît şi întunecate. Cît despre mine, aş prefera să nu le văd decît pe cele luminoase, căci aşa mi-e firea, dar nu mă pot împiedica întru totul să nu le văd şi pe cele întunecate, căci aşa sînt eu făcut — am privirea pătrunzătoare.

După numele lui Rabelais şi al lui Tranchant, în al treilea rînd trebuie să citez numele lui Urbain Grainier.

Urbain Grainier a venit aici pentru prima oară în 1617. Eu făcusem cunoştinţă cu el încă din timpul cînd urmam la gimnaziul iezuit din Bordeaux. Eram aproape de aceeaşi vîrstă — cu toate că în mai multe privinţe el era cu mult mai matur decît mine şi, după cîte cred, încă de la început hărăzit carierei preoţeşti. În timpul anilor săi de şcoală a fost elevul cel mai eminent şi un favorit al profesorilor. Eu eram fiu de negustor şi, conform dorinţei tatălui meu, trebuia ca un timp să urmez această şcoală pentru a deprinde manierele alese şi a mai dez-

volta cunoștințele în limbi străine, astfel încît să devin mai apoi ceea ce sînt azi : asesor cu titlu de consilier. Grainier și cu mine ne întîlneam deseori și stăteam îndelung de vorbă, totuși mie personal mi se părea cam greu accesibil. Nu era un om închis, din contră, avea ceva deosebit de vesel și deschis în firea lui, totuși cîteodată eram înclinat să-l numesc trufaș ; cu toate că nici acum, după numeroasele experiențe pe care le-am avut cu el, experiențe care ar putea fi interpretate drept niște manifestări ale orgoliului, nu cred că trufaș este cuvîntul cel mai potrivit.

Marcus Tullius Cicero este al patrulea nume pe care îl amintesc aici. Cu scurgerea anilor, el a devenit scriitorul meu preferat. Nu arareori îmi este dat să-l citez pe celebrul roman în munca mea de cancelarie pe lîngă bailliul nostru, cel mai înalt slujbaș de stat de la noi, judecătorul de district și al orașului nostru, domnul de Cerisay. Cicero exprimă toate cele extrem de concis, de clar și de obiectiv. „Sunt qui de huius urbis atque adeo de orbis terrarum exitio cogitant." „Cred într-adevăr că aici există oameni care tind să distrugă orașul nostru, ba chiar lumea întreagă !" îmi amintesc să fi spus eu într-o zi cu cîțiva ani în urmă. Colegul meu de cancelarie, Charles Calvet, a ciulit urechile și m-a privit speriat... „E o afirmație primejdioasă", mi-a zis el. „Nu fac decît să-l citez pe Cicero", i-am răspuns. „Atunci, dragă Drouin, ai face mai bine s-o spui în excelenta ta latină", zise el și, în ciuda conținutului serios al cuvintelor mele, amîndoi am rîs o bună bucată de vreme.

Aceste cuvinte, care fără nici o posibilitate de tăgadă aparțin lui Cicero, ar fi putut foarte bine să fi fost exprimate de un oricare cetățean conștient al orașului nostru.

Nu sînt un sceptic, dar am rezervele mele. Deseori spun (referindu-mă în continuare la Cicero) : e cît se poate de probabil ca lumea să fi fost creată în folosul oamenilor, cu toate că, trebuie să recunosc, uneori m-am îndoit de aceasta.

Da, oare ce soi de oameni or fi aceia care lucrează la propria lor pieire ? ! În zilele mele de bună dispoziție și duh, pînă acum cîțiva ani, după unul sau cîteva pahărele

de absint sau cîteva păhărele de vin băute cu amicii mei la hanul „Găinușa", susțineam că acei oameni ar fi pantofarii. Pe vremea aceea eram capabil de astfel de glume. Acum gîndurile mele sînt mai apăsătoare. Propria noastră pieire ? Îmi reamintesc de violentele lupte dintre hughenoți și catolici (personal, mă consider catolic) care au avut loc aici în decursul anilor. Pe acest tărîm, în clipa de față, e pace. Ne tragem răsuflarea, o răsuflare adîncă, poate împuțită. Bănui totuși că aceste lupte vor reizbucni, pe tăcute sau zgomotoase, violente sau îndelungi și tenace. Dacă-mi va fi dat să mai trăiesc pînă atunci, aș dori să pot avea sensibilitatea și curajul ca aidoma lui Cicero (într-o anumită ocazie) să-mi exprim dorința „de a apăra cauza sărăciei chiar de-ar fi să nu-mi ajungă zilele".

Urbain Grainier a venit va să zică în orașul nostru la începutul lui august 1617. El a fost trimis încoace de către iezuiții din Bordeaux și Poitiers, el fiind unul dintre tinerii lor cei mai de seamă. La acea vreme orașul nostru nu era încă, după cum spune într-un loc Cezar, „murus defensoribus nudatus est" — adică „zidurile sînt fără apărători". Dar în inima unora gîndul de a pune să fie dărîmate fortificațiile și zidul de apărare a orașului exista deja. Zidurile noastre însă nu începuseră să-și piardă apărătorii. Acest lucru nu s-a întîmplat decît la șase-șapte ani după aceea. Grainier a sosit într-o epocă de relativă liniște și pace în viața orașului.

Era înalt, lat în umeri (eu însumi sînt neobișnuit de înalt, mai înalt decît cei mai mulți oameni pe care i-am întîlnit, dar nu tot atît de lat în umeri ca el), iar ținuta lui era ceea ce se numește plină de mîndrie. Era smead, iar ochii îi erau aproape negri, purta un barbișon ascuțit și mustață, așa precum port și eu acum. Amintea mai degrabă a războinic sau a diplomat decît a preot. Apărea întotdeauna foarte bine îmbrăcat, aproape cu o notă căutată, pe scurt, era un bărbat frumos, în vîrstă de douăzeci și șapte de ani. Mai merită a fi amintită vocea lui profundă și bine timbrată și faptul că era un excelent vorbitor, da, un orator de mare clasă. Sosise aici în calitate de preot al bisericii noastre Saint-Pierre iar imediat după aceea a fost numit canonic, beneficiar al unui venit

pe lîngă biserica noastră Sainte-Croix şi, prin asta, cea mai de seamă faţă bisericească din oraşul nostru.

Oraşul nostru a avut şi are o sumedenie de oameni vestiţi. Mă gîndesc mai întîi la medicul Théophraste Renaudot, apostolul noii medicine, prietenul şi sprijinitorul săracilor, care la Paris lupta împotriva şomajului şi a mizeriei cu ajutorul conturilor lui, a băncilor de împrumut şi a invenţiilor lui folositoare. Un spirit neobişnuit de bogat şi de înzestrat, care multă vreme a trăit în oraşul nostru şi pe care-l amintesc aici fiindcă a fost bun prieten cu Urbain Grainier. Apoi îl avem pe Scévole de Sainte-Marthe, slujbaş de stat, jurist, istoric şi poet pe care întreaga Franţă şi o mare parte din lumea civilizată îl cunoaşte şi-l admiră. Acum cîteva decenii, în timpul luptelor religioase, Scévole a salvat oraşul de la jaf, atunci cînd comandantul armatei catolice, ducele de Joyeuse, ameninţa să ne considere pe noi drept rebeli (prin *noi,* îi înţeleg pe locuitorii cetăţii fortificate protestante, aşa cum era pe atunci oraşul nostru). Graţie luminoasei lui elocinţe şi patriotismului lui înfocat, Scévole de Sainte-Marthe a reuşit să-l convingă pe duce să ne cruţe ; de aceea el a fost denumit aici la noi „părintele pămîntului său natal", denumire pe care, după opinia mea, a meritat-o deplin. În anul 1618 şi-a părăsit funcţiile şi s-a reîntors în oraşul natal, stabilindu-se aici cu familia lui. Casa lui a devenit centrul vieţii spirituale şi culturale a oraşului ; aici s-au adunat spiritele cele mai alese. Printre ele se aflau şi noul nostru preot, cultivatul şi spiritualul Urbain Grainier, procuratorul nostru regal precum şi istoricul Louis Tranchant, colegii mei de cancelarie, fraţii Calvet şi bailli-ul nostru de Cerisay pe lîngă care eu lucrez de nenumăraţi ani în calitate de asesor.

§ 2

Acest paragraf îl consacru *legăturilor de rudenie,* un subiect care mă interesează foarte mult. Alte subiecte care de asemeni îmi trezesc interesul sînt filologia —

cîteva limbi străine — literatura bună — arta culinară, şi podgoritul.

Încep cu mine însumi, eu fiind, în ceea ce priveşte rudele, una dintre persoanele cu cea mai proastă situaţie din oraşul nostru. Îmi lipsesc fraţii şi surorile şi nu am decît un singur văr, fapt care aici la noi este socotit anormal, da, aproape o perversitate. Unicul meu văr este rotarul Mathurin Thiboust. Într-o anumită măsură, Mathurin mi-a fost rival în ceea ce o priveşte pe alcasa inimii mele, frumoasa Corisande. De dragul ei, văru-meu s-a declarat protestant, lucru care, după părerea mea, înseamnă a te avînta mult prea departe pe calea pasiunii. Descendenţilor mei o să le vie probabil mult mai uşor. A fi lipsit de o familie mare poate, desigur, fi mai comod. Dar nu te poţi împiedica uneori să nu te simţi, într-un anumit fel, pustiit sufleteşte.

Să-l luăm de exemplu pe Louis Tranchant, procuratorul nostru. În cazul lui lucrurile sînt mai bine rînduite. El este slujbaş regal, un bard cult (cu toate că nu găsesc că versurile lui latineşti şi franţuzeşti să fie din cele mai alese !), un istoric şi un catolic marcant (propria mea credinţă nu este dintre cele mai puternice). Deseori poate fi auzit spunînd : „Vă amintiţi ce au făcut hughenoţii în anul 1562 ? Cum au jefuit, distrus, ars şi profanat bisericile noastre şi cum i-au ucis pe locuitori ?" Este văr cu doctorul René Lannoury, cu farmacistul Golot şi cu neamurile lor. Jehan Minet — care îşi păstrează vechea ortografie a numelui său — unul dintre canonicii parohiei Sainte-Croix, îi este nepot după soră şi în felul acesta Tranchant se înrudeşte cu familiile Minet-Poussaut-Varot-Herseur (comandantul pazei oraşului nostru, prefectul de poliţie), iar ei, la rîndul lor, au rude prin toate colţurile şi colţişoarele ţării. Herseur, de exemplu, se înrudeşte cu Mesmin de Silly, care-i bun prieten cu Armand du Plessis-Richelieu. Şi aşa mai departe şi aşa mai departe.

Sau să luăm familia de Brone, sau cea de Cerisay, sau neamul Calvet, care la rîndul lui este înrudit cu familia Renebault, la rîndul ei înrudită cu neamul Bronilor şi familia bailli-ului. Tot aici pot aminti şi faptul că, atunci

cînd Urbain Grainier a venit aici, în anul 1617, şi-a adus cu sine întreaga familie : pe mama lui (văduva unui notar regal din Le Mans), două surori şi trei fraţi. Unul dintre fraţi îmi este coleg de cancelarie, avînd titlul de avocat şi consilier pe lîngă bailli, domnul de Cerisay ; un alt frate, François, este diacon la biserica Saint-Pierre ; al treilea, Jean, este preotul unei secte dizidente din oraş.

M-am gîndit o dată să cercetez toate aceste fire care unesc familiile înrudite între ei pe cetăţenii oraşului nostru, dar încă n-am avut timp pentru aşa ceva. Totuşi, fac însemnări în legătură cu aceasta. Chiar şi pentru mine, care, oricum, sînt născut aici şi am locuit aici toată viaţa mea, în afară de anii de şcoală petrecuţi la Poitiers şi Bordeaux, aceste înrudiri sînt ca un ghem încîlcit. Nu cred ca oamenii s-o poată scoate la capăt fără un anumit sistem.

§ 3

Însemnări notate cîndva, între 1618 şi 1619.

Dizidenţele din oraşul nostru sînt, firește, condiţionate înainte de toate de dizidenţele din ţară. Preacinstitul nostru rege, în vîrstă de şaptesprezece ani, a devenit, în sfîrşit, *regele* Ludovic al XIII-lea. Cîteva întîmplări demne de a fi însemnate au avut loc la Paris în anul trecut. Regele a preluat puterea în propriile lui mîini. Concini, mareşal d'Ancre, care împreună cu risipitoarea lui soţie Maria de Medicis, regina văduvă — regina mamă — a guvernat ţara (mulţi zic că ar fi guvernat-o prost) în timpul minorităţii Maiestăţii-Sale, a dispărut de pe arena politică şi de pe scena vieţii. A fost ucis sau, hai să zicem, a fost ajutat să moară (aşa se afirmă) din ordinul regelui. Eu personal încă n-am înţeles punctul de vedere care a stat la baza acestei afaceri — în tot cazul, eu nici nu am un alt punct de vedere, adică un punct de vedere care să nu coincidă cu cel oficial. Eu unul sînt

pe de-a-ntregul de partea Maiestății-Sale. Dar nu se poate tăgădui că Concini, acest italian care a însoțit-o pe prea grațioasa noastră regină văduvă pe vremea cînd a fost adusă în Franța spre a deveni mireasa defunctului rege Henric al IV-lea, a fost un flagel pentru țară, un flagel asemănător ciumei. Citez cîteva extrase din jurnalul meu intim.

15 august 1617.

„Omnia et provisa et parata et constituta sunt" spune Cicero și aceasta se potrivește remarcabil de bine. Toate par să fie prevăzute, aranjate, și dinainte stabilite. Louis Tranchant, procuratorul nostru regal, a fost la Paris și mi-a povestit atît mie cît și nepotului lui de soră, Jehan Minet, despre înfiorătoarele incidente din aprilie, cînd mareșalul d'Ancre, trădătorul Concini a fost omorît. El a fost împușcat și înjunghiat la Louvre, iar în timpul nopții, din ordinul regelui, cadavrul a fost transportat la biserica Saint Germain-l'Auxerrois, unde a fost înmormîntat în cea mai mare taină. Un preot a vrut să citească „De profundis" dar i s-a cerut să tacă. În ziua următoare poporul, care pe drept cuvînt îl ura pe Concini pentru felul în care jefuise țara, a năvălit în biserică, a spart lespezile de piatră ce acopereau mormîntul, a legat funia unui clopot împrejurul picioarelor celui mort și l-au tîrît pînă la Pont-Neuf. Acolo leșul a fost atîrnat cu capul în jos de unul dintre acei stîlpi pe care însuși Concini pusese să-i ridice pentru a-i spînzura pe nobili sau ca să înfigă în vîrf capetele celor decapitați. Tranchant povestea că trupul a fost lovit cu ciomege, adică au ciomăgit un cadavru, i-au scos ochii, i-au tăiat nasul și urechile („și alte părți ale trupului" zisese Tranchant, deoarece fiicele lui, Philippe și Renée, ascultau și ele). Apoi cadavrul a fost ciopîrțit, da, Tranchant susținea că s-ar fi aprins un foc și că s-ar fi fript bucăți din trupul lui, care apoi au fost mîncate cu delicii ! Asta-i îngrozitor ! Am avut impresia că Tranchant povestea mai mult decît bucuros toate astea, cu o anumită plăcere, fapt pe care eu unul nu l-am gustat de loc. Noul nostru preot de la Sainte-Croix, vechiul meu coleg de școală de la Bordeaux, Urbain Grainier, care se afla și el la Tranchant, a remarcat — după

părerea mea cu multă răceală și cu o totală lipsă de sensibilitate — „cînd joci un joc mare, trebuie să-ți iei și riscul de a fi nu numai ucis, dar și jupuit, tăiat bucăți și fript. Concini a jucat. Regina văduvă a jucat. Acum joacă regele și tot așa și primul nostru ministru. Tînăra regină Anne nu și-a început încă jocul, dar o să joace și ea", a mai zis el. Tranchant, care îi este foarte bun prieten, a rîs făcînd referiri la istorie. Natural, istoria e calul lui de bătaie. Philippe, una dintre fiicele lui, arăta tulburată. Este o fată destul de dulce, poate un pic prea ciolănoasă după gustul meu. Se pare că ar dori să se călugărească. Dar, desigur, asta o va decide tatăl ei.

Mai tîrziu, în cursul serii, am vorbit de consecințele politice ale celor petrecute. Regina văduvă nu mai e regentă acum. Ea și unul dintre noii ei favoriți. episcopul de Luçon, Armand du Plessis-Richelieu, au trebuit să se retragă. Episcopul nu-i decît episcop acum și locuiește aici, în apropierea noastră. Regina văduvă călătorește. Regele e rege și domnește !

Decembrie 1618

Azi l-am întîlnit pe Ismael Boulliau, deopotrivă preot și astronom. Am ajuns să discutăm despre evenimentele cele mai marcante ce au avut loc în timpul anului care tocmai s-a sfîrșit. A amintit ceva despre constelațiile stelelor și repede am ajuns la principalul eveniment petrecut la noi în oraș și care cu siguranță este acel episod — acum, desigur, cunoscut în tot regatul — cînd Urbain Grainier, preotul nostru paroh de la Sainte-Croix, s-a luat la ceartă cu prefectul poliției noastre, René Herseur. (Sau, poate, Herseur a început să facă scandal.) Eu mă aflam de față și în mare parte am asistat la cele petrecute.

Personal, nu țin seama mai mult decît se cuvine de cele bisericești, dar într-o duminică a avut loc o manifestație la care s-a considerat că slujbașii catolici ar trebui să ia parte ; și mai toți slujbașii noștri sînt catolici — e preferabil să fii catolic! Parohul de la Saint-Pierre, primul

canonic de la Sainte-Croix, Urbain Grainier, urma să-şi conducă în procesiune enoriaşii şi restul asistenţei pînă sus, la vechea biserică a castelului nostru, Notre-Dame-du-Chateau. Amvonul fusese înălţat în afara bisericii, cu intenţia ca să predice de acolo. Dar el găsi de cuviinţă să-şi ţină predica înlăuntrul bisericii. Prefectul de poliţie, René Herseur, se opuse. Avu loc un conflict între ei, şi U. G. se exprimă în cuvinte tăioase. Cert e însă că el nu l-a numit pe Herseur (aşa cum s-a spus după aceea) nici poliţist arţăgos gata să caute pricini, nici arivist tîmpit care visează la distincţii şi onoruri şi nici oală de noapte. Tonul vocii lui însă cam asta exprima. Herseur îl ameninţă cu pumnii lui mari, încleştaţi, şi porunci la doi dintre oamenii lui să-l înşface pe Urbain Grainier. Acesta fiind însă un bărbat vînjos, s-a smuls din strînsoare, împingîndu-i în lături şi înfundîndu-le cîţiva pumni. Apoi a intrat în biserică şi a închis uşile. Un moment s-a părut că avea să iasă cu bătaie. Grainier e foarte orgolios şi nestăpînit, asta trebuie s-o recunoaştem, dar cu acest prilej a ştiut să se stăpînească. E înalt de statură, musculos şi lat în umeri, aşa că nu se putea şti cum ar fi decurs încăierarea.

Acum, prin oraş, umblă zvonul că U.G. ar fi sedus sau cel puţin ar fi sucit capul unei verişoare de-a lui Herseur, o fată care pentru moment locuieşte la Herseur. Se susţine că însuşi H. ar dori foarte mult să se însoare cu acea fată, care însă nu-l vrea.

Mai tîrziu, spre sfîrşitul lui decembrie.

Urbain Grainier l-a dat în judecată pe Herseur în faţa tribunalului orăşenesc şi această instanţă i-a dat lui dreptate. Se poate remarca felul cum oraşul s-a şi împărţit în două tabere, pro şi contra lui Grainier. În familiile mai de vază se şuşotesc multe despre poveştile de dragoste ale lui U. G. Tîrgoveţii mai în vîrstă, care au neveste tinere, fac mutre acre cînd i se rosteşte numele. Cînd predică el, multe femei tinere şi de vîrstă mijlocie se adună atît la biserica Saint-Pierre cît şi la Sainte-Croix. Ele pretind că ar fi un foarte bun orator, ceea ce şi este adevărat.

Un episod dintre cele mai neplăcute a avut loc la noi. Aici preoții se ceartă deseori pentru a stabili care dintre ei este cel mai grozav. Își fac într-una scene în legătură cu dreptul lor de a dispune de anumite case sau localuri, cu veniturile de care beneficiază și cu tot felul de lucruri posibile și imposibile care au a face cu cinstirea ce li se cuvine și cu procurarea unor sume de bani. Pe drept cuvînt se poate spune : o baltă cu apă tulbure. Iar în această baltă înoată mai multe soiuri de călugări : carmeliți, capuțini, preoți sectari, agenți și paraziți — niciodată nu știi de unde să-i iei. Dar să trecem la fapte. Cîteva zile fiind răcit, am stat în pat. Așa că menajera mea, Séraphique Archer, și vărul meu Mathurin Thibout, care este cam răutăcios, mi-au povestit cele întîmplate. Zilele acestea a avut loc la Sainte-Croix o festivitate religioasă urmată de o procesiune. Toți preoții din ținut și din împrejurimile orașului au venit încoace. Toate ar fi mers foarte bine dacă n-am fi avut printre noi un înalt oaspete, pe episcopul de Luçon, Armand du Plessis-Richelieu. Pentru moment, el este proscris din viața politică în urma încheierii cam bruște a regenței reginei-mame, o dată cu căderea lui Concini. Deocamdată, el se ocupă de dioceza lui.

Momentan, se afla pe aici prin apropiere, la prioratul lui de la Coussay, fiind în relații cu o mulțime de persoane din orașul nostru, se zice chiar și cu acele persoane care nu sînt prea manifest catolice. Va să zică, a venit aici și a luat parte la procesiune. S-a iscat o ceartă între el și Grainier în legătură cu ierarhia rangurilor. U. G. s-a ținut dîrz, susținînd că are dreptul la primul loc deoarece este preotul cel mai de seamă al orașului. Episcopul era atît de furios „încît s-a făcut cenușiu și vînăt la față, iar barbișonul îi sălta pe bărbie parcă ar fi fost dezlipit. S-a crezut că monseniorul e gata să facă în pantalonii lui de sub sutană", a zis Séraphique în felul ei popular și grosolan de a se exprima. „Arăta de parcă ar fi înghițit un copil hughenot", zicea vărul meu Mathurin. Însă episcopul s-a stăpînit și a cedat.

Toată afacerea trebuie să fi fost cît se poate de neplăcută. Iar Urb. G. a procedat în mod neînțelept. Doar nu se

lua la harță cu vreun oarecare canonic care aleargă după un beneficiu : era totuși vorba de un episcop !

Din păcate, nu am avut ocazia să-l văd și eu pe episcop, care este un om remarcabil, un om de rang, cu toate că acum se află în dizgrație. Strigătele și cearta de afară din piață, le-am auzit însă.

§ 4

Însemnări din 1619

Țara noastră e sfîrtecată de disensiuni și același lucru se poate spune și despre orașul nostru. De aceea preluăm orice subiecte vesele, orice știri bune, orice zvon bun care ar putea da gust mai plăcut vinului.

Zvonurile provenite de la curte ne parvin cîteodată foarte repede, alteori însă fac cale lungă pînă aici. Vreau mai întîi să notez : *În noaptea de vineri 25 spre sîmbătă 26 ianuarie — conform unor informații din surse sigure — Maiestatea-Sa regele s-a culcat cu Maiestatea-Sa regina !*

Se pare că acest lucru s-ar fi întîmplat la cererea expresă a nunțiului papal și a domnului de Luynes. Ca să se asigure descendența la tron. Aici la noi, în oraș, ne-a fost dat să aflăm evenimentul în jurul datei de 3 februarie. Se spune că înclinațiile regelui față de regina Anne s-au menținut aceleași de atunci, dar n-a avut loc nici un rezultat de o importanță mai mare. (Avort, așa se afirmă ?)

Însemnări din anul 1620

Episcopul de Luçon se află din nou la Paris.

Voi încerca să rezum succint cele petrecute aici. La începutul anului, Séraphique A. a dat naștere unui copil — un băiat care a murit însă aproape deîndată.

Un preot arțăgos, canonicul Le Mousnier, s-a luat la ceartă acum cîteva luni cu preotul bisericii Saint-Pierre,

Urb. G. S-a ajuns pînă la încăierare. Conflictul a pornit de la o altercație avută de Le Mousnier la Sainte-Croix cu bătrînul canonic Maurat, un om foarte cumsecade. Urb. Gr. a luat partea lui Maurat și, conform obiceiului lui, l-a luat caustic și tăios în batjocură pe Le Mousnier. Și aceasta, chiar din amvon. A urmat bătaia, U. G. administrîndu-i lui Mousnier o chelfăneală strașnică. U. G. este înzestrat în multe privințe, dar nu-i place să urmeze regula lui Seneca : „Stăpînirea de sine îți dă cea mai mare putere de dominație". Iar cuvintele lui Cicero, și anume : „virtutea are nevoie de multe exerciții", mai sînt încă și azi valabile.

Mai vreau să subliniez și alt lucru în legătură cu aceasta ; Le Mousnier are un nepot de soră, René Bernier, preotul parohiei Boutier, din imediata noastră vecinătate. B. are și el un caracter arțăgos și, la o anumită ocazie, a încercat să-l ia la bătaie pe Urb. G. dar pînă la urmă el a fost acela care a încasat loviturile. Se pare că s-ar fi bătut în paraclisul bisericii Saint-Pierre.

Încă ceva care trebuie înscris în protocolul meu. Anul acesta (1620), într-o seară întunecoasă de mai sau iunie Bernier a fost atacat de niște oameni necunoscuți pe drumul care duce de aici la Boutier — și atît de rău maltratat, încît abia a putut să ajungă pînă la locuința lui. Nu s-a reușit să se pună mîna pe răufăcători. Acum Bernier pretinde că atacul a fost pus la cale de Urb. G. Ce să crezi ? Herseur, șeful poliției noastre (care este deopotrivă rudă cu Le Mousnier și cu Bernier) caută să pună mîna pe U. G., dar n-a izbutit.

Însemnări din 6 iunie 1620

Azi, fiind la moșioara mea pentru a mă uita la aracii de vie și la legume, Michel, țăranul care vede pe acolo de treburi, susținea că preotul de la Saint-Pierre („muieraticul" așa îl numește el pe Urb. G.) este în relații mult prea prietenești cu hughenoții. Știu de unde provine acest zvon. U. G. l-a ajutat pe guvernatorul nostru, domnul d'Armagnac, în anumite chestiuni și din însărcinarea acestuia a stat de vorbă cu cunoscuții reformați, domnii Le Blanc și Goujon. Dar de aici pînă la o prietenie și pînă la a se

spune că ar simpatiza cu hughenoţii — e cale lungă! Michel deţinea ştirea de la cineva care declarase că afirmaţia asta o făcuseră canonicii Jehan Minet şi Le Mousnier. Notez spusele lui numai fiindcă mă amuză asemenea curiozităţi.

§ 5

(Prelucrat în actuala formă în 1625)

Trudesc. Deseori îmi zic că ar trebui să-mi adun gîndurile lucrînd mai temeinic şi serios atunci cînd este vorba de protocolul meu. Îl scriu pentru viitor şi mă gîndesc să las cîndva părţi din el procuratorului nostru Louis Tranchant. Să zicem, peste zece ani. El este — aşa precum poate am mai spus-o — istoricul nostru.

Am anexat aci un raport cuprinzător asupra anilor 1623—25, cu extrase din jurnalul meu.

Anul viticol n-a fost *deosebit* de bun pentru mine. Să fie oare în aer ceva care face vinul (acest factor sensibil al bucuriei!) melancolic sau nervos? Învăţatul nostru astronom Ismael Boulliau, totodată şi canonic la Sainte-Croix, mi-a vorbit despre anumite pete pe anumiţi aştri şi despre anumite neregularităţi ale lui Saturn. Dar poate că n-a fost decît un fel al lui de a glumi, căci cunoaşte foarte bine ignoranţa mea în ceea ce priveşte astronomia.

Anul trecut, în 1624, s-a hotărît că trebuie dărîmate anumite fortificaţii în Poitou şi în Vienne. Acelea care au fost cele mai utilizate spre apărare de hughenoţi. Zidurile oraşului nostru şi frumoasele noastre turnuri vor fi incluse în planul de demolare.

Bunul nostru rege continuă să fie pe picior de război şi se grăbeşte să se ducă de la un cîmp de bătălie la altul, iar înalta sa mamă şi înaltul său frate vitreg par să-i îngreuieze întreaga situaţie.

Demn de însemnat e faptul că fostul episcop de Luçon, Armand du Plessis-Richelieu, a fost numit, de la 5 septembrie 1622, de Sfîntul Părinte, cardinal. După umila mea părere, e o numire deosebit de întemeiată, cu toate că eu unul nu sînt întru totul de acord cu Eminenţa-Sa. Fireşte,

se afirmă că protestanții aveau la începutul deceniului trecut vreo sută cincizeci de localități fortificate în țara noastră. De aceea, ca loial supus ce sînt, pot pricepe anumite concepții pe care le apără cardinalul R. Dar a distruge zidurile și turnurile orașelor (ca, de exemplu, ale orașului nostru) nu este totuși același lucru cu reconstruirea unei țări. Sau poate e același lucru ? Dar, cum am mai spus, nu vreau să mă pronunț.

Se zvonește că puterea cardinalului crește, că el personal se află însă sub influența părintelui capuțin Joseph, pre numele lui adevărat François Leclerc du Tremblay. Nu mă pot pronunța cît de rea sau cît de bună ar fi această influență. Natural, sper să fie bună.

Protestanții au obținut succese. Pacea de la Montpellier din octombrie 1622 întărește Edictul de la Nantes și le acordă supremația la Montaubase și La Rochelle. Se pare că Maiestatea-Sa visează să-și construiască un mic și plăcut castel de vînătoare la Versailles, în afara Parisului. Cardinalul, se spune, plănuiește să-și reconstruiască castelul părintesc Richelieu, transformîndu-l într-un întreg oraș ! În acest caz, ar deveni orașul nostru vecin. Oricum, aici, în orașul nostru, au fost trimiși agenți ca să recruteze mînă de lucru pentru o mare construcție ce urmează să fie ridicată în viitor. Se mai spune că Jean Rogier, care este șeful poliției pe lîngă judecătorul din Tours, din însărcinarea cardinalului, în anul acesta — 1625 — a dus tratative cu starostele zidarilor specialiști în fortificații, Segeuneau, și cu antreprenorul Hereault. Pietrele pe care turnurile și zidurile noastre le-ar procura s-ar potrivi foarte bine altor construcții. Punctul meu de vedere în această problemă îl păstrez numai pentru mine.

Însemnări din jurnalul intim, iulie 1621

Foarte cald. Timp favorabil pentru vin. Am fost afară la moșie și Michel nutrește cele mai bune speranțe. (Séraphique A. a dat naștere, acum trei zile, unei fetițe. Copilul a murit îndată după naștere, poate din cauza căldurii. Mă simt cam melancolic.)

Însemnări din jurnalul intim, 30 martie 1623

Scévole de Sainte-Marthe a murit ieri după-amiază. Era de multă vreme bolnăvicios, dar în ciuda vîrstei lui înaintate se spera totuși... A pus să fie chemat la el preotul paroh de la Saint-Pierre. De cum a sosit, Ur. G. și-a dat seama că Scévole de Ste.-M. își pierduse cunoștința. Dar în momentul în care U. G. s-a așezat pe marginea patului lui și luîndu-i mîna s-a aplecat asupră-i, murmurîndu-i la ureche unele din cele mai frumoase poeme religioase scrise de Ste. M., muribundul a deschis ochii și a recunoscut pe tînărul său prieten și îngrijitor al sufletului lui ; și a primit ultima împărtășanie și sfintele taine. Cîteva ceasuri mai tîrziu a adormit întru vecic.

Noi toți am fost foarte îndurerați. Pe drept cuvînt, îl numeam pe Scévole de Ste.-M. „părintele orașului nostru" și „părintele pămîntului natal". El a salvat orașul nostru de la pieire și acest lucru nu-l vom uita.

Cîteva zile mai tîrziu (7 sau 8 aprilie)

Scévole de Sainte-Marthe a fost înmormîntat în biserica Saint-Pierre. Toate persoanele de vază ale orașului nostru și mulți veniți de prin alte părți au fost de față. A oficiat Urb. G. Abia mai putea să vorbească de emoționat ce era.

În ziua de 5 — miercuri — doctorul Théophraste Renaudot, acel om extraordinar și ciudat, a ținut o cuvîntare la primărie în memoria lui Scévole de Ste.-M. Cuvîntarea a fost bună, foarte bună.

Jurnal, 11 septembrie 1623

Încă mai sînt zăpăcit de emoție și de entuziasm ! Abia m-am întors de la biserica Saint-Pierre unde Urb. Grainier și-a ținut marele panegeric în memoria lui Scév. de Ste. Marthe. Toate persoanele marcante din oraș și din multe alte părți au fost de față. Eu îmbrăcasem pentru prima dată hainele mele cele noi. Jachetă gri, palton scurt cu pelerină, de un brun deschis (modern, se poate purta numai pe umeri

dacă vrei), pantaloni maron brodați cu mult gust — așa mi se pare mie — cu armele noastre. Îmi luasem și sabia, dar asta îmi dădea o senzație neobișnuită, căci o port foarte rar.

Niciodată nu mi-a fost dat să trăiesc ceva asemănător acestui panegeric. O elocvență fără egal ! O voce ca o muzică ! O dicție demnă de cei mai de seamă oratori romani și greci ! Nu, mi-am zis, nu este adevărat că *murus defensoribus nudatus est,* precum a scris Iuliu Cezar la o anumită ocazie — zidurilor noastre nu le lipsesc apărătorii ! Spiritul latin, spiritul francez trăiește aici printre noi cu toate că l-am pierdut pe Scévole al nostru !

U. G. a menționat rolul lui Sc. de Ste.-M. ca salvator al orașului nostru. „Domnii mei, a exclamat el, oare atunci cînd auziți povestea acestei nobile acțiuni nu vă simțiți mînați să ridicați în sufletele domniilor voastre un templu viu în amintirea aceluia care, aidoma unui înger păzitor al țării sale, al locului său natal, ne-a izbăvit de greaua lovitură care era gata să cadă asupra orașului nostru ? O, voi, locuitori ai orașului nostru, de cîte ori vedeți cățărîndu-se plantele înverzite pe vechile voastre ziduri, ar trebui să înțelegeți că el, Scévole de Sainte-Marthe, este acela care a proteguit și a salvat aceste ziduri pentru voi !"

Toți plîngeau. La sfîrșit, U. Gr. a citit o poezie pe care bunul lui prieten, procuratorul nostru regal Louis Tranchant, a compus-o în amintirea lui Sc. de Ste.-M. Iată ce scria printre altele :

„Frumosul tău nume printre noi pluti-va..."

(Mi-am jurat să-mi procur o copie după această poezie.)

Da, am plîns cu toții. Încă și acum, cînd scriu aceste rînduri, mai am lacrimi în ochi. Sper cu adevărat că toate pălăvrăgelile și bîrfelile privitoare la poveștile de dragoste ale lui U. G. vor înceta după această lecție de elocință aproape supraumană !

Tranchant, natural, se află și el de față cu întreaga lui familie, adică cu fiul și cu cele două fiice și (așa cred) cu toate rudele lui atît de multe la număr. Se afla de față chiar și cel mai înalt slujbaș al nostru, bailli-ul nostru de Cerisay, cu întreg grupul lui de subalterni (căruia îi aparțin și eu). Cerisay ședea, ca și familia Tranchant, pe unul din locurile de onoare. Eu eram așezat pe un taburet alături de cel mai tînăr dintre frații Calvet, exact în spatele lui Ceri-

say. Fiica cea mai mare a lui Louis Tranchant, Philippe, în tot timpul discursului lui U. G. arăta întru totul răpită, ba chiar vrăjită. Alături de ea ședea demoiselle de Brone. Se pare că dînsa are înclinații către viața religioasă. Și ea părea în extaz. Magd. de Brone este extrem de dulce, brunetă, cu obrajii proaspeți, bucălați.

Trebuie să spun, o zi într-adevăr reușită, o zi mare!

Sînt aproape extenuat de toate aceste impresii. Mă voi duce însă să fac o plimbare pînă la „Găinușa". Trebuie să vorbesc cu prietenii mei despre toate astea.

De altfel, ei nici n-au văzut hainele mele cele noi.

Cicero spune într-un loc: „Se prea poate să fiu amenințat de tot soiul de pericole — dar le voi înfrunta!" Așa spun și eu.

VI. JEANNE

Își putea aminti părți din viața ei așa cum îți amintești viața printr-un văl de dorințe, printr-o ceață ce-ți dă un simțământ neplăcut, printre norii luminoși ai speranței și norii grei de îngrijorare pentru ceea ce va urma zilei de azi.

Dacă ar fi vrut, ar fi putut spune : „Părinții mei m-au îndepărtat de acasă. Mă iubeau din tot sufletul dar m-au trimis de acasă. După aceea, eu însămi m-am alungat departe de ei".

Dacă am vrea, am putea spune : cum se face că noi, care ne aflăm încă într-un stadiu atît de puțin înaintat al istoriei omenirii, noi, care n-am ajuns mai departe decît la era bombei atomice — da, cum putem noi întrezări cauza și efectul într-un joc atît de subtil și într-un material atît de sensibil ca textura nervilor și a sufletului ?

„La zece ani m-au trimis la o mătușă, stareță a mînăstirii de la Saintas. Ea le-a scris părinților mei că sînt slabă, susceptibilă și poate chiar răutăcioasă și în toate manifestările mele capricioasă și ciudată. Am locuit acolo timp de cinci ani, dar nu m-am simțit bine. Ținuta mea nu era bună, era ceva în neregulă cu spinarea mea. Acum însă mi s-a îmbunătățit printr-un anume antrenament, astfel încît defectul nu se mai observă atunci cînd sînt așezată. Toți spun că am o față frumoasă."

Ar fi putut să se întrebe (stînd cu o carte despre știința sufletului apăsată pe sfîrcurile sînilor ei foarte sensibili) : „De ce nu mă simțeam eu bine acolo ? Oare fiindcă eram

răutăcioasă și făceam celorlați viața «insuportabilă» — așa precum ziceau cei mai înrăiți — sau am devenit «răutăcioasă» și «insuportabilă» fiindcă nu-mi plăcea acolo și nu eram mulțumită ? Ori poate nici nu eram răutăcioasă și insuportabilă ? Sau nu cumva celelalte doreau cu tot dinadinsul să creadă toate astea fiindcă erau geloase din cauza originii mele (printre altele, sînt rudă cu domnul de Laubardemont) și a talentelor mele, sau poate fiindcă ele însele erau rele și insuportabile ? Căci, într-adevăr, așa și erau ! Susțineau că aveam «înclinații bizare». Eu ? Eu, cea mai echilibrată, eu cea care aveam aspirațiile cele mai sănătoase ! Și oare cine hotărăște ce e bizar sau nu ? Spuneau că sînt «necuviincioasă». Ba cîteodată și «desfrînată». Asta ce o mai fi ? Să fie din cauza inimii mele care nu bate cum trebuie, să fie faptul că uneori dormeam prost, iar somnul mi-era bîntuit de vise care mă nelinișteau ? Oare din această cauză nu mă simțeam bine alături de ele, sau toate nu proveneau decît din faptul că nu eram mulțumită ?"

A devenit maică ursulină. Și atunci a putut spune : „Vreau să-i instruiesc pe alții învățîndu-i ce este o viață sfîntă." A ajuns la mînăstirea din Poitiers. „Vreau să fiu una dintre cele unsprezece mii sau o sută unsprezece mii de femei care-și zic urmașele preasfintei Angela Merici. O mulțime de oameni au mărturisit că am har pentru cele sfinte." Dacă ea ar fi putut să ne strige, nouă, celor de azi, care avem avantajul de a avea atîtea cărți despre viața sufletească și despre moarte, ne-ar fi putut spune : „În timpul deosebit de scurt al noviciatului meu de la Poitiers am fost aproape o sfîntă. Am îngrijit cele mai rău mirositoare și mai purulente abcese, am spălat rănile cele mai respingătoare. Am rugat să mi se îngăduie să îngrijesc maicile suferinde de scrofule, erupții și rîie, maici pe ale căror trupuri mișunau viermi și paraziți. Iar eu le tratam cu alifii inventate și combinate de mine însămi — există mărturii despre aceste fapte. Dar s-ar putea oare spune că făceam toate acestea fiindcă-i iubeam pe oamenii sănătoși, curați și fericiți și-i compătimeam pe cei nenorociți ? Sau ar trebui spus că mă complăceam în nefericirea lor și că-mi plăcea să văd rîia, abcesele, rănile și viermii, că vederea suferinței mă făcea fericită și că tocmai de aceea doream să fiu cît se poate mai aproape de cei ce suferă ? Care este

cauza, care este efectul ? În timp ce mă aflam la Poitiers am pierdut pe doi dintre fraţii mei şi pe patru dintre surorile mele, toţi de acelaşi sînge cu mine. A fost o cumplită lovitură de coasă pe care ne-a dat-o moartea. Părinţii mei au vrut să mă întorc acasă, lîngă ei, dar eu îmi simţeam chemarea. La 8 septembrie al anului 1623 am depus jurămîntul.

Dar ce au spus despre mine surorile mele de mînăstire văzînd cum cresc succesele mele cu ajutorul Madonei şi al sfîntului Iosif ? Văd intrigile şi invidia maicii Claire, văd ura maicii Anne. Amîndouă erau mai în vîrstă decît mine şi nici atît de frumoase, înzestrate şi inteligente ca mine. Oricine poate să-şi dea seama ce şuşoteau în spatele meu.

Eu nu sînt capabilă să mă privesc pe mine însămi din afară, dar voi, care aţi trăit după mine şi trăiţi încă, mă puteţi voi oare vedea cu deplină claritate, mă puteţi voi oare vedea pornind de la eul meu lăuntric ? Se spune că am fost capricioasă, vanitoasă şi cea mai insuportabilă dintre toate şi că m-ar fi dat afară dacă familia mea n-ar fi fost atît de bogată şi nobilă şi dacă n-ar fi avut legături atît de înalte şi dacă mînăstirea n-ar fi fost atît de săracă. Sfinţii din ceruri mi-au stat în ajutor şi m-a ajutat şi înţelepciunea pe care Dumnezeu în milostivenia lui mi-a dăruit-o. Cînd, în anul 1626, au fost alese opt maici care aveau să întemeieze o nouă mînăstire aici, în oraşul acesta afurisit, unde mai apoi avea să bîntuie suferinţa şi ciuma, graţie intrigilor mele (ascultaţi bine, o spun deschis, pe faţă !) am reuşit să fiu una dintre cele alese. Am recunoscut de bunăvoie aceste intrigi în lunga mărturisire, în acea spovedanie obiectivă despre toate neobişnuitele întîmplări prin care am trecut şi despre arătările de care am avut parte. Mărturisirea am scris-o pentru maica superioară a ordinului de la Bordeaux. Acolo m-am spovedit de păcate — care, cu adevărat, nu erau nici mai mari şi nici mai numeroase în comparaţie cu ale multor altora ! Am povestit şi toate minunile pe care le-am săvîrşit după ce m-au părăsit cei mai mulţi dintre demoni, conduşi şi atraşi aici de cel mai rău (demoni izgoniţi graţie ajutorului pe care mi l-au acordat părintele Barrot şi părintele Minet). N-am uitat să amintesc nici de ajutorul pe care mi l-a dat Eminenţa-Sa Cardinalul şi nici de acela al vestiţilor şi clarvă-

zătorilor exorcizatori ai diavolului, părintele Trainasse și părintele Lacet, care mai tîrziu a fost atît de greu încercat... În acest memoriu toate sînt lămurite și justificate și toate sînt atît de aproape de adevăr pe cît un om se poate apropia de el, atît de cel divin cît și de cel lumesc (da, îndrăznesc să afirm acest lucru).

Veți spune : astăzi știm mult mai mult despre astfel de lucruri. Pot răspunde : toate acestea mi-au fost date să le trăiesc dar de povestit ele nu pot fi povestite pe de-a-ntregul și întru totul."

„Am sosit în acest oraș împreună cu maicile ursuline. Pentru suma de o sută cincizeci de livre am închiriat o veche casă părăginită în rue Pasquin, ceva mai jos de biserica Sainte-Croix. Casa, se zicea, ar fi fost bîntuită de duhuri rele. Ea aparținea lui Sieur Poussaut du Frêne și un frate al lui, un canonic bătrîn și nu cine știe ce simpatic, a devenit primul nostru duhovnic. Ne vedeam de faptele noastre caritabile, dar eram atît de sărace încît trebuia să cerșim, a povestit ea cu mult mai tîrziu. Acestea se petreceau înainte de vremea cînd am fost ajutate de Cardinal să obținem cealaltă casă, casa cea frumoasă, și era cu mult înainte să fim aureolate de neobișnuita și, sper, nepieritoarea cinstire la care am ajuns mai apoi. Bani erau puțini, mobile n-aveam, iar cînd sufletele miloase și credincioase ale acestui vechi cuib de eretici ne-au dăruit paturi, maica noastră, stareța mînăstirii din Poitiers, a hotărît să le dăm înapoi și să ne culcăm jos, pe paie. (Mai apoi, sub energica mea conducere, lucrurile au stat altfel.) Noi urma să primim novice și să educăm tinere fete de familie pentru viața ce avea să le aștepte mai tîrziu. Dar nimeni nu venea. Munceam din greu pentru pîinea noastră zilnică și numai datorită hărniciei, ascultării și credinței noastre, precum și grație predecesoarei mele, stareța adjunctă madame de Fève, buna maică Gabrièle, am reușit să învingem greutățile. Convingerea mea este că încă de la început am avut de luptat împotriva unor demoni deosebit de agresivi.

Începînd din anul 1626, ea s-a schimbat întru totul. Ajunsă în acest oraș, a devenit deîndată umilă și prietenoasă față de toți sau aproape față de toți... și am ajutat-o pe locțiitoarea stareței noastre, pe maica Gabrièle. Pentru

ea am devenit eu, aceea care, mai tîrziu, avea să fie aproape idolatrizată de mulţi, acea aproape sfîntă Jeanne, un adevărat sprijin, o stîncă. Iar ea m-a iubit mai mult decît pe oricare alta. Faţa mea era frumoasă, aşa cum am mai spus-o poate. Cînd vorbeam dispărea micul defect al spatelui şi al ţinutei mele (care, se prea poate să fie opera demonilor). Oamenii erau atît de cuceriţi de chipul şi de vocea mea încît uitau acele mici defecte. Am recunoscut în mod deschis faţă de maica superioară din Bordeaux, ca şi în memoriul pe care l-am redactat pentru a înlesni şi altora mărturisirea, că nu am fost cu totul lipsită de şiretenie şi slugărnicie, dar am procedat astfel (şi asta o ştiu cei mai mulţi) numai într-un scop lăudabil, pentru a obţine rolul de conducătoare, rol care, prin graţia lui Dumnezeu, mi se potrivea mult mai bine mie decît multor altora. Atunci cînd maica Gabriële, după un an de muncă închinată nouă, a fost rechemată la Poitiers pe lîngă stareţa noastră de acolo, cu toate că nu aveam decît douăzeci şi cinci de ani eu am fost cea desemnată să fiu conducătoare şi stareţă de drept şi de fapt. Felul meu afectuos de a fi, bunătatea mea şi noblețea familiei mele, au făcut ca eu să fiu cea aleasă. Multă vreme am ezitat, am aşteptat pînă ce toate surorile mele spirituale aveau să mă roage, da, să mă implore să accept numirea. Ele mă considerau mult prea sfioasă şi modestă, cu toate că eram singura dintre noi care ar fi putut îndeplini înalta şi binecuvîntata misiune. Am devenit maica lor spirituală în acelaşi an în care fratele meu Louis a murit pe insula Ré, unde Cardinalul lupta contra ereticilor şi a englezilor. Fratele meu a căzut luptînd împotriva minunatului Buckingham, care poate a sedus-o sau poate a încercat s-o seducă pe regina noastră — crudul, frumosul şi desfrînatul Buckingham, pe care noi toate cu greu îl goneam din visele noastre."

Sub conducerea ei, şcoala şi mînăstirea s-au dezvoltat şi în momentul în care a căpătat puterea, ea s-a schimbat din nou devenind o fiinţă intrigantă, răutăcioasă, autoritară, orgolioasă, o fiinţă insuportabilă. Jocul fusese cîştigat şi victoria asigurată, aşa socotea ea. S-a instalat în vorbitor, unde primea pe elevele avute, interne şi externe, stătea de vorbă cu mamele, mătuşile şi unchii lor, care veneau cu

sfaturi sau cereau sfaturi. Acolo a simțit ea suflul orașului, pulsul vieții întregului ținut, ba al întregii țări, care-i parvenea o dată cu cei sosiți, și tot acolo putea fără constrîngere să fie cumătra aceea curioasă, indiscretă, avînd mereu întrebări de pus, gata să asculte orice pălăvrăgeli. Din cînd în cînd se ducea de se uita pe vizeta porții și privea oamenii trecînd pe stradă.

Punea multe întrebări despre bărbați și despre viața lor. Citeodată întreba de vestitul preot paroh de la Saint-Pierre.

Auzise despre el : că era dur și implacabil față de dușmanii lui și că femeile fugeau după el iar el nu le respingea. Aflase că era de prin împrejurimile lui Le Mans și că studiase la iezuiții din Bordeaux, care-l ajutaseră să parvină datorită șarmului său și marilor sale calități ; și că ei fuseseră aceia care-i procuraseră funcția de preot la Saint-Pierre și de beneficiar al unei praebende la Sainte-Croix.

Îl văzuse. Mai tîrziu, avea să tăgăduiască. Dar văzuse : fața lui, spatele lui, mersul lui, mișcările lui degajate. Cînd se grăbea, mersul era săltăreț, aproape o fugă ca a unui tînăr. Dacă întîlnea pe stradă pe vreunul din prietenii sau cunoscuții lui se putea opri în loc brusc, făcînd gesturi repezi, vehemente. Dar îl mai văzuse capabil să treacă pe lîngă dușmanii lui fără să-i salute. După cum știa mărșălui ca un soldat.

Auzise că aproape toată preoțimea din oraș îl dușmănea (din invidie) și că era un foarte bun predicator și orator. Mai auzise că era capabil să scrie pamflete, era un bun stilist, scrisorile lui erau emoționante dacă te lăsai pradă vrajei stilului său. Auzise că guvernatorul, domnul d'Armagnac, bunul lui prieten, îi asculta bucuros sfaturile. Mai auzise că era vanitos și că ținea cu încăpățînare la rangul și demnitatea lui ; că reușise să obțină din partea tribunalului bisericesc de la Poitiers să-l admonesteze pe un preot care-l ofensase, cu toate că episcopul Roche-Pozay, vechiul prieten al cardinalului, era unul dintre dușmanii lui. Auzise că mai cîștigase și un alt proces împotriva canonicului de la Sainte-Croix în legătură cu dreptul asupra unei case și, fapt și mai extraordinar, cel care pierduse procesul era Jehan Minet. Tot așa, auzise că avusese un scandal cu una

dintre rudele lui Minet, bogatul și influentul domn Varrot, președintele consiliului orășenesc.

Văzuse (cu toate că faptul avea să se dezmintă) într-o dimineață de primăvară apărînd pe fața lui o licărire în clipa în care se oprise afară, în fața mînăstirii din rue Pasquin, și se uitase la niște păsărele care țopăiau pe zid printre trandafirii îmbobociți în timp ce pisica neagră-cenușie a mînăstirii se furișa după păsări aproape tîrîndu-și pîntecele deasupra țepilor și ridicînd labele de fiecare dată cînd pășea. Văzuse, sau i se păruse, că fața lui nu exprima nici bunătate nici răutate, dar că era foarte smeadă, foarte vie și expresivă.

Auzise că era în mare dușmănie cu procuratorul regal Louis Tranchant, ruda lui Minet. Auzise povestindu-se, șușotindu-se și lăsîndu-se să se înțeleagă că fiica cea mai mare a lui Tranchant, Philippe, făcuse de rușine familia alergînd după el, îmbolnăvindu-se de dragoste și probabil dăduse naștere și unui prunc. Pe calea clevetirilor, aflase și ea că scosese din joc pe prefectul poliției Herseur și pe avocatul regal Milouin — ambii rude de-ale lui Tranchant — cucerind favorurile unor femei în cîteva aventuri de dragoste.

Văzuse (cu toate că acest lucru avea să fie tăgăduit) cum trecea cu capul înălțat și cum femeile se întorceau și se uitau după el.

Se auzise pe sine însăși spunînd cuiva cu care făcea conversație : N-am văzut niciodată persoana în chestiune și nici nu mă interesează.

Auzise că a fost acuzat în fața instanței bisericești din Poitiers de a nu-și citi niciodată breviarul (cum și l-ar putea citi cînd își ținea capul atît de sus ?), ca și pentru felul lui de viață atît de pasional. Auzise că reușise să abuzeze de multe femei pînă chiar și în bisericile lui. Știa că episcopul de Poitiers, monseniorul Roche-Pozay (despre care cineva spusese reginei-mame Maria de Medicis că este mai rău decît însuși diavolul) dăduse ordin să fie băgat în închisoarea episcopală de la Poitiers, unde a stat două luni, în timp ce oameni moralmente indignați de purtările lui puseseră stăpînire pe praebendele și averea sa împărțindu-și-le între ei ca pe o pradă (pe el considerîndu-l pierdut pe vecie). Cum însă nimeni n-a putut sau n-a vrut să ros-

tească numele femeilor pe care le-ar fi sedus, din toată această poveste n-a ieşit nimic decît ură împotriva lui. Nu existaseră dovezi. În tot cazul, a fost condamnat la post negru cu apă şi pîine în toate vinerile, timp de trei luni, şi i s-a interzis să-şi mai exercite timp de cinci ani funcţia de preot în dioceza Poitiers, iar în oraşul în care-şi avea praebenda nu-i mai era îngăduit să slujească niciodată.

Auzise în repetate rînduri că guvernatorul Jean d'Armagnac, care continua să-i fie prieten, încerca să-l apere şi că amîndoi frecventau şi aveau relaţii prieteneşti cu hughenoţii.

Îl văzuse pe stradă (cu toate că avea să se nege acest fapt) îndată după reîntoarcerea lui de la Poitiers. După acea închisoare severă era ceva mai slab, dar îşi ţinea spatele tot atît de drept ca mai înainte şi îi privea pe toţi drept în ochi, dur şi cercetător. Femeile din oraş se întorceau după el pe stradă (aşa auzise ea). Iar fetele de pension din mînăstire se înghesuiau la ferestrele strîmte, cu gratii, ale chiliilor, încercînd chiar să se caţere pe zid, ca să-l zărească peste marginile lui (asta o văzuse chiar ea), atunci cînd se afla că avea să treacă pe acolo. Şi nu ştia cum, dar acest lucru întotdeauna se afla. Fetele susţineau că nu vor altceva decît să vadă cum e vremea. Unele mai în vîrstă, ca maica Claire, spuneau şi ele la fel. Iar maica Anne, care era aproape nebună, îngîna sau striga : Vai, ce vreme frumoasă ! Ce vreme frumoasă !

Auzise, ştia chiar, că el apelase la arhiepiscopul Sourdis din Bordeaux şi că pricina lui atît de încurcată fusese trimisă instanţei judecătoreşti a parlamentului din Paris, care ulterior o retrimisese tribunalului din Poitiers. În faţa acestui tribunal, mai mulţi martori recunoscuseră că au fost ademeniţi şi împinşi să depună false mărturii de către duşmanii acuzatului. După ce s-a pronunţat tribunalul, arhiepiscopul Sourdis şi-a dat şi el verdictul : absoluţiune totală. Şi auzise că guvernatorul d'Armagnac îl sfătuise atunci să nu mai facă scandal şi să nu caute să se răzbune. Şi auzise că episcopul de Bordeaux îl sfătuise pe cel reabilitat să părăsească oraşul — dar mai auzise povestindu-se că răspunsul lui fusese : nu.

Auzise spunîndu-se că s-a întors în chip de învingător şi că-şi făcuse intrarea în oraş prin poarta Chinon, unde

se aflau o mulțime de oameni care îl întîmpinaseră cu strigăte de bucurie. Auzise că a surîs înclinînd capul în toate părțile ca o persoană regală și că-și purtase capul foarte semeț, semănînd cu un tînăr care a cîștigat o întrecere vitejească la călărie sau duel. Într-o mînă — așa auzise — purtase o ramură de lauri.

Din toate aceste lucruri auzite, văzute, șușotite, din forfota aceea de gînduri ce se învîrteau în jurul lui, în care secole și întîmplări se învălmășiseră, înțelesese că se iscase un zvon cum că el fusese văzut în drum spre locuința Madeleinei de Brone, care locuia în casa asesorului Drouin din piața Sainte-Croix. Ea își închipui cu atîta intensitate acel moment, încît aproape îl și revăzu. Parcă îl văzuse chiar ea traversînd repede piața, înalt, lat în umeri și strîmt în șolduri, aidoma unui nobil spaniol sau italian.

Da, i se păruse că-l vede într-una din zilele ce au urmat moartea duhovnicului, canonicului Poussaut, și i se păruse că pe atunci gîndise : un preot ca ăsta ni s-ar potrivi nouă. Inteligent, bine clădit, vioi. Ar putea foarte bine fi duhovnicul nostru. E încă tînăr și deci ar putea sluji vreme îndelungată.

Auzise că el ar fi spus că reputația lui fiind atît de rea, se temea să nu devină mult prea popular printre maici și printre tinerele fete. Auzise și că Madeleine de Brone nu voia ca el să vină la ele.

A pus ea oare pe cineva să-l întrebe dacă vrea să le fie duhovnic ? Problema n-a fost clarificată. Minet, Șchiopul, acela care ura și urmărea demonii, a fost cel chemat și numit.

Cînd își cerceta necazurile la lumina zilei, cînd încerca realmente să și le cerceteze, păreau mărunte. Noaptea însă îi dădeau temeri. „Așa mi-este viața, gîndea ea. În numele Domnului, trec ani după ani și mă ofilesc. Am luat asupra mea o mare sarcină, sub povara căreia te ofilești."

Marie Aubin se cățărase pe acoperiș — și această întîmplare nu avusese loc în vis. Ea și alte cîteva fete se urcaseră sus printr-o ferestruică a podului. La audiere, Marie susținuse că nu voiseră altceva decît să se uite la privelițte, să vadă cum ar arăta ea noaptea sub clar de lună. Ea șezuse pe acoperiș și scosese niște sunete care i s-a părut că sînt

de bufniță. Spusese că a făcut acest lucru numai pentru a auzi cum sună.

Jehan Minet veni într-o dimineață. Așa cum stătea el așezat acolo, în fotoliu, ținîndu-și împreunate mîinile lui moi și rotofeie — da, întocmai, rotofeie — semăna cu o babă pe cale de a se îngrășa încetișor. Își răsucea policarele de parcă ar fi împletit cu ele. Ea își amintea de jocul policarelor lui. În acest joc era ceva tainic, atrăgător, ceva care nu se cuvenea, fără a fi însă un joc interzis. Picioarele și le trăsese sub scaun. Buzele lui erau palide, iar gura cărnoasă îi era lăbărțată și moale, dar mușchii dimprejurul ei formau parcă niște noduri tari. Ochii căprui i se aprinseseră deodată de o fulgerare — așa i se păru ei — și aveau un reflex gălbui.

— Toate aici poartă pecetea unei neliniști, zisese el. Se întîmplă ceva aici.

— Da, răspunsese ea.

— Ceva care are loc în timpul nopților.

Ea se întoarse înspre fereastra cea mică. Întinzînd gîtul, puteai zări acoperișurile de ardezie umedă strălucind în lumina zilei.

— Ați fost la Chinon, părinte Minet ?

— Da, am fost, zise el. Lucrurile stau tot atît de rău și acolo ca și aici.

Ea resimți acea înțepenire a cefei (de care se văita și maica Anne) cînd își întoarse cu violență și în silă fața spre el.

— Și ați vorbit cu părintele Barrot ?

— N-am vorbit decît foarte puțin despre cele petrecute aici. E posibil ca și el să vină încoace.

Ea întoarse din nou capul spre fereastră. Simțea că ar fi trebuit să bea un cît de mic păhărel de absint înainte de venirea lui. Dacă ar fi vrut, s-ar fi putut urca chiar acum în celula ei să bea un păhărel.

— Noi nu avem nici un demon, nici unul singur pe-aici ! zise ea. Fetele visează. Așa fac toate. Vreau să zic, toate fetele.

Ea percepu schimbarea de direcție în rotirea degetelor. Acum se răsuceau unul împrejurul celuilalt mergînd de jos în spre abdomen.

— Rămîne de constatat, spuse el. În tot cazul, demonii se află aici în oraș. Și dumneata visezi, maică Jeanne ?

— De ce mă întrebați ?

Se întoarse impetuos și simți din nou apăsarea aceea în ceafă. Părintele Minet rămăsese în aceeași poziție, însă își întorsese privirea de la ea, coborînd ochii și-și trăsese picioarele încă și mai tare sub scaun.

— Tocmai spuneați că toate visează, zise el nevinovat.

— Dar dumneavoastră ce visați, părinte Minet ?

Degetele se opriră, picioarele ieșiră de sub scaun și fața se înălță spre ea. Pe chipul acela lăbărțat se citea așteptarea. La acest bărbat de vîrstă mijlocie, barba de un castaniu deschis era numai puf. Parcă abia acum ar fi mijit, ca la tinerei. „Trupul lui e poate mort, totuși plin de pofte", gîndi ea. Formulare ciudată, ascuțită, care parcă i-ar fi venit în minte sugerată de undeva, dinafară. În ochii lui apăru o lucire galbenă, un semnal. Degetele ezitară o clipă înainte de a se răsuci în partea cealaltă, în sus, înspre piept.

— Eu visez îndeosebi flori, zise.

— Și eu visez deseori flori, spuse ea, simțindu-se deodată capabilă să poarte o conversație. Vorbiră despre flori. Ea se gîndi că ar putea aminti de trandafiri, albi și roșii, și i se păru că vocea îi sună naturală, indiferentă. Părintele spuse :

— Visați trandafirii cu atîta intensitate încît visul pare a fi realitate ? Astfel încît trezindu-vă, ghimpii se află în mîna dumneavoastră și îi găsiți acolo ?

Ea spuse :

— Eu... eu visez mai ales crini atunci cînd visez flori.

El îi aruncă din nou o privire galbenă. Policarele se opriră.

— Să rămînem la trandafiri, rosti rece.

Pauză. După care policarele o porniră din nou.

— Diavolul se folosește cu siguranță și de crini, maică Jeanne. Se folosește de tot ce este posibil. Dar rămîneți la trandafiri. Trandafiri cu ghimpi care rămîn înfipți în mînă.

— Caut să înțeleg ce vreți să spuneți, părinte Minet, spuse ea.

— Diavolul caută întotdeauna să prindă o ocazie. Prin tot soiul de visuri.

El își desfăcu mîinile, puse latul palmelor pe brațele fotoliului ajutîndu-se astfel să se ridice și plecă șchiopătînd spre ușă. Înainte însă să ajungă acolo se întoarse și se uită țintă la marginea scufiei ei. Galbenul din privire dispăruse, ochii îi erau căprui, mați. Colțurile gurii cădeau în jos lăbărțate, buza de jos ieșea în afară. Stătea drept, în așa fel încît abdomenul îi ieșea proeminent înainte. Arăta ca o sferă ce dădea glas autorității. Întocmai cum stă directorul unei instituții pedagogice în fața celei mai tinere și celei mai nesigure dintre profesoarele lui.

— Cum mai stați cu latina, maică Jeanne ?

I se păru că trebuie să se ridice. Mai întîi vîrfurile degetelor sale se uniră, apoi se încovoiară și căutară să apuce mătăniile.

— Tocmai acum am citit cîte ceva pe latinește, răspunse ea. Dar sînt nesigură.

— Puteți duce o convorbire pe latinește ? Vreau să spun să răspundeți pe latinește la unele întrebări ?

— N-am siguranță, zise maica Jeanne. El aplecă capul într-o parte, aruncînd o privire piezișă spre podea și părînd că nu ascultă cuvintele ei, ci le lasă numai să treacă pe lîngă el.

— Studiați, exersați, zise. Vă stau bucuros la dispoziție ca să vă ascult. Ați putea foarte bine citi și puțină greacă și ebraică.

— Am atît de puțină vreme pentru studii, părinte Minet, răspunse ea cu smerenie.

Deodată, pentru prima dată în cursul acestei convorbiri, el o privi drept în ochi — da, drept în ochi, avea să-și amintească ea după aceea. De fapt, pentru prima dată de cînd se cunoșteau.

— În timpul nopților se găsește întotdeauna un răgaz, maică Jeanne !

Ochii lui erau din nou cu desăvîrșire galbeni. Ei sorbeau, cereau. Ea își dădea însă seama cît de temător, nesigur îi era acel surîs binevoitor-duhovnicesc care juca în jurul buzelor lui moi, palide. Ochii însă o sorbeau. Era ca și cum ar fi atins-o cu mîna, ar fi pipăit-o pe dibuite, încercînd să ajungă sub fusta ei, spre a-i atinge pielea în locurile cele mai sensibile, mai ascunse. Ea roși și coborî privirea. Ușa se deschise, apoi se închise. Plecase. Iar ea

rămase mai departe în picioare lîngă masa din vorbitor, ascultînd afară pe coridor paşii lui aritmici, izbiţi. În jurul ei, pereţii şuşoteau. Maica Jeanne urcă la ea în chilie, scoase sticla de absint din spatele patului. Curînd, înţepeneala gîtului dispăru şi mîinile i se liniştiră.

După slujba religioasă de la amiază, o rugă pe maica Claire să vină la vorbitor.

— Aş dori să cunosc cîte ceva despre visurile dumneavoastră, zisese ea. De exemplu, ce visaţi ?

— Îndeosebi flori şi pisicuţe. Dar există şi altele mai rele.

— Care anume ?

— Demonii.

— Roagă cîteva fete să vină pînă la mine.

Sosiră în grup, şase laolaltă, iar maica Claire se afla cu ele.

— Acum puteţi povesti, spuse stareţa.

— Am povestit totul părintelui Minet, răspunse destul de acru maica Claire. M-am spovedit lui.

Deodată, maica Jeanne simţi ceva nou faţă de această femeie aproape bătrînă, de parcă fiinţa ei ar fi degajat o aroganţă şi o poftă multă vreme înfrînată. Avea acelaşi simţămînt ca faţă de maica Anne, acea maică pe jumătate nebună — iar acest simţămînt putea fi ură. I se părea că maica Claire se făcuse atît de rea încît ochii ei înţeapă, că negul ei de pe bărbie îi creşte şi că respiraţia îi miroase urît.

— Dumneavoastră, maică Claire !

— Cît despre mine, zise maica Claire, ţinînd mîinile împreunate pe piept, cît despre mine trebuie să spun că visele mele în general nu sînt grave. Îmi plac peste măsură de mult puii de pisică aşa încît în timpul nopţii pisoii mititei vin la mine. Se înţelege, în vis. Iar eu mă joc cu ei.

— Dar n-au fost şi altele mai rele ? insistă stareţa şi simţi o uşoară înţepenire în ceafă.

— Într-o noapte se făcea că o anumită persoană a intrat în chilie. Am avut simţămîntul cert că e un demon. I-am povestit totul, totul, părintelui Minet. Şi el a avut acelaşi simţămînt.

— Un demon ?

Maica Claire dădu aprobator din cap, cu o anumită fervoare care nu era cine știe ce respectabilă.

Amîndouă fetele Barbeziers avuseseră și ele aceeași senzație și faptul de a nu fi fost singurele care-au resimțit așa ceva păru să le fi dat curaj.

— Tocmai nouă să ni se întîmple una ca asta ! spusese Louise, cea mai mare și mai vorbăreață dintre ele.

— Ce anume, Louise ?

— Să nu poți dormi liniștită din cauza demonilor ! Închipuiți-vă ! Tocmai *nouă* să ni se întîmple !

— „Nouă" ? Ce înțelegeți prin vorba asta ?

— Vrea să spună că aceste vise s-ar potrivi mai bine Séraphiquei, cea care doarme în bucătărie și țipă în timpul nopții, își dădu părerea maica Claire, spre a le veni în ajutor și a le apăra.

— Cam așa ceva, spusese Louise Barbeziers.

Stareța nu insistă. Nu le putea spune că acestea erau pălăvrăgeli, de altfel nici ea nu era sigură că nu erau decît pălăvrăgeli ! Demoni puteau prea bine pătrunde aici, înlăuntrul mînăstirii. Fetele nu erau niște apucate. Poate numai Marie Aubin.

— Iar te-ai cățărat pe acoperiș, Marie ?

Ochii căprui ai fetei rîdeau privind-o.

— A fost ca și cum o mînă nevăzută m-ar fi tîrît pînă acolo sus, maică, zisese ea, minținд fără pretenția ca vreuna s-o creadă.

Maica Jeanne nu-și putu continua interogatoriul. Stăteau aliniate în fața ei și se topeau de căldură în veșmintele lor greoaie. Își amintea cum te poți simți cînd stai în felul acesta. Îi era frică să smulgă un zăgaz înlăuntrul ființei lor. După cîteva secunde de tăcere gîndi : dacă zăgazul cedează la una, dacă cedează la Anne sau la Séraphique sau la vreo alta, atunci poate avea loc o avalanșă pe care nimeni să n-o mai poată stăvili. Dacă cedează la mine... Și totuși, era dornică să afle. Sau teama de ceea ce putea afla o atrăgea ?

— Nu mai vorbiți atîta despre povestea asta. Poate dăuna reputației noastre.

Dinspre maica Claire veni din nou un puternic val de aversiune.

— Zvonul a și ajuns în oraș, remarcă ea.

Maica Jeanne se ridică și făcu doi pași spre ea. Văzu ura, ironia din privirea celeilalte ; era întocmai ca maica Anne, pe vremuri, cînd amîndouă luptau pentru putere.

— Cine este aceea care merge și duce vorba în oraș !

Maica Claire se concentră, luînd un aer de mare demnitate.

— Am impresia că părintele Minet face anumite cercetări, maică, zisese ea batjocoritor și o privi repede pe stareță în ochi.

Maica Jeanne simți gheara în ceafă. Dacă mai spune o vorbă, urlu sau o lovesc, gîndi ea sălbatic, cu claritate.

— Bine. Puteți pleca.

La cîteva zile maica Claire veni la ea și-i povesti că, după toate aparențele, maica Anne fusese vizitată de diavoli și probabil că fusese posedată de ei. N-o menajaseră nici pe maica Claire. Avea impresia că o mîngîiaseră și căutaseră să abuzeze și de ea. Séraphique Archer — care fusese și ea atacată — era acum probabil pregătită pentru a-i primi pe demoni cu porțile larg deschise. În timp ce povestea toate acestea maicii Jeanne, ochii îndîrjiți ai maicii Claire erau iritați — sau luceau de încîntare — greu se putea ști ce exprimau.

— Trebuie să cereți ocrotire, spuse stareța, trebuie să luptați prin rugăciuni și mortificații.

Mirosul ce-l degaja sora Claire umplea tot vorbitorul.

— Am și rugat să fiu ocrotită, zise ea. Am vorbit cu părintele Minet. Azi-dimineață.

Puțin după aceea veniră fetele Barbeziers. Cea mai vîrstnică dădu un raport pe care cea mai tînără îl întări prin numeroase semne afirmative din cap. Către miezul nopții, chilia pe care o căpătaseră numai pentru ele două părea ca luminată. „M-am trezit prima, ochii mă înțepau", zisese cea mai mare dintre ele. Cea mai mică clătinase din cap și spusese cu voce groasă : „Nu tu, eu". Și s-au certat puțintel în legătură cu întrebarea cine a fost prima sculată. După care cea mare se puse pe vorbit în așa fel încît cuvintele îi țîșneau ca un torent printre dinții ei lați, puțin cam ieșiți în afară. „Da, cuvintele ei parcă te năpădesc, ajungîndu-ți pînă la înălțimea genunchilor", gîndi stareța. Iar cea tînără scutura încăpățînată din cap și-și crispa gura

mică. Stareța remarcă, ceea ce nu făcuse mai înainte, că buzele amîndurora erau groase și încrețite și că aveau culoarea violacee a cărnii crude.

— Da, ne-am trezit în același timp, spusese cea mare pînă la urmă. Lumina a dispărut și am simțit că *ceva* se află în chilie. Mai întîi rece și apoi cald. Am avut senzația certă că sîntem supuse unor încercări de apropiere foarte intime din partea demonilor.

Stareța își simți înțepenind mușchii de la ceafă, dar răspunse prietenos, grav :

— Nu trebuie să vorbiți atît de mult despre asta. Cred că a fost un vis. Puteți pleca.

După două zile veni slăbuța, negricioasa, pașnica și inimoasa tînără fată Escoubleau, care era rudă cu arhiepiscopul din Bordeaux și de la care se sperau multe. Ea povesti că în timpul nopții se simțise într-un fel ciudat. Poate să fi fost un demon.

Într-o noapte se auzi din nou zgomot în pod. Dimineața stareța o chemă la ea pe Marie Aubin și pe tînăra Bonpierre, cu care ea însăși era înrudită.

— Trebuie să vă previn. Voi le neliniștiți pe celelalte. (Mă neliniștiți pe mine, era ea gata să spună.)

— Era ca și cum o mînă puternică, nevăzută, m-ar fi scos afară și m-ar fi tîrît sus, în pod, maică, zise Marie Aubin încercînd să-i surîdă stareței.

Maica Jeanne însă o privi cu răceală.

Tînăra Bonpierre privea în jos rușinată, iar cu un picior pe sub fustă desena cerculețe pe podea. I se zărea numai vîrful piciorului.

— Stai liniștită, îi zise dur stareța. Răspundeți-mi, v-ați urcat sus, pe acoperiș ?

— Era ca și cum am fi mers prin vis, maică, spusese Marie Aubin.

— Ce-ați făcut acolo, sus ?

— Am stat la ferestruica de lîngă horn și am privit.

— Și ați vorbit ?

Fetele tăcură.

Tînăra Bonpierre trăgea cu coada ochiului la Marie Aubin.

— Eu am vorbit, maică, spuse Marie Aubin. Dar nu cine știe ce tare.

— Despre ce ai vorbit, Marie ?

Tăcere.

— Spune, fată !

— Am vorbit despre viitor, spuse Marie Aubin încercînd să mai surîdă încă o dată. Dar surîsul îi îngheță pe buze.

— Ați vorbit despre...

— Despre cum ar putea fi cînd ești... cînd ești măritată, maică ! spuse Marie Aubin cu o teamă înciudată.

— Puteți pleca, le spuse stareța. Deseară vi se va încuia pe dinafară ușa de la chilii.

În timpul nopții s-a petrecut ceva în pod. Iar acel ceva s-a cățărat pe ziduri. Ceva stătea în fața deschizăturii ferestrei ei, acoperind-o. Ea s-a sculat și s-a bîiuit, iar în ziua următoare a început un post de trei zile și trei nopți.

Șapte fete care dormeau împreună în dormitor au venit într-o după-amiază la ea să-i povestească cum în timpul nopții au fost probabil vizitate de demoni. Patru dintre ele afirmau că au fost supuse unor încercări rușinoase. Ea n-a fost în stare să le pună la punct.

— Trebuie să vă rugați și să postiți, spusese ea. E cel mai sigur mijloc de a te apăra de ei. De altfel, adresați-vă părintelui Minet.

— Am și făcut acest lucru, răspunsese una dintre ele, maica Agnès. Ne-a sfătuit să ne destăinuim și dumneavoastră, maică.

— Puteți pleca, încheiase ea.

Multă vreme după ce s-au petrecut toate astea, ea se întorcea tot mereu înapoi cu gîndul, reamintindu-și :

cît de bine se purtase, cît de înțeleaptă și prevăzătoare, cît de clarvăzătoare fusese cînd a fost vorba să demaște față de toți jocul Satanei ;

și deseori se gîndea cît de isteață se arătase făcîndu-și rost de relații folositoare, cît de viclean se comportase și cît de puține lucruri destăinuise ea la spovedanie, fără ca prin asta să dea impresia că păstrează tăcerea sau ascunde ceva ;

și foarte ades își reamintea cît de sensibilă, de delicată și adînc nefericită era și cît de des fusese judecată și tratată nedrept în copilărie și tinerețe ;

și cîteodată, după o perioadă de post, observa ce puternice erau forțele divine înlăuntrul ființei ei — și atunci înțelegea că era una dintre cele mai alese, una dintre acelea care într-o zi avea poate să săvîrșească o minune, care avea să facă să țîșnească izvoare numai dintr-o privire, să-i facă pe paralitici să umble, numai cu cîteva cuvinte rostite de buzele ei, ce aveau să fie tot mai sfinte.

„Multe dintre cele ce spun eu ar trebui însemnate", gîndise ea pe atunci.

Cînd demonii pătrunseseră la ea, își spuseseră numele. Cel mai important îl păstra însă secret pentru ea. Au trecut multe săptămîni înainte ca celelalte să afle acest nume, înainte ca ea să-l scrie sau să pună să fie scris în lunga ei spovedanie întocmită pentru maica superioară a ordinului din Bordeaux. Acolo povestise că acel demon :

„ Voise să se dedea la jocuri amoroase, atîțîndu-mă prin mîngîieri intime și se încăpățînase să-i dau ceea ce prin jurămintele făcute la intrarea în viața monahală dedicasem mirelui meu ceresc. Cînd demonii, în timpul nopții, m-au silit să-i strig numele, am postit și m-am rugat. Pînă la urmă am adus la cunoștința maicii Claire (pe care o iubesc foarte tare) și bunei maici Anne (pe care, de asemenea, o iubesc foarte tare) numele aceluia care mă chinuia pe mine și pe ele și pe alte multe dintre noi. Am vorbit îndelung împreună despre asta și am hotărît să ne spovedim deschis, povestind totul preacinstitului și iubitului nostru Jehan Minet. Ca și mine, celelalte două s-au rugat și au postit, dar eu poate am postit și m-am rugat cel mai mult, și ne-am flagelat, iar eu m-am flagelat cel mai mult."

— O să meargă bine, zisese părintele Minet după una din numeroasele și lungile convorbiri pe care le avea cu maica Jeanne.

Teama, care tocmai cedase, reapăruse. Se gîndea la absintul care o aștepta. Vroia să-și răsucească fața spre fereastră, dar vreun tendon sau vreo putere o împiedicau. Gîndise atunci : „Poate acuși încep să țip ca sora Anne,

sora Claire sau Séraphique. Nu, atît de brutal, atît de ascuțit și atît de urît nu țip eu. Țipătul meu e cu siguranță mai frumos."

Era silită să-l privească. „Ar trebui să fie mai tînăr, gîndi ea temătoare. N-ar fi trebuit să fie șchiop, n-ar trebui să-și răsucească policarele. N-ar fi trebuit să aibă o astfel de gură, astfel de buze palide, cărnoase."

Ea îi surîse. „Surîsul meu are foarte mult farmec, gîndise. El ar fi trebuit să fie mai bărbătos, mai mlădiu, ar fi trebuit să miroasă într-altfel. Ar fi trebuit să miroasă a mascul."

— În curînd n-o să mai rezist, părinte Minet. Reuși în fine să întoarcă capul. Afară, în fața ferestrei, o salcie își legăna coroana în vînt. Ramurile lungi și moi erau de un verde deschis. Am postit, m-am rugat, m-am biciuit, ei însă vin în fiecare noapte. Mă bat, mă zgîrie cu ghearele, mă împung cu ghimpii.

— Continuați să postiți și să vă rugați, zisese el liniștit. Nimic nu poate fi mai bun în clipa de față. Continuați și cu studiul latinei. Vă pot asculta în fiecare zi, maică Jeanne.

— Sînt atît de obosită, zisese ea.

VII. PROTOCOLUL LUI DANIEL DROUIN (2)

§ 6

Au trecut mai multe luni de cînd, pentru ultima oară, am redactat şi am controlat punînd de acord datele din protocolul meu. Acum este din nou primăvară şi mă gîndesc mult la aracii mei de la vie. La începutul anului 1625 m-am căsătorit. Am o viaţă de familie liniştită.

Aici se bîrfeşte. Bîrfa cea mare, despre care eu unul nici nu vreau să aud, dar pe care este aproape imposibil să te faci că n-o auzi, îl priveşte mai ales pe lordul Buckingham ; acesta a venit la Paris anul trecut (1625) pentru a o lua cu sine pe Madame Henriette, sora Maiestăţii-Sale, care a devenit regina Angliei. Buckingham urma să stea o săptămînă şi avea în bagajele lui douăzeci şi şapte de rînduri de haine pentru uz personal — ceea ce înseamnă că socotise că aveau să fie mari festivităţi ; au şi fost. Unul dintre costume pare să fi costat opt mii de pfunzi, era din catifea şi brodat tot cu diamante. În astfel de ocazii îţi pare rău că nu locuieşti la Paris. Se spune că acest diplomat de vază ar fi adus cu mult prea multă fervoare omagii preacinstitei noastre regine şi de aceea ar fi trebuit să părăsească în grabă ţara noastră.

Ce altceva s-a mai întîmplat ? La 29 iunie anul acesta (1626) Maiestatea-Sa a fost la Saumur, în imediata noastră apropiere. Se ceartă într-una cu fratele lui Gaston d'Orléans. Am auzit că se ţes intrigi uriaşe, dar eu, ca supus loial ce sînt, nu-mi pot exprima părerea în această privinţă. La 18 august Maiestatea-Sa a fost la Haye unde s-a întîlnit cu Eminenţa-Sa Cardinalul de Richelieu. În aceeaşi zi a fost condamnat, la Nantes, trădătorul Chalais,

pentru crimă de lezmaiestate. Luase parte la conspirație împreună cu alte persoane (suspuse), ale căror nume nu se pot rosti decît în șoaptă. Chalais a fost condamnat la torturi și la tăierea capului, dar prin grația regească a fost scutit de torturi. O frumoasă trăsătură de caracter a Maiestății-Sale ! Au fost răspîndite zvonuri nebunești, cum că Maiestatea-Sa regina ar fi fost și ea amestecată în afacerea asta și că ar fi conspirat împotriva Maiestății-Sale Regelui, dorindu-i moartea pentru a se putea căsători după aceea cu Gaston d'Orléans ! Se pare că domnește mare tensiune între Gaston d'Orléans și Cardinal.

Apar o mulțime de scrieri injurioase împotriva Eminenței-Sale Cardinalul. Ar trebui arse — așa socotesc eu — de îndată ce-ți cad în mînă. Însă așa-i omul, nu se poate opri să arunce o privire asupra celor scrise ! Una dintre ele, pe care n-am reușit decît s-o parcurg fugar, numită „Pantofăreasa reginei" — ce poate fi de haz în treaba asta ? — era din cale-afară de defăimătoare. Se pare însă că Eminența-Sa, atunci cînd pedepsește, are în minte cuvintele lui Suetoniu : „N-au decît să mă urască — important este să le fie frică". Se prea poate să fie o politică înțeleaptă. Cît despre mine, eu n-aș adopta o astfel de atitudine față de întîmplări și oameni, dar, cum am mai spus, în înalta politică nu vreau să mă amestec, cel puțin nu într-un protocol prevăzut să rămînă posterității care ne va judeca pe toți. Mai multe persoane suspectate a fi autorii acestor pamflete sînt de la un timp sever — și, sper, pe drept — pedepsite.

Ce se petrece în orașul nostru ? Și pe aici umblă zvonuri, înainte de toate despre preotul de la Saint-Pierre, Urbain Grainier. Citez cîteva din însemnările mele notate în jurnal.

Pagini din jurnal

1 martie 1626

Am căpătat un fiu ! Un țînc mare, splendid. Cîntărea aproape opt pfunzi. Charlotte (nevasta mea) se simte bine ! Cît se poate de bine !

10 martie

Băieţelul meu mare, splendid, inteligent, a fost botezat azi la biserica Sainte-Croix, de cealaltă parte a pieţii, de către prietenul meu, preotul de la Saint-Pierre, Urbain G. Naşi au fost şeful meu, bailli-ul nostru, domnul de Cerisay, care, foarte amabil, n-a vrut să se sustragă de la această sarcină, şi directorul depozitului nostru de sare, domnul Delagarde. Eram atît de emoţionat încît aveam lacrimi în ochi. Am băut apoi, la noi acasă, cîteva păhărele de vin din cel mai bun, vin alb de-al meu (1619). Urb. G. a luat şi el parte la petrecere ; glumele lui, pline de duh, ţîşneau de-a dreptul scăpărătoare. Jupuia de vii pe oameni, nimeni n-a fost cruţat ! Istoricul oraşului nostru, procuratorul nostru regal, Louis Tranchant, ar fi trebuit să fie de faţă ! Dar acum domneşte o anumită încordare între el şi U.G.

15 martie

Azi după-amiază l-am întîlnit pe Poussaut du Frêne, care se înrudeşte cu jumătate din oraş. S-a oprit în loc, s-a zgîit la mine, m-a privit acru, şi a spus : — Va să zică aşa, sînteţi păgîn, domnule asesor Drouin ! — Cum adică, domnule du Frêne ? am răspuns eu în felul meu obişnuit, adică amabil. — Am auzit că n-aţi îngăduit ca fiul dumneavoastră nou născut să fie botezat ! zise el. — Ce vreţi să spuneţi, domnule Poussaut du Frêne ? am întrebat eu cam iritat, dar nearătîndu-mi prea mult enervarea, deoarece du Frêne e un om însemnat aici la noi. Şi-a înălţat nasu-i roş de băutură (există oameni care nu pot bea vin în mod înţelept, cu măsură) şi, uitîndu-se la cer ca şi cum ar fi aşteptat să plouă, zise : — Da, l-aţi pus pe ereticul, pe păgînul, mulieraticul acela de Grainier să stropească, aşa, într-o doară, cu puţintică apă pe pruncul dumneavoastră. Aşa ceva desigur nu puteţi numi botez, domnul meu !

N-am răspuns nimic ci i-am întors spatele — totuşi, nu prea ostentativ, eu fiind om paşnic.

De fapt, circulă o mulțime de zvonuri despre Urb. G. Totuși, nu regret că i-am cerut lui să-mi boteze primul născut (numit Daniel după tatăl meu, bunicul meu și după mine însumi, și Guillaume după domnul de Cerisay). A fost un botez deopotrivă frumos și avantajos. Faptul că l-am rugat pe U. G. să oficieze a scandalizat poate mai multe persoane. Se afirmă că U. G. ar fi sedus-o pe fata cea mai mare a lui Tranchant, Philippe, care, după cum se spune, vrea să se călugărească ! Acum se aude că e însărcinată ! Și se mai aude că în momentul de față cea mai zeloasă dintre cele ce vin să i se spovedească lui Urb. G. (are un moral nemaipomenit, în ciuda tuturor pălăvrăgelilor) este micuța, plinuța și dulcea Madeleine de Brone, orfană după tată. Madeleine este rudă cu frații Calvet — colegii mei de cancelarie — și cu domnul de Cerisay.

1 aprilie

Azi am auzit că fiica lui Tranchant, Philippe, nu se mai arată prin oraș. Se pare că a luat forme destul de plinuțe.

Aud că domnul Poussaut du Frêne ar fi fost acela care l-a atacat pe Urb. Grainier într-o noapte de ianuarie și l-a rănit în așa hal încît a rămas lat jos în stradă. P. du F. pretinde, pare-se, că U. G. a încercat să-i seducă soția. Femeia cea mai urîtă din orașul nostru ! Brutal spus. Cu toate că este foarte cochetă (nu fac decît să-l citez pe Michel, cel care vede de via mea și pe prietenul meu Antoine, șeful de echipă al zidarilor, care are o gură spurcată atunci cînd bea un păhărel de vin), n-a reușit să ademenească pe nici un alt bărbat decît pe soțul ei. Iar pe el l-a ademenit nu cu farmecul ei, ci cu bani ; oricum, omul este gelos, pare-se.

3 aprilie

Aseară am fost la „Găinușa" ca să întîlnesc cunoscuți și să mă destind puțin ; asta fiindcă am lucrat într-un ritm foarte grăbit la anumite cercetări. Din cînd în cînd iau cîte un păhărel de absint ; mă înviorează și am remarcat

că mă face să mă simt bine. Am stat pînă tîrziu și am trăncănit. Erau de față frații Antoine, zidarii, micul grefier al cancelariei administrației de stat Dolet, tîmplarul Petiot, vărul meu Mathurin Thiboust și alții. La înapoiere, simțindu-mă obosit, am luat-o agale. Vărul meu Mathurin a ținut să mă însoțească pînă la poarta casei mele, dar l-am refuzat. În piața Sainte-Croix, în semiîntuneric, m-am ciocnit de doctorul Fanton. Amîndoi ne-am cerut scuze și ne-am recunoscut de îndată după voce. El tocmai ieșea de pe poarta lui Louis Tranchant — și am găsit că era o oră cam ciudată pentru vizită. Am schimbat cîteva cuvinte despre vreme și altele. Mă simțeam obosit. El m-a luat de braț și a mers cu mine pînă la poarta din dos. A fost cît se poate de drăguț din partea lui. Charlotte dormea sau se făcea că doarme — am remarcat că așa face deseori.

Cînd am intrat în sufragerie și am văzut că-mi pregătise pe masă ceva de mîncat, am fost atît de fericit și de bine dispus încît am început să cînt. Mi-e teamă că ceea ce cîntam era un cîntec soldățesc pe care răposatul Mathieu Archer, vechiul nostru argat, obișnuia să-l cînte atunci cînd era băut și de asemeni mă cam tem că am cîntat prea tare.

7 aprilie

Louis Tranchant și cu mine ne-am întîlnit azi din întîmplare la primărie. Arăta obosit, trist. Urb. G. și el nu se mai frecventează.

Mijlocul lunii iunie

Trecem printr-o perioadă de caniculă. Am fost cîteva zile la moșioara mea. Vinului îi merge bine și, judecînd după toate aparențele, anul acesta o să fie plăcut la gust. Soția mea și micuțul nostru Daniel precum și fata noastră în casă se află încă acolo. Sînt singur în oraș. Ieri, la „Găinușa" am auzit că Pierre Milouin, care-i slujbaș regal și deține funcția de procuror general, a amenințat că-l va aresta pe Urb. G. fiindcă ar fi sedus-o pe drăgălașa Made-

leine de Brone. Pierre M. i-a făcut de zor curte lui Mad. de Brone, se pare chiar că i-ar fi cerut mîna ; dar a primit drept răspuns un „nu". El însă mai speră. Spițerul Golot, care-i rudă cu familiile Poussaut și Tranchant, zice-se că ar fi pălăvrăgit o mulțime de absurdități despre onoarea domnișoarei de Brone.

3 iulie

Ura ! Da, încă o dată : Ura ! Soția mea mi-a împărtășit ieri dimineață — am fost la țară să-mi văd familia — că e din nou însărcinată ! Peste vreo douăzeci și cinci, treizeci de ani neamul Drouin n-o să se mai simtă însingurat aici, în oraș !

Am fost la „Găinușa" astă-seară și am întîlnit cîțiva prieteni. Am băut împreună două-trei pahare. Frații Antoine, zidarii, sînt îngrijorați de viitor. Dolet avea limba ascuțită și Petiot era beat (bea prea mult). Toți nu vedeau pretutindeni decît moarte și pustiire. Nu pot înțelege pesimismul unora.

Am trecut vizavi pe la vărul meu Mathurin. El și Corisande (soția lui) au acum trei copii. Le-am povestit că și eu sînt pe cale să am un al doilea. Atunci Mathurin mi-a șoptit că Corisande — care e dulce ca o fată tînără ! — așteaptă pe al patrulea. Ne-am amuzat spunîndu-ne că, dacă de data asta va avea o fată, atunci am putea face un aranjament strașnic — peste vreo optsprezece-douăzeci de ani !

Despre Urb. G. circulă poveștile cele mai fantastice. Mathurin a povestit o seamă de lucruri. Se pare că situația este foarte încurcată pentru U. G. Dar nu lasă nimic de bănuit atunci cînd îl întîlnești. Îl ajută pe guvernatorul nostru d'Armagnac cu anumite sfaturi și, cînd guvernatorul este plecat în vreo călătorie, U. G. joacă rolul unui fel de însărcinat cu afaceri al lui. E o treabă mai adîncă decît o poate pătrunde înțelegerea mea. Ei, împreună cu alții, încearcă să salveze zidurile noastre de la dărîmare. Adică vor să scape de la dărîmare, pe cît se va putea, o seamă de fortificații și turnuri. Căci acum, la noi în țară, vechile cuiburi hughenote urmează să fie distruse.

1 septembrie

Trebuie să notez în grabă : se afirmă că Philippe Tranchant, fiica cea mai mare a lui Louis Tranchant — aceea care se gîndea să se călugărească ! — cu toate că n-a fost logodită cu nimeni ar fi născut !... Natural, nu s-a anunţat oficial, dar se vorbeşte peste tot prin oraş. Însă prietena şi ruda ei, buna Marthe Le Pelletier, care nu-i chiar arierată, dar are totuşi mintea cam slabă şi e tare cumsecade, a declarat că „ea e mama unui nou-născut", cu toate că nimeni n-a avut nici cea mai mică bănuială ca ea să fi fost gravidă ! Copilul — un băiat cred — a fost în mare grabă botezat provizoriu, din ordinul lui Tranchant, în biserica Sainte-Croix. Botezul a fost oficiat de Jehan Minet. Tatăl ? Nici unul...

Astfel Marthe Le P. s-a pomenit cu un copil legitim. Biata Marthe ! E ea cam confuză la minte, dar tare drăguţă.

Soţia mea s-a făcut foarte greoaie.

Căldurile continuă. Poate fi bine pentru vin. În curînd o să culegem via.

17 sept.

Aseară am trecut puţintel pe la „Găinuşa" şi am luat un păhărel de vin alb şi unul de absint, ca să mă înviorez, deoarece am muncit cu adevărat mult în ultimul timp cu tot felul de anchete. Dolet — care-i protestant, în tot cazul în viaţa privată — a povestit în felul lui dezlînat că în oraş se şuşoteşte cum că Tranchant şi întreaga lui familie, toţi alde Poussaut, precum şi neamurile lor au trecut definitiv de partea celor care vor să dărîme zidurile. Domnul de Silly, vechiul prieten al cardinalului, aţîţă focul.

Ei susţin acum pe faţă (după spusele lui Dolet) că Urb. G. e cumpărat de hughenoţi ; ceea ce, eu, care îl cunosc, n-am să pot crede niciodată.

Oraşul e însă în pericol ! Personal împărtăşesc punctul de vedere al lui U. G. şi anume că ar trebui să existe o măsură în ceea ce priveşte dărîmatul. Guvernatorul nostru, Jean d'Armagnac, care din păcate se află rar pe aici,

trebuind aproape tot mereu să urmeze deplasările curții, se opune hotărît să se continue dărîmarea aici la noi. La fel gîndește și șeful meu, domnul de Cerisay, precum și preaonorații mei colegi, frații Calvet și multe alte persoane supuse din oraș. Pentru noi nu este vorba a păstra o cetate întărită pentru hughenoți, așa cum cred unii. Dar dacă zidurile și întăriturile sînt date jos, orașul va fi distrus, lipsit de apărare împotriva tuturor și cu siguranță că fără turnuri și creneluri va fi urît. Considerate din punct de vedere pur estetic, aceste măsuri sînt o crimă.

Există considerente pe care, desigur, nu le exprim pe față — ar fi și inutil — dar ăsta e punctul meu de vedere. Castelul de baștină al Cardinalului, castelul Richelieu, va fi reconstruit și împrejurul lui se va clădi un oraș cu totul nou, un oraș măreț. Va trebui desigur să cărăm acolo o groază de materiale. Ca supus loial, natural, n-am nimic de spus în privința asta. Sînt însă preocupat de salvarea și dezvoltarea orașului meu natal. Trebuie să mă gîndesc la viitorul familiei mele ! Cîteodată mi-a trecut fugar prin gînd ideea de a-l face pe fiul meu Daniel om de afaceri, de exemplu, negustător de covoare la Paris. Însă a fi slujbaș de stat este mai distins, cu toate că în anumite perioade poate fi o situație mai nesigură. De altfel, cred să fi remarcat la Daniel anumite predispoziții pentru funcția de slujbaș. Este hotărît din fire dar știe să se și plece, cel puțin așa cred să fi remarcat. Oricum, și unui om de afaceri îi sînt folositoare astfel de calități.

15 noiembrie

Vorbe și iar vorbe ! Serile trecute am fost la „Găinușa" să mă răcoresc cu un păhărel de absint — am lucrat din greu în ultimul timp la cercetări. Și acolo se vorbea despre Urb. G. și Mad. de B. de mi s-au împuiat urechile ! Mi-a fost dat să aud cele mai năstrușnice teorii despre procesul dintre spițerul Golot (rudă cu Louis Tranchant și cu Poussaut) și demoiselle de Brone : un proces de defăimare. Cineva, acolo la „Găinușa", ne-a asigurat că spițerul Golot a fost pur și simplu cumpărat de — ascultați

și vă minunați ! — de Cardinal ! Ce prostii ! Nu umblă ea otrocol prin țară Eminența-Sa Cardinalul de Richelieu să cumpere spițeri ; are el altele mai serioase de făcut ! Faptele sînt următoarele : pe Golot îl atîță marchizul de Chandenier, care din nu știu ce pricină îl urăște pe Urb. G. Spițerul Golot a răspîndit zvonul despre relațiile dintre U. G. și demoiselle de Brone. Această demoazelă l-a chemat în judecată în fața tribunalului de aici pe Golot, pentru defăimare. Cauza a mers mai departe pînă la scaunul de judecată al parlamentului din Paris, unde Golot a pierdut „definitiv" procesul și a fost condamnat la daune grele. Însă marchizul de Chand. a depus pentru el o cauțiune de zece mii de scuzi. Golot a continuat procesul la Curtea de Apel dar a pierdut — din nou „definitiv". Mad. de Brone — care, după părerea mea, este o doamnă încîntătoare — a fost cu desăvîrșire reabilitată iar Golot complet ruinat. Totuși, se pare că spițerul trăiește tot atît de bine ca de obicei, iar demoazela de Brone primește vizita lui Urb. G. Spițerul Golot are multe rubedenii și apărători puternici ; nu cred însă că urzește intrigi împreună cu Cardinalul. Dar încearcă să le facă viața cît poate mai amară lui U. G. și Mad. de B.

2 dec.

Anul acesta n-am avut o recoltă prea mare de vin, dar acum, cînd este pe cale de a se limpezi, trebuie să mărturisesc, sînt totuși mulțumit. Calitatea vinului meu alb are să fie bună, o presimt. Acum plouă. Charlotte își poartă cu mîndrie pîntecele și crede că are să fie băiat.

Îmi răsfoiesc însemnările. În oraș nu s-a întîmplat nimic deosebit, dar de bîrfit se bîrfește îndeajuns.

Am primit un supliment destinat vieții noastre spirituale. Opt maici din congregația ursulinelor din Poitiers s-au instalat aici. Au fost instalate în casa cea veche cu strigoi a lui Poussaut de Frènes din rue Pasquin, unde altminterea nimeni nu voia să locuiască. Casa e plină de șobolani și alte dihănii scîrboase de-ale diavolului, e rece și trage de peste tot. S-a făcut o chetă pentru maici, ca să-și poată începe opera de caritate printre noi. Ele vor

deschide o școală-internat pentru fete din cele mai distinse familii din întreaga provincie și apoi, natural, vor forma novice. Se pare că vor primi și fete de aici, din oraș.

5 dec.

Am stat de-am meditat puțin despre maicile ursuline. Duc o iarnă grea, bietele puicuțe. Cîteva dintre ele, pe care doar le-am întrezărit, sînt incontestabil tare dulci !

8 dec.

Interesul meu pentru istorie nu se dezminte. L-am întîlnit azi după-amiază pe Urbain Grainier și l-am întrebat de ordinul ursulinelor. „A fost întemeiat de Angela Merici din Brescia, în Lombardia, acum vreo sută de ani, mi-a zis el. Se pare că Angela Merici ar fi fost o femeie bună. De timpuriu a fost denumită *madre benedetta* și anume fiindcă se credea că săvîrșește minuni." L-am întrebat pe U. G. ce fel de minuni. N-a putut să-mi răspundă precis, dar auzise că în drum spre Țara Sfîntă, potolise o furtună și că orbise, dar își recăpătase vederea grație unei alte minuni. „Se consideră că va ajunge, cu timpul, să pătrundă în rîndul sfinților", mi-a zis. Și îndată după aceea : „Eu unul nu risc să mi se întîmple așa ceva".

Am rîs și i-am mulțumit pentru lămuriri, apoi am vorbit de altele. Stăteam sub portalul de la Sainte-Croix. Mi s-a părut însă că arată hăituit, vlăguit, cu toate că limba îi e tot atît de ascuțită ca de obicei. Dacă poveștile lui cu femeile sînt adevărate — vreau să zic, pe-atît de adevărate pe cît reiese din bîrfeli — atunci cu adevărat că o să aibă pentru ce răspunde cînd va sosi ziua și ceasul. Dar n-ai ce să-i faci : întotdeauna mă încîntă !

S-a nimerit să mă reîntorc la primul subiect și i-am vorbit despre cîteva dintre maicile ursuline pe care s-a întîmplat să le zăresc și arătau foarte drăgălașe și frumușele și care desigur vor face mult bine aici la noi în

oraș. „Cu toate că nu se știe niciodată, am spus eu. Deseori sînt sceptic." La aceste cuvinte el a rîs, luîndu-mi brațul : „Așaa, Daniel, ești sceptic ? Asta-i ceva nou !" — Tonul lui m-a jignit puțin dar am răspuns printr-un citat din Virgiliu pe care eu personal îl socotesc pe cît se poate de nimerit : „Sînt o natură sceptică în adîncul ființei mele — am spus — și chiar dacă grecii mi-ar aduce daruri, îmi este teamă de ei !" El a rîs din nou. „Aici în oraș ești unul dintre puținii care știu adevărata limbă latină ! De ce nu exclami împreună cu Liviu : «O temniță, una nouă, se construiește în mijlocul orașului ! *Carcer media urbe aedificatur !*»"

Am rîs amîndoi. Însă, din păcate, cum gura mă ia uneori pe dinainte, am spus : „Mai sînt mulți alții aici care cunosc latina ! De exemplu, Louis Tranchant !" — Atunci fața i s-a întunecat ca și cum s-ar fi așternut o cîrpă cenușie peste ea și rîsul i-a pierit. „Ai dreptate, Tranchant își cunoaște lecția", a spus. Mă simțeam jenat, dar el a făcut așa fel încît să nu urmeze o pauză penibilă, spunînd deschis și direct : „Dacă o să dărîme tot ce vor să dărîme aici în oraș, care va fi poziția ta, Daniel ?" Mi-am exprimat foarte liber părerea, doar eram singuri : „Dragă Urbain, am spus (totdeauna îi spun pe numele mic cînd ne aflăm singuri), cred că atunci orașul va fi lovit în inimă". — „Așa-i, mi-a răspuns, cu toții ar trebui să simtă la fel ca tine."

Pe cînd traversam piața îndreptîndu-mă spre casă, m-a rechemat. „Mi-am adus aminte ceva despre Angela Merici, mi-a spus. La o anumită ocazie a fost ridicată în văzduh de niște puteri nevăzute. Cred că faptul s-a petrecut în fața altarului uneia dintre bisericile din Cremona ; și a rămas acolo atîrnată preț de mai multe minute."

Deoarece eram singuri, mi-am putut permite să rîd. El și-a mîngîiat bărbița lui ascuțită și frumoasă și a surîs cu surîsul lui cel mai strălucitor. Nu știu cît a glumit. Era poate o glumă cam nelalocul ei din partea unui preot. „Ah ! zise (cu voce scăzută, căci era lume în jur) și a mai fost ceva : Sfînta Ursula nu avea nici mai mult, nici mai puțin de unsprezece mii de fecioare alături de ea atunci cînd a sosit din Anglia sau Scoția la Colonia, în

Germania. Niciodată de atunci n-au mai existat pe pămînt atîtea fecioare adunate laolaltă."

A spus aceste cuvinte cu toată seriozitatea, însă în ochi îi jucau scîntei. Înțeleg de ce anumite persoane, și în special bărbații însurați, dar și cei neînsurați, nu-l pot suferi.

11 dec. (scris cifrat)

(Séraphique Archer, care a fost slujnică la mine înainte de a mă fi căsătorit, s-a întors în oraș. A fost plecată un an și jumătate bătuți pe muchie. Aș fi putut să las ca mîna grea a justiției să se abată asupra ei, dar...

Ea pare a fi cît se poate de... publică. Cu soldați etc.

Pe atunci era f. drăguță... ca tînără fată. ca fecioară, Séraph...)

7

(Rezumat din anii 1627—29. Corecturile făcute în 1632.)

La Rochelle a căzut anul trecut (1628) și există persoane care socotesc că acum protestantismul e nimicit în țara noastră. Cîteodată mă gîndesc că există atîtea lucruri distruse, deplin nimicite și care totuși trăiesc și acționează. Oricum, este incontestabil, La Rochelle a fost cea mai puternică cetate întărită a hughenoților. Orașul a capitulat la 16 oct. Căderea lui este socotită o victorie personală a Cardinalului.

Se vîntură povești înfiorătoare despre cei învinși. S-au mîncat pisici și șobolani. Cetatea a fost de-a dreptul înfometată. Pare-se că peste o sută de persoane au murit după aceea mîncînd : n-au mai suportat mîncarea ! La 30 oct. au părăsit orașul ultimele trupe de rebeli : șaptezeci și patru soldați francezi și șaizeci și doi de englezi. La orele 3 a intrat cu alai în oraș Cardinalul, întovărășit de nunțiul papal. Nu știu numele Monseniorului.

Nu mai intru în amănuntele întîmplărilor din război. Am notat acestea doar pentru ca urmaşii noştri să ne poată aşeza, pe noi şi soarta noastră, într-un context. Istoricii n-au decît să-şi facă datoria ! — Expediţia regelui nostru în sud, spre Italia, a avut sorţi de izbîndă. Asta s-a petrecut anul trecut. Situaţia noastră este specială. Ca bun supus ce sînt, n-aş vrea să-mi exprim părerea în mod critic. Dar de curînd noi am distrus înlăuntrul ţării protestantismul — oare ? — şi apoi ne întoarcem armele împotriva apărătorilor celor mai vajnici ai învăţăturii catolice, adică Spania şi Austria ! ? ! Ce spune buna noastră regină ? Ceea ce spun mulţi alţii doar se aude. Eu unul însă nu sînt dintre cei ce vîntură zvonuri.

Se pare că Eminenţa-Sa Cardinalul s-ar fi exprimat astfel la Montauban, care s-a predat la sfîrşitul lui august al anului trecut : „Izvoarele ereziei şi ale rebeliunii sînt secate".

Aşa să fie ?

Însemnări nedatate :

Aici, în oraşul nostru, s-au petrecut lucruri demne a fi trecute în protocolul meu.

Întîmplări mici pot avea efecte mari. Bunăoară, scandalul dintre Jacques de Chassaignes şi Urbain Grainier. Trebuie că a pornit dintr-o chestiune de orgoliu. J. de Chassaignes aparţine gărzii regale. El este privit drept „reprezentantul" cardinalului, are relaţii bune la Paris, este bun prieten şi posibil şi rudă cu Louis Tranchant şi prin urmare se alătură aşa zisului partid „pro-dărîmări". De multă vreme tot umblă şi-l vorbeşte urît pe la spate pe Urb. Grainier şi se necăjeşte de rangul şi de poziţia pe care acesta le deţine în societatea din oraşul nostru.

Acum cîtva timp, Urb. Grainier, îmbrăcat în haine preoţeşti de canonic, pe cînd traversa piaţa în drum spre biserica Sainte-Croix, zărindu-l pe J. de Chassaignes, a spus ceva care în mod evident era foarte tăios, aşa precum îi stă lui în obicei cînd e întărîtat (fiind un temperament violent). Atunci J. de Ch. l-a lovit cu bastonul. Ur. G., cu multă înţelepciune, s-a stăpînit — deşi pare des-

tul de ciudat cum a avut atîta stăpînire de sine — dar îndată după aceea a făcut o călătorie la Paris, unde s-a plîns regelui și parlamentului. Cu siguranță că a fost sprijinit de prietenul lui, guvernatorul orașului, domnul d'Armagnac, care locuia la Curte. Cum era și de așteptat, dușmanii lui Urbain Grainier n-au scăpat ocazia.

Reproduc extrase din jurnalul meu intim.

3 martie 1627

Ura ! Iarăși băiat !

Am fost aseară la „Găinușa" și m-am întîlnit cu vărul meu Mathurin și cu prietenii mei. Se făcuse tîrziu cînd am plecat spre casă. Azi este o vreme minunată. Copilului și neveste-mi le merge bine. Toate sînt bune, toate sînt excelente ! Capul mi-e cam greu, așa că nu mai scriu despre bucuria mea deplină.

14 martie

N-a fost rău botezul. Cîtva timp m-a bătut gîndul să-l rog pe Louis Tranchant să fie naș, ceea ce ar fi putut fi avantajos, cu toate că nu-i împărtășesc părerile despre necesitatea dărîmării zidurilor și meterezelor noastre. Dar după ce am stat și am chibzuit mai îndeaproape lucrurile, mi-am dat seama că nu puteam să-l trec cu vederea pe Urbain Grainier cînd e vorba de alegerea preotului care avea să oficieze botezul. Louis Calvet, judecător adjunct și fratele lui Charles, consilier, colegii mei de serviciu, au fost nașii. Am hotărît ca fiul meu de al doilea să se numească Charles-Louis-Urbain. Cred că a fost botezat așa cum trebuie. După oficiul religios am luat la noi acasă un pahar de vin din 1622. Limba lui U. era tot atît de ascuțită ca de obicei. El poate fi într-adevăr foarte distractiv. Însă frații C. sînt în relații ceva cam reci cu el. Ei sînt rude cu Mad. de Brone.

Mai tîrziu, în timpul serii, am trecut puțintel pe la „Găinușa" ca să stau la taifas cu prietenii. N-am stat prea din cale-afară de tîrziu. Plimbare spre casă, la lumina clarului de lună, încet, dus pe gînduri, fericit.

(Însemnări cifrate — nedatate, dar dintre 1627—28.)

Cardinalul nu-i de loc o pernă plăcută pe care să-ți rezemi capul.

Am fost într-o escapadă. Dolet și cu mine am întîlnit cîteva fete de la Saumur, care sînt din întîmplare aici în oraș.

Mă gîndesc ades la Sér. Archer — ce delicioasă era ca fecioară!

Am fost într-o călătorie de serviciu la Saumur împreună cu Delagarde, intendentul nostru pentru sare. Deoarece soția mea are rubedenii acolo, poate să nu fi fost prea înțelept din partea mea.

Charlotte trece printr-o perioadă de acreală.

Am fost la Chinon cu Dolet. Am făcut acolo cercetări în legătură cu o moștenire. Dolet s-a îmbătat criță. Ce-a fost cu mine, nu-mi mai aduc aminte. Îmi închipui însă că m-am purtat cum se cuvine și demn, ca de obicei. Într-adevăr, ne-am distrat strașnic. Totuși, Dolet a avut ghinion. La mine, însă, nici un semn de boală de acest soi.

L-am întîlnit azi pe Dolet — a trecut prin clipe grele.

Mi-a fost dat să aflu că fetele — vai, ce dulci erau — erau dintre cele care nu prea aveau nume bun. După întîmplarea asta o să fiu mai atent.

Mă gîndesc deseori la Séraph. Era atît de atrăgătoare!

5 aug.

Am fost afară la moșioara mea unde încă se mai află ai mei. Sînt îngrijorat din cauza vinului. Întotdeauna, în ultima lună dinainte de recoltă există o anumită tensiune. Michel are speranțe bune.

Ieri, chiar cînd eram gata s-o pornesc călare spre oraș, Charlotte mi-a împărtășit că este însărcinată.

19 martie 1628

Încă un băiat. Foarte bine. Seară la „Găinușa".

28 martie

Botezul la Sainte-Croix. Ca de obicei, preot oficiant U. G. Naşii : doctorul René Lannoury (om influent în oraş) şi colegul meu de cancelarie Césuet (încordare între amîndoi şi Urb. G.). Cred totuşi că botezul a fost cum se cuvine. După aceea un păhărel din vinul meu alb — unul dintre cele mai bune — 25 de persoane la noi. U. G. a fost foarte tăcut şi tot aşa şi ceilalţi. M-am hotărît ca fiul meu de al treilea să se cheme René-Julien. Seara, un moment pe la „Găinuşa".

17 aug.

Am fost la ţară, unde se află familia. Vinul arată să fie relativ bun. Ieri dimineaţa, cînd s-o pornesc călare, Charlotte mi-a spus că este din nou gravidă. Sînt foarte mulţumit de treaba asta.

Cîndva, în luna august

Fost la Saumur şi Chinon.

Însemnări din sept.

Urb. G. a plecat la Paris. A avut un scandal cu Jacques de Chassaignes şi cu prefectul nostru de poliţie Herseur. Louis Tranchant şi Herseur au plecat călare în mare grabă la Poitiers. Se spune că au intenţia să vorbească cu episcopul de Roche-Pozay, bunul prieten al Cardinalului.

14 sept.

Vinul, ca de obicei, e tescuit de Michel. Nu sînt chiar mulţumit şi aştept cu nerăbdare rezultatul. Sînt totuşi foarte serios îngrijorat.

Soţia mea spune că nu rezistă atît de bine ca în dăţile trecute.

22 sept.

Nu reuşesc să-mi iau gîndul de la vin. Mă ţine deseori treaz nopţile.

În altă ordine de idei : se vorbeşte în oraş despre maica stareţă a mînăstirii ursulinelor, Jeanne de Beaucil. Este plină de toane, pare-se. Grozav de vorbăreaţă, spun vizitatorii. Îi place să afle detalii despre legăturile conjugale şi extraconjugale şi despre toate legăturile de pe aici. Se afirmă că bea cu plăcere atît vin cît şi absint. Însă maicilor le merge bine, fac progrese : multe din fetele din familiile mai bune din oraşul nostru sînt crescute şi educate acolo.

(Însemnări marginale : Cît despre mine, am considerat întotdeauna că un păhărel mic de absint e deopotrivă liniştitor şi înviorător. Ca să nu mai vorbim de un păhărel de vin.)

28 oct.

Delagarde şi cu mine la Saumur. A fost foarte reuşit. *(Cifru.)* Mă gîndesc deseori la Sér. Archer. Era tare dulce pe atunci !

28 febr. 1629

Ieri, o fetiţă. Mama şi pruncul se simt bine. Sînt avantaje şi cu fetele.

6 martie

Ieri, luni, botezul la biserica Sainte-Croix. Ur. G. Doamna Charles Calvet a fost atît de drăguţă să accepte să fie naşă. După aceea un pahar de vin la noi acasă. Ur. G. are greutăţi în momentul de faţă. (Fata a fost botezată Charlotte-Louise.)

Seara am trecut puţintel pe la „Găinuşa".

7 iulie

Am fost la țară unde îmi este familia. Cald. Vinul arată a fi plin de speranță.

20 sept.

Charlotte, soția mea, mi-s spus aseară cînd m-am întors acasă — veneam de la „Găinușa" — că este iar însărcinată. Cum nu eram sigur dacă înțelesesem bine (eram puțintel obosit) am întrebat-o azi-dimineață dacă e gravidă. Așa este. Sîntem pe cale să avem al cincilea copil. Sînt mulțumit de ceilalți, atît de băieți cît și de fete. Sînt sănătoși și au calități mintale normale. N-am folosit bătaia decît cu măsură.

14 noiembrie 1629

Ce scandal ! Preotul de la Saint-Pierre, canonic la Sainte-Croix, Urb. G. a fost arestat ieri la Poitiers și acum e încarcerat la închisoarea episcopală — la dușmanul lui făți§, bunul prieten al Cardinalului, monseniorul de Rochc-Pozay !

20 noiembrie

Colegul meu de cancelarie Charles Calvet mi-a povestit înainte de amiază cîteva detalii.

Urb. G. plecase la Paris ca să-l reclame pe J. de Chassaignes în fața parlamentului, iar Louis Tranchant și Herseur au pornit de îndată la Poitiers, la episcop. Au adunat mărturii pentru tot felul de fapte. Un preot al bisericii Saint-Pierre, Gervais Messier, o figură cît se poate de sinistră (posibil să fie rudă cu Tranchant și cu neamul Poussaut), joacă rolul de denunțător. Desigur, U. G. l-o fi ajutat mai demult cu ceva bani. Așa ceva trebuie făcut cu cea mai mare precauțiune, ăsta este principiul meu ! Messier, pare-se, susține că U. G. s-ar fi dedat la „acte venerice" cu femei, „întins cît este el de lung",

pe pardoseala bisericii ! Alți martori, preotul paroh din Basneuil, (aici în apropiere) Martin Boulon, care din punct de vedere financiar depinde de Tranchant și de fiul lui — și anume, închiriază funcția lui de la Tranchant tînărul pentru 70 de livre pe an — afirmă că l-ar fi văzut pe U. G. dedîndu-se la anumite acte cu bătrîna și distinsa doamnă Renebaut, care a murit acum cîteva luni ! Procesul lui U. G. de la Paris împotriva lui J. de Chassaignes se duce cu siguranță pe apa sîmbetei. J. de Chassaignes a fost și el la Paris și probabil că a montat și el anumite persoane. Cînd U. G. s-a reîntors aici, episcopul de Roche-Pozay emisese deja ordinul de arestare. Toată povestea este un întreg talmeș-balmeș. U. G. stă închis pentru o mulțime de fapte pe care eu știu că nu le-a săvîrșit. Că ar fi puțin cam ușuratic cînd e vorba de femei, asta se știe — dar așa ceva ! Nu !

23 noiembrie

Ch. Calvet spune că J. de Chassaignes este susținut băneșteⅾe de bunul prieten al lui Tranchant, marchizul Charles du Valley, care — și el ! — a fost odată bun prieten cu U. G. Acum însă i-au împuiat și lui urechile. Mai departe, Calvet susține că „au fost mituiți" doi indivizi necunoscuți de aici, din oraș, Cherbonneau și Bougreau, care „în numele locuitorilor întregului oraș" urmează să-l acuze pe U. G. de „a fi sedus femei și fete tinere, de a fi ateu și de a nu-și citi niciodată breviarul" și de „ a fi făcut pe episcopul" (ultima acuzație cu siguranță că a avut efect).

24 noiembrie

Cu cît lucrurile sînt mai încurcate, cu atît se limpezesc mai bine ! Nu pot să mă exprim într-alt fel. Gîndiți-vă numai ce bine ar fi dacă în sfîrșit oamenii s-ar lăsa călăuziți de rațiunea lor și ar înceta să mai facă scandal ! Trăim într-o epocă modernă cu o religie și o filozofie bine rînduite, cu o cultură și o arhitectură.

Charles Calvet a povestit azi ceea ce știa. J. de Chassaignes a plecat la Paris, chemat în fața scaunului de judecată al parlamentului în legătură cu procesul dintre el și Urb. G. Chassaignes avea la el ordinul de arestare emis de episcopul Roche-Pozay ! Pare-se că s-ar fi ajuns la ieșiri înfiorătoare. Ordinul episcopului de a se face noi cercetări aici la noi a avut drept urmare faptul că acel om integru care este Louis Calvet, cuprins de scîrbă, a refuzat, pe motiv că este ocupat, să fie judecător al autorităților civile, însărcinat cu cercetările.

Vechi acuze ies din nou la suprafață. O haită de dulăi a fost dezlănțuită ! Gervais Messier susține că, într-o zi „la asfințit", stînd ascuns în spatele unei coloane din biserica Saint-Pierre, a privit pe furiș cum U. G. seducea „femei și fete tinere, jos, pe pardoseala bisericii !" Iar Martin Boulon, preotul de la Basneuil, ține și el morțiș la declarațiile lui anterioare. Au depus mărturie în fața lui Tranchant și Herseur. Canonicul de la Sainte-Croix, Jehan Minet, se află natural și el amestecat în talmeș-balmeșul ăsta. Se putea să nu se afle și el acolo ? Cu siguranță că se întocmesc procese-verbale false și se semnează orice numai să i se vină de hac lui U.G. !

25 noiembrie

În fața judecătorului de instrucție Merrain, Martin Boulon și-a retras afirmația referitoare la relațiile dintre U. G. și decedata madame de Renebaut. Procesul-verbal anterior, pe care îl semnase cu mîna lui, dar pe care nu-l citise, fusese aranjat — falsificat — de către Tranchant și Herseur !

26 noiembrie

Ch. Calvet mi-a povestit azi că după ce U. G. s-a înapoiat de la Paris, a vrut să se ducă la Poitiers să se pună la dispoziția monseniorului de Roche-Pozay. A fost însă arestat la el acasă înainte să fi apucat s-o facă. Arestarea s-a făcut pe baza instigațiilor lui Tranchant și Herseur.

Guvernatorul orașului nostru, domnul d'Armagnac, se străduiește acum la Paris să-l elibereze.

5 dec.

Aseară am fost la „Găinușa" ca să stau puțin la taifas cu prietenii și să beau un păhărel de absint. Am lucrat intens la anchete etc. iar serile, în general, am stat de-am citit jurnalul și procesele mele verbale și totodată l-am studiat pe Cicero al meu. Această viață, pe care aș denumi-o viață studioasă de pustnic în tovărășia soției, Charlotte, și a copiilor mei, a ținut aproape o săptămînă. Vremea este ploioasă.

După cum mă așteptam, Petiot, Dolet și frații zidari Antoine se aflau la „Găinușa" și n-am vorbit decît despre Urb. G., despre episcopul de Poitiers, Tranchant etc. Am început să fiu sătul de acest subiect și de aceea curînd am trecut dincolo, la vărul meu, Mathurin Thiboust. Corisande, soția lui, ca și Charlotte este voluminoasă. Corisande a fost dulce ca fată. Vroia să afle dacă mai știu ceva nou. Sînt exasperat de această veșnică repetare a aceluiași subiect ! Toți mă întreabă și cred — deoarece sînt un slujbaș bine văzut — că cunosc cine știe ce taine ! Da, mă feresc să vorbesc prea mult. Mathurin m-a însoțit peste drum la „Găinușa", am băut unul sau două pahare de vin și eu am mai luat și ceva absint.

Întors acasă, m-am așezat și am mai scris cîtva timp, dar ceea ce am notat n-avea coeziune și de aceea poate fi eliminat din text.

26 dec.

Printre judecătorii procesului lui U. G. la Poitiers se află acum și un oarecare Richard. Este rudă cu Tranchant.

30 dec.

Sînt îngrijorat pentru Urb. G. Aici, la noi în oraș, este considerat ca și condamnat și pierdut. Președintele consi-

liului comunal, bătrînul Varat, rudă cu Tranchant și Poussaut, a început să-și vîre nasul în veniturile și resursele financiare ale lui U. G., care cu siguranță că nu sînt de loc neînsemnate. Se crede că venitul lui de canonic va trece acum părții adverse, adică familiei Tranchant.

Charlotte zice că se simte mai obosită decît a fost vreodată în timpul celorlalte sarcini. Spre sfîrșitul toamnei obișnuim deseori să ne apropiem mult unul de celălalt și să simțim cît de bine ne potrivim unul altuia. Ne jucăm cu copiii. Cîteodată, serile, îi citesc din Cicero sau din feluríte cărți interesante despre arta culinară sau alte subiecte asemănătoare. Dar de îndată ce citesc cîteva pagini, are obiceiul să aţipească.

Cîteodată trec pe la „Găinușa" să-mi întîlnesc prietenii.

Azi am primit costumul meu nou. A fost gata cu mare întîrziere. Nu te poți niciodată bizui pe croitori. Și ce scump m-a costat ! Să nici nu mai vorbim ! Dar cred că este cu adevărat reușit...

Însemnări din 4 iunie 1630

Urbain Grainier a fost condamnat ieri de tribunalul prezidențial din Poitiers ca să facă post cu apă și pîine în fiecare vineri timp de trei luni. Mai departe, i s-a interzis să-și împlinească funcția de preot pe timp de cinci ani în episcopatul Poitiers și pe vecie în orașul nostru. Aseară am fost la „Găinușa". Toți, acolo, erau foarte tulburați de sentință, care nu poate fi dreaptă. Ea înseamnă prăbușirea lui U. G. Oamenii au convingerea că grupul Tranchant a cîștigat o victorie definitivă. Se pare că U. G. s-a comportat foarte echilibrat, în ciuda lunilor de detențiune ! Se prea poate însă să fie distrus pentru totdeauna.

Madeleine de Brone (care este acum chiriașa apartamentului de la catul de sus al casei mele) arată melancolică, ba chiar posomorîtă.

VIII. MADELEINE, ÎN TIMPUL ZILEI ŞI-N TIMPUL NOPŢII

El şedea în picioare la fereastră. Ei îi părea o siluetă întunecată, decupată pe fundalul zilei călduroase de vară. Da, o siluetă cu un dom în spatele ei, un dom deasupra, împrejurul, înlăuntrul ei şi, după cum credea ea şi toţi ar trebui să creadă, un dom în faţa acestei siluete.

Faţa-i era mai slabă decît înainte de călătoria la Poitiers, dar paloarea datorată închisorii dispăruse aproape cu totul. Părul îi încărunţise uşor pe ici pe colo, bărbiţa ascuţită i se mai lăţise, umerii i se încovoiaseră, iar ceafa nu-i mai era atît de dreaptă ca mai înainte.

Haina lui era tot ce se poate închipui mai simplu. Era îmbrăcămintea unui preot destituit — sau ca şi destituit — şi ruinat. Sutana, lungă şi neagră, avea nevoie să fie periată, dar croiul era, ca întotdeauna, elegant.

— Eşti atît de încordat înlăuntrul fiinţei tale încît vei ajunge să te sfarmi, zise ea.

— Ce ştim noi despre asta ? răspunse el — şi ochii lui de culoare închisă îşi întoarseră sclipirile înspre ea. Ce ştii tu despre asta ? Ce ştim noi despre încordarea mea ? Doar atîta sînt curios să ştiu, cît de dură e încordarea.

— O să-ţi dai tu seama în curînd. Simt eu asta, spuse Madeleine. Se vorbeşte despre povestea noastră în tot oraşul, peste tot, tot timpul. De luni, de ani întregi tot meliţă gurile. Ele îţi şuşotesc numele atunci cînd eu trec pe stradă, copiii ţi-l strigă în urma mea. Şi se strigă cuvinte dezgustătoare, ticăloase.

Se aflau în locuința Madeleinei, în casa asesorului Drouin din piața Sainte-Croix, în odaia ce dădea spre curte. În părculețul ce se întindea de partea cealaltă a grădinii înconjurate de ziduri înalte a asesorului Drouin era o salcie plîngătoare. Palele de vînt făceau să fluture ramurile moi și verzi ale salciei aidoma mișcării pe care o face o fată cînd își azvîrle spre spate părul de pe frunte.

Venea la ea în timpul zilei și cîteodată stătea vreme mai îndelungată. Ea îl vizita în timpul nopții, dintr-o cutezanță irațională, fără rost, nefolositoare. Erau fapte care ieșeau din cadrul unei judecăți pînă în prezent acceptate, dar care se înlănțuiau într-o logică fermă, pe un plan mai înalt. Anii, timpul, poziția lui sau a ei personală n-aveau nimic a face cu asta. Faptele lor se petreceau în afara timpului pe care îl trăiau toți oamenii de colo, de jos, din stradă, din oraș. Acești doi trăiau departe, în afara epocii lor. „Madeleine, noi plutim în văzduh deasupra timpului sau sîntem îngropați împreună într-o groapă și timpul se rostogolește deasupra, peste noi, iar scurgerea lui nu ne privește", era el capabil să-i spună. Iar ea îi răspundea, cu acea logică ce cîrmuia situația lor, că nu ar fi crezut niciodată ca dragostea să fie atît de durabilă. Știa, zicea ea, că dragostea este veșnică, dar nu crezuse să aibă o durată atît de lungă încît să poată fi socotită în ani de viață sau măsurată cu astfel de măsuri. „Zece ani, zisese. Sună banal sau necuviincios : un deceniu. Acum sînt o femeie de vîrstă mijlocie, timpul a trecut, dragostea noastră nu este de o veșnicie, nu, ea este mult mai lungă : există de zece ani."

Stăteau unul alături de celălalt, la fereastra odăii ce dădea spre poartă. Praful străzii se înălța în sus purtat de palele de vînt.

— Dacă ar vrea, ne-ar putea vedea, spuse ea.

— Bucuros ar vrea să ne vadă, răspunse el. Oamenilor le place să vadă ceea ce iubesc și ceea ce urăsc. Ceea ce le este indiferent, nu țin să vadă. Cel mai bun lucru este să fii popular, iar dacă nu, cel mai bun lucru este să fii urît. Vreau să zic, atunci cînd vrei să fii remarcat. Lui, celui de jos (arătă cu degetul înspre podea), tare i-ar

fi plăcut s-o spună pe latineşte. E meteahna fără leac a lui Daniel Drouin. Dar nu sînt sigur că prin asta ar fi în stare să prindă mai bine înţelesul cuvintelor.

— Îi subestimezi pe oameni, Urbain, spuse Madeleine.

— Nu, zise el. Dar nici nu-i supraestimez.

— Nu-i iubeşti. Asta ţi-e boala, poate incurabilă. Uşor e să-l înveţi pe un copil să-i iubească pe oameni. E mai greu să înveţi acest lucru pe un om care a stat nevinovat în închisoare.

— Cum aş putea iubi o turmă de oi altfel decît privind-o ca un spectacol ! exclamă el. Pot iubi pe una dintre oi, două, cinci, zece, o sută, dacă am timp suficient. Pot să fiu legat de fiinţele care-mi sînt apropiate, pe care le pot atinge, după care poate să-mi fie dor, care îmi pot lipsi. Dar turma ? O masă în care indivizii nu mai există !

— Dar sînt indivizi ! observă ea.

— Da, sînt indivizi ce pot fi transformaţi în turmă şi deci sînt turmă. Cine a fost acela care a spus ceva despre turbarea turmei de oi ? Cineva trebuie s-o fi spus din moment ce limbajul şi lupta pentru putere au devenit apanajul oamenilor. Furia turbată a turmei de oi este oarbă. Nu poţi iubi într-altfel o turmă de oi decît privind-o ca un spectacol. Nu poţi iubi omenirea.

— Ba o poţi iubi, zise ea, o poţi iubi în clipa în care-ţi aduci aminte că e compusă din indivizi, în clipa în care-ţi aminteşti cum pot fi indivizii.

— Tu eşti oaia mea, oiţa mea, spuse el.

— Eu sînt oaia ta, oiţa ta. Soţia ta în faţa lui Dumnezeu, murmură ea.

Era o sfidare să stea astfel alături de un preot pe jumătate caterisit, căruia numai din bunăvoinţă îi era îngăduit să locuiască în cîteva odăi la biserica Saint-Pierre şi care, poate, în curînd avea să fie dat afară şi de acolo. Mama, sora lui şi unul dintre fraţii lui mai puteau încă sta la el, în locuinţa lui devastată, el însă nu voia să se întoarcă acolo.

— E un fel de mîndrie pe care eu o numesc orgoliu, spusese Madeleine de Brone.

— Da, răspunsese el, poate că-i aşa.

— Nu vrei să te duci să stai acolo, cu toate că ai putea-o face, adăugase ea.

— N-aș sta acolo, chiar dacă aș putea-o face.

— Vrei să te întorci acolo, spusese ea, la lucrurile tale, la mobilele tale, la cărțile tale, la miresmele vieții tale. Dar nu vrei să te duci acum. Vrei să reintri cu alai.

— Se prea poate să vreau așa ceva, acceptase el.

Era o sfidare să stai aici alături de el, să te apleci pe fereastra deschisă spre strada învăluită în vîrtejuri de praf și să te uiți în jos și să te arăți. Erau doar atîția care se uitau la ei ! Cînd oamenii de colo, de jos, îi zăreau pe oamenii de colo, de sus, la o înălțime de numai cîțiva coți de la pămînt, întorceau capetele și-și îndreptau într-altă parte privirea. Se făceau că se uită să vadă ce culoare are cerul și dacă fațada bisericii mai este cenușie.

— Pentru ei, noi sîntem un spectacol, zisese ea.

— Un spectacol care le dă o satisfacție, dar nici un fel de folos, spuse el. Curiozitatea le este atîțată și le face plăcere să și-o satisfacă. Sînt tulburați de o tulburare care nu lasă urme. Nu lasă nimic care să nu fi fost și mai înainte în sufletele lor. Iar bunătatea pe care, poate, o resimt este superficială și fără rost. Nu-i face să fie mai buni, îi împiedică numai să nu fie deocamdată mai răi.

— Atunci nu-i lipsită de rost, replicase ea.

— Poate ai dreptate. Dar în treaba asta nu prea poți să ai multă dreptate.

Era o sfidare împotriva tuturor să stai acolo : dar acum totul devenea o sfidare. Dacă s-ar fi ascuns, și asta ar fi însemnat o sfidare.

— Împotriva bunului gust, remarcase el.

— Împotriva ființei mele lăuntrice, răspunsese ea. E mult mai mult decît ceea ce numești tu bun-gust.

— Acum tu ești aceea care suferi de boala orgoliului, Madeleine.

— Da, acceptase ea. Dar pentru mine nu există altă alegere posibilă.

— Există, spusese el.

— Da, există. Dar vreau să trăiesc.

Era în cel mai înalt grad o sfidare să stai acolo, dimi-

neața, devreme, într-o zi de tîrg. Țăranii veneau din zona de șes prin toate porțile. Carele trase de boi sau catîri se hurducau și uruiau pe roțile lor înalte și strîmbe, urcînd în șir la deal pe strada Pasquin, desfundată și accidentată, apoi treceau pe lîngă mînăstirea ursulinelor, traversau piața Sainte-Croix, o luau pe Ulița Negustorilor, și de acolo drept înainte pînă la poarta cea strîmtă a tîrgului de păsări, sau mai departe, pe Ulița Măcelarilor, pînă la tîrgul de vite, aflat ceva mai jos de biserica Saint-Pierre. Intrau pe poarta Mirabeau, sau ceea ce mai rămăsese din ea ; cei dinspre Poitiers și de prin părțile deluroase de la Châtellerault intrau pe poarta Chinon, sau ceea ce mai rămăsese din ea; cei dinspre est, dinspre părțile Saumurului, soseau prin poarta Saint-Nicolas, sau ceea ce mai rămăsese din ea. Aveau poate treburi pe la mînăstirea capuținilor sau pe la castel (care fusese dărîmat din ordinul cardinalului, pentru securitatea internă a Franței, așa suna motivul, cu toate că toți de pe aici cred că a fost dărîmat mai degrabă pentru pietrele lui, tocmai bune pentru uriașa construcție de la Richelieu). Cotigele țăranilor ce veneau dinspre apus intrau hurducînd și scîrțiind pe poarta cea mare, poarta Bartray, care încă mai stătea în picioare. Bărbații și femeile plecau genunchiul în fața statuii Madonei (dacă își aminteau sau dacă nu era vreo încurcătură cu căruța sau cu paznicul), statuie așezată într-o boltitură a zidului, între cele două turnuri rotunde. Visau afaceri bănoase cu locuitorii orașului, libertatea vamală. Visau despre bunul mers și încheierea cu succes a treburilor lor pe lîngă guvernator, la castel, sau la supleantul lui, sau la bailli, sau la avocați, notari, asesori, consilieri, sau eventual visau o binecuvîntare pe cinste, dată de caputini sau de alții. Soseau, ca un torent, de pretutindeni, și constituiau treapta cea mai de jos a populației. Aveau însă urechi să audă, ochi să vadă, iar în gura fiecăruia se afla o limbă.

Cînd oamenii cîmpiei intrau pe porți și simțeau izbindu-i în față și pătrunzîndu-le în nări, în ochi și în gură aerul orașului, saturat de mirosuri mai fine și de iz de aventură, miros al unei alte vieți decît a lor, al unei vieți superioare, opreau bucuros căruțele în fața bisericii deteriorate de hughenoți, biserica Bartray. Se închinau sau pășeau înăuntru, în timp ce boii și catîrii se odihneau

adunînd puteri pentru restul urcuşului ce ducea pînă la zidul castelului şi apoi pînă la vălmăşagul de case de acolo, de sus. Ţăranii îşi ridicau privirile, îşi suflau nările pline de praf şi căscau gura la turnul Nerra, turn vechi de multe sute de ani, turn pătrat, impunător, care poate avea să fie şi el dărîmat, dar pe care guvernatorul şi preotul acela muieratic îl apărau împotriva oamenilor cardinalului. Nu se rostea nici un nume, cel puţin nu cu glas tare. Apoi mergeau mai departe, urcînd spre piaţa Sainte-Croix.

— Preotul, muieraticul, blasfemiatorul şi seducătorul îl ajută pe guvernator să apere turnul împotriva cui — da, împotriva cui ? se şuşotea şi ochii lor bolnavi, inflamaţi, clipeau.

Madeleine ştia că e o sfidare împotriva lor şi împotriva întregii lumi să stai aici la fereastra deschisă, alături de el. Cu toţii puteau recunoaşte foarte bine faţa ei încă rotundă şi blîndă. Fusese privită în faţă, privită cu coada ochiului sau cu ochi dulci de către foarte mulţi. Se vorbea pe şoptite despre amanta preotului, care era apărată de către cei mari. Iar cei care deţineau ceva mai multă putere decît sărăntocii cu totul lipsiţi de putere, şuşoteau sau pălăvrăgeau cu voce tare despre acea fereastră de unde puteai avea o frumoasă vedere, cînd scîrba aceea de preot o înşela cu altele şi îşi acorda, dincolo, în biserică, una dintre acele mărunte plăceri pe care le poate avea omul. Şi asta în răstimpul unei pauze dintre slujbele religioase oficiate în faţa altarului. Sau se mai şuşotea cum că locuinţa lui Daniel Drouin se află destul de aproape de biserică, încît însăşi ibovnica, dacă ar voi, ar putea să alerge pînă peste drum la sacristie şi să-şi primească porţia de care avea nevoie, în cazul în care acest preot al lui Satan n-ar fi avut la îndemînă vreo altă femeiuşcă. Ea ştia tot ce şopteau şi ce gîndeau oamenii atunci cînd căutau pe furiş, cu coada ochiului, în sus.

Desigur, nu numai despre ea vorbeau. Numele ei şi al lui erau ca o vînă de apă, un pîrîiaş ce canaliza toate vorbele izvorîte din multiplele părţi ale ţinutului şi care ţîşneau aici în piaţă, în faţa bisericii Sainte-Croix. Şuvoiul trecea prin tot oraşul, hrănit cu pălăvrăgelile de pe la mî-

năstiri, biserici, cancelarii şi prăvălii, cu cele de la şes sau cele de prin părţile împădurite, sau din cele mlăştinoase, unde oamenii locuiau în cocioabele lor joase şi nenorocite şi depănau vise încărcate de învăţăturile Domnului, de cuvintele Lui tălmăcite de preoţi. Vise pline de experienţa din timpul ciumei şi ale unor morţi violente, experienţa foametei, a setei de dominaţie sau a propriilor pofte carnale, a poftei de mîngîieri.

Madeleine se aplecase înainte, lipindu-se de el, cu gîndul la toate astea. „Eu simt, simt şuvoaiele. Cu gurile lor ei mă macină aşa cum le-au măcinat şi pe altele cu care s-a culcat el. Eu însă nu mă feresc să fiu măcinată, chiar vreau, dacă acesta e preţul pe care trebuie să-l plătesc. Şi vreau să stau aici alături de el, acum, da, tocmai acum."

(Noaptea de vară în vremea ciumei din anul 1632)

Casa asesorului Daniel Drouin avea ziduri răcoroase. Ţinîndu-se de balustrada de fier, Madeleine cobora încet scara, cu foarte multă băgare de seamă. Copiii şi soţia asesorului erau la ţară, casa era totuşi parcă numai urechi care ascultau cînd ea apăsa pe clanţă şi deschidea uşa porţii lăturalnice ce dădea spre stradela cea îngustă.

Suprafeţele zidurilor, pietrele iradiau căldură în întuneric. Ei îi era cald, cu pelerină şi văl. „Faţa îmi arde, gîndi, şi trupul îmi miroase a sudoare." Mănuşa foşnea atingînd zidul. Cînd a ajuns la cotitura de sus de pe deal a trebuit din nou să bîjbîie de-a lungul zidului ca să nu calce greşit pe vreo treaptă. „Dacă — pe atunci — aş fi luat un alt soi de văl şi aş fi depus jurămîntul de maică, acum nu mi-ar fi fost atît de frică. Nu mi-ar fi fost teamă că miros a transpiraţie. Nu mi-ar fi fost frică de viaţă. N-aş fi avut nici un fel de viaţă, iar mîna mea n-ar bîjbîi pe zid, picioarele mele n-ar fi avut nevoie să ezite la fiece pas, iar eu n-aş fi fost soţia lui."

„Tu eşti mireasa mea", îi spusese el cînd îi dăduse lucrarea lui despre celibatul preoţilor. „Nimeni nu se poate sili pe sine însuşi să facă imposibilul, scria el acolo. Preotul recunoaşte celibatul nu fiindcă l-ar îndrăgi, ci numai

fiindcă altfel n-ar putea deveni preot. Dacă el încearcă imposibilul, atunci este eliberat de a-și ține jurămîntul prin însăși imposibilitatea de a-l ține." Ea citise și recitise aceste fraze și lectura lor schimbase înfățișarea lucrurilor, o schimbase pe ea. Atîția ani ! Amanta lui ! „Ar trebui să se știe, scria el, că legea despre celibat este de aceeași natură ca legea lui Josua și că ea îi siluiește pe preoți în același fel în care Josua i-a siluit pe evrei. Așa cum legea despre post a lui Josua, întocmită pentru toți evreii, nu este valabilă decît pentru acei care au destulă putere să postească, tot astfel ordonanța privitoare la celibatul preoților n-ar trebui să fie valabilă decît pentru cei ce posedă darul și puterea de a trăi în abstinență. Și de vreme ce Dumnezeu nici nu și-a exprimat dorința și nici n-a stabilit vreo lege despre celibatul preoților, atunci și noi ar trebui împreună cu apostolii să tragem concluzia că este mai bine să te căsătorești decît să te ardă un foc lăuntric și că este mai bine să ai a face cu femeile decît să te distrugi prin abstinență. Chiar Domnul spune : Nu este bine pentru bărbat să fie singur, scrisese el. Și ea se gîndea acum la acest lucru fără a găsi nimic de rîs în asta ; ei da, dar și fără un simțămînt prea mare de plăcere. „Are nevoie de mine, dar nu mă ocrotește, gîndea ea cîteodată. Trebuie să mă apăr singură. Dacă aș fi stat într-o mînăstire, el nu ar fi avut nevoie să demonstreze că nu mă poate ocroti."

Făcu un pas greșit și piciorul i se lovi de zid. „O !" murmură ea în întuneric. Ceva rău mirositor fusese aruncat în stradă, erau poate resturi de fructe, excremente care lunecau lipicioase sub talpa piciorului și era gata să alunece și să cadă pe jos, în murdărie. „O !" murmură ea oprindu-se și lipindu-se de zidul fierbinte.

De sus de tot, de pe deal, cobora cineva cu un felinar. Lumina se legăna deasupra zidurilor, grădinilor și pătrundea printre coroanele copacilor. Frunzișul se lumina, apărînd ofilit, argintat, de un verde-argintiu mort, îngreuiat de somn sau vlăguit de sete ; aștepta o ploaie întunecată, călduță și în schimb avea parte de o lumină rece, gălbuie.

„Poate se duc să ia vreun mort, gîndi ea. Poate se duc să îngroape vreun mort care-a zăcut în stradă. Mie nu

mi-e frică de morți și nici de moarte. Nu mai îmi este frică acum. Dar mi-e frică de lumina celor vii."

Doi oameni trecură pe lîngă ea în noapte, de cealaltă parte a uliței. Unul mergea înainte cu pas ușor și purta felinarul — era un servitor. În urmă venea gîfîind stăpînul lui. Cineva care băuse mult vin pentru a se apăra de ciumă sau de fantome și care acum sughița cu deznădejde, fără să se mai poată opri. Îi vedea picioarele butucănoase, nesigure, și pantofii cu cataramă de argint. Ca să nu stea nemișcată, cu fața întoarsă, păsise în întîmpinarea bărbaților. Acum, în timp ce lumina se lăsa asupra ei, mergea cu pași repezi. Gîndi : „Lumina îmi năclăiește gura. Lumina face să izvorască broboane de sudoare pe fruntea mea. Lumina e ciuma care se apropie de mine, de ea mi-e mie frică. Lumina e cursa de care mă împiedic și în a cărei capcană voi cădea. Lumina îmi frînge credința mea că sînt soția lui în fața lui Dumnezeu".

Servitorul ridică felinarul, apoi îl coborî în dreptul picioarelor stăpînului său. Ea nu reușise să recunoască fețele lor și nici cine erau, bărbații însă putură să-i vadă întreaga făptură, catifeaua roșie a pelerinei, fustele grele, călduroase, de culoare verde, mînecile albe, bufante sus, după croiul parizian. Știau cine este, în ciuda vălului : Madeleine de Brone, singură în noapte, într-un oraș unde mai bîntuia ciuma. Singură pe întuneric, în drum spre biserica Saint-Pierre, în drum către un preot care își recăpătase toate drepturile grație intervenției inexplicabile a arhiepiscopului de Sourdis. Mergea la spovedanie ? În miez de noapte ? Cine s-o creadă ?

I se părea că aude gîndurile depănîndu-se în capul bărbatului cu picioare butucănoase. Un consilier ? Un om în slujba regelui sau a cardinalului ? Unul dintre cei ce dărîmau zidurile ? Un apărător al lor ? O fi observat-o ? Da, se oprise și se întoarse cu greutate, ea îi văzuse picioarele răsucindu-se cu vîrfurile înspre urcuș. În întuneric, în fața pîntecelui greoi, pluteau pe deplin auzibile gîndurile lui înecate în vin. Ea ? Ea, cea căruia odată, acum zece ani, i s-a întîmplat de s-a spovedit preotului, diavolului de la Saint-Pierre, și care de atunci n-a mai reușit să fie nici călugăriță, nici doamnă ! ? ! Fecioria ei

n-o primise nici Domnul Dumnezeu şi nici Sfînta Fecioară, maica noastră cerească. Nu, Dumnezeu nu primise nici fecioria ei, aşa precum nu primise nici fecioria multor altor fete de aici, din oraş. Fecioria ei apucase alt drum.

Cei doi au dispărut după colţ. Întunericul s-a lăsat în jurul ei, cu căldura lui ce venea în şuvoi, lipicioasă, sufocantă. Ciuma îşi trimitea răsuflarea pe străzi.

El o aştepta în poartă şi îi mîngîie braţul.

— Eşti curajoasă, îi zisese. Îi provoci.

„Niciodată n-am să regret nici o singură clipă petrecută cu el, gîndise ea. Poate însă că miros a sudoare."

IX. PROCESUL – VERBAL AL LUI DANIEL DROUIN (3)

§ 8 (Revăzut 1633)

Cicero, pe care îl recitesc adesea şi cu multă asiduitate, spune că oamenii sînt prinşi în cursă de voluptate aşa cum pescarul prinde peştele cu cîrligul, şi eu înclin să-i dau dreptate.

Căci ce altceva sîntem noi decît peşti prinşi în undiţă ? Şi ce oare a făcut ca întreaga omenire — atît cît pot eu cuprinde cu privirea — să nu fie decît un imens banc de peşti prinşi ? Voluptatea — sau, poate, mai exact spus : dorinţa de a cunoaşte voluptatea !

Scriu aceste lucruri conştient că eu însumi, Daniel Drouin, chiar dacă nu alerg ca un ahtiat în căutarea voluptăţii, totuşi sînt oarecum tentat s-o caut şi s-o practic şi să trag foloase de pe urma ei, în măsura în care mi-o permite averea.

Ce se întîmplă în ţara noastră ? Am luptat şi Cardinalul continuă să se arate a fi un mare conducător de oşti. Nimeni nu contestă că este un mare om de stat şi cel mai puţin i-o contestă duşmanii lui. În luna iulie 1630 (îmi scriu rezumatul cu inima răvăşită de suferinţe, în această toamnă a anului 1632) trupele imperiale au devastat Mantua. Ţin minte şi data : la 1 septembrie. Regele nostru a căzut grav bolnav, se credea că are să moară, dar s-a vindecat. Încă şi acum mă îngrozesc cînd mă gîndesc la urmările politice pe care le-ar fi avut moartea lui ! Şi sîntem cu toţii convinşi că în acest caz Cardinalul ar fi fost înlocuit cu o altă persoană.

Cît privește treburile din orașul nostru, mă slujesc de jurnalul meu intim, ca să-mi amintesc faptele. Am inserat cîteva pagini, iar cel ce le va cerceta în viitor va putea alege ceea ce îi convine după pofta inimii. Unele expresii ar fi trebuit desigur șterse ca fiind nepotrivite — sînt totuși un slujbaș de stat — dar după ce am stat și am chibzuit mai temeinic, am găsit că e bine s-o facă mai degrabă posteritatea. Vreau să zic, dacă va exista vreo posteritate care să aibă suficient interes față de cele ce ni s-au întîmplat și ni se întîmplă nouă.

O expresie a lui C. Jul. Caesar mi-a sunat deseori în ureche în ultimii ani, și anume : *Zidurile sînt pe cale să-și piardă apărătorii.*

Sau, poate, lucrurile stau altfel : fiecare meterez amenințat își găsește întotdeauna apărători, însă cele ce se întîmplă sînt atît de mărețe, încît noi, numai în decursul vieții noastre, nu le putem cuprinde și înțelege.

Mai jos, extrase din jurnal.

3 febr. 1630

Se clevetește. Urb. G. umblă prin oraș și nu întreprinde nimic. Dar se arată, nu-i este frică. Cîteodată o vizitează pe demoiselle de Brone, care a închiriat catul de sus al casei mele. Sentința de la Poitiers nu l-a doborît. Se pare că și-a pus speranțele în arhiepiscopul Sourdis de la Bordeaux și în guvernator.

Alaltăieri soția guvernatorului a născut un băiat.

Am fost aseară la „Găinușa". Dolet, care băuse mult peste cuviință, a spus : „Sourdis ! El știe ce înseamnă să fii prelat și să n-ai voie să te însori !" Michel, cel care vede de vinul meu, era și el de față și s-a exprimat ceva cam grosolan, așa că a dat din nou apă la moara lui Dolet, care a mai adăugat : „Sourdis știe multe despre felul cum sînt cusute fustele femeilor — el îl va înțelege pe Urb. G. mai bine decît episcopul de Poitiers". Eu unul consider că s-a exprimat cît se poate de ușuratic.

10 febr.

Charlotte nu se află în momentul de față în cea mai bună dispoziție.

Și eu am necazuri cu croitorul meu Beliard, care nu vrea să facă așa cum îi cer eu.

(Însemnări cifrate de la sfîrșitul lui febr. 1630)

Azi-dimineață mi-a fost dat să aud că Séraphique Archer a sfîrșit prin a ajunge soră ascultătoare la mînăstirea ursulinelor. A trăit cam... aventuros în ultimii ani. Era dulce înainte ca... Mă gîndesc cîteodată la ea. Îmi amintesc. Ce persistente sînt amintirile !

Am întîlnit-o pe stradă pe demoiselle de Brone azi-dimineață, în fața casei noastre. Arată tristă, ceea ce nici nu-i de mirare. O întîlnesc arareori, cu toate că locuiește în casa mea. Charlotte spune că U. G. o vizitează des, da, aproape în fiecare zi.

Este o femeie în plină maturitate, frumoasă și cultivată. Se ține de multă vreme cu U. G., în ciuda tuturor poveștilor lui. Ca fată era delicioasă, dar și acum e încă foarte frumoasă. Cu ea s-ar putea sta de vorbă, schimba păreri, în caz că...

De altfel, găsesc că fetele din orașul nostru sînt foarte dulci.

Gîndul la Sér. A. nu mă părăsește. M-am gîndit cîteodată — dacă ea ar accepta — că acum, cînd a curmat cu viața zăpăcită pe care o ducea, s-ar putea întoarce slujnică la noi. E vrednică, asta o știu. Ne-ar prinde bine s-o avem în casă în timpul sarcinei Charlottei. Eu unul nu sînt mulțumit cu slujnica pe care o avem ; e dezordonată și deseori mă repede — pe mine ! Și apoi, Sér. știe să se gătească ! S-ar putea însă ca Charlotte să nu se învoiască. Trebuie s-o spunem, femeile sînt tare ciudate.

29 martie

Charlotte a născut ieri o fată. Mamă și copil se simt bine.

4 aprilie

Noua venită, o fetiță, a fost botezată ieri la Sainte-Croix. U. G., căruia îi este interzisă orice activitate de ordin religios, n-a putut oficia, astfel încît a fost botezată de către cel mai vîrstnic canonic, Maurat. Naşă, doamna Rogier, soția doctorului. Am băut apoi cîte un păhărel de vin la noi acasă.

Seara am fost puțintel pe la „Găinuşa". Se făcuse foarte tîrziu. Michel, care mă ajută să văd de vie, era acolo. Era cu cotiga trasă de catîrul lui, aşa că m-a putut duce pînă la poarta mea, pe urmă a mers bine. Charlotte era trează, iar cei mai mici dintre copii urlau. Ea însăşi alăptează. Trece printr-o perioadă de melancolie şi cîteodată plînge, da, s-ar putea spune că plînge chiar foarte ades. Nu prea ştiu de ce, doar are o căsnicie atît de bună !

Mă gîndesc la vinul meu. Plănuiesc să extind mica mea cultură de viță în cazul în care aş reuşi să cumpăr o bucată de pămînt de la Michel. Doar nu m-o refuza ! Se înțelege de la sine, sper să nu uite că sînt slujbaş pe lîngă bailli-ul nostru.

6 aprilie

Din nou zvonuri despre cazul U. G. Faptele pe care le cunosc sînt următoarele : U. G. încearcă, dacă îi reuşeşte, să obțină, prin episcopul Sourdis din Bordeaux, anularea sentinței date de episcopul din Poitiers, Roche-Pozay. Iar duşmanii lui încearcă să obțină de la curtea de judecată a parlamentului din Paris ca să fie condamnat şi supus la cazne. Se citează un caz petrecut acum cîțiva ani : un preot, René Sophier, preot la Baugé, s-ar fi culcat cu soția unui magistrat. Preotul a fost condamnat la spînzurătoare, însă parlamentul din Paris a agravat pedeapsa, încît a fost ars de viu. „Juriştii din jurul lui Tranchant caută să facă tot ce pot", îmi spunea zilele astea Charles Calvet. Totodată, Jacques de Chassaignes caută o împăcare cu U. G. (procesul lor nu este încă definitiv încheiat), se pare însă că U. G. refuză să se împace. Trebuie

spus că el continuă să fie extrem de orgolios. E oare înțelept din partea lui ? Atît guvernatorul d'Armagnac cît și arhiepiscopul Sourdis, care amîndoi îl sprijină, se pare să-l fi rugat să se țină cît se poate de liniștit acum. Dar poate el așa ceva ?

8 iunie

Am fost cîteva zile la moșioara mea cu familia care încă se mai află acolo. Am cumpărat o mică bucată de pămînt de la Michel, astfel încît îmi voi mări via. N-am exersat nici un fel de presiune asupra lui. Asta trebuie s-o spun spre cinstea mea. Azi-dimineață am plecat călare, și anume fiind invitat la distinsul botez de la guvernator ! Tocmai cînd să încalec, Charlotte a izbucnit în plîns. Nu știu de ce. În tot cazul, nu prea este posibil să fie din nou însărcinată. Totuși, am descălecat și am mîngîiat-o pe obraz. Deseori îmi spun atît mie cît și ei — și altora — că o mai bună soție ca Charlotte nu cred să fi putut găsi.

11 iunie

Botezul de alaltăieri a fost a adevărată ceremonie solemnă și festivă. Al treilea fiu al guvernatorului d'Armagnac s-a născut la 1 febr., însă s-a așteptat pînă acum cu botezul pentru a se face din el un act politic efectiv și eficient. Ceremonia a avut loc la biserica Saint-Pierre. Urb. G., prietenul guvernatorului, natural, n-a putut oficia ; dar trebuie spus — să ne fie cu iertare ! — că s-ar fi putut alege alt preot decît Gervais Messier, om șters, care mai și vorbește în doi peri ! Sincer vorbind, nu știu ce rațiuni au dictat aceasta.

Maiestatea-Sa Regele a binevoit a primi să fie naș. El a fost reprezentat de către consilierul regal domnul baron Jean-Martin de Laubardemont, care pentru moment locuiește aici din cauza dărîmărilor, el fiind însărcinat să conducă execuția lucrărilor și să le supravegheze.

Toate au fost, fără putință de tăgadă, frumoase și reușite. Domnul de Laubardemont, care în momentul de față onorează orașul nostru prin prezența lui, e foarte înalt, aproape de aceeași înălțime cu mine, are vreo patruzeci de ani și a studiat, întocmai ca Urb. G. și ca mine, la iezuiți. E destul de slab, are un nas lung, coroiat, ochi mici negri, adînc înfundați în orbite, o gură mică cu buzele răsfrînte și cărnoase, fruntea înaltă și îngustă. E chel. Judecînd după toate aparențele, e miop. A condus mai multe procese — în mod eficient — împotriva ereticilor și a fost însărcinat cu mai multe dărîmări. Se bucură de mare favoare pe lîngă Cardinal. Are rude în orașul nostru, stareța mînăstirii ursulinelor e vara lui, iar o domnișoară Bonpierre cumnata lui. Deci, are motive să arate interes față de orașul nostru și de problemele lui. Sperăm că va fi îngăduitor atunci cînd se va apuca de dărîmat ce a mai rămas din turnurile și meterezele noastre.

Energia lui juridică este cunoscută. Se citează o vorbă de-a lui : „Dați-mi o probă a scrisului unei persoane și duc acea persoană la spînzurătoare". Fără putință de tăgadă, e un jurist și un slujbaș de frunte.

Costumul meu cel nou e socotit de toți ca fiind reușit. Am stat într-un loc foarte avantajos și am putut vedea aproape toată ceremonia. După aceea ne-am dus la guvernator, unde ni s-a servit o gustare. Nu m-am întors de-a dreptul acasă, ci am trecut pe la „Găinușa". Apoi am dat a clipă pe la vărul meu Mathurin, pentru ca soția lui, Corisande, să mă poată vedea în hainele mele cele noi, dar ea se și culcase. Cîteodată mă gîndesc la ea. Era foarte drăguță ca fată. Nașterile au istovit-o. Vărul meu a venit cu mine și m-am înapoiat la „Găinușa", unde am băut cîte ceva și apoi m-a condus pînă la poarta casei.

3 iulie

Am fost la moșioara mea unde se află acum instalată familia mea. Azi-dimineață, cînd încălecam, Charlotte, nevastă-mea, mi-a împărtășit că probabil e din nou gravidă. Am descălecat de îndată și am sărutat-o pe obraji.

18 august

Urb. Gr. a plecat la Paris pentru procesul lui împotriva lui J. Chassaignes, care se află și el acolo.

Am fost la vie de m-am uitat la struguri. Arată promițător.

11 aug. (cifrat)

(Mă gîndesc cîteodată la Sér. A. De fapt. ea arăta foarte bine. Atît de durdulie, de fragedă — atît de plăcută — din toate punctele de vedere. Poate puțin cam ușuratică. Însă eu am fost primul, asta îmi insuflă un simțămînt de melancolie, dar și un fel de mîndrie. Mă întreb deseori cum o fi ducînd-o la ursuline ?

Într-altfel, aici în orașul nostru pot fi văzute multe fete frumoase.

Fost la Saumur.)

27 aug.

Trăiesc tihnit și singuratic. Nicole. servitoarea, gătește, dar trebuie s-o supraveghez. E de altfel o ființă drăguță. Modestă și coaptă la minte.

Astă-seară am stat acasă. M-am uitat prin niște noi rețete culinare. Mi-a venit o idee : cînd voi avea timp, mă fac scriitor ! Am să public o carte ! Am și găsit titlul. „Cartea de bucate a unui slujbaș de stat", sau poate „Cartea de bucate a unui visător" (căci sînt întrucîtva un visător). Sau, poate, și mai bine : „Însemnările unui slujbaș pe tărîmul artei culinare". Sună deopotrivă obiectiv, demn și atrăgător. Și, în ciuda cenzurii, îți poți totuși exprima unele păreri într-o carte de bucate.

28 aug.

Aseară la „Găinușa". Am băut cîteva pahărele de absint (deoarece în ultima vreme lucrez într-adevăr foarte mult

la anumite cercetări etc). Procesul de la Paris dintre U. G. și J. de Ch. se lungește. E probabil prea cald ca să stai să judeci oameni.

8 sept.

Azi mi-a fost dat să aflu rezultatul sentinței de la Paris. Curtea de judecată a Parlamentului a trimis cauza în fața Curții cu juri din Poitiers. Deci, o victorie pentru U. G. Acum va reuși să obțină o clarificare temeinică a situației. Adică, se va încerca. La Paris au existat opoziții. U. G. a fost închis la Conciergerie timp de trei zile, pînă ce l-a scos de acolo domnul d'Armagnac.

30 sept.

Urbain Grainier s-a întors în oraș. Cînd l-am întîlnit ieri, arăta cam obosit și necăjit. Limba îi este însă tot atît de ascuțită ca de obicei. Mi-a spus : „Dușmanii mei erau atît de plini de ardoare de parcă m-ar fi crezut nevinovat ! Da, poate o și cred cu adevărat și atunci trebuie să-și liniștească conștiința prin obținerea condamnării mele".

Am făcut un mic plan al cărții mele. Am schițat un capitol despre vin. Dar acolo am și rămas. Gîndul la propriul meu vin mă neliniștește adeseori, mă gîndesc la toate bolile care pot ucide vița de vie sau vinul. Cîteodată din cauza asta resimt o adevărată panică în timpul nopții.

Urb. G. a trebuit să se ducă la Poitiers pentru proces. Acuzatorul l-a arestat și l-a ținut la închisoare cîteva zile, dar se pare că U. G. are prieteni care din nou l-au ajutat să iasă. Aici, în orașul nostru, e agitație ! Mulți care au depus mărturie împotriva lui U. G. și-au retras depozițiile. De exemplu, Gervais Messier. Ei afirmă că au fost ademeniți, incitați și amenințați de Tranchant și cei ce sînt de partea lui.

Soția mea e de-a dreptul voluminoasă.

20 noiembrie (cifru)

S-au petrecut lucruri mari la Paris ! Duminică 10, regina văduvă Maria de Medicis a încercat, cu ajutorul ministrului Michel de Marillac şi al altora, să-l doboare pe Eminenţa-Sa Cardinalul ! Încă nu cunosc detaliile. În tot cazul, lovitura a dat greş. (Acea zi a şi început să fie denumită *ziua păcăliţilor.)* Dar s-ar părea să fi fost pe muchie de cuţit ! Ce s-ar fi întîmplat în acel caz cu noi toţi ! Şi ce-o să se întîmple acum ! Se crede că puterea Cardinalului a crescut. Eu n-am adoptat încă nici o poziţie. Cardinalul e fără doar şi poate un eminent politician. Oricum ar fi, eu sînt loial faţă de Maiestatea-Sa Regele !

Însemnări din dec. 1630

Ur. G. a locuit în mod fortuit într-o odaie din casa mea — de fapt, odaia face parte din locuinţa domnişoarei de Brone. Se vorbeşte mult despre asta. Dar amîndoi sînt oameni maturi, oameni de vîrstă mijlocie. Iar ea, care-i singură şi de sine stătătoare — cu toate rubedeniile ei de rang mare şi avuţia ei — (aşa-mi închipui eu !) are desigur dreptul să-şi deschidă uşa cui pofteşte ! Chiar şi unui preot care pentru moment este fără slujbă !

Ieri, U. G. s-a dus din nou la Poitiers. Va sta acolo încă o bucată de vreme la închisoare. Dar multora din lagărul lui Tranchant le este frică !

2 ian. 1631

Doresc din tot sufletul ca noul an să fie fericit pentru noi toţi ! În familia mea toate-s bune. Copiii noştri ne aduc multă bucurie, sînt sănătoşi, veseli şi, dacă nu mă înşel, inteligenţi. Sper că acel ce va să vină să fie un băiat. E mai avantajos să ai băieţi, totuşi n-am nimic nici împotriva fetelor. De altfel, prin fiice poţi înnoda bune şi folositoare legături de rudenie.

Aseară am fost puţintel pe la „Găinuşa" pentru a-i întîlni pe cei mai apropiaţi prieteni ai mei, Petiot, Dolet,

frații Antoine și Charlot și pe unicul meu văr, Mathurin Thiboust. Am vorbit cîte ceva despre situația politică și militară. În linii mari anul care a trecut a fost bun, chiar și pentru Franța ; așa găsesc eu.

(Însemnări cifrate): Cardinalul i-a tras pe sfoară pe adversarii lui. Asta s-a petrecut duminică 10 noiembrie. Regina-văduvă a încercat să-l scoată din joc, însă Maiestatea-Sa l-a menținut. Se zice că Eminența-Sa Cardinalul este acum mai puternic ca oricînd. Dar oamenii îl judecă în diferite feluri — chiar și în orașul nostru. Totuși, nu se poate nega, e o personalitate de prim rang. „Un spirit constructiv", a spus cineva. (Însă fortificațiile noastre și zidurile noastre nu mai există ! Deși, cum am mai spus, e o personalitate de seamă).

20 febr.

Iar un băiat. Sînt foarte mulțumit. Soția mea dă impresia să fie cam obosită. Ar trebui să se poată odihni cîțiva ani acum. Avem doar o întreagă ceată de copii !

1 martie

Noul născut, băiatul meu, a fost botezat ieri la biserica Sainte-Croix. Maurat a oficiat botezul. E bun prieten cu Urb. G. și un om admirabil. Îl rugasem pe Laporte, vicedirectorul antrepozitului nostru de sare, să fie naș. Am avut cu el oarecari mici relații — de afaceri și de serviciu. Și cred că ar fi avantajos să-l am pe el de naș. Nu-mi este clară atitudinea lui în lupta ce se duce în legătură cu zidurile noastre. În această problemă pare a fi rezervat. Dar și lui, ca și mie, îi repugnă grupul Tranchant în urma manipulațiilor lor cu martori mincinoși etc.

După botez, am luat un păhărel de vin la noi acasă (vinul alb din 27). Seara am trecut pe la „Găinușa". Se făcuse foarte tîrziu cînd am ieșit de acolo. În timpurile de azi ai atîtea de discutat ! Eu am fost cu costumul meu cel nou, pe care nu l-am mai purtat de la botezul guvernatorului. Toți spun că îmi vine extraordinar de bine.

15 martie

Procesul lui Urb. G. nu lîncezește, se fac noi cercetări. Aseară am trecut în fugă pe la „Găinușa". Se vorbea despre U. G. aflat iar în oraș. Locuiește acum într-un mic apartament, sus, lîngă biserica Saint-Pierre, însă o vizitează asiduu, ei da, în fiecare zi, pe Madeleine de Brone. Îl mai aud cîteodată cîntînd acolo, sus. Charlotte, soția mea, zice că adesea par să fie tare veseli. Însă el nu are dreptul să se ocupe de nici o treabă bisericească.

Mînăstirea ursulinelor pare să fie un cuib de clevetiri dintre cele mai rele. „Încărcate de pofte trupești, stau gata să plesnească", s-a exprimat zăpăucul acela de Petiot, care cîteodată — mai cu seamă cînd e amețit de băutură — se exprimă într-un stil de-a dreptul dezgustător. „Li s-au răscolit toate măruntaiele."

Duhovnicul lor, bătrînul Poussaut, care pe vremuri încerca să-mi bage în cap cu biciul greceasca și latineasca, pare să fie tare ramolit și șubrezit. (Mă gîndesc cîteodată la Séraphique A. Cum i-o fi mergînd printre înnebunitele acelea gata să plesnească de atîtea pofte trupești ?)

26 mai

Azi-dimineață am reușit să aflu hotărîrea tribunalului din Poitiers. Toate acuzațiile aduse împotriva lui Urb. G. au căzut la pămînt ! Natural, sentința bisericească a episcopului Roche-Pozay rămîne neschimbată, însă tribunalul civil a dat familiei Tranchant o adevărată palmă. N-au reușit nici să-l spînzure, nici să-l ardă de viu pe U. G. Sentința mă umple de cea mai profundă satisfacție.

22 iulie

Am fost la mine la țară să-mi văd familia. Găsesc că niciodată orașul nostru n-a fost atît de încins și de prăfuit ca acum. Toată prăfăraia dărîmăturilor ți se așază pe inimă !

Ieri dimineaţa, cînd s-o pornesc călare, Charlotte, soţia mea, mi-a şoptit că e însărcinată. Sînt încîntat de treaba asta. Vinul pare să dea cele mai bune speranţe. Pămîntul este excelent. Mă bate gîndul să-l rog pe Michel să-mi mai vîndă o bucăţică. Pămîntul îmi poate prinde bine acum, cînd familia creşte într-una.

30 iulie (cifrat)

Cardinalul pedepseşte. Mareşalul de Marillac, fratele ministrului de justiţie demis şi care a fost arestat pentru înaltă trădare, se află acum în închisoare la Verdun.

E greu să pătrunzi politica noastră.

1 aug. (cifrat)

Mă gîndesc adesea cum o fi ducînd-o Sér. A. la maicile ursuline. Fost la Saumur şi Chinon, în interes de serviciu, împreună cu vicedirectorul sării, Laporte, care este un om foarte plăcut. Reuşită plimbare.

22 aug.

Citesc cu mare interes „Gazette" — ziarul pe care de trei luni îl scoate la Paris doctorul Théophraste Renaudot. Întreaga activitate politică îţi devine mai clară, mai apropiată înţelegerii tale. Sau este ea oare mai apropiată ? În tot cazul, o lectură interesantă. În anumite articole îţi pare că recunoşti stilul ales al Eminenţei-Sale Cardinalul.

3 sept.

Acum sînt îngrijorat din pricina vinului ! În curînd vom culege via, dar recolta arată într-adevăr prăpădită. Şi apoi, nu sînt mulţumit de Michel. Are o slăbiciune pentru vin şi cînd se iveşte ocazia, trage rău la măsea. Adică atunci cînd vine la oraş şi scapă de baba lui. Şi după părerea

mea asta se întîmplă cam prea des. Zilele astea niște glumeți din Richelieu — noul oraș al Cardinalului — l-au tras pe sfoară momindu-l să schimbe catîrul lui cu al lor. Că a fost înșelat, asta-i limpede, acum se căiește. Deseori mă întreb cum o fi îngrijind de vie cînd nu sînt eu acolo să-l controlez. Ar trebui să cercetez serios treaba asta !

23 noiembrie 1631

O zi mare ! Prietenul meu, parohul de la Saint-Pierre — canonicul nostru de la Sainte-Croix, Urbain Grainier, cu care întotdeauna am ținut atît la bine cît și la rău, este repus în toate drepturile sale duhovnicești ! Arhiepiscopul din Bordeaux, Seigneur de Sourdis, care locuiește la abația lui de la Saint-Jouin-des-Marnes, a anulat sentința episcopului Roche-Pozay din Poitiers ! U. G. a fost la episcop și a auzit el însuși hotărîrea.

El — U. G. — și-a făcut o intrare triumfală aici. Ieri după-amiază a sosit călare prin poarta Chinon (sau, mai bine zis, prin resturile porții Chinon) ținînd într-o mînă o ramură de laur ! Oamenii il salutau cu urale ! Cei care i-au văzut intrarea spun că era măreață ca un spectacol. Alții însă consideră că toată povestea a fost prea grandioasă, ba chiar exagerată. Acum oamenii se întreabă : Ce spune episcopul Roche-Pozay și Tranchant, și Herseur, și Jacques de Chassaignes !!!??????

Însemnări din oct. 1631

Louis Tranchant și-a părăsit postul de procurator regal.

Scandalul cu martorii falși împotriva lui U. G. a fost prea mare ! Și-a vîndut funcția — se zice, ieftin — unuia dintre Poussaut, lui Louis Poussaut, cu condiția să se însoare cu fiica sa, Philippe. Ceea ce s-a și întîmplat. Eu nu am fost invitat la nuntă. Trebuie să notez că un anumit număr dintre cetățenii noștri cei mai de vază — catolici — i-au scris episcopului Roche-Pozay din Poitiers cerînd să fie scutiți a avea de-a face cu Urb. G. la bote-

zuri. înmormîntări etc. Natural, li s-a acordat dispensă. Ambii Calvet, Louis și Charles, au fost convinși să semneze petiția. Acum, ei zic că se căiesc și că au fost atrași s-o facă într-un moment de slăbiciune.

2 ian. 1632

Un nou an. Ce îmi va hărăzi mie și nouă, tuturor ?

Ieri soția mea, cu mine și cu cei trei copii mai mari am fost la unicul meu văr, Mathurin Thiboust. Mathurin are un vin alb care, trebuie să recunosc — cu o anumită amărăciune — îl întrece pe al meu. Este un Saumur din anul 1624, un fel de dar pe care l-a primit din partea rudelor hughenote ale Corisandei.

După ce Charlotte (care se simte acum greoaie și cu burta mare) și copiii au fost trimiși la culcare, Mathurin și cu mine ne-am dus la „Găinușa", ca să ne salutăm prietenii — prietenii din copilărie ! Am discutat despre procesul dintre Urb. G. și Jacques de Chassaignes, care a fost reluat. Se pot din nou face pronosticuri de ambele părți. Aici opinia generală pare să fie că U. G. împinge lucrurile un pic prea departe. Deopotrivă guvernatorul cît și arhiepiscopul Sourdis din Bordeaux par să-l fi rugat să se liniștească, acum că a fost reabilitat. El însă vrea să aibă dreptate în toate punctele ! Oare o va putea afla ? Poate oare un om să afle vreodată o dreptate durabilă, permanentă ? E însă încăpățînat și (trebuie s-o recunosc) orgolios.

24 febr.

A fost o fată. Am acum o familie mare ! Toți copiii îmi sînt în viață ! Mama și noul născut sînt bine.

1 martie

Mi-am botezat ieri fata mea nou-născută la biserica Sainte-Croix. Urb. G. a oficiat botezul. După multe ezitări, am rugat-o pe Madeleine de Brone să fie martoră

la botez și în acest fel și naşă. După aceea am luat un pahar de vin la noi acasă, U. G. a fost foarte agreabil și a povestit cîteva istorioare (îndrăznețe, dar spirituale), făcîndu-ne să rîdem din toată inima.

Demoiselle de Brone e într-adevăr extrem de fermecătoare, atrăgătoare și inteligentă. În plină maturitate, dar pare să aibă încă un trup pietros. U. G. a mai îmbătrînit, tîmplele i-au albit. Însă foarte îngrijit, ca de obicei. Locuiește acum în fosta lui locuință de la biserica Saint-Pierre împreună cu mama sa, cu o soră și un frate.

Seara am fost la „Găinușa" și am băut un păhăruț cu vărul meu Mathurin și cu prietenii. Michel, țăranul care-mi îngrijește via, se afla și el acolo, beat ca de obicei. Am discutat politică. Eu unul foarte aprig. M-am întors pînă la poarta mea cu Michel, care era cu căruța, pe urmă m-am descurcat bine.

Însemnări din luna mai

Ciumă în oraș. Familia mea, acum plecată la țară, n-a fost încă atinsă. Se spune că Urb. G. dă dovadă de mare curaj.

7 noiembrie 1632

De multă vreme n-am mai însemnat nimic.

N-am mai fost în stare, nici nu mi-a mai trecut prin minte.

Aici, ciuma a bîntuit din aprilie pînă în septembrie.

Mulți au murit.

Noi i-am pierdut pe cei patru copii mai mari (trei băieți și o fată), precum și penultimul născut (un băiat). Charlotte, soția mea, acum din nou însărcinată, și cu mine sîntem întotdeauna îndurerați cînd ne gîndim la pierderile suferite.

24 noiembrie 1632

Exorcizări aici, în oraș. Cîteva dintre maicile ursuline sînt posedate de Satana. Noi, slujbașii cei mai de seamă din

oraș, sîntem cîteodată chemați ca martori. Și eu am fost azi acolo și, văzînd unele lucruri înfiorătoare, nu m-am putut opri să spun cîteva cuvinte care, judecînd după toate aparențele, au fost viu apreciate de către cei mai înțelepți dintre cei de față. Mi-am expus îndoielile față de cunoștințele corecte de limbă latină ale diavolului — așa, după felul în care el s-a manifestat.

Într-altfel, sufletul mi-e plin de mîhnire.

30 dec. 1632

Curînd se sfîrșește anul. M-am gîndit să fac un rezumat politic, dar n-am fost într-o dispoziție favorabilă pentru așa ceva. Mă apasă multe. În mai, cînd aici ciuma începuse să bîntuie, mareșalul Louis de Marillac (fratele fostului ministru de justiție) a fost executat la Paris pentru crimă de înaltă trădare ; în octombrie a fost executat la Toulouse mareșalul duce Henri de Montmorency, tot pentru înaltă trădare. Cîndva, în luna noiembrie, a murit în Germania Gustav Adolf al Suediei. Se prea poate să existe o legătură între aceste întîmplări, dar deocamdată n-am puterea să o găsesc.

Exorcizările au loc aici, în oraș, sub conducerea lui Pierre Barrot din Chinon și a canonicului Jehan Minet — cel căruia i se zice „Șchiopul".

Cîteodată resimt o anumită liniște plină de oboseală. Am impresia că sînt un rîu care se apropie de vărsare. Dar ce să caut eu în mare, n-am ce face acolo. Așa mi se pare mie doar cîteodată.

§ 9 (în forma actuală din 1633)

O vorbă îmi vine adesea în minte, e din Cezar. Spune el într-un loc că zidurile și-au pierdut apărătorii.

Întocmai cum a procedat Cicero la o anumită ocazie, tot așa am făcut și eu de multe ori în ultimele luni. M-am acuzat de lipsă de energie. Este de datoria mea să întoc-

mesc această dare de seamă atîta timp cît voi putea auzi, vedea, poseda o vedere de ansamblu și să pot fi martor.

Despre ceea ce se petrece în lume vor vorbi cu siguranță istoricii. Ceea ce s-a petrecut aici în orașul nostru, pot eu nota spre folosul viitorului. Iar pentru mine acest lucru reprezintă o distracție, care desigur poate deveni amară atunci cînd amintirile te ustură.

Urb. G. a cîștigat procesul împotriva lui J. de Chassaignes, dar de fapt n-a fost o victorie. Sentința n-a făcut decît să întărească ura clanului Tranchant împotriva lui. Atît guvernatorul, domnul d'Armagnac, cît și arhiepiscopul de la Bordeaux, monseigneur Sourdis, l-au sfătuit să se mute de aici. El însă a rămas, poate pentru a continua acea operă fără speranță : apărarea zidurilor noastre. Și poate și din cauza demoiselle de Brone. În timpul ciumei a fost foarte curajos și n-a ținut nici un moment seama de propria lui persoană. Se datora acest lucru asprimii lui ? m-am întrebat. În tot cazul, dușmanii lui s-au mai liniștit, în tot acel răstimp în care moartea ne-a lovit pe noi toți nesinchisindu-se nicicum dacă eram catolici sau hughenoți.

Încă înaintea ciumei — care a ținut din aprilie pînă în septembrie anul trecut — se zvonea că stareța mînăstirii noastre de ursuline, împreună cu cîteva maici, printre care o rudă de-a Cardinalului, ar fi posedate de demoni. În timpul ciumei s-a păstrat tăcere în jurul acestui caz, însă în toamnă zvonurile au prins din nou viață. S-a ordonat o exorcizare. Eu însumi, împreună cu încă alți slujbași, am fost martori și spectatori. Șeful meu, bailli-ul, domnul de Cerisay, vrea să facă deplină lumină în această afacere. El, ca și mine, avem față de demoni o poziție sceptică. Un preot din Chinon, Pierre Barrot, îl ajută pe duhovnicul ursulinelor, canonicul bisericii noastre Sainte-Croix, Jehan Minet, ca să-i atîțe sau să-i gonească pe demoni care, zice-se, sînt trimiși sau se află sub ordinele lui Urb. G.

U. G. este de asemeni acuzat în anumite cercuri de a fi provocat, ba chiar întețit ciuma. Eu nu pot crede.

Charlotte, soția mea, se așteaptă să nască în aprilie. Îmi este foarte teamă pentru ea. Sîntem atît de apropiați unul de celălalt acum !

Însemnări din 7 aprilie 1633

Un băiat ! Mama și copilul se simt bine.

14 aprilie

Azi, botezul la Sainte-Croix. Urb. G. a oficiat. L-am rugat pe Charles Calvet să fie naș. După botez, un pahar de vin la mine. Seara i-am făcut lectură soției mele, care se simte încă foarte slăbită. I-am citit cîteva considerațiuni de ale mele despre moarte și naștere notate pentru cartea pe care am de gînd s-o scriu și pe care, personal, le consider foarte reușite. Amîndoi am vărsat lacrimi. Cînd ea a adormit, am coborît puțintel la „Gainușa" ca să-mi văd prietenii.

26 aug. 1633

Sînt singur în oraș, numai cu slujnica. Ne aflăm într-un veșnic nor de praf — așa cel puțin găsesc eu — din cauza dărîmăturilor care au loc aici și pe care domnul de Laubardemont le supraveghează cu multă energie. Ultimul dintre cele două turnuri mai mici este acum una cu pămîntul. Profilul orașului nostru arată acum cu adevărat sfîșiat. Despre zidurile noastre abia dacă mai am puterea să vorbesc.

Fost la țară (micuța mea familie se află acolo). Caut să fiu împreună cu ei cît pot mai mult. Strugurii, chiar dacă nu sînt grozavi, în tot cazul sînt acceptabili. Am cele mai bune speranțe. Din cauza celor întîmplate anul trecut, via a fost cam neglijată.

Charlotte, soția mea, este însărcinată. Aseară am fost la „Găinușa" și am băut un păhărel de absint. Vărul meu Mathurin și ceilalți prieteni se aflau și ei acolo. Am ajuns să vorbim despre ciumă, vorbim adesea despre ea. Mathurin și Corisande — soția lui — au pierdut trei dintre copiii lor (cei doi băieți mai mari și fetița mai mică). Antoine zidarul, un copil, fratele lui Charlot și-a pierdut

soția și toți copiii. Dolet pe mama și pe fratele lui. Găsesc că Petiot bea prea mult. Am vorbit cîte ceva și despre politică, dar fără multă vlagă. Mulți socotesc orașul nostru complet distrus și pierdut din cauza amarnicei combinații : ciumă și dărîmări. Glasurile noastre au amuțit, nimeni nu mai luptă pe ziduri.

M-am întors devreme acasă. Inima mi-era grea. Mathurin m-a condus pînă la poartă. Am vorbit despre copiii noștri, despre cei vii și cei morți.

X. DESFĂŞURARE ÎN MARŞ

Într-o zi, în timp ce oraşul se odihnea sub praful pe care ploaia nu-l spălase încă, în timp ce epidemia de ciumă se stingea, părintele Barrot trecea cu alai peste cîmpii, pe drumuri, prin pădurile presărate cu frunze, prin nisip şi prin nori de argilă uscată.

El personal, un uscăţiv care nu putea asuda, era îmbrăcat cu toate odăjdiile şi purta sus crucifixul în clipa în care împreună cu grupul care îl însoţea se înfăţişă în faţa porţii Chinon, pe cale să cadă, să dispară, în faţa porţii Chinon cea pe veci condamnată. Grupul era compus din acei ce credeau în puterea lui de a alunga Necuratul, adică din fricoşi şi curioşi. El urma să izgonească demonii din trupurile femeilor. Părintele Jehan Minet îi ieşi în întîmpinare, împreună cu trei fraţi capuţini. „Şchiopul", gras cum era, asuda vîrtos în timp ce înainta cu greu înspre cel lung şi subţirel. Broboane de sudoare i se prelinseseră pînă la colţurile ochilor iar peste ochii care clipeau des se aşezase un văl de praf.

Philippe Poussaut, născută Tranchant, de curînd mamă, sta aşezată la una dintre ferestrele casei din piaţa Sainte-Croix care aparţinea soţului ei, noul procurator regal — şi privea apatica şi ridicola procesiune trecînd în drum spre strada Pasquin. O luă cu frig şi atunci simţi că venise toamna.

Vorbele celebre pe care le spusese către un sfîrşit de toamnă a anului 1632 Daniel Drouin, acel om împovărat

cu atîtea griji apăsătoare, erau următoarele (pe care mai pe urmă chiar el le răspîndea cu plăcere) :

— Iată, ascultăm vorbind un diavol care nu este *congru !*

Unii pripindu-se, spun că cuvîntul *congru* înseamnă, desigur, convenabil sau rezonabil. Noi însă am înțeles de îndată că era greșit, fiindcă dacă acesta ar fi fost sensul vorbelor lui Drouin ele ar fi fost inutile. Diavolii și demonii oricum nu sînt nici convenabili și nici rezonabili — tot atît de puțin ca și alte făpturi diabolice. Ființa lor sau apele în care se scaldă sînt necuviincioase, iar răsuflarea și purtarea lor, mai ales față de femei, este și a fost întotdeauna dintre cele mai nelalocul lor și mai necuviincioase din cîte pot fi. Ceea ce a vrut Drouin să înțeleagă prin *congru* a fost ceea ce noi întrebuințăm în prezent prin cuvintele „corect din punctul de vedere al limbii".

Cînd Daniel Drouin a exclamat :

— *Voilà un diable qui n'est pas congru !* cuvintele lui au fost notate de un alt asesor care l-a ajutat la răspîndirea lor.

El n-a înțeles prin aceasta să exprime o pretenție față de diavoli, cerîndu-le să se arate corecți în felul lor de a se purta, căci o asemenea pretenție ar fi fost absurdă, ci a dorit numai să-și manifeste cunoștințele, rezultat al anilor lui de școală, al lecturilor sale și prin aceasta să dea celor de față o noțiune despre talentele lui. *Corectitudine* — în privința asta cîteva decenii mai tîrziu autorul și actorul Molière avea să-i dea dreptate — n-avea în contextul de mai sus nici o legătură cu îmbrăcămintea sau cu felul lor de a se comporta, ci numai cu gramatica lor. Pur și simplu, Drouin susținea că Diavolul și acoliții lui nu cunoșteau latina ; o afirmație care, ținînd seama de situație, era cutezătoare.

Nu este necesar să fii demon ca să nu știi latinește. Există multe persoane aproape sfinte și nenumărate altele mai puțin sfinte (cu toate că nu demoniace) care nici ele nu cunosc limba asta. Există persoane foarte onorabile și totodată dotate care nu sînt capabile să rostească o frază întreagă și logică cu ajutorul acestui antic mijloc de înțelegere. Însă de la un diavol ar fi cazul să putem pretinde să cunoască fără greșeală și curgător latina și apoi ebraica,

greaca cu dialectele ei principale, iar dintre limbile moderne — în afară de spaniolă și franceză, pe care nici vorbă că trebuie să le știe — cel puțin limba care se vorbește în Scoția.

Am consemnat toate acestea pentru ca cititorul dispus să se amuze să-și poată face o idee despre curajul lui Daniel Drouin. Cele spuse de el, răspîndite mai apoi — dar, lucru destul de ciudat, fără a fi denaturate (dacă nu le-am denatura noi acum) — exprimau de fapt, într-o formă cuviincioasă, o îndoială asupra existenței demonilor ursulinelor. El a fost mai curajos decît sîntem noi azi. Noi nu îndrăznim să ne exprimăm o astfel de îndoială sau să simulăm siguranța cu care o rostim.

În octombrie, exorcizările, ce nu mai puteau fi tăinuite, au fost strămutate la biserica Saint-Hilaire, jos, lîngă poarta Bartray, care fusese cruțată. Izgonitorii de demoni reușiseră să obțină numele a șase dintre demonii care sălășluiau sau, mai bine zis, erau păstrați pentru anumite scopuri înlăuntrul ființei stareței Jeanne.

În orașul de curînd bîntuit de ciumă zvonurile erau atît de nebunești și multe persoane erau atît de tulburate (din pricina unei anumite sensibilități, ca urmare a grijilor și a ciumei) încît afacerea căpătase o publicitate mai mare și mai rapidă decît se socotise.

Se socotise ?

Tocmai aici s-a remarcat mîna unei puteri mai înalte în dirijarea acestei afaceri, spun azi unii cercetători. Da ? Nu ? Dar toate stau mărturie, în acest minuscul punct din trecutul omenirii, că un deget al cardinalului se ridicase și arăta către un anumit loc.

Deseori le mergea bine la biserică demonilor. Dar întîmpinau și rezistență. Bailli-ul, domnul de Cerisay, un slujbaș înalt de statură, de vîrstă mijlocie, cu o bărbie voluntară sub un cioc ascuțit, a cerut ca lucrurile să aibă loc în mod cît mai public, ca să poată fi cercetate în detaliu. A pretins ca ursulinele cele mai hărțuite de diavoli să fie izolate de exorcizatorii lor obișnuiți, astfel încît alți oameni de specialitate binecunoscuți de autoritățile civile să le ia locul, iar posedarea să fie dovedită juridic. Dar nu s-a ales nimic

din toate astea. Canonicul de la Saint-Pierre, Urbain Grainier, n-avea decît să facă oricît scandal ar fi poftit. Inviolabilitatea și sfințenia mînăstirii ferea activitatea propriu-zisă a demonilor de privirile indiscrete. Pînă una, alta, ceea ce se înfățișase spectatorilor din faptele lor diavolești înlăuntrul trupurilor acelor femei se baza întru totul pe cele hotărîte de părintele Jehan Minet și de părintele Pierre Barrot.

În străfulgerări, se putuseră vedea demoni rătăcitori care au fost scoși la iveală în fața unei asistențe destul de mari, relativ distinse, cîteodată speriate, cîteodată curioase și puse pe distracție.

Femeile de la mînăstirea din strada Pasquin fuseseră aduse aici și culcate pe șase saltele așezate pe pardoseala de piatră din fața altarului central.

La mijloc era întinsă persoana cea mai importantă, maica Jeanne, starețа. La stînga ei se afla ruda cardinalului, maica Claire, iar la dreapta cea mai mare dintre surorile Barbeziers, Louise. Îndureratul asesor Daniel Drouin, chemat acolo ca martor, avusese impresia că felul în care fuseseră ele așezate aducea cu plasarea bine chibzuită a invitaților la o masă. La dreapta — văzută de la locul de observație a lui Daniel Drouin — alături de maica Claire era întinsă cea mai tînără dintre cele două Barbeziers, Catherine, iar la stînga, alături de Louise, se afla maica Anne, care, potrivit zvonurilor, avusese mult de furcă pînă să alunge din chilia ei niște neobrăzați de diavoli. Ceva mai încolo, mai înspre fund și mai în umbră, se afla sora ascultătoare Séraphique Archer, care încă de la început s-a arătat foarte neliniștită.

Se aflau acolo pentru a fi ținute sub observație și tămăduite. În legătură cu ele, circulau zvonuri alarmante, dar și ademenitoare. Diavolul și acoliții lui le aleseseră și-și căutaseră sălaș în trupurile lor, și vorbeau prin gura lor. Cînd Daniel Drouin auzi vorbele rușinoase rostite de Séraphique Archer, fata cu totul necunoscută, pe care călugării capuțini și maicile ursuline o închiseseră în mînăstire atît spre folosul lor cît și spre cel al Domnului Dumnezeului nostru, nu resimți nici cea mai mică mirare, ci numai un fel de rușine deopotrivă personală și cu desăvîrșire impersonală.

O privi îndelung, adînc tulburat. Se schimbase destul de mult. Așa i se păru, și această senzație îi spori teama că acea Séraphique pe care o cunoscuse el cîndva nu era decît schița fugară, făcută cu o mînă ușoară, a acestei femei. Cînd portretul fusese însă gata, întregit în toate detaliile, se arătase că nu aceeași mînă mînuise pensula. Ea se schimbase. Cu un fior rece față de cruzimea cuvîntului și a adevărului pe care această cruzime o ascundea, simți că era complet uzată de atîta întrebuințare. O cale lungă, noroioasă și plină de hîrtoape o despărțea de fata pe care o cunoscuse în tinerețe, de ființa blîndă, încrezătoare, cu care se desfătase în întunericul de smoală din grădină sau afară, la vie, în timpul cosașurilor de lenevie.

Nu cunoscuse decît superficial viața ei și — trebuie să credem cu toată certitudinea — dorise s-o ajute. Că ea devenise o prostituată, asta n-ar fi vrut s-o recunoască pentru liniștea conștiinței sale, însă în gînd își formula împerecheri de cuvinte care să se apropie de noțiunea de femeie a tuturor, ca bunăoară : „victima unui pas greșit", „existență vagabondă, fără să acorde vreun gînd zilei de mîine", „lipsă de rădăcini lăuntrice" — și altele asemănătoare.

În biserică, sta așezat în spatele superiorului său, bailli-ul, domnul de Cerisay, și a acuzatorului civil, omul de încredere al bailli-ului, Louis Calvet, și a fratelui acestuia, asesorul Charles Calvet. Alături de lunganul de Daniel Drouin se afla neînchipuit de înaltul Duncan, un scoțian vînjos și cu picioare enorme. Era protestant și de mulți ani doctor și profesor la Saumur. Asesorul Drouin trebuia deci să se stăpînească. Dar cel dintîi lucru pe care-l văzu și care pătrunse adînc în ființa lui a fost Séraphique, într-o dublă imagine, întîi abia schițată, apoi hidos realizată.

Era trist, da, de-a dreptul respingător să o privești sucindu-se și răsucindu-se sub strînsoarea demonilor, în timp ce Jehan Minet și Pierre Barrot îi chemau, îi trezeau și le porunceau prin îndemnuri și strigăte amenințătoare. Pe Daniel Drouin îl duse gîndul la un măgar îndărătnic (acest gînd îi provocă o durere usturătoare) care nu de mult fusese ciomăgit atît de tare încît pînă la urmă s-a hotărît să meargă pe oriunde... Cunoștea faptele regretabile. Fugise din serviciul lui pe vremea cînd el era pe cale să se căsătorească cu Charlotte. Auzise că plecase cu un soldat pe

care curînd apoi îl lăsase pentru altul. El ar fi putut s-o urmărească pentru fugă şi să pună mîna pe ea, dar se abţinuse. Auzise că schimba des soldaţii şi că trecuse treptat la soldaţii cei mai de jos, la clerici de rang mic, dar cu siguranţă aceştia nu-i vorbiseră pe latineşte. Multă vreme a stat departe de oraş iar cînd s-a întors înapoi era doar atît, o femeie pierdută, pierdută, pierdută ! Apoi, după ce a fost îndeajuns de pierdută, a putut ajunge îndeajuns de convertită încît să intre ca slujnică la ursuline şi încă de la început, prin acea muncă ce-i cerea o poziţie îngenuncheată şi aplecată a trupului, i se dădu posibilitatea să cîştige izbăvirea şi fericirea.

Îl recunoscuse ea oare în timp ce privirea îi rătăcise de jur împrejur iar globurile ochilor, care odată reflectaseră atîta nevinovăţie, se răsuceau în orbitele lor ? Cerceta ea oare amănunţit feţele martorilor, una după alta, pentru a o regăsi pe a lui ? Sau nu-i vedea pe martori decît sub forma unei mase compacte, a unor siluete negre, maro şi roşii ; bailli-ul, preoţii, slujbaşii şi tîrgoveţii ? Printre secretari şi notari se afla el, un lungan de asesor.

De altfel demonii ei o smuceau încolo şi încoace pe salteaua ei de paie, îi suflecau fustele, o făceau să urle şi să zbiere, şi încercau s-o forţeze să verse. Ce zărea ea însă ? Lui Daniel Drouin, a cărui judecată, ca judecata celor mai mulţi dintre cei prezenţi, era cît se poate de subiectivă, i se păru să remarce că pînă la un anumit punct era încîntată să-i fie dat să apară în public şi să joace un rol. Însă la început el se îndoi serios ca vreun demon — fie el oricît de încăpăţînat — să poată vorbi latina prin gura ei. Dar după ce demonii totuşi vorbiseră latineşte, nimic nu mai putea înfrîna tumultul din pieptul cercetătorului limbilor moarte şi vii, acelui om pe care acum îl cotropea amărăciunea. Nu vreau să întrebuinţez cuvîntul *incoruptibil,* nici un om nu este incoruptibil. Rezistenţa desperată, erudiţia plină de amărăciune, iată cuvintele pe care aş vrea să le folosesc vorbind despre atitudinea lui faţă de această poveste.

Pe stareţă, pe maica Jeanne, putea s-o judece mai liber. În privinţa ei, observaţia şi critica puteau fi de o obiectivitate nestînjenită. Maica Jeanne de Beaucil nu era nicidecum o Séraphique Archer. Faţa ei avea trăsături mai

pure, mai nobile dacă doriți, iar mîinile ei erau încă și acum fine, nu atît de muncite. Asemănări lăuntrice existau destule. În acea după-amiază apăsătoare și ploioasă a unei zile de octombrie, ea și cu Séraphique Archer jucau împreună cele două roluri principale, iar celelalte erau corul ce le însoțea. Cea care conducea și cea care slujea se asemănau în mod uimitor atît prin purtarea lor, prin zbuciumul comun, cît și, lucru destul de ciudat, prin latina deplorabilă pe care o vorbeau demonii prin gurile lor afurisite, larg căscate, în jurul cărora spumega saliva și din care ieșeau urlete. Era o latină fără profunzime și care amintea asesorului Drouin într-un fel penibil de vorbirea bîlbîită și întretăiată pe care răposatul părinte Poussaut o inoculase și apoi o alungase sistematic o dată cu loviturile de bici, în primul și al doilea an de școală, elevilor claselor de latină, cu vreo trei decenii mai înainte, în același oraș. Îi trecu prin minte : „Cred într-adevăr că bătrînul Poussaut a revenit în chip de stafie !"

Și deodată se petrecu o schimbare. Burta, pieptul și gîtul lui Séraphique fură cuprinse de spasme, care urcară în gîtlej — și din gură îi ieși :

— *Dibbolica, dibbolica !*

Părintele Barrot din Chinon, cel strîmb de spate, arăta nemulțumit, iritat.

— Demone, vorbește ! zise el repede.

— *Diabolica !* țipă ea. *Diabolica — rosa !*

— Da, da, da, spuse părintele Barrot, nerăbdător, și se aplecă spre maica Jeanne, care zăcea întinsă, cu ochii închiși, gata pentru o nouă rotire obscenă a abdomenului. Părintele Minet se apropie și mai mult de ea, așteptînd și supraveghind încordat, dar plin de respect. Munca lui prelucrase și însămînțase terenul. Una dintre ghete scîrțîi. Împreunase mîinile, însă își freca una de alta palmele astfel încît să se poată auzi un zgomot slab, plăcut. „Mîinile-i asudă tare și mănîncă mult usturoi", gîndi asesorul Drouin...

— Cealaltă ! țipă Séraphique. Cealaltă.

— Da, da, murmură părintele Minet fără să se uite la ea.

Cealaltă — adică maica Jeanne — își juca acum abdomenul ca într-un dans. „Sallustiu scrie undeva (gîndi Daniel Drouin) că mulți oameni și-au procurat în chipul

cel mai nenatural cu putință — în tot cazul, împotriva legilor firii — o seamă de plăceri folosindu-se de trupul lor, în timp ce pentru ei sufletul nu era decît o povară și o piedică." Cum am mai spus, Drouin stătea alături de scoțianul cel înalt, doctorul și profesorul Duncan din Saumur. Asesorul își ascunsese mîinile la spate, sub manta, strîns împreunate. O contempla pe stareța Jeanne, figura centrală dintre maicile culcate. „Trebuie să fi fost frumoasă ca fată, gîndi el. Cu un alt suflet, ar putea fi frumoasă și acum. Da, frumoasă, dar nu dulce și atrăgătoare. Așa cum nici n-a fost vreodată. N-ai vrea să ai a face cu ea. Pielea ei trebuie să fie ca o cămașă de pocăință aspră, din păr de capră care zgîrie, iar tainița ei ca gura unei știuci. Și ochii... probabil întotdeauna reflectă nebunie."

Părintele Barrot, vestitul exorcizator de demoni, rămase absolut nemișcat o clipă — ca o sculptură de lemn putred — așteptînd să vadă ce mai poate fi smuls din gura femeii. Asculta, dar își încorda urechea să audă și observațiile domnului de Cerisay. Bailli-ul tocmai întrebase cînd au s-o părăsească demonii pe doamna de Beaucil, cînd puteau fi socotiți ca alungați și cînd aveau să-și facă efect rugăciunile, amenințările, chemările ademenitoare și comenzile autoritare ale exorcizatorilor.

Maica Jeanne se răsucea violent sub strînsoarea demonului, gîfîia și din gîtlejul ei ieșeau sunete care semănau cu un uguit — „un sunet de ademenire gîtuit", gîndi Daniel Drouin. Își scosese afară limba ei lungă, îngustă și roșie, dar o trase înapoi în gură cu repeziciunea unei șopîrle. Avea dinți lungi și foarte albi, iar cei din față erau puțintel ieșiți în afară. Ei se loviră, apoi scrîșniră. Dacă limba nu ar fi fost atît de agilă, cu siguranță ar fi riscat să și-o muște.

„N-ar fi stricat să și-o muște mai demult", își spuse Daniel Drouin.

Îndată după aceea însă găsi că acest gînd e crud, nedrept. „Mai bine i-ar fi paralizat limba, gîndi. Întreaga ei făptură ar fi trebuit să paralizeze încă de la naștere, da, încă de cînd se afla în pîntecele mamei. Sămînța din care fusese zămislită ar fi trebuit să fie stearpă — sau să nu fi fost niciodată dăruită de vreun bărbat și să nu fi fost nici-

cînd primită de vreun pîntec de femeie. De fapt (își spuse el de îndată) și gîndul acesta e la fel de crud."

El, un spectator printre mulți alții, un ales printre cei aleși dintr-o mulțime de martori în cea mai mare parte muți, simțise din primul moment o adevărată dușmănie împotriva ei. Nu deslușise de îndată propria lui *causa animositatis ;* nu-i era clară, însă în spatele ei se afla probabil neplăcerea pe care i-o cauza prezenta situație a Séraphiquei Archer. „N-ar fi trebuit niciodată să ne părăsească, gîndi el despre cea care țipa, de acolo, din colțul unde ocupa modesta ei poziție. Apoi urmă unul dintre gîndurile lui cele mai cinice. Séraphique ar fi trebuit să rămînă mai departe o prostituată, bună pentru soldați și clerici. Da, ar fi trebuit să-și continue meseria. N-ar fi trebuit să se lase ademenită, ca să se expună la toate înjosirile astea."

Cuvinte răzlețe, cuvinte știrbite, frînturi de cuvinte ieșeau din gura stareței Jeanne. Demonii erau în plină activitate și încercau să-și găsească înlăuntrul ființei ei un... locșor cu o acustică convenabilă, pentru a-și exersa glasurile.

— *Cras mane*, se auzi ca un mormăit.

Demonii promiteau să rămînă aici pînă a doua zi dimineața. Daniel Drouin deslușì cuvîntul „preot" și acest *sacerdos* nu se putea referi decît la o singură persoană. „*Pactum !*" țipă un demon prin gura stareței și acest pact demonic o lega strîns de o taină necercetată, respingătoare și jinduită — sau exprima însăși dorința de a fi legată de un pact sau poate de libertate.

Finis sau *finit* ? În tot cazul, sfîrșit. Daniel Drouin își dădu deodată seama (cu un fel de silă) de oboseala ei, de oboseala ei respingătoare. Voia ea să înțeleagă prin acest cuvînt că acum totul luase sfîrșit, că demonii încetaseră de-a o mai chinui ori de-a o chema, sau că ea, cu de la sine putere, în mod spontan, încetase să-l mai afurisească pe preot ? Sau gîndul la *sacerdos* și *pactum* și *rosa* nu mai dezlănțuiau în ea sălbăticiune și nebunie ? El văzu broboanele de sudoare de pe tîmple scurgîndu-se în șuvițele de păr negre și năclăite de sub marginea scufiei și lucind pe puful fin ce adumbrea buza de sus. Se sfîrșise, oare ?

Nu, nu se sfîrșise. Mințise oare diavolul, pentru a-și da un scurt răgaz în care să-și tragă răsuflarea și să adune

forțe noi în adîncul stareței Jeanne ? Se prea poate. Îndată după această scurtă pauză, în timpul căreia ea se odihnise cu ochii închiși și Séraphique Archer amuțise sau așteptase noi semnale, stareța începu din nou să se tăvălească cînd pe o parte, cînd pe alta. Un trup în voia legănatului mării, o mișcare de pendul în care inima era cînd o povară mare, cînd o neașteptată ușurare. Mușchii feței lucrau fără nici un control. Daniel Drouin întrezări un surîs fugar, luminos, frumos, străfulgerînd între două grimase de scîrbă. Surîsul ei trecu peste față, iar lui i se păruse într-adevăr frumos în clipa aceea, apoi se stinse și dispăru înghițit îndată de contorsiuni. Era palidă, cu nuanțe de cenușiu și vînăt cadaveric. Apoi, valuri-valuri, sîngele năvăli din nou, iar culoarea pielii se schimbă într-un violet dureros, un violet festiv sau coleric, care repede se transformă în roșu și roz. Apoi paloarea redeveni cenușie, pe urmă violetă, trecînd printr-un rapid joc de culori, limitat la cîteva nuanțe, însă foarte deslușite. Un șuvoi de umbre marmoreene. Toate aceste schimbări de culori erau legate și condiționate de suspinele ei, de acele sunete guturale, de limba scoasă și de scîrțîitul pantofilor lui Barrot, de ghiorăiturile din pîntecele părintelui Minet, de mirosul lui de sudoare și de usturoi, de mireasma tămîiei și de rumoarea pe care o făcea adunarea martorilor : tuse, hîrșîit de picioare, șușoteli surde sau șuierătoare.

Duncan din Saumur șopti un cuvînt la urechea lui Daniel Drouin.

Afară era o lumină crepusculară și cernea o ploaie mărunță. Scîrțîitul căruțelor care părăseau orașul, strigătele de la poarta Bartray, clămpănitul ușor al copitelor măgarilor și bocănitul potcoavelor de cai deveniseră tot mai îndepărtate și estompate.

— *Adora Deum tuum creatorum tuum.*

Răsunase vocea răgușită a lui Barrot, vocea lui poruncitoare. Era o frază, o introducere, dar suna atît de neobișnuit, de nemotivat ca tocmai în acea clipă să o rogi pe ea sau pe demonii ei, mai ales pe afurisitul acela de Astarot, să-și adore creatorul. Toată lumea aștepta și putea auzi răspunsul ieșind din gîtlejul ei. Era din nou de o paloare vineție, iar în clipa aceea în creierul lui Daniel Drouin își făcură loc cuvintele „giulgiu mortuar."

— *Adore te !*

Se auzise ca un strigăt foarte lămurit ieșind din gura ei. Barrot arăta neobișnuit de descumpănit în acest moment de mare uluire și dezamăgire. Întinse mîinile ca pentru a împiedica rostirea cuvîntului. Daniel Drouin remarcă uimirea și la alți cîțiva martori — aceștia erau cei care cunoșteau bine latina. Iar timp de cîteva secunde propriul lui suflet dăruit gramaticii nu fu decît o vîltoare mistuită de indignare. Făcu un pas iute încît se lovi de colegul lui Calvet, cel tînăr, iar apoi unul încet înapoi. Scoțianul Duncan îi atinse brațul. Fața lui lată era numai rînjet.

Îl adora ea oare pe Barrot, exorcizatorul acela nebun sau răutăcios ? „Lui Grainier i se adresează", gîndi Daniel Drouin și, natural, tot astfel gîndiră și toți cei care au putut înțelege. „O greșeală atît de grosolană nu poate face un diavol, dacă e vorba să crezi în existența lui", gîndi Daniel Drouin.

Barrot trebuia să salveze situația.

— *Quem adoras ?*

Această întrebare fusese pusă pentru a o ajuta pe ea, adică pe demoni, s-o apuce pe calea cea bună, iar părintele Minet reluă cu voce tare cuvintele, pentru a putea fi auzite și de martorii care eventual nu înțeleseră : *Pe cine adori tu ?*

Atunci diavolul făcu o nouă greșeală. Prin gura ei spuse mult prea deslușit :

— *Jesus Christus.*

Cu această ocazie își exprimă Daniel Drouin părerea prin acele vorbe care aveau să fie atît de des citate :

— Iată, aici ne e dat să ascultăm un diavol care nu-i *congru !*

Cuvintele izbucniseră din gura lui într-un acces de furie, da, de furie. Afară de asta, se pare că în toiul furiei sale — o dată cu disperarea specialistului în gramatică — resimțise bucuria curată, luminoasă a aceluia care știe mai bine latina. Toți ochii se întoarseră spre el (în acea clipă) și încă multă vreme după aceea avea să-și amintească privirea arzătoare a lui Minet și cea piezișă, furibundă și de gheață a lui Barrot. Da, Daniel Drouin avusese senzația oarecum miraculoasă că privirile exorcizatorilor l-ar fi

străpuns ca o durere de șale și că se înșurubau și se răsuceau ca un sfredel în cel pe care îl fixau.

Cîțiva dintre martori chicotiră. Bailli-ul, domnul de Cerisay, pentru care se pusese îndeosebi la cale acest spectacol din luna octombrie din biserica Bartray, și omul cel mai de încredere, Louis Calvet, rîdeau tare. Stareța Jeanne deschise ochii. Daniel Drouin își dădu seama că privirea stareței era conștientă și reflecta o undă de spaimă. O școlăriță care a răspuns greșit și care va lua o notă proastă sau o admonestare.

Séraphique Archer primise un semnal, demonii ei se puseră în mișcare.

— *Dibbolica, Dibbolica !*

În acea clipă lui Daniel Drouin i se păru că luptă împotriva lui Barrot nu numai pentru suflete, de exemplu cel al Séraphiquei Archer, ci pentru însăși cunoașterea limbii latine. Știa cum ar trebui formulată întrebarea pentru a o putea ajuta pe stareța Jeanne și pe demoni : trebuiau numai inversate cuvintele. Era tot atît de simplu ca a hrăni copiii cuminți, numai că ea nu era hrănită cu pîine mulată în lapte și prăjitură cu fructe, ci cu diavoli, și asta într-un fel atît de brutal și dur încît hrana i se oprise în gît. Duncan îi atinse din nou brațul, iar cînd el se uită la scoțian, privirile li se întîlniră. Doctorul și profesorul protestant de la Saumur asculta și clipea din ochi. Bărbia lui lungă și lată era ca botul unui pantof. Împrejurul ciocului lui ascuțit vibra mulțimea de țepi suri a tuleielor, iar buzele i se mișcau. Avea de gînd să spună ceva. Nasul lui lung și subțire se încrețise tot de la vîrf pînă la rădăcină și firele cărunte de păr care ieșeau lungi din nări tremurau agitate sub efectul respirației violente. Stătea acolo, imagine vie a însuși Edictului de la Nantes. Ochii de culoare deschisă, apoși, deasupra cărora creșteau dese, aproape împreunate, sprîncenele de culoare închisă, priveau fix, pleoapele clipeau des, iar pupilele i se micșoraseră ca în fața unei lumini prea puternice. Fruntea lată, brăzdată și de-a lungul și de-a latul într-un fel ciudat, sălbatic și grăitor, exprima ironie și furie. Iar șuvițele cărunte ale părului erau zbîrlite, de parcă scoțianul și-ar fi scos capul afară în toiul unei vijelii. Toate acestea, pe care le observase nu numai din curiozitate, năvăleau ca un șuvoi, năpădindu-l pe Daniel

Drouin. Duncan încă mai tăcu, gura lui lată era strîns închisă. Ori avea să urmeze un strigăt de mînie, un fornăit, ori avea să-şi descopere dinţii lui lungi şi galbeni ca de cal într-un surîs lipsit de tact şi plin de milă, sau un rînjet cinstit, dar amar.

Barrot îşi corectă fraza şi de data asta vocea lui sună mai puţin răguşită :

— *Quis es quem adoras ?*

Acum ea căpătase un ajutor vădit. Cine era acel pe care îl adora ? Dar, ori diavolii voiau să-şi bată joc de gramatică (gîndi Daniel Drouin), ori femeia, cuprinsă de spaimă, năucită, strînsă cu uşa, căuta doar să găsească cuvinte ca să formuleze un răspuns care s-o apropie de sfîrşit, de un *finit* sau *finis*, ea alese dintre diferitele forme vocativul :

— *Jesu Christe !*

Un răspuns prost, care la un examen n-ar fi valorat nimic. Dacă cumva demonul Astarot, care fusese chinuit cu atîta îndîrjire prin întrebări şi care pînă acum se strecurase tîrîş, grăpiş, cu afirmaţii incerte şi aluzii certe, voise să-şi rîdă de spectatori, auditori, cercetători şi slujbaşi, atunci această glumă dăduse greş. Toţi erau acum sătui de el. Cei ce cunoşteau limba gîndeau : proastă latină. Toate nu-s decît o tîmpenie, gîndeau cei mai mulţi privind spre cei cîţiva experţi în latină şi ghicind după mutrele lor cum stăteau lucrurile.

— Mai tare ! strigă cineva de departe, din fund.

Barrot întinse gîtul, împinse bărbia înainte şi o dată cu această mişcare, parcă împinse înainte şi făptura lui strîmbă, cu caraghioasa lui înciudare. Acum se afla în postura profesorului care îi dăduse cu adevărat o şansă elevei, şansă pe care aceasta o pierduse, nu ştiuse să se agaţe nici de ceea ce fusese simplu şi uşor. De ruşine, nu-i putea da o palmă în ziua examenului. Zise iute :

— Posedata a spus : *Adora te, Jesu Christe.*

Aici protocolul şi tălmăcirile date evenimentelor se învălmăşesc într-un iz de mucegai şi de pofte senzuale. Noi, cei care acum, răsfoindu-le, căutăm să desprindem cîte ceva din cele întîmplate, nu putem de fapt să aflăm alt adevăr decît acela că în oraş, în acea seară ploioasă, existau demoni. Ei nu veneau însă din adîncurile subpămîntene,

așa cum se credea. Erau obosiți și îndărătnici, iar Barrot, acel om multchinuit și care din această cauză chinuia și el pe alții, îi trăgea de urechi și de picioare vrînd să-i facă să vorbească numai într-un anume fel. Credința lui n-o putem discuta în mod obiectiv, nici nu putem stabili cît de puternică era forța care i-o susținea, dar nu ne vine de loc greu să o bănuim.

Peste aceste procese-verbale s-a așezat praful, a plouat și chiar a nins. Noi înșine vom fi ajuns să fim pămînt, ploaie și ninsoare de multe ori înainte ca ele să fi reușit să-și dezvăluie întregul lor conținut, fiecare sămînță, fiecare picătură de adevăr, pînă și aburul adevărului din ele. Au trecut multe războaie peste ele, au fost îngropate și uitate sub ruine și suferințe care întotdeauna erau de o mare actualitate. Pergamentele și hîrțoagele au fost strînse și împăturite, apoi despăturite, iar între faldurile lor s-au adunat mulți ani-vechime. Noi nu afirmăm că-i putem vedea pe demoni. Dar nici nu negăm posibilitatea ca cineva, înaintea noastră, să-i fi văzut în mod precis acolo, sau că cineva nu va ajunge să-i vadă cu precizie în viitor.

Încercările, mereu reînnoite, regrupările personajelor, expresiile schimbătoare ale fețelor și feluritele poziții ale femeilor, bărbaților, martirilor și ale celor jertfiți se distanțează, apoi se contopesc într-o unică ședință, lungă de multe luni, ba de mai mulți ani, ca într-o unică și confuză ședință.

Întrebările și răspunsurile aveau un scop care pe atunci nu putea fi întrevăzut în mod foarte clar (ba da, cîțiva îl puteau întrevedea !) și care nici acum nu se poate spune că ar putea fi pătruns în mod limpede. În tot cazul, nu de noi, care sîntem împovărați de crime politice și de suferințe. Se întrezărește un turn ; el este tot ceea ce a mai rămas în picioare și se numește Turnul Pătrat. Se întrezăresc Castelul și fortificațiile, și dacă ne-am încorda privirea le-am putea vedea, cu toate că au dispărut de mult. Se aude zgomot de copite care se îndepărtează sau se apropie. Cai fornăind, aproape epuizați, care tremură în clipa cînd se opresc, călăreți gîfîind, năduși ți, stropiți cu noroi sau prăfuiți, care sar din șa, se rostogolesc sau cad greoi de pe cai, sau soli zeloși sau temători care se aruncă pe cai sau încalecă cu greu. Pene bine sau prost ascuțite, care scîrțîie

pe hîrtie, întorsături de fraze lipsite de interes — pe atunci lipsite de interes sau decisive — pe atunci decisive și pe care istoricii le vor cerceta și examina sub o lupă sau pe care scriitorii le vor scruta cu multă atenție fără însă a le înțelege...

Schimbări.

Mortarul se desprinde încet și cade de pe suprafața unui zid prea demult înălțat, iar pietrele dedesubt devin cenușii : se albesc sau iau o culoare întunecată. Pădurile o pornesc legănîndu-se peste înălțimi și cîmpii, reflux al pădurii care se trage cu cîțiva metri mai la sud sau la nord, ciuntită la margini, acolo unde securea și sapa desțelenitorilor au mușcat din ea croindu-și drum o generație sau două. Apoi pădurea, printr-o mișcare care nouă, cu vederea noastră scurtă, cu miopia noastră condiționată de timp, ni se pare a fi nemișcare, se rostogolește, se înalță ca un val sau se furișează înapoi timp de o generație sau două, în timp ce securea și sapa au căzut din mîna moșneagului. O pădure care îngroapă, absoarbe și preschimbă deopotrivă omul și sapa, înainte să se tragă din nou înapoi atunci cînd noi cîmpii și ogoare mișcătoare se strecoară pe sub ele, dorind să se aciueze pe șesul și dealurile din Touraine, Poitiers și Vienne.

Dar în această scurgere de timp adumbrită de păduri putem cîteodată întrevedea lămurit făptura înaltă a lui Daniel Drouin, umerii lui căzuți și nu cine știe ce lați, îmbrăcămintea lui îngrijită ; ei, da, cum am zice noi azi, felul lui snob de a se îmbrăca, sabia lui de slujbaș, ținuta lipsită de orice alură războinică. Putem vedea ochii lui mari, căprui, cam bulbucați, iar în fundul lor bănuim curiozitatea, capacitățile sale de latinist și într-o anumită măsură și alte cunoștințe. Un om care însuși scrie o dare de seamă a evenimentelor și care de aceea citește procesele-verbale cu o atenție pătrunzătoare ; pentru noi, un martor.

Cuvintele din dările de seamă trec de la însemnările minuțioase ale unor bîlbîieli, ca bunăoară acele *„dibbolica, dibbolica“* și *„diabolica“* ale Séraphiquei Archer și a doua aluzie a ei la *„Cealaltă, cealaltă“*. Aluzie simplă, plină de sfințenie sau permanenta aluzie a femeilor împiedicate să aibă relații sexuale, a unor femei ce tînjesc după un bărbat, pînă la răspunsurile cîteodată bine studiate pe care le dă-

dea stareța Jeanne întrebărilor deseori perfecte ale lui Barrot și altor exorcizatori, și prin care ea era incitată să spună dacă este posedată *ex pacto magi aut ex pura voluntat Dei* — printr-o învoială cu un magician sau numai prin voința Domnului.

Stareța Jeanne era „Cealaltă". Da, și în legătură cu această situație era, ca și la mînăstire, prima, personajul cel mai important, lăcașul stabil — și pe timp îndelungat — al demonilor și al fricii. Pornind de la ea, șase demoni emigrau în trupurile înșirate aici de față ale maicilor și al slujnicei. Prin ea se clarificau toate, ea indica direcția în care trebuia să se caute și în acele ceasuri era un bun instrument. Cînd însă martori curioși sau investigatori serioși puneau întrebări și veneau cu cuvinte care vădeau o ședere mai îndelungată pe băncile școlii și care în problemele științifice țineau pas cu epoca lor sau erau numai interesați să capete o mai amplă clarificare suplimentară din punct de vedere moral sau juridic, neostoitul urmăritor al demonilor, Barrot, intervenea de îndată cu o nouă întrebare care se intercala între cea pusă anterior și cea pe care insul dinafară avea intenția s-o pună. O întrebare directă, al cărei răspuns majoritatea celor prezenți îl cunoștea, dar care totuși trebuia pusă :

— Ce fel de magician este acela, ce fel de vrăjitor ?

Ajunseseră chiar la izvor, la cauza cauzelor. Întrebarea le privea pe toate femeile care zăceau întinse acolo. Maica Claire, la stînga stareței Jeanne, trase adînc aer în piept și îndată după aceea cea mai vîrstnică dintre fetele Barbeziers făcu la fel. Cea mai tînără dintre surori, Catherine, alături de maica Claire, scîncea ca un cățeluș, ceea ce dovedea că demonii ei nu adormiseră, iar maica Anne, care se afla la margine, alături de Louise, începu să se tăvălească și să suspine. Sora ascultătoare Séraphique deschise gura gata să scoată urlînd un „*dibbolica*", însă părintele Minet o liniști cu o interpelare forțat amical-binevoitoare dar care în același timp suna ca o poruncă aspră : „Hai hai — iată așa, așa, așa !"

— *Urbanus !*

Se zvonise cum că exorcizatorii îi promiseseră celui mai înalt slujbaș civil al orașului, bailli-ului, domnul de Ceri-

say, ca şi el să pună cîteva întrebări. Însă această promisiune n-a fost respectată.

— Cine ? strigă Barrot.

— Grainier, răspunse demonul prin gura stareţei Jeanne, dar cu o blîndeţe atît de perceptibilă, cu atît de puţină ură, încît suna ca o simplă constatare.

Atunci, în sfîrşit, domnul de Cerisay nu scăpă ocazia să-şi încerce cunoştinţele sale de latină. Bailli-ul era de un scepticism batjocoritor şi se poate afirma cu toată certitudinea că a dus o conversaţie cu demonul Astarot, prezent acolo, pe acel ton de ironie amicală, aşa cum era şi de aşteptat să ducă o conversaţie un om de felul lui, puternic dar luminat, cu un duşman neajutorat, dar care poate deveni periculos dacă i se îngăduie să se desfăşoare. Întrebările şi răspunsurile se împleteau uşor şi fluent cu celelalte.

— De unde provine vrăjitorul ?

— Din Le Mans.

— Cărei dioceze îi aparţine ?

— Poitiers.

Toate decurgeau paşnic. În timp ce se făcea acest schimb de întrebări şi răspunsuri, femeile se liniştiseră deodată, se relaxaseră.

Liniştea dăinui un moment.

Zilele se scurg contopindu-se unele într-altele, colorînd procesele-verbale cu teama lor cenuşie sau lăsînd să cadă deasupra lor dîre subţiri de lumină. Decorul, fundalul şi feţele femeilor se schimbă întrucîtva, trăsăturile se îngroaşă sau se estompează. Vocile urcă şi scad în zgomotul armelor şi tăcerii de moarte. Ele pot fi auzite în ciuda foşnetului hîrtiilor, a hîrşîitului picioarelor şi scîrţîitul pantofilor. Demonstraţia dorită de exorcizatorul Pierre Barrot într-o după-amiază poate fi socotită ca unul din acele strigăte rămase în timp. Era un strigăt de ură. El este perceput chiar acum, în acest moment, întocmai cum a fost înţeles de Daniel Drouin.

— Aş voi ca, spre cinstirea lui Dumnezeu, să fiţi chemate să vă dăruiţi trupurile spre a fi chinuite de Diavol, aşa precum Domnul Dumnezeul nostru şi-a dăruit trupul lui evreilor !

Acei care și pînă atunci fuseseră convinși de faptul că patru sau șase demoni, toți cunoscuți după nume, pătrunseseră în trupul stareței Jeanne prin vrăjitoriile preotului Grainier ; acei care recunoșteau necesitatea stringentă de a apăra soțiile tîrgoveților respectabili și pe fetele lor pubere împotriva seducătorului din Le Mans ; și cei care, încetul cu încetul, ajunseseră și ei la convingerea că ar trebui dărîmate zidurile, castelul și fortificațiile acestui oraș, îmboldiți fiind de impulsuri venite din locuri suspuse — da, toți cei care credeau în această triplă îngemănare de sunete au fost și mai puternic întăriți în credința lor. Cealaltă grupare — aceea a guvernatorului d'Armagnac, sau a protestanților, sau a acelor curioși — se temea. Erau cu adevărat sau cu bună știință speriați și poate chiar cuprinși de îndoială. Cei mai mulți însă se întăriseră în credința lor și anume : Cardinalul voia să ucidă un om aici, în oraș.

Stareța Jeanne se ridică — fu aruncată în sus, smulsă, susținu cineva. Mîinile dibuiau, vînturîndu-se prin văzduh, nu se vedea decît albul ochilor ei, gura ei era larg deschisă ; țipă :

— Vreau să fiu liberă ! Vreau să fiu liberă !

Fața, abia adineauri palidă de oboseală, se întunecă trecînd de la roz la roșu, apoi la violet. Asuda și nasul îi curgea. Întinsese mîinile înainte, căutînd parcă să apuce ceva în gol, apoi și le puse pe abdomen, de parcă ar fi fost apucată de crampe. Mîinile îi păreau neajutorate, nu erau în stare de nimic și totuși parcă voiau, așa lipsite de putere, să lupte împotriva unui foetus care se zbate. Apoi își recăpătară forța. Își smulse fusta, arătîndu-și burta goală, albă, sexul, precum și locurile unde sălășluiau demonii și căile pe care ei umblă și își croiesc drum ca să iasă afară. Își contorsiona trupul iar mîinile bîjbîiau, însă nu lipsite de vlagă, arătînd acele locuri pe unde hrana digerată și lichidele de prisos părăsesc intestinele și canalele. Convulsiile ei aveau o obscenitate care niciodată mai înainte nu fusese văzută în această încăpere (se aflau acum într-o capelă a mînăstirii) și nu e de crezut că așa ceva să mai fi fost văzut chiar în oraș. Rigidul proces-verbal redă scena doar ca o imagine, ca o sculptură în lemn a nebuniei, cioplită într-o manieră grosolană. În clipa în care doi călugări caputini de serviciu, extrem de zeloși, au silit-o să se culce din nou, iar

altul a încercat să-i tragă în jos fusta și cînd părintele Minet, cu o grabă șovăitoare, întîrziată, a aruncat o cîrpă roșie (ca un jupon diabolic) peste partea de jos a trupului ei, starețа sau demonii dinlăuntrul ei se apărară luptîndu-se. Peste încordarea feței, peste toate cutele ei se înlănțuiau și se răspîndeau grimase cînd vesele, cînd triste, ca și cum o mînă invizibilă — și, cu siguranță, existau aici mîini invizibile — sucea și încorda mușchii extrem de elastici ai feței făcîndu-i să ia expresii ciudate.

O dată cu saliva, se prelingea și latina prin colțurile gurii. Cuvintele ieșeau cu spuma scuipatului, cascade de gramatică fragmentată, distorsionată, sălbatic amestecată cu resturi de cuvinte învățate pe de rost. Demonii nici nu mai așteptau întrebările lui Barrot. Ei înșiși puneau întrebări sau fragmente de fraze, iar răspunsurile urmau într-o serie de frînturi de fraze compuse din două, trei, patru cuvinte în șir, aidoma verigilor unui lanț ars, ferfeniță, în multe locuri ruginit : *quare ingressus... Urbanus... rosas... pactum... Jesus Christus... cras mane... Urbanus... Jesu Christe... es in corpus... hujus puellae... sacerdos... adora te... propter presentiam... Urbanus... tuum.*

La început Barrot fu mulțumit, pe urmă însă se neliniști. Pusese la cale un lucru pe care nu-l mai putea opri numaidecît. Ca niște băiețandri care dau foc unui ghemotoc mic de paie în apropierea unui stog și deodată totul ia foc și arde. Simula o anumită siguranță, dar trupul lui strîmb era mai mobil, fața mai încordată iar mîinile îi tremurau atunci cînd se întindeau înspre demoni. Frazele le formula clar, iar cînd zvîrcolirile stareței se mai liniștiră, cuvintele lui ajunseră pînă la dușman :

— De ce-ai pătruns în trupul acestei tinere femei ?

„Tînără" sună cam exagerat, gîndise atunci Daniel Drouin, acel martor zelos și încăpățînat care încă nu fusese alungat sau căruia nu i se interzisese încă intrarea.

Răspunsul întîrzie, se afla în adîncurile ei. Ea zăcea acum atît de liniștită, încît Barrot era capabil să țină chivotul chiar pe fruntea ei. Lesne ne putem închipui că o părticică din adevăr sau poate tot adevărul care se afla înlăuntrul ființei ei se ilumină.

— Din cauza prezenței tale ! răspunse ea.

Barrot simți pe limbă gustul amar al surprinderii. Unii rîseră cu glas tare — printre ei și bailli-ul, domnul de Cerisay, și ambii frați Calvet. Daniel Drouin schiță un surîs dar numai pînă ce auzi din nou acel sunet grosolan, lăbărțat, ce ieșea din gîtlejul lui Séraphique Archer :

— *Dibbolica ! Dibbolic...*

Atunci fața lui căpătă o expresie ferecată.

Da, Barrot arăta întocmai ca omul care se gîndește să tragă pe gît o înghițitură de vin pe care îl știe bun, dar care, din greșeală, a dus la gură sticla de oțet (în bufet ea se află întotdeauna alături de cea de vin) și totuși încearcă să dea impresia că ar fi înghițit un vin bun.

În clipa aceea — cu un umor caustic de care poate da dovadă nu numai lumea oamenilor ci și cea a animalelor — apăru o pisică.

Acesta este întru totul adevărul istoric. Protocolurile, însemnările scrise de mînă, documentele tipărite pot pune la îndoială intervenția unei pisici în acest spectacol despre foc și moarte și într-o scenă atît de măreață ca aceasta — ca însă a existat și toate relatările sînt de acord asupra acestui punct ; pisica era neagră-cenușie.

Se auziră zgomote neobișnuite. În acel moment, cînd toți erau atît de sensibili la orice zgomot, ele au fost luate drept sunete subpămîntene. Poate că țipătul lui Séraphique speriase pisica sau se mai poate ca ea să fi fost atrasă de anumite miasme și mirosuri sau de suspinele care semănau cu miorlăielile. În orice caz, pisica exista, era acolo. Un martor susținu că ea se arătase mai întîi în antreu, unde ajunsese prin coșul căminului. Se furișase iute în încăpere, în văzul tuturor celor prezenți.

Ședința nu a fost întreruptă, însă a căpătat o cu totul altă direcție, devenind o goană după pisică în care erau amestecate interese de ordin zoologic, psihologic, istoric și demonologic. Se fugea, se sărea, mîini se întindeau sau se chicotea. Printre gîfîielile lui Minet se intercala scîrțîitul pantofilor lui Barrot. Aveai impresia că-ți este dat să auzi ecoul numeroaselor procese de erezii religioase și politice ce avuseseră loc de jur împrejurul lumii. Pînă la urmă pisica a fost prinsă. Unul dintre călugării capuțini o ținea cu ambele mîini, pe care și le apăra cu rasa-i călugărească,

așa cum încerci să te ferești de un incendiu. Barrot făcu un gest de comandă în care se reflectau respectul față de ceea ce tocmai avea de poruncit. Trebuia convinsă asistența să dea crezare faptului că pisica era întruchiparea — în carne, piele, gheare, scuipături și pufăituri — a lui Astarot sau Asmodeus. Preotul ținea chivotul deasupra pisicii, mînînd-o spre salteaua stareței, unde fu instalată. Aruncă apă sfințită asupra amîndurora, apoi așteptă.

Ce aștepta ?

Ca pisica să înceapă a grăi în franceză sau în latină și să recunoască cine era ea cu adevărat.

Pisica mieuna înspre chivot, apa sfîntă o făcu să clipească din ochi și începu să-i lingă picăturile. Urmări cu atenție mișcările cu care se însemnă semnul crucii deasupra ei, iar cînd simți plăcuta căldură demonică a stareței Jeanne, se liniști. Ea, maica Jeanne, zăcea cu ochii închiși, celelalte posedate însă își recăpătaseră înțelegerea în priviri. Gura Séraphiquei Archer se căscă mai întîi a mirare, dar îndată după aceea fata cu obrajii roșii începu să rîdă. Maica Claire, care multă vreme șezuse liniștită, glăsui — iar în vocea ei se simțea o undă prietenoasă :

— Dar e pisicuța noastră.

După aceasta cei mai mulți au fost de părere că exorcizarea și toate practicile din acea zi luaseră sfîrșit. Stareța zăcea mai departe cu pisica pe piept.

Ea stătea amorțită, moțăind cu ochii închiși și incapabilă să vadă ceva din cele ce se petreceau în jurul ei, mîna ei dreaptă însă i se ridică și, cu mișcări blînde, mîngîie pisica.

Aici totul ar fi putut lua sfîrșit. Tocmai în acest moment s-a ivit o posibilitate pe care am fi putut-o denumi umană sau — de ce nu ? — felină, pisicească ; ultima notă, semnul final. Posibilitățile surîsului. Spectacolul a luat sfîrșit, publicul începe să se scoale nemulțumit, sau aplaudînd, sau, poate, cufundat în acea curiozitate pasivă sau neutrală față de cele petrecute și văzute. Pisica demonstrase că nu era un demon deghizat și capabil să glăsuiască, ci doar o pisică.

Nesfîrșitele posibilități ale surîsului. Pisica îi învinsese pe Barrot și pe Minet cu acele resurse tainice care sălășluiesc atît în pisici cît și în oameni, cu acea arină tainică

pe care mai tîrziu omenirea de la Soare-Răsare sau o omenire mai timpurie de la Soare-Apune o avusese întotdeauna la îndemînă ca soluție în anumite situații — și anume, aceea de a trezi surîsul împotriva fanatismului, împotriva superstițiilor ridicate la rang de dogme. Desigur, pisica nu le dăduse lovitura de grație, dar le pusese bețe în roate într-un moment de mare importanță. Dacă Regele Henric al IV-lea, cel regretat de mulți, ar fi trăit cumva în toamna anului 1633, se prea poate să fi trecut de partea pisicii și să fi soluționat toată afacerea cu un hohot răsunător de rîs. Astfel își dădu părerea cineva care însă n-avea nici un fel de brevet de bun ghicitor. Ludovic al XIII-lea, fiul lui Henric, nu știa să rîdă — în tot cazul, nu într-un fel viu, molipsitor — iar Cardinalul, care cîteodată surîdea distins, primejdios, acru sau sentimentalo-ademenitor, era cu totul și cu totul lipsit de darul rîsului. Rîsului său îi lipsea plenitudinea și vioiciunea. Iar acel surîs fugar al spectatorului, rîsul slujbașului care se afla și el de față acolo, și surîsul de asesor al lui Daniel Drouin, cel tobă de latină, nu ajunseseră la apogeu decît ca să creeze o pauză. Și la această pauză ne aflăm noi acum.

De cealaltă parte a pauzei — viața cu bogata ei varietate, cu bogăția dovedită de istorie, mai avea în rezervă și alte posibilități.

Stareța Jeanne, după toate probabilitățile, era acum trează și nu se mai afla atît de puternic stăpînită de demoni, șezînd liniștită pe culcușul ei în timp ce își revenea, ca într-o legănare, la normal — spre ceea ce sîntem noi înclinați să numim normal — adică spre realitatea zilnică, și îndepărtîndu-se, tot ca într-o legănare, de obscenitățile și ridicolul celor petrecute mai adineauri. Ea se mișcă și dădu să se ridice în picioare. Aștepta o invitație sau o poruncă din partea părintelui Barrot. Aceasta nu veni. Barrot căuta o încheiere sau o soluție nouă, mai bună pentru situația finală. Aștepta ca astaroții și asmodeii — deocamdată amețiți — să-și revină și să-l ajute. Ca un conducător de oști chibzuit, ca un strateg talentat în mijlocul unei lupte pe care a pierdut-o din vina lui, vină pe care și-o recunoaște însuși, el plănuia lovitura ce urma să o dea,

plănuia viitorul lui atac, viitoarea regrupare a forțelor. Momentul fusese pierdut, nu însă și ziua.

Dar iată că și ziua a fost pierdută. Marc Duncan făcu așa fel încît să fie deplin ratată. Doctorul, profesorul și observatorul de la Saumur și din Scoția slăbi pentru a șaptea oară din strînsoare brațul lui Daniel Drouin, își ridică bărbia lată astfel încît făptura lui deveni și mai lungă, și mai puternică, și mai mînioasă, făcu un pas înainte ajungînd în aceeași linie cu bailli-ul, domnul de Cerisay, și cu frații Calvet, apoi spuse :

— Îmi permiteți să mai pun o întrebare acestor spirite și demoni care, conform declarațiilor dumneavoastră, s-ar afla aici prezenți ?

Statura lui înaltă, impunătoare, felul lui de a vorbi — căznit dar corect — accentul străin al vocii sale făcură să fie și mai apăsătoare tăcerea, care ar fi trebuit să fie spartă de un rîs. De afară se auzeau picăturile de ploaie așa cum cernuseră zi după zi, dar care acum se făcuseră parcă mai șovăitoare. Lumînările de pe altarul din capelă fumegau, una dintre ele arsese cam cu jumătate deget sub nivelul candelabrului iar din cealaltă nu mai rămaseră decît două degete. Pisica se uită la Duncan și la spectatori clipind din ochi și torcînd.

Părintele Barrot îi aruncă pe sub pleoape o privire piezișă, apoi se uită la părintele Minet. Părintele Minet înclină ușor capul, în semn de aprobare, o greșeală ce se explica, probabil, prin perplexitatea în care se afla. Atunci și Barrot încuviință din cap :

— Vă rog.

— Domnii mei, spuse Duncan, se știe că Diavolul apare în toate părțile sub înfățișările cele mai diferite și sub formele cele mai schimbătoare. El conversează nestingherit în toate limbile, vii și moarte. Da, cunoștințele sale lingvistice merg într-atît de departe încît cuprind și mici dialecte locale. De aceea solicit îngăduința de a adresa în limba mea maternă, în scoțiană, întrebările mele lui Astarot, care, după cîte înțeleg, se mai află încă în trupul doamnei de Beaucil.

Buzele stareței se mișcară. Barrot căută o ieșire și cînd, zăpăcit, făcu o jumătate pas înspre culcușul maicii Jeanne,

deviația coloanei sale vertebrale deveni extrem de evidentă. Deschise gura, buzele-i subțiri nu mai aveau pic de sînge și încă mai căuta cuvintele pe care să le spună, cînd Jeanne însăși vorbi și spuse :

— Sînteți extraordinar de curios, domnul meu !

Și mecanismul care declanșa cunoștințele ei de latină se puse în mișcare :

— *Deus non volo !*

La aceste cuvinte, Daniel Drouin ridică în aer o pană invizibilă, o pană muiată în cerneală roșie și, făcînd un semn marginal în dreptul greșelii :

— *Deus non vult !* corectă el și aceasta a fost a doua intervenție directă făcută de el în decursul acestor dezbateri, lungi de luni de zile.

Dar ea traduse ceea ce voise să spună :

— *Dumnezeu nu vrea !*

Louis Calvet dădu un ghiont în coastă bailli-ului, domnul de Cerisay, și bailli-ul dădu din cap ; atunci și Calvet spuse :

— Aveți doar la îndemînă regulamentul exorcizărilor, părinte Barrot. Căutați prin el și veți afla că cele mai importante semne ale autenticelor stăpîniri de către diavol sînt : primo, Diavolul și demonii lui vorbesc toate limbile străine în mod absolut fluent ; secundo, ei pot să întrevadă trecutul cel mai îndepărtat și tot ceea ce este mai ascuns și să aprofundeze lucruri care se petrec la mare depărtare de ei și...

Dar Barrot reușise să-și revină. El făcu, spre a vorbi la figurat, un salt peste pisică și cele pisicești și acum stătea cu agnețul într-o mînă iar cu cealaltă ridicată într-un gest episcopal, cardinalesc, se prea poate chiar într-o poză papală, gata de luptă.

— Diavolul cunoaște și scoțiana ! strigă el. Puteți fi liniștiți ! Știe toate limbile, dar tocmai acum nu vrea să vorbească scoțiana.

— M-ați întrerupt, părinte Barrot, spuse Calvet rece. Ați întrerupt ceea ce aveam de spus. Și eu care credeam că în orice împrejurare sînteți capabil să vă impuneți, poruncind demonilor. Sînteți doar celebru pentru această calitate.

— Demonii nu vor să vorbească acum scoţiana, domnule, spuse Barrot calm.

Prin acest răspuns îşi dăduse un vot de blam.

— Atunci ebraica ? propuse Marc Duncan.

— Tocmai acum nu are poftă nici de ebraică, domnule, răspunse Barrot pe un ton repezit şi ursuz şi trase cu ochiul spre părintele Minet ; acesta însă stătea cu spatele la el şi nu-i veni într-ajutor.

Marc Duncan îşi înălţă şi mai tare făptura — mişcare ce îi stătea în putinţă, apoi împinse din nou bărbia lui lată înainte. Era înfuriat şi şuviţele de păr ale bărbii tremurau :

— De unde ştiţi acest lucru, părinte Barrot ?

— Ştiu !

— Atunci ar trebui să ştiţi dacă obişnuieşte să miaune în loc de a vorbi latineşte, spuse Duncan şi gura i se lăţi într-un surîs larg, descoperind dinţii cei mai galbeni cu putinţă, precum şi cel mai hlizit şi galben dintre surîsurile întîlnite între anii 1632 şi 1634.

De data asta, bailli-ul, domnul de Cerisay, fu cel care îi dădu un uşor ghiont în coastă lui Calvet — şi Calvet îşi îndreptă şi el în sus bărbiţa ascuţită.

— Şi darul de a privi în viitor şi întru cele tainice, părinte Barrot ? Aveaţi şi asupra lor puterea de a comanda ?

Aici, Barrot avu prilejul să plaseze o replică bună :

— Diavolul cunoaşte lucrurile cele mai tainice, dragă domnule Calvet, zise. Dacă doriţi, domnule, îi pot cu multă plăcere porunci să povestească despre toate păcatele dumneavoastră. El va răspunde îndată, cu o voce cît se poate de limpede.

Chicoteli peste chicoteli. Unii priveau în podea, alţii rîciiau podeaua cu piciorul.

— O, nu-i nici o grabă, răspunse Calvet rîzînd din toată inima, dar nu fără o anumită nelinişte.

Barrot cîştigase din nou teren.

— Nici eu n-am să insist, spuse el — şi răspunsul sună ca o amabilitate din partea lui, ceea ce poate şi era.

Dar Daniel Drouin ?

El era, după toate probabilităţile, preocupat de o mulţime de gînduri — sau cel puţin de formule şi formulări. Ca şi alţi martori, chemaţi sau nechemaţi, simţi că sfîrşitul acestei poveşti, aflat poate încă la foarte mare depărtare, avea să fie cu foc şi sînge. Se gîndea probabil la Urbain Grainier, care tocmai acum, în timp ce guvernatorul era plecat, exersa asupra oraşului o anumită putere invizibilă. Unde se afla el, de ce nu era aci, de faţă, ca să se apere, de ce nu-şi întorcea el spatele lui lat, drept, mîndru şi lăsa să se înalţe noi ziduri împrejurul lui ? Oare sălăşluiau demoni în el ? Sau se lupta el de undeva dinafară, şi cu alte mijloace decît cu pana de cerneală roşie a lui Drouin, ce-şi nota întîmplările într-un protocol, sau cu degetul arătător îndreptat spre o gramatică latină, tot ca Drouin, sau cu ironia lui Calvet, sau cu întrebările şi rînjetele lui Duncan, sau cu ghiontelile şi clipirile din ochi ale lui Cerisay ? Se afla el oare instalat în locuinţa încă nedărîmată a guvernatorului, citind vreo scrisoare prin care domnul d'Armagnac îl asigura cum că donjonul era acum salvat de la dărîmare, sau îi dădea doamnei d'Armagnac sfaturi bune ? Sau se afla el în casa lui Daniel Drouin, ţinînd mîna domnişoarei de Brone într-a sa ?

Cele petrecute pînă la urmă acolo în seara acelei zile de exorcizare, n-au fost decît o repetiţie a unei alte reprezentaţii ce avea să vină. Barrot reuşise să salveze cîte ceva — se prea poate viitoarea lovitură. Deodată, înfrîngerea suferită de pe urma pisicii şi a lui Drouin nici nu se mai înfăţişă ca o înfrîngere propriu-zisă, ci doar ca un episod învăluit de o umbră.

Protocolurile accesibile pot fi adunate într-un volum, iar întîmplările care încetul cu încetul au avut loc pe parcursul a multe luni pot fi preschimbate într-o singură zi demonică, sfîrşită cu răpăitul ploii. Înainte ca adunarea martorilor şi a exorcizatorilor să se fi împrăştiat, demonul Astarot, întovărăşit de demonii Asmodeus şi Gresil, izbucni. El căuta să pătrundă mai adînc sau să iasă din cea mai chinuită dintre femeile care zăceau acolo, trup hăituit de nelinişte şi de pofte, suflet îngrozit, plin de

temeri, gonind năuc. Ei se exprimau în fraze scurte, ca un clopot răspunzînd altuia dar al cărui sunet e, după fiecare bătaie, de îndată înăbușit.

Barrot ridică amîndouă mîinile în sus și ceru să se facă tăcere. Îi chemă pe demoni. Stareța Jeanne începu din nou să se zbată ca un prizonier prins în lanțuri care încearcă să se ferească de niște lovituri de bici. Gura i se căscă larg, ochii i se roteau în orbite, lăsînd să se vadă albul inflamat și injectat de sînge. Și țipă.

Magia mișcărilor le molipsi și pe celelalte, iar cînd maica Claire și Séraphique Archer îi răspunseră printr-un țipăt, toate începură să țipe și să se tăvălească. Părintele Barrot încercă să-i dea maicii Jeanne sfînta împărtășanie, dar ea se împotrivi luptîndu-se și apucă chivotul agnetului cu mîini care înșfăcau ca niște gheare. El trebui să i-l smulgă din mînă. Ea scoase o limbă lungă, îngustă și roșie, întocmai ca un cîine care gîfîie din greu, mort de oboseală după o goană. Documentele susțin că părintele Barrot ar fi reușit să-i dea ostia, dar că ea făcuse eforturi s-o scuipe, atît de adîncă era scîrba demonilor față de cele sfinte. Cînd Barrot încercă să i-o vîre cu de-a sila în gură și să i-o înfunde în gîtlej, ea încercă să verse și atunci el îi dădu apă, să bea. Fu cuprinsă de un acces de tuse și după trecerea lui se prăbuși pe culcușul ei și scurt timp rămase acolo liniștită. Fața îi era transpirată, părul năclăit de sudoare. Martorii povesteau că ar fi băut trei înghițituri de apă.

Între timp, celelalte suspinau, gîfîiau și se tăvăleau, iar maicile Anne și Séraphique urlau.

Din nou tăcere, o tăcere deplină, încît se putea auzi scîrțîitul pantofilor lui Barrot.

— Datorită cărui pact ai pătruns în trupul acestei femei ?

Demonii maicii Jeanne răspunseră prin gura ei cu aceleași cuvinte pe care prizonierii de război și sclavii împăraților romani le foloseau cînd erau crucificați de-a lungul unei oarecare Via Appia. Strigătul oricărui însetat, veșnicul strigăt după apă.

— *Aqua !*

Daniel Drouin era desigur singurul care se gîndea în acea clipă la prizonierii crucificați, cu toate că nu era

prea dăruit cu fantezie. Şi el resimţi aidoma acea sete care îţi usucă gura şi gîtlejul şi care se iveşte atunci cînd vezi pedestraşi străini mărşăluind pe o zi toridă de vară, sau atunci cînd vezi un detaşament de soldaţi trimişi în misiune dărîmînd fortificaţiile, bătrînele metereze şi turnurile care au dat viaţă oraşului tău natal. Înghiţi, mişcîndu-şi în acelaşi ritm cu starea muşchii gîtului, ai gîtlejului şi ai gurii. Şi nu era singurul care făcea aşa.

— Cine a venit cu apa pactului ?

— *Magus,* răspunse ea. Vrăjitorul.

— În al cîtelea ceas ?

— La al şaptelea, răspunse ea. Şi tocmai atunci sună al şaptelea ceas ; Barrot însă, jucînd mai departe jocul, continuă să-i pună întrebări în zgomotul bubuitor al clopotelor, da, în dangătul clopotelor, vrînd să afle dacă fusese la ceasul al şaptelea al dimineţii sau al serii.

— *Sero,* al serii, răspunse vocea ei răguşită şi gîfîită.

— Cum a pătruns înăuntru ?

— *Janua,* răspunse ea, şi Daniel Drouin, auzind aceste cuvinte, gîndi : „Prin poartă, asta poate însemna atît una dintre porţile trupului, cît şi cea a mînăstirii".

— Cine l-a văzut ?

— *Tre,* răspunse vocea ei.

Au plecat de acolo cîte unul sau în grupuri mici. Unii se grăbeau, mergînd aduşi de spate prin ploaie, ca să ajungă pe la hanuri înainte ca *aqua* cerului să le fi pricinuit schimbarea vocilor, făcîndu-le să sune gîjîit, înecate de tuse. Alţii mergeau încet, deoarece ploaia de toamnă ce cădea peste oraş nu mai avea acum nici un fel de importanţă.

Daniel Drouin o luă în susul străzii Pasquin. Mai tîrziu nu-şi va mai putea aminti cine îl întovărăşise. Poate Charles Calvet sau Marc Duncan. Se gîndea la ciumă şi la copii. Îşi aminti că se oprise sub bolta portalului bisericii Sainte-Croix. Peste piaţă, la catul al doilea al propriei lui case, ferestrele Madeleinei de Brone erau luminate. În fosta prăvălie de covoare de dedesubt era întuneric, dar îşi aminti de acele vremuri cînd lumina se furişa filtrînd prin geamurile ferestrelor. Se gîndi la viaţa care ar fi putut exista în acest oraş dacă n-ar fi fost

demoni, ciumă şi acele mîini care dărîmaseră zidurile şi alungau oamenii. Cînd intră prin uşa lăturalnică în curtea lui ploaia şiroia pe salcia ce se afla de cealaltă parte a zidului grădinii, aşa cum n-o mai auzise el niciodată. În sufrageria lui era o lumină prietenească. Acolo, afară, în curte, îşi reaminti cuprins de durere de dorul lui după copiii cei morţi — de Séraphique. Amintirea trecu pe lîngă el ca un suflu de aer călduţ într-o seară de toamnă, ca un parfum al tinereţii pentru totdeauna dispărute, ca un fel de fericire amară venită din mijlocul beznei.

Partea a doua

RAPORTUL

XI. AȘTEPTARE ȘI DIALOG

O noapte de toamnă a anului 1633.
Una dintre lumînări arsese aproape cu totul, iar cînd fetila se aplecă înspre mica băltoacă de ceară topită, Urbain Grainier luă mucarnița din vasul de cositor și aștepta pînă ce flacăra albastră începu să pîlpîie și o tăie. Bucățica de fetilă arsă rămase pe crestătura foarfecii, dar vîrful mai ardea încă. Fumul îi irita nările. Întinse mîna și stinse și cealaltă lumînare. Acum odaia se cufundase în întuneric, dar dinafară pătrundea o slabă luminozitate, care venea de la un izvor necunoscut, rătăcea peste crucifixul de pe perete și lustruia cu luciri mate suprafața întunecată a mesei, marginea farfuriei de cositor și pielea uzată a spetezei scaunului. Depuse foarfecele în farfurie. Vîrful și mînerul foarfecii atinseră aproape fără zgomot cositorul. Cînd se sculă, scaunul scîrțîi. Tălpile groase de rafie ale papucilor se tîrau pe podeaua lustruită. Întredeschise puțintel fereastra și trase cu urechea dacă afară, în stradă, nu se auzeau pași. Ascultă ploaia, o ploaie de toamnă fină, lentă, fără sfîrșit, căzînd peste acoperișuri și peste străzi. Afară de acest zgomot ușor, orașul era tăcut. Dormea. Și casele dormeau. Madeleine, care în noaptea asta nu fusese vorba să vină, dormea sau veghea. „Mă întreb dacă Louis Tranchant doarme acum sau dacă o fi la banchet, gîndi el. Iar dacă doarme — cum o fi dormind ?“ Gîndul îi displăcu. Se întoarse cu spatele la fereastră și ascultă zgomotele din casă. I se păru că poate percepe somnul fratelui său — un somn neliniștit — cum doarme la ea în odaie sora lui și cum mama dormea sau veghea și ea plină de neli-

niște în odaia de la celălalt capăt al casei. Cum dormea acolo, afară, biserica, sau veghea odihnindu-se. Cum șesul dimprejur dormea sub ploaie sau veghea și aștepta vocile oamenilor, vorbind pe un ton ridicat.

Cum turnurile muribunde, zidurile gata să cadă, resturi ale unor timpuri apuse, vegheau și dormeau.

Cum dormeau cărțile, sau ceea ce mai rămăsese din ele, adică acelea care îi fuseseră restituite. Atinse cu mîna cotorul cărților. La celălalt capăt al odăii, lîngă ușă, recunoscu fața oglinzii. Își închipui că-și vede imaginea profilată acolo în cadrul mai luminos al ferestrei și, în treacăt, se gîndi ce nenorocire însemnase pentru el propria înfățișare.

Se întoarse spre fereastră și ascultă. Venea cineva de jos, dinspre Sainte-Croix, pași greoi, tropăiți, răsunau pe porțiunile unde drumul era pietruit. Încercă să audă dacă erau șchiopătați. Cînd ajunseră pe Ulița Măcelarilor, își dădu seama că erau cel puțin două persoane. Oare cel așteptat să vină o fi avînd o gardă personală ? Dar zgomotul pașilor se stinse ; nu erau ai celui care trebuia să vină.

Madeleine nu avea să apară în această noapte. Știa. Scoase mîna afară și simți căzînd pe ea picăturile de ploaie. „Am trăit ca într-un infern, dar nu regret nimic. Sau regret ? Nici ea nu regretă nimic. În noaptea asta mi-ar fi plăcut să fie aici, aș dori s-o pot mîngîia."

Într-o noapte, cu mulți ani în urmă — nici nu mai voia să numere anii — tînăra Tranchant stătuse acolo afară, strigîndu-l pe nume. El se aplecase, spunîndu-i să tacă. Dacă ar fi vrut, și-acum i-ar mai fi putut auzi pașii. întocmai ca atunci cînd într-un tîrziu plecase. O tînără care-și pierduse fecioria și cu un foetus în pîntece. În colțul Uliței Măcelarilor începea partea pietruită. Acolo lunecase ea ? Pe acolo era întotdeauna lunecos din cauza sîngelui scurs și niciodată bine clătit, sînge închegat. Acolo mirosea a sînge și a intestine. Se întîmpla ca vreunul să uite de acele rămășițe ale vitelor înjunghiate și, nevăzînd pe întuneric, să lunece. Sîngele de bou, de vacă, de viței și de oaie deveneau forțe care în întuneric puneau piedici în calea oamenilor. Iar dacă lunecai și cădeai, în cel mai bun caz te alegeai cu hainele pătate.

Cineva trecu pe lîngă biserica Saint-Pierre și pe la capătul străzii cu același nume. Pîclele străzii răsfrîngeau ecoul ca un răspuns. Putu întrezări o făptură care se mișca. Pașii erau grăbiți. Un om în drum spre casă sau care fugea de ceva. Fugea înspăimîntat ? Puteai să-ți omori timpul și cu întrebări absolut inutile. „Tu întotdeauna pui întrebări, Urbain, spusese odată Madeleine, dar niciodată nu asculți cu adevărat ce ți se răspunde și nici nu răspunzi la întrebările care ți se pun."

Un om în întuneric. Acum nu mai rămăsese decît zgomotul pașilor. Un om ducîndu-se acasă să-și surprindă nevasta. Sau unul care de curînd fusese gata să fie surprins de un alt bărbat ? Virilitate și feminitate, joc, desfătare a buzelor și a coapselor. Să fie oare unul al cărui suflet e cuprins de dragoste sau de suferință ? Sau de teama de a descoperi sau de a fi descoperit ? Sau cineva plin de teamă și de furie, hotărît să descopere ? Teama că ar exista ceva de descoperit sau că n-ar exista nimic de descoperit. Cineva căruia îi era teamă că furia lui se va dovedi nemotivată și deci că va deveni ridicol. Furia celui care s-a făcut ridicol ? Un om hăituit ? „Acum zece ani eu aș fi putut fi acela, sau acum cinci ani, sau acum cincisprezece ani, gîndi el. Eu ? Nu, cu mine lucrurile stau altfel. Cît de altfel ? Da, altfel. Întotdeauna e altfel."

Într-o noapte deschisese ușa bisericii pentru el și ea. Intraseră. O ținea pe Madeleine de mînă. Stăteau în picioare în fața altarului. Bătrînele pietre ale zidurilor erau atît de sensibile încît le trimiteau pînă și ecourile gîndurilor. Șușotelile lor erau ca o mare pe timp de furtună, ca izbucnirea unui vulcan, ca un cutremur de pămînt. „Celebrez căsătoria noastră unindu-ne unul cu celălalt, iubita mea, spusese el. De acum îmi ești soție." Dacă ar fi vrut acum, și-ar fi putut reaminti tremurul de pe atunci al mîinii ei, să-l resimtă prin spațiu și timp. Își mai amintea ce-i șoptise ea și ce încercase să-i răspundă sau chiar îi răspunsese. Îi făcea plăcere să-și reamintească aceste cuvinte acum, să și le reamintească îndelung ; în acea clipă își dorea intens din nou, mereu și întotdeauna să fie mișcat de ele, fiindcă îi dădeau noi puteri. Își dorea lacrimi. „Picăturile de ploaie de pe mîna mea ar trebui mai degrabă să fie lacrimi, gîndi el. Tare mult îmi doresc

aceste lacrimi, ele te întăresc. Absolut egoist și rece (surîse la acest gînd care îi trecuse prin minte), îmi doresc o stare emoțională de care să-mi dea lacrimile. Lacrimile mă fac să fiu mai bun. Cînd plîng, sînt mai bun decît atunci cînd tac, sau spun adevăruri, sau cînd surîd. Vreau să fiu bun. Vreau să-mi aduc aminte de acele lucruri care mă fac să fiu bun. Iubita mea, iubita mea, murmură el privind ploaia, iubito, iubito, numai noi putem ști ce s-a petrecut în acea noapte și nimănui nu-i va fi dat să afle vreodată mai mult decît ceea ce am știut noi odată ! În asta constă dragostea noastră : în a ști că numai noi știam. Noi doi sîntem cei care, aici, în întuneric, stam plini de un curaj nemaiîntîlnit ! Nimănui nu-i va fi dat să primească mai mult de la viață pe acest pămînt decît am căpătat noi doi, atunci ! Nimănui ! Și, o dată cu noi, toate vor fi date uitării !"

Cineva, cîțiva veneau din josul orașului. Trei persoane. În față era un felinar care făcea ca întunericul să pară mai dens, mai mat, dînd strălucire picăturilor de ploaie. În ploaie, el apărea ca un glob luminos, ca un ghem pe care se înfășuraseră milioane de fire. Felinarul se legăna dus de o mînă sigură. Cele două siluete care mergeau în urmă aveau pelerinele trase peste cap. Se auzi o plescăitură într-o băltoacă, lumina alergă peste o suprafață lucie, cineva călcase greșit.

„Stau aici pe întuneric și sînt capabil să surîd în fața pericolului, gîndi el. Dacă m-ar putea vedea în clipa asta, ar crede că am semnat un pact cu diavolul, da, că eu însumi sînt Satana. Și rîse ușor ; rîsul lui suna tot atît de imperceptibil ca și ploaia. Tot cred ei despre mine așa ceva ! Eu «dau femeilor flori în timpul nopții» ! Eu «le dau lor flori», eu vin la ele «per flores», și siluiesc șaptesprezece fecioare ofilite sau cu caș la gură ! Eu sînt căpetenia întregului catalog demonologic, începînd cu Astarot, Asmodeus, Behemot și Gresil ! Noaptea le dau flori femeilor, iar ziua ele îmi restituie ghimpi și crengi veștejite. O astfel de purtare nu poartă oare denumirea de ingratitudine ?"

Își reaminti ceva, o amintire fugară care îi trecu prin minte ca o strălucire apărută o dată cu lucirea lanternei oglindite în apa băltoacei și care dispăru o dată cu

zgomotul neplăcut şi totuşi comic a paşilor ce se poticneau, a pantofilor uzi, a înjurăturilor adresate băltoacelor, ploii şi oraşului. Îşi reaminti de Théophraste Renaudot şi de leacurile lui împotriva tuturor bolilor. Doctorul, omul de spirit pe care îl întîlnise cu cîţiva ani în urmă şi care acum se voia un fel de mentor al existenţei săracilor de la Paris şi care scotea „Gazeta", ziarul pe care citindu-l puteai desluşi printre altele tremurul sau siguranţa degetului arătător al cardinalului. Prietenul şi salvatorul oamenilor, multcontestatul Renaudot, omul acela vorbăreţ, înalt, cu nas lung.

Polychreston ! Douăzeci şi cinci de medicamente într-o singură formulă ! Ambră, rozmarin, hypericum, smochină, iris, mosc şi piper, anison şi angelică, cebarea şi altele. Piatra filozofală transformată în terci şi unguent, pilule şi picături, devenită leacul universal chimic şi botanic al oamenilor împotriva rădăcinilor bolilor umanităţii, atacîndu-le pînă în străfunduri. Duşmanul tusei, al gutei, melancoliei, colicilor, ameţelilor, paraliziei, poate al ciumei, da, poate chiar şi al morţii.

Poate şi leac împotriva posedării fiinţei umane de către diavol ?

Şi cu aceasta surîsul pieri, scurta lui durată trecuse.

Împinse apoi în lături fereastra. De acolo, de jos, venea cel ce se cuvenea să vină. Îl auzi ivindu-se la capătul Uliţei Măcelarilor. Păstrînd încă amintirea comică de adineauri într-o frîntură de umor ce încă mai dăinuia şi graţie căruia mai înainte fusese capabil să privească în faţă toate cele, chiar şi lucrurile cele mai serioase — dar înainte de toate pe cele mai primejdioase — el gîndi : „Acesta este sfîrşitul unui vers catalectic, aşa-i întotdeauna sfîrşitul, cînd ultimul picior al versului e incomplet, acel pas care nu e niciodată terminat pe de-a-ntregul, ci reprezintă o aluzie. E acel ceva care se furişează tainic, o dipodie nedusă pînă la capăt".

Şchiopul venea pieziş peste piaţetă. Avea pelerina trasă peste cap. Se opri şi aşteptă în faţa porţii. Se prea poate să-l fi mirat faptul că nu se deschisese de la sine, ba chiar cîntînd un cîntecel ? Şi de faptul că nu era lumină la fereastră ? Făcu un pas şi jumătate în stradă şi se uită în

sus. Îți puteai da seama de toate mișcările lui, un bolovan de întuneric vizibil. În sfîrșit, zise cu voce scăzută :

— Grainier ?

Îl lăsă pe șchiop să aștepte puțin. Destul de curînd avea să vină clipa cînd el va sta așezat aici. Închise din nou fereastra și înaintă pe bîjbîite prin odaie. Podeaua scîrțîi neplăcut. Frecă amnarul, iasca luă foc, aprinse cu ea bucățica de lumînare ce mai rămăsese într-unul din sfeșnice, apoi îl puse din nou pe masă. Bănuia că mama, sora și fratele lui, în dosul ușilor lor, ascultau. Nu se grăbea, nu, nu se grăbea de loc. Însăși ura, scîrba erau un fel de pace odihnitoare, o foame sănătoasă, bună, care curînd va putea fi potolită prin luptă. Coborî încet scara și, înainte de-a deschide ușa, închise ochii și inspiră adînc.

— Intrați, Minet.

Dialogul începe

Ședeau la masă unul în fața celuilalt, cu lumînarea între ei. „Îi dau posibilitatea să-și arate fața, gîndi cel care aștepta. Iar el capătă șansa s-o vadă pe a mea."

— Presupun că n-ați venit pentru a vă spovedi mie, Minet, zise Grainier.

Canonicul Minet își împreunase deja vîrfurile degetelor, iar policarele lui se și puseră în mișcare. Trăgea cu coada ochiului la pelerina lui udă, atîrnată de un cîrlig lîngă ușă și din care picura apa pe un colț de covor. „Are covoare fine, gîndi canonicul. E încă bogat."

— Nu.

— Și nici n-ați venit desigur ca eu să mă spovedesc dumneavoastră, Minet... Sau da ?

— E o întrebare la care nu pot răspunde.

„Va să zică așa arată una dintre creațiile mele, gîndi celălalt, cînd văzu degetele groase și scurte ale canonicului mișcîndu-se. Nu sînt responsabil de culoarea ochilor lui, de șchiopătatul lui, de mirosul de usturoi, sudoare și mucegai care-i învăluie făptura. Și totuși am participat la crearea lui. Sau poate e o creație fără de creator ?"

— În tot cazul, doriți să priviți înlăuntrul ființei mele.

— Nu este o priveliște care să mă bucure prea mult, Grainier, rosti canonicul. Și gîndi : „Deci, așa arată el la ceas de noapte, așa îl văd femeile. Sau aproape așa. Cîteodată vocea lui e ca mierea, iar alteori ca bronzul. Spatele și-l ține drept cînd stă așezat, în ciuda faptului că a dus-o greu în închisoarea episcopului. Are patruzeci de ani. Își îngrijește mîinile, ca să fie plăcute atunci cînd mîngîie femeile". Nu mă prea bucură ceea ce-mi va fi dat să văd. Știți ce gîndesc despre dumneavoastră, Grainier ? Ce am gîndit întotdeauna despre dumneavoastră ?

— Timp de mulți ani v-ați ascuns foarte bine părerea, Minet. Încă din anul 1617.

— În 1626 v-am spus în față cine sînteți, Grainier.

Grainier nu răspunse. Canonicul avea dreptate. „Mi-a spus-o atunci și ține minte toate datele. Face colecție și adună toate datele și în acest sens are dreptate. Dar, de fapt, nu are dreptate. A strîns date și în curînd va mai scoate la iveală și altele. Ciudat, ce efect convingător au datele, ce convingătoare sînt prin ele însele. Date, fapte, adevăr — iată cum judecă oamenii. Este suficient să le citezi și devin argument. Oamenii țin seama de date, adevărul este înăbușit de date."

— Sînt sigur că veți ști să numiți și ziua, Minet.

— Da.

— N-are nici o importanță. Dar ați simulat prietenie față de mine — hai să zicem pînă în anul 1626. Acum puteți spune : întotdeauna m-am purtat ca unul dintre dușmanii lui fățiși. Cu excepția, se înțelege, a cîtorva ani — și asta de dragul cauzei celei juste. Cei cîțiva ani se ridică la vreo zece.

— Nouă și jumătate, spuse canonicul.

Policarii se opriră și o luară în sens contrar. Ridică fața spre el și așteptă alte întrebări. „N-are decît să mai aștepte puțin", fu de părere celălalt, interlocutorul.

— Vă întrebați, desigur, de ce v-am trimis vorbă că voi veni să vă vizitez, aici, Grainier ?

— Nu mă mir de loc. Aștept de multă vreme această vizită.

— Dar vă întrebați ce vin să vă spun, ce vin să vă întreb, Grainier.

— Nu, spuse celălalt și gîndi : „N-are decît să aștepte, n-are decît să stea și să aștepte și în tot acest răstimp să-și închipuie că eu joc cu el vreun fel de joc și pun la cale cine știe ce tertipuri subtile".

— În anul 1617 ați venit aici, în orașul nostru, spuse canonicul. Se împlinesc șaisprezece ani de cînd sînteți aici.

„Iar cifre. Nimeni nu poate nega că n-aș fi venit aici în 1617 sau că nu sînt aici de șaisprezece ani. Dacă trece aceste date în procesul-verbal, atunci sînt cifre de netăgăduit. Cît face treizeci și trei fără șaptesprezece, domnii mei ? Răspunsul trebuie să dea cu zdrobitoarea greutate a adevărului cifra șaisprezece."

— N-ați uitat, sper, să scădeți din total lunile pe care, cu ajutorul dumneavoastră și al lui Tranchant, le-am petrecut în închisoarea episcopului din Poitiers, zise el.

Degetele groase înregistrară fraza.

— Ați sosit aici în 1617, trimis de iezuiții din Bordeaux. Se socotea în felul acesta că veți face o carieră reușită.

Celălalt aștepta. „N-o să pomenească, desigur, faptul că arătam oarecum bine și că fetelor le plăcea să vină să mi se spovedească. N-o să pomenească nicidecum că am convertit mulți hughenoți. Și încă și mai puțin o să facă aluzie la marele succes pe care l-am avut și că am fost peste tot primit cu brațele deschise. Nu va pomeni că eram ascultat cu plăcere."

— Ați reușit să vă strecurați în societatea celor mai bune familii de aici, continuă canonicul. Planul dumneavoastră era gata întocmit !

Grainier se îndreptă din poziția lui relaxată, de expectativă, cu trupul ușor prăbușit, așezîndu-și pumnii puternic încleștați pe marginea mesei și aplecîndu-se spre canonic cu gîtul întins și spatele foarte drept.

— Știți foarte bine că nu m-am „strecurat" nicăieri, Minet. Pe atunci oamenii erau dornici să mă întîlnească, oamenii doreau să-mi asculte predicile și să mă asculte discutînd.

— N-are nici un fel de importanță. Policarele canonicului făcură o pauză. N-are prea mare importanță, Grainier. Cînd ai o vedere de ansamblu a cazului, așa cum am eu posibilitatea s-o am acum, planul dumitale poate fi

ușor deslușit. Afirmațiile mele pot fi susținute cu probe în cifre și date, în ani, zile și luni.

— Cred că le puteți procura, Minet.

— Mai-mai că s-ar putea afirma că încă de la început ați vrut să distrugeți orașul nostru, Grainier.

— De ce „mai-mai că s-ar putea afirma", Minet ? Cifrele și datele, dovezile dumneavoastră nu sînt suficiente pentru o argumentare care să stea în picioare ? Cunoașteți faptele ? N-aveți decît să le folosiți. Știți bine, am vrut să salvez de la dărîmare fortificațiile și turnurile. Știți că viața orașului nostru depinde de rămînerea în picioare a zidurilor, dar că zidurile nu vor rămîne în picioare. Cea mai mare parte dintre ele sînt deja la pămînt.

— Fortificația orașului a fost marele mijloc de apărare al hughenoților, spuse Minet. Fortăreața ereticilor, pe care dumneavoastră doriți s-o apărați, pentru a putea rămîne mai departe aici și să corupeți orașul.

Grainier surîse către canonic ; nu era un surîs ce venea din inimă, dar nu reflecta nici cruzime.

— Va să zică așa arăta planul meu, spuse el. Călugării din Bordeaux m-au trimis aici în anul 1617 pentru ca eu să mă strecor în familiile cele mai de vază și să împiedic ca fortificațiile să fie dărîmate potrivit unei hotărîri ce n-a fost luată decît în anul 1622 și pe care cardinalul n-a pus-o în aplicare decît abia acum cinci ani... și acest lucru l-au făcut călugării din Bordeaux numai spre a le veni în ajutor adversarilor lor, ereticii de aici ?

— Asta-i dialectică, spuse canonicul după ce-și contemplă policarii.

— Argumentația îmi aparține.

— Asta-i dialectică.

— Aveți în mîinile dumneavoastră o armă ucigătoare, Minet. Eu n-am făcut decît o încercare de-a dezgropa adevărul de sub mormanul de minciuni alcătuit din cifrele dumneavoastră riguros exacte, din care de pe acum sînteți pe cale să clădiți o piramidă. Iar eu urmează să fiu îngropat sub piramidă. Este exact ?

Acum cele două policare mergeau împreună în aceeași direcție — în sus, în jos. Bărbia lui Minet odihnea pe piept, își întinsese picioarele într-o poziție mai comodă și își contempla pantofii uzi.

— Și eu caut adevărul, Grainier, zise el. Să nu credeți altfel.

— Căutați adevăruri care vă pot veni în ajutor, Minet. Toți caută astfel de adevăruri. Nu e ceva neobișnuit. Așa stau lucrurile. Atîta tot. Dar dumneavoastră nu căutați nici un fel de alte adevăruri, fiindcă nu vă sînt necesare alte adevăruri. Îndrăzneala în căutarea adevărului apare atunci cînd cauți adevăruri care sînt în afara sferei propriilor necesități. Dumneavoastră întoarceți spatele adevărurilor lipsite de utilitate. În schimb, vreți să aveți fapte utilizabile care să semene a adevăruri. Comisarul regal Laubardemont, supraveghetorul general al lucrărilor de dărîmare a spus o dată : Dați-mi trei rînduri cu scrisul unui om și sînt capabil să fac în așa fel încît acel om să fie condamnat pentru erezie, crimă de înaltă trădare sau orice altă crimă. Prin asta înțelegea : incendieri, seducerea călugărițelor, împiedicarea de a se distruge un oraș, sau răspîndirea ciumei. Și acum îl aveți aici prezent pe Laubardemont. Astăseară își dă marele dineu, în noaptea asta se ia hotărîrea. Sau : strîngerea dovezilor. Sau... ? Vreți să cunoașteți biografia lui ?

— Nu e nevoie să mi-l descrieți pe însărcinatul cu afaceri al Maiestății-Sale, spuse Minet. Nu e nevoie să irosiți vremea cu manevre pentru a vă depărta de la subiect. Să ne menținem la fapte. La rolul dumneavoastră de consilier secret și locțiitor al guvernatorului d'Armagnac. La rolul de păzitor al moralității de aici, în oraș... Să ne menținem la propria dumneavoastră biografie.

— Ați venit aici pentru a cunoaște povestea vieții mele ? Pentru a gusta plăcerea de a o auzi din propria mea gură ? Nu, nu pentru asta ! Ci pentru a o întocmi chiar dumneavoastră.

— Da, Grainier, în parte și pentru asta. Dar și pentru a vă clarifica anumite lucruri.

— Să ghicesc ce anume ?

— Nu-i necesar, spuse canonicul și îl privi drept în ochi. Vreau să vă dau o șansă, Grainier.

— Cred. Șansa de a pătrunde în posteritate sub chipul preotului din orașul nostru pe care l-a ars pe rug canonicul Minet.

— Nu înțeleg !

— Da, poate că nu înțelegeți prea bine. Încă nu. Aveți noroc dacă nu înțelegeți încă. Dar în orice caz vă dați seama suficient de bine despre ce este vorba, de vreme ce ați rostit numele lui Gauffridi — preotul care acum douăzeci de ani a fost condamnat pentru vrăjitorie la Aix. Un coleg. Da, un coleg al nostru, al dumneavoastră, al meu și al lui Pierre Barrot din Chinon. Un preot.

În pauză polícarele se roteau parcă împletind.

— Asemănarea între dumneavoastră și el este izbitoare, rosti Minet clipind din ochi, cu privirea îndreptată în sus.

— Da, aici v-a condus logica dumneavoastră — o asemănare izbitoare. O asemănare frapantă între cele două cazuri. De ce nu mă ridic să spun : Oare cazul Minet nu este și el izbitor de asemănător cu cel a lui Gauffridi ? Amîndoi sînt preoți ! Acest lucru nu-l poate nimeni tăgădui ! Ascultați bine, Minet : orice „caz" este în vreun punct izbitor de asemănător cu al tuturor celorlalți. Da, într-unul dintre puncte. Dacă nu cauți cu tot dinadinsul acel punct nu ești silit să știi că există și atunci poți foarte bine susține că nici unul dintre „cazurile" umane nu se aseamănă cu altul. Dar dacă stai să cauți punctul, lesne poți dovedi că oricine se aseamănă într-un anumit fel și dintr-un anumit aspect cu Louis Gauffridi. L-a plouat pe Gauffridi, mă plouă și pe mine. Iată, Minet, aveți de îndată o asemănare izbitoare. Cu douăzeci de ani în urmă, deasupra bunelor maici din mînăstirea ursulinelor de la Aix a cernut o ploaie de spirite malefice, iar acum o ploaie de spirite malefice se cerne deasupra maicilor ursuline de aici. E un fapt de care aveți cunoștință. Puteți spune deci cu conștiința absolut curată : cazul Grainier seamănă în mod ciudat cu cazul Gauffridi. Amîndoi sînt preoți și amîndoi au fost acuzați a fi dezlănțuit demoni împotriva ursulinelor.

— Asemănarea e destul de izbitoare, spuse Minet.

— Desigur. Mă plouă. Eu sînt preot. Călugărițele sînt posedate. N-aveți nevoie decît să alegeți din marele morman de argumente adunate împotriva mea. Și alegeți cu plăcere. Alegeți argumentul Gauffridi și alegeți urechea în care să-l șușotiți. Altminteri nu sînteți decît un om ca toți oamenii, care aude și vede tot ceea ce li se pare că văd și aud și alții. Nu inventați povești mincinoase. Aveți conștiința curată.

— Asta iar e dialectică, spuse canonicul, neașteptat de liniștit. Dar în ceea ce privește conștiința, aveți dreptate, ea e foarte liniștită. Tocmai acum vă apărați cu atîta zel cu ajutorul dialecticii fiindcă v-am spus adevăruri dezagreabile. Singura dumneavoastră metodă pentru a vă sustrage adevărurilor mele este dialectica. Știți că sînteți un om inutil, indezirabil, dăunător aici, în orașul nostru.

— În clipa în care aș fi încercat să dovedesc cît de indezirabil și de dăunător sînteți dumneavoastră înșivă, v-aș fi dat un nou argument care ar fi tocmai o dovadă în sprijinul celor spuse de dumneavoastră, zise celălalt, vorbind rar. Ați afirmat că eu mă sustrag și nu vreau să privesc drept în față adevăruri despre mine însumi. Probabil că și credeți acest lucru. Puteți aduce o mulțime de dovezi cum că lucrurile stau așa — din moment ce credeți acest lucru. Chiar și numai faptul că mă apăr constituie pentru dumneavoastră un fel de semi-recunoaștere a vinei mele. A cărei vini ? A aceleia pentru care aveți mii de argumente și dovezi a tuturor vinilor. Fiecare om, privind dintr-un anumit unghi, este vinovat de toate relele sau adesea poate deveni vinovat. Este vorba numai de a te plasa în punctul de vedere cel adecvat pentru a obține aspectul pe care-l dorești.

Canonicul înnodă policarii preț de cîteva clipe înainte ca deodată să se așeze hotărît și drept în scaun, devenind un om care a încetat a fi schilod. Partea de sus a trupului căpătase o înfățișare înaltă, dominatoare, corpolența lui devenise apăsare. După o scurtă pauză, policarii se porniră iar, mișcîndu-se încet.

— Nu am venit aici pentru a discuta despre umanitate, Grainier, rosti el. Umanitatea se află în mîinile Domnului.

Pauză.

— Negați cumva acest lucru, Grainier ?

— Nu, acest lucru nu-l pot nega.

— Negați cumva faptul că Biserica este instrumentul sfînt al Domnului și că preoții sînt reprezentanții ei ?

— Nu mă simt capabil să neg nici asta.

— Negați cumva faptul că cel ce dăunează Bisericii dăunează și lui Dumnezeu ?

— Dumnezeu nu poate fi lezat, Minet, acest lucru îl ştiţi prea bine ! Oamenii îşi pot dăuna doar unii altora, se ştie...

— Încercaţi să vă sustrageţi. Vă este frică să spuneţi ceea ce gîndiţi. Va să zică negaţi că ceea ce dăunează Bisericii dăunează şi lui Dumnezeu.

Canonicul îl privi o clipă ţintă şi pătrunzător. Arăta ca şi cum în clipa aceea întreaga biserică romano-catolică i-ar fi fost încredinţată lui în grijă — nu pentru multă vreme, ci numai cu totul întîmplător, dar tocmai în acea clipă.

Celălalt se lăsă din nou pe speteaza scaunului. Mîinile lui lungi şi înguste (bine îngrijite ! gîndi Minet) odihneau pe pielea de pe braţele scaunului. Cînd lumina pîlpîia din pricina mişcărilor lui lente, umbre lunecau ca un surîs peste faţa lui alungită.

— Sînteţi mult prea simplist, Minet, spuse el. Credeam că aţi citit mai mult şi că nu sînteţi atît de simplist. Credeam că aţi evoluat în aceşti zece ani. Nu cumva vă sînt ude picioarele. Nu-mi plac adversarii cu picioarele ude, care stau aici la mine şi răcesc. Nu-i bine să stai cu pantofii uzi în picioare. Nu doriţi un pahar cu vin ?

— Nu, replică Minet după o scurtă aşteptare şi se lăsă din nou să cadă în scaun, iar partea de sus a trupului i se scurtă.

— Atunci vreau să aud chiar acum biografia mea, zise celălalt. Iată cum mă voi pedepsi pentru tonul meu de adineauri : să ascult propria mea biografie din gura dumneavoastră.

Canonicul alese cu multă grijă direcţia în care să-şi învîrtească policarii.

— Să încep cu Scévole de Sainte-Marthe ? spuse el. Jocul dumneavoastră fals în această afacere ?

— Era prietenul meu mult preţuit, Minet. Unul dintre oamenii cei mai aleşi pe care i-am întîlnit vreodată. N-ar trebui să vorbiţi despre el, în special nu dumneavoastră, Minet. Profanaţi un mort. Îi terfeliţi memoria. Îi întinaţi sicriul.

— V-aţi insinuat în căminul lui, Minet. Azi, acest lucru se poate vedea foarte limpede. Aveaţi nevoie de un paravan, o pavăză pentru cele ce făceaţi noaptea cu femeile noastre. Aţi fost numit preot-predicator aici la Saint-

Pierre, ca urmaș al părintelui Laval, iar cînd ați sosit aici vă întovărășea aproape întreaga familie : mama dumneavoastră, cei trei frați și sora dumneavoastră necăsătorită. Puteți nega acest fapt ?

Celălalt nu răspunse. Privi fix lumînarea, se ridică, aduse alta și o așeză în celălalt sfeșnic. Toate deveniră mai vizibile, mai clare în odaie. Cînd se așeză din nou, văzu că obrazul lui Minet se colorase și lucea.

— Nu puteți tăgădui acest lucru, urmă canonicul, cu o notă de triumf în voce. Nu puteți tăgădui că fratele dumneavoastră, François, a devenit prim-vicar la Saint-Pierre, nu puteți tăgădui că fratele dumneavoastră Jean lucrează ca preot în orașul nostru și că dumneavoastră l-ați ajutat să se plaseze aici, nu puteți tăgădui că fratele dumneavoastră René este asesor la bailli, prietenul dumneavoastră, domnul de Cerisay. Puteți oare tăgădui ? Și nu puteți nega nici faptul că cei care de la Bordeaux vă ajută v-au procurat foarte curînd și o praebendă pe lîngă comunitatea religioasă de la Sainte-Croix ! Puteți nega ? Nu, așa-i că nu ? Ei, iată și micile mele adevăruri, Grainier !

— Minet, spuse celălalt aplecîndu-se înainte ca să îndrepte flacăra lumînării tăind din feștilă cu mucarnița, vă pot îmbogăți biografia astfel încît să puteți căpăta un nou fundament pentru micile dumneavoastră adevăruri. Puteți lua cele ce vă voi spune drept o lăudăroșenie sau un tertip pentru a mă eschiva și anume : sînt născut în parohia Le Mans acum patruzeci și trei de ani, tatăl meu era slujbaș regal și eu eram atît de perspicace și ager la minte încît unchiul meu dinspre tată, Claude, care a cunoscut o anumită faimă — sînteți desigur la curent cu acest amănunt ? — m-a luat cu el la Saintes, loc unde am mers pentru prima oară la școală, iar apoi m-am dus la părinții iezuiți din Bordeaux, unde am fost un elev foarte sîrguincios.

Depuse mucarnița în farfuria de cositor și se îndreptă în scaun.

— Vă mai pot da alte multe amănunte care să vă servească drept fundament. Să vă mai spun că arătam bine ? Găsiți că sună lumească această afirmație dar, la urma urmei, Dumnezeu m-a făcut așa cum sînt și ar trebui să ne bucurăm de opera lui, sau nu ? Dar continuați, continuați !

— Nimic mai ușor, zise canonicul. Lăudăroșenia dumneavoastră de acum ar fi suficientă ca să dovedească cine sînteți. De cum ați sosit, ați căutat să descoperiți persoanele care se cuvenea să fie cunoscute aici — acelea care v-ar fi putut ajuta să căpătați o putere mai mare. Ați pătruns sau v-ați strecurat în casa bătrînului Scévole fiindcă acolo puteați întîlni pe cei căutați. V-ați desfășurat vorbirea, ea era mieroasă, și i-ați înșelat. Vă socoteau spiritual și învățat. Vă băteați joc, ridiculizînd pe călugării care nu aveau educația dumneavoastră teologică. Era ușor. Dar în realitate îl blasfemați deopotrivă pe Tatăl Ceresc și pe Dumnezeu.

— Înainte de toate m-am izbit de neamurile dumneavoastră, Minet.

— Neamurile mele trebuiau să se apere, spuse canonicul. Și continuă s-o facă împotriva feluritelor infiltrări ce au loc în orașul nostru.

— Da, pentru că e orașul dumneavoastră, Minet!

— Da, Grainier, e orașul meu.

— El a devenit însă al meu, continuă Grainier. Iar acum vreți să-l vătămați și să mi-l luați. Vreți să-l distrugeți și credeți că dumneavoastră și neamurile dumneavoastră vă veți găsi fericirea printre ruine.

— Vrem să-l apărăm, spuse canonicul. Împotriva ademenitorilor și a demonilor lor.

— Acum el este orașul meu, spuse celălalt și se aplecă din nou înainte, peste masă. M-am bătut pentru el. de aceea este orașul meu tot atît cît și al neamurilor dumneavoastră. Sînt mîndru că m-am luptat pentru el.

— Da, nu puteți nega că sînteți un orgolios.

— Nu, spuse Grainier, nici nu pot, nici nu vreau să tăgăduiesc că o dată am fost atît de orgolios încît am obținut precădere în rang față de cel care pe atunci era episcopul de Luçon. Dar eram pe deplin îndreptățit s-o fac, fiind cel mai de seamă preot de aici. Eu eram cel mai înalt în rang, iar el nu era decît prior [1] la Coussay.

— A fost episcop, iar acum e cardinal, spuse canonicul.

— Da, acum e cardinal, zise celălalt.

---

[1] Stareț.

— Da, acum e Eminența-Sa Cardinalul.

— Și Laubardemont, care astă-seară, în noaptea asta, dă un mare dineu — dar de ce nu vă aflați și dumneavoastră acolo ? — este, să zicem așa, instrumentul lui.

— Comisar împuternicit cu afaceri și trimisul regelui, spuse canonicul.

— Iar cardinalul dărîmă fortificațiile orașului și își construiește propriul său oraș cu pietrele adunate de aici.

— Ați avut întotdeauna un fel subtil de a vă exprima, spuse canonicul, savurînd propria lui simplitate sinceră și deschisă. Nici nu mai vreau să discut. Fapt este că grație lui Dumnezeu, Maiestatea-Sa — și recunosc, o dată cu el, și Eminența-Sa Cardinalul — dărîmă aici ultimele bastioane ale hughenoților și ale ereticilor.

— Nu vreau să intru în amănunte despre întrebuințarea pietrelor, spuse celălalt. Și nici despre felul în care vor fi tratați slujbașii și meseriașii de aici, ce se va alege de ei, după ce mulți dintre ei au ajutat la năruirea postamentului pe care se aflau ei înșiși instalați. Să ne închipuim oare că orașul Cardinalului Richelieu are nevoie de atîta populație ?

— Sînteți subtil, zise canonicul și din nou își savură felul deschis de a vorbi. Să vă continui biografia sau vă ajunge ceea ce ați auzit pînă acum ?

— Continuați, mă interesează, răspunse celălalt. Poate mă va ajuta.

— La ce, dacă îmi este îngăduit să întreb ? întrebă canonicul.

— Pentru a căpăta o privire de ansamblu, Minet.

— Bucuros vă ajut în acest scop, Grainier, zise Minet și din nou partea de sus a trupului i se alungi. Atunci doriți să vă povestesc episodul cu Tranchant ?

Celălalt se îndreptă în scaun. Mîinile lui se odihniseră liniștite, dar acum strînse mai întîi pumnii, apoi ele apucară brațele scaunului. Bărbia cu bărbița ascuțită, neagră, lucioasă, bine îngrijită — smocul de păr al cardinalului, cum i se zicea aici și prin altă parte — se înălță și Grainier privi în tavan.

— Vă rog, zise el după o scurtă ezitare. Poate deveni pasionant să ascult versiunea dumneavoastră, direct din gura dumneavoastră. Vă îngădui această plăcere. Chiar vă rog !

XII. IZBĂVEȘTE-MĂ DE FRICA ASTA!

Daniel Drouin nu fusese invitat la marele dineu al domnului de Laubardemont decît în ultimul moment, în dimineața aceleiași zile. Nu înțelese însă această invitație de ultim moment drept o înălțare în rang, un semn că e socotit printre persoanele cele mai importante ale orașului. În timpul acelor ceasuri în care își văzu de îmbrăcat, se gîndi iarăși și iarăși : „Au nevoie de martori, de asta m-au invitat și pe mine. Întotdeauna sînt necesari acei martori despre care se crede că sînt oameni slabi. Mă cred oare un ins slab ? Vom vedea".

Căută să ghicească cine avea să vină și ce mîncăruri se vor servi. După-masă, cînd în fine se socoti gata îmbrăcat, se duse la bucătărie, la soția sa, Charlotte. În haina lui fină, se mișca cu grijă. În odaia de culcare, țîncii cei mai mici urlau. „Mereu vor cîte ceva de mîncare, gîndi el. Asta-i bine, înseamnă voința de a trăi."

— Vremea nu-i a ploaie, Charlotte, zise el. E atît de frumos afară, încît mă duc să fac o plimbare, să trag puțin aer curat în piept. Sper că nu-i nimic cu copiii. Țipă ?

— Nu, toate-s bune, zise ea. Dar pleci atît de devreme ! Pari neliniștit.

— Un pic de aer proaspăt nu strică niciodată, zise el. Astfel de festivități nu le poți părăsi înainte ca invitații de seamă să fi plecat.

— Ești nervos, Daniel ?

— Nervos, iar nervos ! exclamă el neobișnuit de nerăbdător. Nu, nu ! Dar în toată treaba asta este ceva necurat.

Îmi închipui că am fost invitat în ultimul moment în locul cuiva care n-a putut să meargă.

— Cineva care a îndrăznit să anunțe că nu poate să meargă.

— Mda !

— Asesorul Drouin, un om distins, zise ea cu înțelepciune și pipăi jacheta lui modernă, manșetele fine ale cămășii și pantalonii bufanți. El își pusese pe spate mantaua lui scurtă croită en biais și, cu mîna pe garda sabiei, luă poziție de drepți. Asesorul Daniel Drouin, continuă ea, este invitat la comisarul Maiestății-Sale, celebrul distrugător de orașe și executor de arderi pe rug a oamenilor, domnul de Laubardemont ! Daniel Drouin, distinsul meu soț !

— Ah ! termină odată cu vorbăria asta, exclamă el, mîngîind-o pe spatele ei rotund și peste pîntecele care din nou începea să se rotunjească. Știi bine cum te poți simți în astfel de ocazii.

— Și cum s-or fi simțind guvernatorul și doamna d'Armagnac, Daniel ! D'Armagnac dispare de îndată ce Laubardemont se află aici. Vin și doamne ? Nu știi cumva, e invitată și doamna d'Armagnac ?

— Înainte de toate, mă întreb dacă e invitat și *el,* spuse Daniel.

— Grainier ?

— Tocmai el, confirmă Daniel.

— În cazul acesta nu va putea veni Tranchant, zise ea.

— Ei, acum plec, spuse el, aplecîndu-se adînc și sărutînd-o pe obraz.

— Cînd te gîndești ce departe a putut să ajungă băiatul unui simplu negustător de covoare ! zise ea uitîndu-se în sus spre fața lui. Făcu cîțiva pași înapoi și-l cercetă de sus în jos și de jos în sus. Ar fi trebuit să ai valeți și caleașcă, Daniel. Sau, în tot cazul, o trăsură mică și distinsă. Cu noroiul care-i pe străzi după atîta ploaie ! Ești un asesor drăguț și cochet, Daniel.

Drouin își îndreptă spatele și bombă pieptul, lăsîndu-se admirat.

— Pisicuță scumpă, ești măritată cu o persoană distinsă, care cunoaște limbi străine, are ceva bani, cîteva case, vie, destulă putere încît să-i dea cu tifla pînă și diavolului.

Rîseră unul către celălalt. Lîngă plită, servitoarea chicotea. Țipetele copiilor erau ca o muzică.

— Daniel, spuse Charlotte făcînd cîțiva pași spre el, e periculos să te lupți cu ei — cei de acolo ! Cu ei și cu demonii lor !

Își puse amîndouă mîinile pe pieptul lui.

— Nu sînt eu omul să mă plec, spuse el. Dar cînd sînt invitat, știu cum să mă port.

— De ce ești invitat, Daniel ?

— Pentru ca să pară o societate pestriță, nu numai oameni de un singur soi. Vor să aibă și oameni neutri.

— Daniel ! exclamă ea cu mîinile pe pieptul lui, simțind sub buricul degetelor stofa fină, gri. E primejdios ! Am impresia că e ca ciuma !

— Este, răspunse el, evitînd să-i întîlnească privirea.

— Miroase a mort, Daniel !

— Pute a mort, iubită Charlotte, spuse el. Urlă moartea împrejurul poveștii ăștei.

— Ferește-te, Daniel, îl sfătui ea cu fruntea pe pieptul lui, cu senzația minunată a stofei pe fruntea ei. Și... nu te întoarce prea tîrziu acasă... și... nu bea prea mult... O să fiu trează și-o să te aștept cu ceva bun. O să ți-l ținem la cald, Daniel !

Se uită din nou în sus spre el și îl îndepărtă ușor.

— Acum pleacă, altfel devin nervoasă. Ți-e frică ? Nu, iartă-mă, știu că ești curajos. Pleacă acum, fugi. Ești grăbit. Nu-ți trebuie decît cinci minute ca să ajungi pînă acolo și ai două ore bune înainte.

O luă cu pași mari de-a curmezișul pieții și o coti pe Ulița Negustorilor, plină de lume. Trebui să salute în dreapta și în stînga ; mulți se uitau la hainele lui și el le citea gîndurile pe față. Cînd trecu prin fața hanului „La Aripa ruptă" își auzi numele pronunțat în semiobscuritatea dinăuntru. „Așa-i cînd omul e cunoscut, gîndi el, lumea știe că sînt unul dintre aceia care la nevoie vorbesc pe șleau."

Traversă piața tîrgului de păsări și aruncă o privire prin ușa deschisă la „Lebăda crucii", proprietatea soacrei unui coleg de serviciu, Champion. Jos, la parter, în cîrciumă, se aflau cîțiva argați — doi stăteau lîngă scara ce ducea la

etajul de sus, unul se ținea pe lîngă ușa bucătăriei, doi ședeau pe bănci lungi, imediat la dreapta, avînd în fața lor pahare mici de vin. Daniel Drouin își trase capul înapoi. Aici locuia acum domnul de Laubardemont, aici avea să-și dea distinsul său ospăț în sala cea mare de la catul întîi.

Asesorul Drouin își ridică privirea spre șirul de ferestre. Domnul de Laubardemont deținea întreg etajul de sus ca să arate ca și cum... „E o casă bună", gîndi Daniel Drouin, apoi coborî privirea, se întoarse și o porni încet peste piață. Acolo, de partea opusă, se afla localul lui „Găinușa", unde se ducea în mod obișnuit.

— Drouin !

Privi prin deschizătura ușii. Înăuntru, în semiîntuneric, slăbănog și strîmt în umeri, ședea Petiot pe un taburet în fața mesei de stejar, iar în față, pe o bancă, meșterul zidar Antoine, spătos, greoi, cu barba scurtă, și Dolet, ajutorul de grefier al lui Cerisay, Dolet cel bine îngrijit și puțintel amețit.

— Intră nițeluș, Daniel.

El șovăi. Tustrei erau hughenoți și pe deasupra și hangiul era hughenot. Tocmai acum nu le mergea prea bine hughenoților, da, tocmai acum, în aceste ceasuri, în acea zi. Însă coborî totuși cele trei trepte ce duceau pînă la ei.

— Ce elegant ești, spuse Dolet și pipăi un colț al mantalei. Obrajii lui bine rași erau trandafirii în lumina ce venea de afară. Ai pornit la sindrofie ? La ospăț ?

— Da, răspunse Daniel Drouin și se uită în jurul lui. Petiot întinse iute unul dintre picioare și trase înspre el un taburet.

— Așază-te !

— Ce faceți voi aici la ora asta atît de puțin înaintată a zilei ? întrebă Daniel Drouin.

— Stăm și ne gîndim la viitor și la cinstea pe care ne-o faci de a lua loc aici, printre noi, așa elegant îmbrăcat cum ești. Te duci acolo ?

— Da, spuse Daniel Drouin și se așeză.

Aerul duhnea a năduşeală și bălegar, iar de la Dolet emana o dîră de parfum. În colț, sub fereastra cu gratii ce dădea spre stradă, ședea un bărbat și privea fix într-un pocal de cositor care poate era gol. Lui Daniel i se păru că-l mai văzuse. Din bucătărie se auzea sfîrîitul grăsimii

în tigaie şi scîrţîitul unei frigări. Mirosea a friptură de porc. Privi în ochii negri ai lui Petiot şi făcu uşor cu ochiul către prietenul lui din copilărie.

— Cine-i cel de colo ? întrebă.

— Ăla ? rosti Petiot cu voce tare, aproape răcnind şi arătînd cu degetul. Vorbeşti de ăla de colo ?

Îşi întoarseră feţele spre fereastra cu gratii. Dolet surîdea cu un surîs fin, batjocoritor, cu surîsul ambiguu al unui om beat dar isteţ. Antoine îşi zgîi ochii lui de culoare foarte deschisă. Dădu din umeri cu o mişcare care arăta ca şi cum de curînd ar fi ridicat un bou sau un bloc de piatră.

— E un spion, spuse Petiot tot atît de tare ca adineauri. Şade aici şi ne spionează, în caz c-am vorbi ceva despre cardinal — pe care îl admirăm atîta ! Pe care aproape că-l idolatrizăm. Nu-i aşa, Dolet ?

— Desigur, desigur. E dumnezeul nostru. Nu numai că-l iubim ! I-am săruta şi şezutul de-am putea ajunge la el, pe sub nenumăratele-i fustanele.

— Isprăveşte odată ! exclamă Daniel Drouin trăgînd cu ochiul la omul din colţ, care ridicase capul şi asculta.

— Se numeşte Pantalone şi e genovez, zise Petiot. Ei, Jupiter, tu, cel de colo, destupă-ţi bine urechile, căci acum vor urma cîteva poveşti, băiete !

— Tacă-ţi gura, drace de tîmplar, i-o întoarse celălalt fără să se uite la el.

— De data asta a venit încoace cu preacinstitul monsenior baronul de Laubardemont, zise Petiot. Vrea să-l ajute să izgonească diavolii. Cunoaştem băiatul, a mai fost pe-aici.

— Măgar împuţit, mormăi Antoine.

— Tăceţi odată ! zise Daniel Drouin. Am să beau şi eu cu voi un păhărel, o băutură uşoară.

Hangiul, un nordic cu păr blond, mirosind a slănină prăjită, ieşi în uşa bucătăriei.

— Ce vrei să iei, Drouin ?

Daniel Drouin îşi simţi îndată sufletul mai uşurat, îşi întinse picioarele lui lungi, îşi scoase pălăria cu pene pe care o aşeză cu băgare de seamă pe banca din faţa tejghelei şi îşi trecu mîna peste părul lui des şi şaten ca să şi-l netezească.

— Mai întîi, Albert, să întrebuinţezi cît mai cu economie usturoiul — nu chiar cu zgîrcenie, ci doar cu măsură. Şi nu uita că de la prea mult piper te poţi alege cu arsuri în gît şi dureri de stomac.

— Asta-i ca să trezească setea, spuse hangiul şi rînji.

— Şi în al doilea rînd, aş dori puţin absint, spuse Daniel Drouin.

— Roşu, zise Antoine punînd paharul pe tejghea.

— Alb, spuse Petiot. Nu, mai bine roşu, că face sînge. În caz c-ai fi nevoit să-ţi jertfeşti vreo cană de sînge diavolului, acuşi că se află pe-aici Laubardemont !

— Taci, termină cu de-alde astea ! replică Daniel Drouin.

— Absint ! Unul mare, zise Dolet.

— Tu, cel de colo, nemernicule, ce vrei să iei ? întrebă Petiot.

— Ţine-ţi cloanţa, drace de tîmplar ! bombăni omul din colţ fără a-şi ridica privirea. Roşu.

— Înseamnă-ţi cuvînt cu cuvînt tot ce spunem, ca să-ţi renteze minciuna, răspunse Dolet.

— Şi nu uita şi ce gîndim, porc de cîine ! adăugă Petiot.

Antoine întoarse faţa spre tavan, barba lată ce-i înconjura falca stătea ridicată în sus ca un pămătuf aspru. Apucă un colţ al cămăşii, se şterse la ochiul stîng, răsuci în sus mustaţa mîngîind-o şi bău.

— Tu, Daniel, care eşti atît de învăţat, ai putea foarte bine să-l trimiţi la dracu pe latineşte.

— Pentru aşa ceva sînt şi eu destul de cult, spuse Dolet.

Daniel Drouin bău. Începea să se simtă bine, în ciuda bărbatului din colţ. Grăuntele de frică de adineauri aproape că dispăruse.

— Absintul nu-i băutură, e un fel de amestec, spuse Antoine. Vinul roşu mi-a priit întotdeauna. Şi tatălui meu şi bunicului meu şi... dracu ştie... şi bunicii mele.

— Despre ce vorbeaţi ? întrebă Daniel Drouin.

— Despre situaţia meseriaşilor, cărora în curînd le va merge tot atît de prost ca şi grefierilor şi micilor slujbaşi, spuse Dolet.

— Mai rău ! spuse Antoine. Pe copişti, iac-aşa îi vor lua şi-i vor încărca într-o trăsură cu care îi vor duce în

noul oraş al cardinalului. Pe urmă o să fie asiguraţi şi puşi la adăpost. Pe meseriaşi n-o să-i trateze cu atîta politeţe.

Dolet privi cu atenţie la omul din colţ, bău şi spuse :

— Consemnează, consemnează cum se cuvine, Pantalone.

— Ţine-ţi gura, caracatiţă, replică genovezul cu vorbirea lui aspră, fără să le arunce nici măcar o privire.

— Zidarii clădesc, spuse Antoine. Ei ridică ziduri, oraşe, cel puţin asta făceau înainte vreme. Grefierii şi ajutorii de notari le distrug, dar au nevoie de ajutorul zidarilor ca să le dărîme. Cu un mic scîrţîit de pană de gîscă, iată-i pe zidari gata să dărîme ! Cînd totul va fi la pămînt, atunci noi, zidarii, ne putem duce să ne spînzurăm ! Sau să ne lăsăm arşi în piaţa publică. Asta în caz că nu vrem s-o pornim lipa-lipa la drum împreună cu pietrele acestui oraş la subţiori înspre noul oraş al cardinalului... Scrie ce spun, Pantalone.

— Ţine-ţi fleanca, spuse omul fără a-i privi.

— Hai, terminaţi odată cu de-alde astea, zise Daniel Drouin.

— Şi dulgherii... interveni Petiot, tăios. În anii ce vor veni singurii care-şi vor putea cîştiga existenţa în oraşul ăsta sînt avocaţii, călugării şi tîrfele. Mai ales tîrfelor le stă deschis viitorul înaintea lor. Gîndiţi-vă la toţi soldaţii care vor veni încoace şi care sînt lihniţi după de-alde astea.

Hangiul, care fusese în bucătărie să-şi supravegheze friptura de porc, stătea din nou în uşă şi surîdea cu un surîs vag, adresat tuturor. Dolet goli paharul şi aşteptă să fie din nou umplut.

— Tîrfele... zise.

„Séraphique", gîndi Daniel Drouin. Se sculă, scoase din buzunar o monedă şi îşi luă pălăria, O aşeză cu băgare de seamă pe cap. Tăcuţi, toţi îl cercetau cu privirea.

— Acum trebuie să plec, spuse.

Daniel Drouin se opri la colţul Uliţei Măcelarilor şi chibzui. „Cea mai bună metodă e să te gîndeşti la altceva, la ceva mai plăcut, îşi spuse. Înainte vreme puteai folosi ca metodă pentru a-ţi abate gîndurile negre conjugarea verbelor latineşti. E acelaşi lucru cu metoda număratului, cînd nu poţi dormi. Numeri oiţe lînoase pe care ţi le închi-

pui zburdînd. Dar, se înțelege, în mijlocul turmei apare mai totdeauna un ied care behăie sau un leu care rage, sau însuși diavolul și atunci de îndată devii înfiorător de treaz. Mulțumesc lui Dumnezeu, am întotdeauna un somn minunat, gîndi el cu o falsă pietate. Cicero spune : *Hunc mihi timorem erope.* Da, izbăvește-mă de această frică. Care frică ? Doar nu simt nici un fel de frică ! Mă aflu aici, în propriul meu oraș, și am avut ideea excelentă de a lua un absint. Absintul îți limpezește extraordinar capul."

Pe stradă mirosea a vite înjunghiate. Caldarîmul nu se zvîntase după ploaie, cu toate că soarele de după-amiază bătea din plin. Flăcăi se interpelau zgomotos, răcnind și chiuind în timp ce tîrau pînă la o poartă lată trupul gras al unui bou. Sunetele veneau ca un ecou pornit dintr-o pîlnie. Daniel Drouin își privi pantofii. Antoine își frecase de ei saboții lui veșnic plini de noroi. „Îi pot lustrui de ciorap înainte de a urca, gîndi el. Dar dacă fac așa, se murdăresc ciorapii."

Se uită în susul și în josul uliței și la oamenii care treceau grăbiți pe lîngă el. Unii îl salutau, iar el le răspundea. „Mă întreb ce-or fi simțind și gîndind ? Ăsta-i catolic. Ăstălalt hughenot, o știu cu precizie. Iar ăsta..."

Doi băiețandri veneau sărind și fugărind un cerc ce se rostogolea. El sări repede în lături și se lipi cu spatele de perete. Cercul atinse în treacăt colțul mantiei, se izbi de perete, exact la colț și căzu cu o plesnitură zgomotoasă. Cercul de lemn era mînjit cu sînge de vită și bălegar. Tălpile picioarelor lor goale plescăiau pe pietrele străzii. Drouin își cercetă mantia, dar nu descoperi nici o pată.

Băiatul notarului Béliard, în vîrstă de treisprezece-paisprezece ani, venea traversînd piața și părea să nu se prea grăbească. Drouin îi făcu un semn cu mîna, chemîndu-l.

— Jean, n-ai vrea să te uiți dacă nu cumva mi s-a pătat mantia la spate ? M-am atins aici de perete.

Băiatul i se uită mai întîi drept în față ca să vadă dacă nu cumva e beat. După aceea însă deveni îndată mai atent și mai cuviincios.

— Da, zise el. Am să vă curăț. Nu-i decît puțin alb.

— Mulțumesc, spuse Daniel Drouin. De ce nu ești la școală, Jean ? Parcă urmai la Poitiers ? Sau la iezuiții din Bordeaux ?

— La Poitiers, spuse băiatul. Tata m-a adus acasă.

— De ce ?

— Nu prea știu, răspunse Jean. La revedere, acum mă grăbesc.

Se grăbea și mersul lui aducea a fugă. Asta însă numai pînă la poarta abatorului. Acolo se opri și stătu de vorbă cu cineva care stătea sub portal.

„Nu prea știu", gîndi Daniel Drouin după ce traversă piața și ajunse jos la capătul străzii ce dădea spre poarta Chinon. „Nu prea știu". Ba știa foarte bine. Dacă Béliard, mai întîi hughenot și apoi convertit sau cel puțin pe jumătate convertit, și-a plasat fata la școala mînăstirii ursulinelor și și-a trimis băiatul la iezuiții de la Poitiers — ca apoi să-și ia fata de la ursuline și s-o țină acasă iar pe băiat să-l retragă de la iezuiți... atunci... atunci... asta înseamnă *că s-a întîmplat ceva, că se știe ceva !* „Nu prea știu..." Hehe ! Eu însă știu, băiete. Taică-tău a retras-o pe sor-ta Louise de la pensionul ursulinelor atunci cînd necuratul a pătruns de-adevăratelea în ființa stareței ! Mulți tați au făcut la fel. Dar n-a vrut să se creadă că el, cel aproape convertit, nu mai e convertit și nici nu voia ca hughenoții să creadă că se căiește ! Nu dorea ca oamenii să întrebe de ce, astfel încît să fie nevoit să găsească un «pentru că». Zău, toate astea-s făcute să te zăpăcească."

Făcu un pas în josul străzii, apoi încă unul, se uită împrejur, cineva îl salută și el răspunse. Să-i fie oare teamă lui Béliard de ceva ?

Mergea cu pași mari. Soarele era încă sus pe cer, așa că ajungea să pătrundă pînă în uliță. Îi simți căldura în spate.

Acolo unde strada se bifurca din nou se opri și ezită în fața intrării ce ducea spre casa vărului său Mathurin Thiboust, intrare pe unde se mergea și la hanul „Mărul de aur" care își avea grajdul tot acolo, în curte. Un cal necheză. Cineva cînta prin apropiere, cu voce scăzută, și putu deslușì cuvintele. Auzindu-le, fu cuprins de un simțămînt neplăcut. În fața grajdului de la han era trasă o trăsură înhămată, acoperită. De cealaltă parte a curții se mai afla

încă un grajd și potcovăria, iar sub acoperișul în pantă ce cobora de la zidul casei vecine era forja și atelierul de dulgherit al lui Mathurin. Acolo se aflau trei căruțe țărănești deshămate, cu roți înalte și subțiri, un plug cu brăzdar de fier și o cotigă dintre cele trase de asini, peste care era clădit un fel de coviltir din pînză grosolană. În dulgherie zăceau pe jos jugiri pentru boi și roți ce trebuiau reparate. Mirosea a bălegar, a cărbune și lemn verde.

Traversă curtea cu pămînt argilos, pe partea pietruită care servea de hotar între rotărie și cîrciumă și aruncă o privire înlăuntrul forjei. Acolo era fum și licăreau cîțiva tăciuni incandescenți. Aerul mirosea a încins. Trase puțin de foale, care suspinară și se tînguiră. Din ele se ridicară în văzduh cîteva suluri de fum, apoi fumul se înteți și sărira scîntei. Simți prietenos în palmă mînerul, inelul acela mare de lemn de care apuci foalele. Îi era atît de cunoscut !

— E cineva pe-aici ? întrebă.

Cîntecul încetă.

— Hei, Mathurin !

Rotarul ieși în pragul casei, își netezi barba mare, castanie, cu mîna lui vînjoasă și-și dădu în lături mustața. Era limpede că cei din casă ședeau tocmai la masă. În spatele lui se întrezări fața slabă a soției sale, Corisande, fetița de nouă ani și băiatul de șapte : singurii copii rămași în viață după ciumă.

— Tu erai, Daniel ? Intră !

— Nu vreau să vă tulbur, zise Daniel în timp ce ei se dădeau în lături ca să-i facă loc. Am venit numai în treacăt.

Aveau la masă carne de oaie și castane, care exalau un miros plăcut. Copiii lunecară pe bancă, furișîndu-se pe locurile lor de partea cea lungă a mesei, aceea care da spre odaie. Masa era așezată drept în fața ferestrei. La capete erau scaune cu spătar pentru Corisande și Mathurin. De fiecare dată cînd venea aici, Daniel Drouin profita de ocazie să laude scaunele : fuseseră meșterite de bunicul lui dinspre tată.

— Așază-te, îi zise Corisande. Copii, acum vă puteți duce pe afară.

Copiii aruncară o privire piezișă tatălui.

— Lasă-i să-şi termine întîi mîncarea, spuse Daniel. Nu vreau să vă deranjez.

— Au băgat destul în ei, spuse Mathurin cu un surîs larg către copii. Mai tîrziu o să mai îndesaţi iar cîte ceva în voi. Acum duceţi-vă. Înfulecă mereu, ca preoţii şi călugării, adăugă el.

Copiii împreunară mîinile şi mormăiră ceva, fără însă a înceta să chicotească. Apoi se strecurară afară, cu ochii ţintă la haina lui Daniel.

Corisande spuse :

— O, Doamne, ce elegant eşti, Daniel ! Te vei...

Se întrerupse, faţa i se întunecă.

— Te duci acolo ? întrebă Mathurin.

— Da, sînt silit, în calitate de slujbaş.

Scurtă tăcere. Prîslea miorlăia în odaia alăturată. Corisande deschise uşa, se uită în odaia unde plîngea copilul, închise uşa şi se întoarse la masă.

— Aşază-te, Daniel.

Mathurin şedea în jilţul de sub fereastră. Daniel se aşează în scaunul Corisandei, cu spatele la cămin. Îşi ţinu pelerina pe genunchi pînă ce Corisande, cu precauţiune, o luă şi o duse în cealaltă cameră. Atunci îşi sprijini mîinile de braţele de lemn atît de uzate ale scaunului, vechi de o viaţă de om sau chiar două. Dar lui acest lemn îi era familiar.

— Te-am auzit cîntînd, Mathurin, spuse Daniel. Se auzea pînă departe, în stradă.

Dinţii albi ai rotarului străluciră în stufărişul bărbii.

— Copiii erau dornici să-i înveţe cuvintele. Vrei puţin vin ? Corisande, adu-ne pahare.

Femeia aduse, din dulapul din odaia alăturată, două pahare cu picior, luă o cană din bufet şi dispăru.

— N-am mai scos din vinul meu de nuntă de cînd ai fost pe aici ultima oară, spuse Mathurin.

Daniel Drouin fu mişcat. Simţea că în curînd va sosi momentul cînd îşi va dezvălui simţămintele. Aveau să vorbească de copilărie. Aşa făceau întotdeauna. Dar mai întîi ţinea să sfîrşească cu ceea ce începuse.

— Mathurin, crezi că e bine să cînţi aşa, în gura mare ? întrebă şi se aplecă spre vărul său.

— Vrei să spui — cîntecul despre cardinal ? rînji Mathurin. Ei, merită el toate cîte se spun, ba chiar mai mult !

— Există atîtea urechi, Mathurin. Peste tot sînt spioni. Ce fel de trăsură e aia din curte ? Aproape o caleașcă.

— Pe dracu caleașcă, asta s-o crezi tu ! spuse rotarul. Dar cu siguranță cineva de seamă a umblat în ea.

Corisande se întoarse din beci cu cana și le turnă vin Mathurin ținea cu băgare de seamă paharul în mîinile lu mari. Cînd bău închise ochii și Daniel simți pofta să facă la fel. Era un vin de Saumur, auriu, gros, catifelat.

— Îl cunoști pe Marc Duncan, scoțianul, profesor ș doctor la Saumur ? Știi că nu mai îndrăznește să se arate aici, în oraș ?

— Am auzit de el, zise Mathurin ținînd paharul cu amîndouă mîinile. Mai pătrunde și aici pe la mine cîte o veste.

— Aș zice că tot așa pătrunde cîte una și dinăuntru în afară, observă Daniel, vrînd să-și ducă pînă la capăt avertismentul.

În curînd aveau să vorbească despre copilăria lor ; era o zi și un ceas tare potrivit pentru așa ceva. Îți mai aduci aminte cînd locuiam sus, la bunicu' ? Îți aduci aminte cînd veneam încoace și umflam foalele pentru taică-tău și nu voiam să mă duc la școală ? Ții minte vara aceea cînd mă întorsesem acasă de la școala din Bordeaux și ne-am dus la noi, la vie, unde ne-am ținut de tot felul de șotii ? Ș atunci cînd am dispărut fugind la Saumur și au crezut că ne-am înrolat ca soldați. Îndată aveau să ajungă la toate amintirile astea. De cîte ori sporovăiau despre amintirile copilăriei o liniște mare și o senzație de deplină încredere le cuprindea cugetul și sufletul ! Dar mai întîi Daniel Drouin trebuia să ducă la bun sfîrșit ceea ce începuse, altfel rămînea pe undeva o spărtură, un gol.

— Da, și de aici de la tine pătrund pînă afară zgomote, zise el. Te-am auzit din stradă, se distingea fiecare cuvînt. Crezi că e folositor să-ți înveți copiii că Excelența-sa... hm-hm, are-un c... atît de mare încît un popor întreg, întregul popor francez ar avea loc sub el ?

— Ce de înțelesuri potrivești tu cu hm-hm-urile tale ! spuse Mathurin și rînji din nou. Și tu și eu știm că noi toți ne aflăm sub fundul cardinalului. Ar trebui s-o știi mai

bine decît mine, doar stai mai aproape de gaura prin care iese fumul acela fin.

Tăcerea trebuia din nou întreruptă.

— Poate fi periculos să cînți cuvinte din astea cam prea tare, Mathurin !

— Aşi ! exclamă vărul rîzînd. Nu te-ai schimbat de loc, Daniel. Nici vorbă că poate fi periculos ! Totul e periculos acum. Dar oricît de periculos ar fi, şi ăia îl cîntă, şi ăia îl zbiară, ba chiar mai tare.

— Cine „ăia" ?

— Cei care au venit cu trăsura aia pe care ai luat-o drept caleaşcă şi care nu-i decît o trăsură împuţită — ei da, s-ar putea spune o căruţă mare de gunoi. Ăi de locuiesc la „Mărul de aur".

Mathurin aşează cu grijă paharul pe masă pentru a putea face un gest cu mîna înspre curte.

— Întreg oraşul îl cîntă. Numai Tranchant şi şleahta lui, numai nebunele alea de maici ursuline, afurisiţii lor de preoţi şi exorcizatori nu-l cîntă ! Şi tu ! Sau poate îl cînţi şi tu pe-ascuns, Daniel ?

Rîseră. „Peste puţin vom vorbi despre copilăria şi tinereţea noastră, gîndi Daniel Drouin. Dar mai întîi..."

— Cine-s ?

Surîsul lui Mathurin dispăru.

— Au venit cu Laubardemont, marele măcelar. Sînt instrumentele lui, cîţiva poartă ţoale de domni. Experţii. Dar soldaţii care-s cu ei cîntă şi ei un cîntecel despre domnul acela, şi nu-i prost nici cîntecul lor. Sfîrşeşte cam aşa : cel ce alungă diavolii ar trebui să înceapă prin a-i alunga din el însuşi. Sau că ar trebui să treacă direct la meseria de măcelar fără a mai face sumedenie de ocolişuri atît de lungi pe la curţile de judecată, cu procese-verbale şi audieri. Şi astea le cîntă fără ajutorul meu !

Aveau din nou de ce rîde. „Acum putem vorbi despre copilărie, îşi spuse Daniel Drouin. Dar pînă una, alta... Ciudat, cum ajungi să vorbeşti aci în oraş despre subiecte serioase, se şi pronunţă cuvîntul c.r (gîndi el cu sfială) şi întotdeauna e o aluzie la fundul cardinalului. Probabil e un fel de — hm — un mod de-a o scoate la capăt în caz de pericol. Căci dacă s-ar rosti acele cuvinte dure pe care le gîndesc în sinea mea pe latineşte despre *murus* şi *hunc*

mihi timoren erope, ar fi şi mai periculos. Cardinalul parcă-i mai umanizat atunci cînd îi zic cum îi zic şi cînd spun despre el că-şi face nevoile în gîtlejele oamenilor sau că grozavul lui — hm — prohab s-a vînturat vreme atît de îndelungată prin faţa nasului doamnelor de la curte încît pînă la urmă ele i-au cedat. Dar dacă am lua un text din Cicero şi l-am aplica Eminenţei-Sale, atunci tot ce-i uman în jurul Eminenţei-Sale dispare şi nu rămîn în lumină decît faptele şi opera lui, aşa cum le cunoaştem noi azi. Mathurin şi Antoine, Petiot şi Dolet pot susţine că Eminenţa-Sa e un mare — hm — fund şi că-şi face nevoile peste toată ţara etc., asta-l umanizează, îl face poate chiar de-a dreptul popular. Din moment ce şi el îşi face nevoile ca toţi ceilalţi, se cheamă că ai ceva comun cu el. Se iscă o legătură între el şi tine, chiar dacă legătura asta e creată de excremente. Dar dacă aş spune... nu, nu, asta nu o spun. Acum o să vorbim despre copilărie, dar pînă una-alta..."

— Mathurin, răspunde-mi acum sincer : ce se crede în oraş ?

— Se crede ? Vrei într-adevăr să fiu sincer ?

— Să-mi răspunzi aşa cum crezi tu de cuviinţă, nu-ţi cer nimic altceva, spuse Daniel Drouin.

Mathurin ridică paharul, dar cînd văzu că al lui Daniel se şi golise, îl puse jos şi le umplu pe amîndouă. Luă cu degetul arătător picătura ce luneca pe buza cănii şi-o linse cu limba larg scoasă afară, iar picăturile căzute pe masă le şterse cu policarul pe care apoi îl vîrî în gură şi-l supse. Daniel Drouin privea mişcările lui, veneraţia lui faţă de vin. „Tare mult mai ţin eu la Mathurin", gîndi el.

— În sănătatea ta, Daniel.

Mathurin ridică paharul cu sfinţenie.

— M-am gîndit mult la tine, Daniel, la ceea ce le-ai spus ălora despre latina diavolilor. Dacă vrei să ştii ce spun oamenii despre cardinal, atunci îţi voi povesti. Ei bine, spun că e o mare scîrnăvie. Sau că a făcut din rege o cutie goală, un rahat, o oală de noapte. Îi poartă rîcă iezuitului de Grainier fiindcă Grainier nu s-a temenit şi nu s-a gudurat îndestul şi fiindcă Grainier nu vrea ca oraşul să fie distrus mai mult decît l-au distrus pînă în prezent. Şi se mai spune că Minet vrea să aibă praebenda lui Grainier de la Sainte-Croix şi în afară de asta vrea să-i plătească şi

o veche poliță. Și că stareța mînăstirii ursuline și cîteva dintre maicile de acolo, una pe care o cheamă Claire, rudă de-a cardinalului, și una pe care o cheamă Anne și încă alte cîteva, printre care una pe care o cunoști bine — Séraphique Archer — aia de a fost pe vremuri slujnică la noi — au înnebunit din lipsa flăcăilor după care ele tot suspinau. Iar Tranchant n-a uitat că fiica lui s-a ales cu un plod al cărui tată pare să fi fost Grainier. Și că Cenușiul, umbra cenușie a cardinalului, părintele Joseph, vrea să ajute călugării caputini să ajungă ei la putere și mai mare cinste pe aici și — ei da, mai vrei s-auzi și altele ?

Mathurin își ridică paharul, mai bine zis îl smulse de pe masă și bău energic. Daniel Drouin folosi ocazia să bea și el. „Se întărîtă, gîndi asesorul. Acum de îndată va trebui să vorbim de copilărie." Ținu policarul și arătătorul împrejurul piciorului masiv albăstrui al paharului. Paharul era gol.

— E într-adevăr un excelent vin de nuntă, Mathurin, spuse el încet. Sînt doisprezece — sau treisprezece ani ? — de cînd Corisande și cu tine v-ați căsătorit ?

— Treisprezece, spuse Mathurin și un surîs larg îi lumină din nou fața. Dar asta nu-l împiedică pe cardinal să nu fie ca o oală de noapte împuțită și Laubardemont să fie călăul lui de nădejde. Acum i s-a dat în grijă distrugerea orașului nostru, Daniel.

— Mi-aduc aminte, ca și cum s-ar fi petrecut ieri, de căsătoria voastră, rosti Daniel Drouin.

— Da, ai asistat și tu, cu toate că noi nu eram chiar atît de papiștași, spuse Mathurin (puțintel sec).

Daniel Drouin își scoase haina. Auzi pașii Corisandei, care stătuse lîngă cămin și ascultase. Ea luă haina și o duse în odaia cealaltă. Asesorul puse coatele pe masă, pentru a sta mai comod.

— Mathurin, întrebă el, vrei cumva să zici că vouă vă e frică ? Nu există doar nici un motiv de teamă, sau există totuși ?

— Tu ce crezi ? replică rotarul și se îndreptă în scaun ațintindu-și ochii asupra vărului său. Azi-mîine nu vei mai putea să te încrezi în nici un om de aici. Cît despre mine, n-am încredere nici cel puțin în...

— Mathurin !

— Ei, da, în Corisande, adăugă el şi aruncă o privire sumbră spre cămin, unde se afla ea şi îi făcea semne.

— Nu mai face şi tu acum politică, spuse femeia şi se întoarse către oalele ei de pe vatră.

Daniel Drouin întoarse mai tare capul şi contemplă umerii ei înguşti. „A fost într-adevăr drăgălaşă ca fată tînără, gîndi el. Acum arată epuizată. Nu-i chiar întotdeauna vesel să fii căsătorită cu..."

— Nici în mine n-aveţi încredere ? întrebă el mai întîi parcă adresîndu-se spatelui femeii, apoi întorcîndu-se către Mathurin şi privindu-l insistent în ochi.

Vărul îi făcu cu ochiul şi-şi duse cu băgare de seamă paharul spre gura pierdută în barbă. Surîdea, însă îşi întoarse repede privirea în altă parte.

— Noroc, Daniel, zise el. Bău şi umplu din nou paharele.

— Noroc, din tot sufletul vă urez noroc, la amîndoi, spuse Daniel Drouin, dar nu sorbi decît o înghiţitură. „Am băut prea mult vin pînă acum, gîndi el, şi cînd omul a băut prea mult nu-i bine să poarte discuţii. Îţi poate scăpa un cuvînt de care să te căieşti mai pe urmă. Poate şi «din tot sufletul» să fi sunat exagerat urechilor lor."

Mai sorbi o înghiţitură. „Mai întîi cască gura mare şi cîntă de se aude pînă afară în piaţă şi după aceea vine şiţi spune că nu se poate bizui pe nimeni de aici din oraş, gîndi el. Una cu alta nu prea merg laolaltă, nu-i nici un fel de logică în treaba asta. Dar la urma urmei puţin îmi pasă ! Eu vreau să vorbim despre copilăria noastră, despre tinereţea noastră. Despre lucruri pe care şi Corisande le poate auzi. Dar mai întîi trebuie să întreb..."

— Mathurin, zise el aşezînd din nou coatele pe masă. Paharul şi-l ţinea cu ambele mîini, între vîrfurile degetelor, şi-l clătina uşor. Cînd băgă de seamă că e gol îl aşeză jos. Nu există logică în ceea ce-mi spui tu. Mai întîi cînţi despre... hm — tot felul de părţi ale trupului şi despre organelepe care le are o — hm — o anumită persoană şi — ei, în fine, înţelegi tu — cînţi atît de tare încît te aud încă de departe din stradă. Ţi-am recunoscut vocea. Şi pe urmă-mi spui că nu te poţi încrede în nimeni. Şi-acum — deşi n-aş vrea să afirm că gust cuvintele cîntecului —

dă-mi voie totuşi să-ţi spun că — hm — într-un anumit fel — ele îmi spun şi mie ceva. Eu sînt de... de partea-n care trebuie să fiu, înţelegi tu ? Dar poziţia mea — înţelegi, nu-i aşa ? — face ca eu personal să nu pot întrebuinţa astfel de vorbe. Nu s-ar cuveni. Ar avea aerul nefiresc, prefăcut, al unor cuvinte căutate. Dar...

Mathurin rîdea în hohote şi lui Daniel i se păru că o aude şi pe Corisande chicotind „N-ar trebui să facă aşa ceva, gîndi el. Dar probabil că nu poate altfel, de cînd şi-a pierdut trei dinţi din faţă e nevoită să chicotească şi să pufnească în loc să rîdă deschis ca pe vremuri. Tocmai ea, care ştia atîta să rîdă, mai demult, cînd eram tineri ! Tineri ? Oare să fi îmbătrînit ? Dar mai întîi..."

Mathurin mai turnă vin în pahare.

— Nu, nu-mi mai da, rosti Daniel Drouin. Ştii, trebuie să merg acolo. Nu-mi vine chiar atît de uşor, trebuie să mă crezi. Sînt obligat să fiu prezent. Dar dacă mă duc, o fac şi ca s-ascult ce spun, să-i privesc şi să le cercetez puţin feţele.

— Daniel, hai să lăsăm treaba asta, zise Mathurin. Să-ţi spun drept, dacă mai cînt şi eu cîteodată, e ca să-mi dovedesc mie însumi că nu-mi e de loc frică ! Sună stupid, sau poate nu ? Hai să lăsăm asta. Noroc !

— Ţie şi Corisandei vă doresc multă, multă prosperitate şi fericire. Le binemeritaţi şi-i de dorit să le aveţi din toate punctele de vedere ! spuse Daniel Drouin, cu o ceremonioasă seriozitate, înainte de a bea. Acum trebuie să plec. Dar — să ştii : sînt de partea unde eşti şi tu.

— Ştiu, ştiu, rosti Mathurin şi se ridică. Faţa lui lată era iluminată de prietenie, dinţii aveau un luciu puternic.

„A fost bun paharul ăsta de vin băut aşa, fără fasoane", gîndi Daniel Drouin stînd în picioare şi părînd şi mai lung în odaia cea joasă.

— Veniţi cît de curînd să ne faceţi o vizită, zise el. Să zicem... într-o duminică, să putem urca la Valul de la castel, sau dacă-i vreme frumoasă ne putem chiar duce pînă la vie. Ne instalăm în căsuţa mea de acolo şi ne gîndim — ne gîndim — la vinul de la anul şi mîncăm şi bem şi stăm la taifas despre anii cînd eram mai tineri.

— Daniel e neschimbat ! observă Mathurin cu multă căldură în voce.

Se aflau în pragul uşii iar în faţa lor se întindea curtea. „Ar trebui să-i vorbesc ceva şi despre meseria lui, îşi zise Daniel Drouin. Altfel, va crede poate că n-am venit decît ca să-mi arăt hainele elegante."

— Ai într-adevăr multă prestanţă în hainele astea ! zise Corisande dîndu-i pălăria şi mantia şi asesorului i se păru că remarcă aceeaşi admiraţie şi în voce.

— Întotdeauna ai pînă peste cap de lucru, îi spuse Daniel lui Mathurin.

— Îţi voi meşteri o caleaşcă înainte ca dracul să ne fi luat pe noi toţi ! zise vărul lui.

— Şi asta ce-o mai fi ? întrebă Daniel cînd ajunseră sub acoperişul ce ocrotea atelierul de dulgherit.

— O hulubă pentru o cotigă de asini. Trebuie doar fixată. Ţăranul aşteaptă.

Începuse să se însereze, să se lase acea melancolie a înserării.

— Dac-aş fi avut timp te-aş fi ajutat, spuse Daniel Drouin şi se uită la hainele lui. Mi-aş fi scos costumul ăsta de gală şi te-aş fi ajutat.

— Da, da, Daniel, nu te-ai schimbat, zise Corisande.

— Huluba e pentru Michel, omul tău de la vie, lămuri Mathurin. A venit azi după-amiază s-o ia, dar nu era gata. Îi era însă atît de frică de cei de colo (şi arătă cu degetul spre cîrciuma ce se afla de cealaltă parte a curţii) încît n-a îndrăznit să-şi lase catîrul la mine, cu toate că mă cunoaşte de cînd eram de-o şchioapă ! Închipuie-ţi : să-i fie frică aici, în curtea mea !

— E ridicol, zise Daniel Drouin.

— Se înţelege, acum e pe cale să-şi bea animalul.

Întoarseră feţele înspre zarea amurgului şi rîseră toţi trei.

— Seara asta o să plouă, îngînă Corisande.

„O seară ploioasă şi eu am pornit cu hainele mele elegante", gîndi Drouin.

— Ei, acum chiar că trebuie să mă duc să-mi văd de ale mele.

— Atunci, noroc ! îi ură sincer Mathurin. Şi mai zi şi tu vreo vorbă de-a ta !

— O vorbă ? întrebă Daniel Drouin.

— Da, mai leapădă prin oraș vreo vorbă. Ca aia pe care ai spus-o despre diavolii care nu știu latinește. Am fost mîndri că ni-ești rudă. Vezi tu, e nevoie de vorbe din astea.

Daniel Drouin își îndreptă spatele și deveni și mai lung sub cerul ce se întuneca.

— Nu mi-e chiar atît de teamă cum poate îți închipui tu, Mathurin, rosti el cu demnitate și apăsat. Știu și eu să deschid gura cînd e la o adică. Dar trebuie să chibzuiești bine ce să spui. Să vorbești concis, ca să aibă efect !

— Da, da. Tot același Daniel ai rămas ! zise Corisande și toți trei rîseră.

XIII. DIALOG ÎN IMAGINI

Policarele se tot răsuceau. „Parcă leagă nodurile unei plase, împleteşte ceva în care vrea să mă prindă", gîndi Grainier.

— De pildă, v-aş povesti despre epizodul numit Philippe Tranchant, spuse canonicul, Philippe mi-e rudă.

— Vă rog, Minet, rosti interlocutorul.

★

„Eu sînt femeia aceea nenorocită numită Philippe Poussaut, aşa precum o ştiu prea bine cu toţii. Sînt măritată de doi ani cu procuratorul regal Louis Poussaut, care de altfel mi-e rudă. Acum am treizeci şi unu de ani. Cu şapte ani, cu şase, cu cinci, patru şi trei ani în urmă oamenii mă priveau ca pe o femeie de moravuri uşoare, deşi nu eram o astfel de femeie. Eu nu sînt decît acea nenorocită fată, Philippe Tranchant, actualmente doamna Poussaut şi sînt înrudită cu întreg oraşul şi întreg oraşul ştie tot despre mine.

Multă vreme tatăl meu m-a apărat. Acum sînt apărată de soţul meu, care m-a luat de nevastă pentru a căpăta la preţ ieftin postul de procurator, atunci cînd tatăl meu a fost nevoit să-l părăsească. Dar oamenii ştiu tot. O dată, pe vremuri, am fost cea mai fericită femeie din oraşul nostru, din întreaga Franţă, din lume. Înlăuntrul fericirii mele se află însă cuibărit nenorocul pe care l-am văzut venind încă de pe cînd eram fericită şi asta m-a făcut

poate să fiu și mai fericită. Nu știu cum, dar mă aflam pe o insulă numită Fericire, totuși nu eram cu desăvîrșire oarbă. Știam că marea dimprejurul meu se numește Nefericire.

El venea deseori în casa noastră, în casa din piață din fața bisericii Sainte-Croix, unde de altfel tatăl meu mai locuiește încă. Iar peste drum se află casa bărbatului meu, procuratorul regal, unde onoratul meu soț și cu mine locuim împreună cu copilul nostru, pe deplin legitim, micuța noastră copilă născută anul trecut a rămas în viață, și pe care a botezat-o vărul meu Jehan Minet în biserica Bartray. Da, bărbatul al cărui nume nu vreau să-l pronunț, venea deseori în casa noastră, casa tatălui meu, iar în jurul lui mereu se iscau scandaluri. Eu și sora mea Françoise, măritată acum cu preastimatul doctor Guillaume Roger, făceam seara pe gazdele, căci mama noastră murise. Tata primea în casa lui toate persoanele marcante. Ne zicea că e folositor și bine ca noi să ne aflăm de față. În felul acesta ni se crea posibilitatea să fim mai bine cunoscute și să se vadă cît de capabile sîntem sau puteam deveni în calitate de soții și gospodine. Deseori vorbeam cu tata despre mama și el zicea că femeie mai bună ca ea nu era de găsit în tot Poitou-ul. Cîndva, răposatul rege Henric își ațintise privirile asupra ei, dar tata spunea întotdeauna că regele o făcuse cu stimă și venerație".

★

— Ați pătruns în casa aceea onorabilă, zise Minet. La acei oameni vrednici de cinste. Pe mulți dintre noi ne-ați vorbit de rău pe la spate, iar în prezența noastră ați făcut epigrame tăioase pe socoteala noastră. Față de Tranchant și de fiicele lui însă v-ați prezentat numai sub chipul unui fin intelectual, a unei raze blînde de soare. Dar noi vă vedeam prea bine, vă observam.

★

„Tata era de părere că nu trebuie să te sinchisești de toate clevetirile. Tot neamul nostru, atît de mare, nu-i decît un viespar de bîrfeli, zicea tata. Farmaciștii, me-

dicii, consilierii și preoții din neamul nostru — toți fără excepție — sînt la fel de clevetitori, mai spunea el. Nu-i rabdă inima să nu bîrfească, să nu vorbească de rău, să poarte pică pe cîte cineva, zicea tot el. Poveștile despre preotul de la Sainte-Croix și Saint-Pierre sînt plămădite cu reavoință, zicea tata. El personal era bucuros și mîndru de o astfel de cunoștință, de prietenia lui și era de părere că un iezuit cult e necesar aici printre atîția călugări de toate soiurile, ignoranți, soioși și mieroși. Biserica are nevoie de cultură și de preoți cu maniere alese, zicea tata. Și el personal era fericit de a fi găsit aici, în orașul nostru, un om adevărat fin, cu care să poată vorbi despre poezie și istorie. Amîndoi sîntem primiți ca niște copii ai casei la Scévole. Mă simt ca fratele lui mai mare, mai zicea tata cîteodată".

★

— Vă observam, știam, spuse Minet. Eram inculți și ridicoli dintr-un anumit punct de vedere și nu puteam fi tot atît de buni oratori ca și dumneavoastră atunci cînd, cu zece ani în urmă, murind Scévole de Sainte-Marthe, a trebuit ținut discursul funerar. Noi localnicii nu eram nici atît de eleganți, nu ne sinchiseam să ne parfumăm și să ne îngrijim mîinile ca o doamnă de la curte. Dar în inima noastră se afla loc pentru dreptate !

— Și încă mai rămîne puțin loc, în plus, zise celălalt. Mai există și pentru altele.

— Și aveam ochi care văd, reluă canonicul. Mulți ochi. Numai Tranchant era orb și nu-ți vedea jocul, dar noi, noi îl vedeam !

— Vedeați mai mult decît ceea ce era de văzut, îl întrerupse Grainier. Tot timpul n-ați văzut decît numai ce ați vrut să vedeți, altceva nimic.

★

„Cînd sora mea mai mică, Françoise, s-a măritat cu Guillaume Roger, tata a spus că asta nu era după dreptate, căci eu eram cea mai mare, dar a mai și zis — glumind cu mine — că vrea să mă păstrez pentru ceva mai

bun, mai ales. Da, uneori mă gîndisem să mă păstrez pentrul Domnul nostru Isus Cristos şi pentru Sfînta noastră Fecioară dar el nu înţelesese lucrurile în felul acesta ci într-altfel, şi anume : cînd eşti fiica cea mai mare a unui înalt slujbaş regal nu te azvîrli în braţele primului bărbat întîlnit în cale, fie el şi un bărbat bun, căci eşti predestinată şi trebuie să fii aşezată la locul cuvenit. Aşa zicea el."

★

— Aţi distrus viaţa fetei, spuse canonicul Minet. V-am văzut, putem depune mărturie. Şi aţi uitat poate că-i eram văr, că eram mulţi la număr verii, unchii după tată şi după mamă, nepoţii care priveau şi vă observau. Aţi ademenit-o în braţele dumneavoastră înainte ca ea să fi reuşit să se plaseze. Aţi prins-o în mreje cu darul dumneavoastră de-a vorbi, cu poezii, flori şi vrăjitorii. Jucaţi deopotrivă rolul lui Demostene şi al lui Apollo. Îl citaţi deopotrivă pe Cicero şi pe Luchianos. Aţi prins-o în plasa dumneavoastră, dar noi vedeam, observam tot jocul.

— Nu ştiţi nimic despre povestea asta, Minet, rosti sec celălalt.

★

„Era omul pe care îndeosebi doream să-l văd şi să fiu aproape de el. Tata mi-a propus cîţiva care mi-ar fi putut deveni soţi, dar mereu îi spuneam că vreau să mai aştept un timp. Au venit şi alţii la tata cu propuneri, dar eu mă gîndeam s-o apuc pe altă cale, unde era beznă şi fericire. Doream să mă dăruiesc lui Isus Cristos şi Sfintei Fecioare pentru a putea fi spiritual mai aproape de el. Îi citeam în ochi că şi el doreşte să fie aproape de mine, iar cînd mîinile lui mă atingeau eram atît de aproape de el."

★

— Noi ştiam, vedeam, observam !

— Nu ştiţi nimic despra asta, Minet, zise celălalt şi acum vocea lui nu mai era rece. Îmbrăcase un fel de ar-

doare, o ardoare ce implora. Voia să convingă, să înduplece.

— Nu vă puteți sustrage de la fapte, oricît de abil ați fi, Grainier, spuse canonicul.

★

„Tata spunea că nu înțelege ce se petrece cu mine. Toți cei ce veneau pe la noi își făceau cu ochiul și șușoteau. Pauzele lor, întreruperile lor, tăcerile lor... Lăcomia lor nesătulă ! Lăcomia nesătulă a verilor ! Fiindcă arătam atît de fericită, unii aruncau vorbe malițioase, alții se mirau ce s-o fi întîmplat de arăt atît de nefericită. Mă întrebau dacă nu sînt eu aceea pe care o văzuseră într-o noapte în drum spre castel și biserica Saint-Pierre. Mă întrebau dacă obișnuiesc să mă spovedesc noaptea. Alții mă întrebau de ce nu mai ies de loc și stau mereu în casă."

★

— A fost cea mai grea lovitură ce se putea abate asupra vreunui om din orașul nostru spuse canonicul. Dacă izbutiți să pătrundeți în tot înțelesul ce poate însemna să fii însărcinat cu afaceri al regelui, procurator, și să ai o fată care...

★

„Mi se părea că tata se ofilește. Slăbise într-atît încît hainele atîrnau pe el ca niște saci. Fața lui, care întotdeauna fusese rotundă și trandafirie, arăta ca și cum ar fi fost arsă, luînd culoarea cenușie a pietrei grunțuroase. Nu mă întreba cum mă simt, ci dacă înțelegeam ce simte el ; și poate înțelegeam. Țineam la el și țin încă și acum la el. Dar nu puteam vedea prin bezna în care mă aflam și nu știam ce avea să se aleagă pînă la sfîrșit de mine. Știam numai că fusesem foarte fericită, pentru ca mai apoi să devin foarte nefericită. Tatii nu-i spusesem aproape nimic. Dar îmi amintesc că îi strigasem din întunericul meu. Îi strigasem să nu ucidă și să nu urască și că eu însămi nu știam a cui fusese greșeala sau dacă la

urma urmei era vreo greşeală. Am strigat şi el a auzit. Am ţipat că sînt gata să-mi iau pedeapsa, acum de îndată, şi după aceea în timp, şi că nu ştiam nimic despre greşeală, păcat, ruşine. Şi atunci tata a rămas ca împietrit. Stătea în picioare cu mîna ridicată, gata să mă lovească, dar n-a lovit. Încă şi acum a rămas tot aşa. În dosul mişcărilor lui încordate îi zăream sufletul împietrit. Aşteaptă, mi-a spus. Sînt slujbaş regal şi mă numesc Louis Tranchant. Aşteaptă, mi-a spus. Va veni şi ziua aceea."

★

— Va veni şi pentru dumneavoastră ziua cea mare, Grainier, spuse canonicul.

— Nu ştiţi nimic despre asta ! i-o întoarse celălalt. Nu aveţi nici un drept să vorbiţi despre asta. Şi dumneavoastră aţi fost unul dintre cei care aţi chinuit-o, care încă o chinuiţi !

— Mi-e rudă apropiată, spus canonicul. Fiţi convins, ştim tot despre această poveste. Şi îţi va suna şi domnieitale ceasul. E foarte aproape.

★

„Da, n-am mai putut ieşi din casă. Doctorul Fanton venea seara, după ce se întuneca, şi-mi pipăia pîntecele. Tata stătea alături de el şi se uita la mine. N-ar fi trebuit să facă asta. Şi azi mai ţin încă foarte mult la el, mi-e tată ; şi pe vremuri era atît de simpatic, de vesel şi glumeţ. Surorii mele şi mie ne îngăduia să copiem anumite documente privitoare la oraşul nostru, pe vremea cînd el se îndeletnicea cu istoria oraşului. Eu am fost aceea care am trecut pe curat poezia dedicată amintirii lui Scévole, la moartea acestuia, şi tata mi-a îngăduit să transcriu poezia lui de mulţumire către... da, către Orator, atunci cînd oratorul, acel admirabil orator, şi-a ţinut celebrul discurs funerar despre Scévole de Sainte-Marthe. Dar tata n-ar fi trebuit să stea acolo în faţa mea şi să-i pună doctorului Fanton fel de fel de întrebări, în timp ce Fanton îmi pipăia pîntecul. În acele clipe simţeam că nu mai trăiesc. Îmi dădeam duhul. Şedeam. Existam. Dar nu trăiam. Existam

numai ca un obiect şi în acel obiect se afla altceva pe care tata ar fi vrut cu tot dinadinsul să-l facă să dispară. Îl întreba pe doctorul Fanton despre o astfel de posibilitate şi eu auzeam, cu toate că eram ca moartă şi nu mai existam. Doctorul Fanton i-a răspuns : Nu. Dar nu se exprimase prin cuvinte. Se uita la tata şi clătina din cap. Atunci tata s-a dus în odaia lui şi s-a rugat. Seara tîrziu s-a dus la ruda noastră canonicul Jean Minet şi şi-a mărturisit păcatul, tentaţiile lui, dorinţa lui, durerea lui."

★

— Eu am retrăit toate cu mult mai îndeaproape, rosti canonicul. După cum ştiţi, ea mi-e vară. Şi după cum ştiţi, tatăl ei are multă încredere în mine.

— Nu mă îndoiesc că povestiţi fapte retrăite intens şi că aţi încercat să fiţi cît aţi putut mai aproape de unele evenimente, spuse celălalt liniştit. Mîinile lui se odihneau din nou pe braţele de piele ale jilţului.

★

„Puteam auzi şuşotelile oraşului. Înlăuntrul inimii mele auzeam totul. Nu mi-era îngăduit să mă arăt nici măcar la fereastră, dar stăteam totuşi acolo, ascunsă după draperii. Vedeam cunoscuţi şi necunoscuţi traversînd piaţa şi intrînd în biserica Sainte-Croix, vedeam afară în piaţă, pe la tîrguri, locuitori ai oraşului care se tocmeau, ţărani care veneau şi se duceau, cumpărau şi vindeau, strigau, îşi vînturau braţele şi se tîrguiau. Auzeam voci urcînd pînă la mine, vocile caldarîmului, voci izvorîte din noroiul străzii, voci de la tarabe şi căruţe. Îl vedeam pe lunganul de asesor Drouin, care de cînd ţiu eu minte a locuit de cealaltă parte a pieţei, stînd şi făcînd mişcări largi cu braţele şi citînd cîte ceva în limba latină. Îl vedeam pe baillul nostru, domnul de Cerisay, zăbovind colo jos la vorbă cu tata, iar tata stătea acum cel mai adesea cu capul plecat şi aproape că nu mai asculta ce-i spuneau oamenii. Vedeam desfăşurîndu-se tot fastul atunci cînd vreun om de vază, vreo notabilitate de rang mare ne vizita oraşul. Îl auzeam vorbind şi rîzînd în salonul nostru cel mare, sa-

lonul pentru recepții. Auzeam pe cîte unul cîntînd. Dar niciodată n-am auzit în casa noastră vocea aceluia care avea într-adevăr darul vorbirii. Îl puteam vedea de la fereastră traversînd piața, singur sau cu o procesiune. Și o vedeam deseori intrînd în biserică pe Madeleine de Brone. Pe ea o vedeam cel mai des. Îmi amintesc că, privind-o, mă gîndeam la marea mea fericire de odinioară. Acele vremuri azi sfîrșite și dispărute, cînd *eu* traversam piața, intram în biserică și eram atît de fericită."

★

— Nu știți nimic despre toate acestea, Minet !

— Știu ceea ce trebuie să știu, ba chiar și ceva mai mult, Grainier. Încă de pe atunci ați început să seduceți, să vrăjiți și să distrugeți o altă tînără din orașul nostru. Să-i rostesc numele ?

★

„S-a născut oare un copil ?

Nu mai știu. Sînt doamna Poussaut și am cu soțul meu un copil al nostru. Soțul meu, care-i procurator regal în oraș de cînd tata a fost silit să demisioneze și să-și cedeze slujba, din cauza persecuțiilor. Copilul nostru n-a fost botezat în biserica Sainte-Croix ci, obținîndu-se o licență episcopală, a fost botezat în biserica Bartray. Vărul meu canonicul Jehan Minet de la Sainte-Croix, rudă și cu soțul meu, a oficiat botezul.

Dar *pe atunci*, demult, s-a născut oare un copil ?

Nu, nu mai știu. A ieșit el din trupul meu, a fost el ultima etapă a tinereții mele, ultima legătură peste care se lăsase de-acum înserarea, ultimul popas, cel mai amar, înainte de a luneca în acea beznă în care mă aflu acum ?

Marthe Le Peletier a sosit la noi tîrziu într-o noapte și a luat cu ea ceva care îmi aparținea mie și nu ei, ceva al Lui și al meu și care nu era binecuvîntat și nu avea niciodată să fie cu adevărat. Marthe, buna de ea — așa cum sînt buni sfinții — în ciuda sărăciei ei a izbutit să găsească o doică pentru copilul acela pe care îl culesese din noapte și și-l făcuse al ei. Ea însă întîrziase prea mult să se ducă să-l boteze. Stăteam la fereastra mea și o ve-

deam traversînd piaţa şi am văzut cum e oprită de doi soldaţi din paza oraşului şi silită să se întoarcă înapoi. Ştiam că tata stătea şi el la fereastra lui pentru a controla dacă tot ce hotărîse şi ordonase se îndeplineşte întocmai. Vedeam oamenii adunîndu-se în piaţă, vorbind şi aşteptînd. I-am văzut pe soldaţi întorcîndu-se cu buna, curajoasa Marthe Le Peletier, devotată pînă la sacrificiu. Încurcată şi descumpănită, venea purtînd în braţe o legătură în care zăcea o făptură ce poate nu-i aparţinea. Auzeam cum i se striga : aha, va să zică aşa, copilul adulterin e dus şi botezat de urgenţă. Auzeam rîzînd-se, strigînd-se şi rostindu-se nume şi dacă aş fi vrut aş fi putut-o auzi plîngînd în hohote pe buna Marthe Le Peletier, dar nu mai voiam să aud nimic. L-am văzut alături de ea pe vărul meu canonicul Jehan Minet de la Sainte-Croix. I-am văzut dispărînd în biserică, iar soldaţii urmîndu-i în calitate de martori, poate şi naşi. Voi femeilor care aţi ţinut în braţele voastre un copil, numindu-l „copilul meu", voi femeilor din acea poezie pe care o citeam pe vremuri în casa tatălui meu, şi voi femeilor din acele poezii, acele povestiri, acele cărţi şi acele oraşe cărora le va fi dat să existe mult după ce noi toţi vom fi dispăruţi ; noi, cei de aici din oraşul nostru şi din Vienne, Poitou şi Touraine, de prin toate părţile de la şes şi de la păduri, de la munte şi de pe ţărmul mării, voi acele femei dintr-un viitor îndepărtat, cînd noi toţi cei de aici vom fi un praf tot atît de fin şi înăbuşitor ca pulberea ce se aşterne asupra noastră cînd sînt dărîmate zidurile noastre — voi cu siguranţă veţi înţelege ce am resimţit în pieptul meu, în pîntecul meu, în inima mea, în încheieturile trupului meu, voi veţi reuşi să înţelegeţi întru totul tînguiala mea atît de tăcută din acel ceas ! Am văzut aici în oraşul nostru, în anul Domnului 1626 (de atunci au trecut cinci ani), pe Marthe Le Peletier ieşind din biserica Sainte-Croix cu un copil în braţe care fusese botezat cu numele ei de vărul Jehan Minet şi înscris în registrul de naşteri al oraşului nostru ca fiind copilul ei, iar acest nume va zace înscris în arhivele noastre pînă ce focul şi anii ce vor trece îl vor distruge ! Da, am văzut-o atunci pe liniştita, tăcuta, indulgenta, îndatoritoarea Marthe Le Peletier cea greoaie la minte, care mai înainte fusese buna mea prietenă, prie-

tena mea cea săracă dar atît de bună și credincioasă pe care niciodată n-am s-o mai reîntîlnesc, pe acea ființă sacrificată și asemănătoare sfintelor, dar care totuși mai avea să devină, femeia atît de greu încercată de demonii din Saumur ce aveau s-o stăpînească."

★

— Ați crezut că veți scăpa, Grainier. Dar noi am văzut, ne amintim, avem martori !

— Da, ați văzut avanfajele și n-ați scăpat ocaziile ce puteau fi folosite. Ați avut grijă să intentați procese împotriva mea și dacă pierdeați unul, puneați îndată altul nou la cale. Erați de părere că nu trebuie să mi se îngăduie nici un minut de liniște. Doreați să mă alungați din oraș. Dar nu pentru că ați fi crezut în temeinicia clevetirilor, ci fiindcă astfel dumneavoastră personal ați fi căpătat praebenda mea de la Sainte-Croix, ca și spre a putea ajunge în posesia veniturilor mele. Pentru a căpăta faima mea, se-nțelege latura cea bună a ei, și fiindcă v-ar fi plăcut să fiți un orator abil, spiritual și cult. Da, nu mi-ați dorit pieirea decît pentru a vă însuși pînă și felul meu de a fi, ținuta mea și înfățișarea mea !

— Vrem să curățăm orașul nostru de plaga paraziților.

★

„Se adunau la noi. Tata era căpetenia. Niciodată nu-l văzusem atît de aprig cu toată această împietrire lăuntrică și niciodată nu auzisem în salonul nostru vocea lui trimițîndu-și ecoul cu atîta asprime ca și cînd cugetul lui s-ar fi împietrit și surîsul i s-ar fi stins. De fapt, la noi s-a format partida lor și am putut auzi filtrînd, ca umezeala prin pereții de piatră în pivnițele mucegăite, hotărîrile și acuzațiile, atît cele reale, cît și cele mincinoase. Le auzeam tîrîndu-se ca gîngăniile, așteptînd tăcute ca păianjenii. Le puteam vedea ivindu-se la suprafață sau dispărînd prin crăpături ca niște șopîrle ce stau de veghe, ițindu-și afară capetele iarăși și iarăși. Partida tatii a pierdut procesele împotriva lui — a Marelui Orator, al Hăituitului — el cel acuzat de a fi blasfemiat, de-a fi depășit li-

mitele menirii sale și de a nu se fi plecat în fața preacinstitului episcop de Poitiers, făcînd în schimb apel la arhiepiscopul din Bordeaux și la domnul d'Armagnac, guvernatorul nostru. L-au acuzat că ar fi încercat să ucidă un alt preot, au făcut totul să dezgroape împotriva lui vechi povești, iar printre gropari se afla ruda mea farmacistul Golot și ruda mea doctorul Lannoury și ruda mea prefectul poliției René Herseur și ruda mea canonicul Jehan Minet, precum și alte rude de-ale noastre, împreună cu rudele și prietenii lor."

★

— Ați căutat cu lumînarea orice motiv, Minet. De cînd vieţuiți în acest oraș s-a mințit foarte mult și dumneavoastră personal ați sprijinit cu mult zel minciuna.

— Există mult prea bune motive pentru care să fiți acuzat, Grainier, spuse canonicul. Nu v-ați strecurat dumneavoastră în sufletul multora cîștigîndu-le încrederea ? Să citez un nume : René de Brone ? Se bizuia într-atîta pe dumneavoastră, încît pe patul de moarte v-a lăsat-o în grijă pe fiica lui Madeleine. Sau poate e o minciună ?

— După aparențe, nu e o minciună. Dar nici despre asta nu știți nimic, răspunse celălalt.

— Îndeajuns de mult, Grainier. Noi vedem, auzim, înțelegem destule. Știm să ascultăm și să judecăm. V-am observat. V-am văzut jucînd rolul curtezanului galant, simulînd față de ea rolul de prieten al tatălui, cu toate că fiica lui René de Brone era deja o femeie matură. Am văzut cum ați ademenit-o.

★

„Au afirmat că îl cucerise mai întîi pe tatăl ei, astfel încît consilierul de Brone simțindu-și sfîrșitul aproape și-a lăsat fata în mîinile lui, a seducătorului. Însă nefericita de mine, eu, Philippe Tranchant, actuala doamnă Poussaut, care cîteodată sînt cît se poate de clarvăzătoare, ședeam în bezna mea și știam că altfel stau lucrurile. Madeleine și surorile ei ne călcau pragul pe vremea cînd el, acela al cărui nume nu-l voi mai rosti niciodată, venea în

casa mea. Astea se petreceau cu mult înainte ca eu să fiu silită la izolare, şi ştiu că nu Madeleine de Brone a fost sedusă sau vrăjită de el, aşa cum se afirmă, ci ea s-a simţit atrasă spre el, ea a dorit să se ducă la el, de bună voie, şi n-a fost nicidecum legată la ochi. E atît de mult de atunci încît aproape că nu-mi vine să cred. Cînd o văd intrînd pe poarta casei asesorului Drouin, de aici din piaţa unde avem şi noi casa, mă gîndesc întotdeauna : femeia asta e mult mai în vîrstă ca mine care stau aici şi cuget. Se zice că el ar fi locuind acolo, la ea. Pierre Milouin, care-i slujbaş regal şi rudă cu Madeleine, ba chiar şi cu noi, voia s-o ia de nevastă, dar ea l-a refuzat de mai multe ori. Serile, Milouin venea în casa tatălui meu, iar acum vine deseori în casa soţului meu şi e un membru activ al partidei. O dată el a încercat chiar să-l ucidă pe acel pe care ei îl denumesc Seducătorul. Am auzit prin zidurile casei diapazonul înalt al vocii lui Milouin."

★

— Îndeajuns de mult, repetă canonicul.

— Aţi rostit numele lui Gauffridi, spuse celălalt. Aţi conlucrat foarte bine cu partida de-aici. L-aţi adus încoace pe Laubardemont, sau daţi-mi voie să spun : l-aţi atras încoace cu numele Gauffridi şi cu cuvintele magician şi vrăjitor. Însă dumneavoastră personal nu sînteţi prezent în seara asta, în noaptea asta, la marea lui petrecere, pentru a da impresia că dumneavoastră aţi fi cu desăvîrşire străin de toată povestea asta pe care o împingeţi pe calea focului, sau poate nu e aşa ? De ce aţi venit la mine ?

— Am venit la dumneavoastră, Grainier, spre a vă pune în gardă, pentru ultima dată, spuse Şchiopul. După asta nu veţi mai fi prevenit de noi.

— Ştiu că împingeţi lucrurile pe calea focului. Dar ezitaţi, întîrziaţi. Vă temeţi să nu vă frigeţi chiar dumneavoastră degetele. Vă temeţi să nu vă ardeţi sufletul.

— Am venit aici spre a vă preveni, nu pentru a asculta arta cu care mînuiţi dialectica, rosti canonicul. Presupun că veţi încerca să dovediţi că sînteţi un sfînt şi că noi am fi demonii.

— Știu că sînteți demoni, spuse Grainier. Știu că vreți să dețineți puterea.

★

„Eu, care stau pe întuneric în casa soțului meu, nu pot face altceva decît să ascult și să privesc afară prin crăpăturile zidurilor, prin ferestrele zăbrelite ale turnului meu de captivitate. Eu nu pot aduna laolaltă, punînd cap la cap, cele auzite și văzute, astfel încît ele să devină concluzii. Comisarul special al regelui, domnul baron de Laubardemont, a venit din nou aici. Nu locuiește la noi, ca anul trecut, și nici la vreo altă familie de vază din orașul nostru, nici chiar la domnul Mesmin de Silly, omul de încredere al Eminenței-Sale Cardinalul, ci a tras la hanul „Lebăda Crucii". Tata și Silly, soțul meu și Herseur au fost la el, iar domnul baron îl vizitează serile pe tata și am auzit că s-au strîns cu toții acolo.

Nu aud cuvintele lor, dar sensul celor spuse de ei răzbește prin zidurile de piatră pătrunzînd pînă în casa noastră. Simone, slujnica noastră, spune că a auzit de la slujnicele din casa tatii că au de gînd să adune lemne pentru a aprinde un foc mare. Simone, care a venit în orașul nostru din alte orașe unde a văzut ruguri, a stat în apropierea lor și a auzit oamenii strigînd nu știu ce, e întotdeauna la curent și știe o mulțime de lucruri. Îi umblă gura ca o moară neferecată și în ciuda beznei în care mă aflu, nu mă pot împiedica să nu surîd de vorbăria ei. Mi-a destăinuit că lemnele pentru rug vor fi adunate în piața noastră, Sainte-Croix, și aici va fi arsă rușinea din trupul orașului nostru. De asta se află aici domnul de Laubardemont. Întuiesc, prin ziduri, că printre vreascurile uscate ale acestui rug va fi și Catherine Hammon, fosta cameristă a mamei regelui nostru. Catherine a fost și ea plecată în acel exil de nedescris și inexplicabil al reginei. Știu și simt, cum o știu și o simt toți cei de aici, că o dată cu acest foc va arde și rușinea mea. Simt și știu că tatăl meu, în nețărmurita lui dragoste pentru onoarea mea, pentru cinstea numelui Tranchant și pentru cauza credinței curate și adevărate, ca și din pricina urii sale adînci pe care nimeni n-o înțelege cu adevărat, e omul care va

cără cel mai mult lemn la acest rug. El cară zi și noapte, iar acest foc pe care în curînd o să-l aprindă în orașul nostru (pe care cu toții îl iubim atît de tare și îl vom iubi și mai tare atunci cînd toate zidurile ereticilor vor fi dărîmate) , da, acest foc mă va purifica în flăcările lui și îmi va dărui o nouă memorie în care nu va trebui să se mai afle nimic din cele petrecute în trecut."

★

— Aș putea să profit de ocazie pentru a cita și alt nume, de pildă Catherine Hammon, spuse Șchiopul.

— Îl puteți foarte bine cita, spuse Grainier. Îl așteptam.

— Vă face plăcere oare să-i auziți numele ? întrebă canonicul.

— Îl puteți rosti în voie, Minet, răspunse din nou celălalt. Ședea drept și liniștit în scaun, vocea îi era mai luminoasă, exista un fel de ironie veselă în tonul ei. Suport să-l aud. V-am spus doar adineauri, îl așteptam.

— Am descoperit o mulțime de lucruri, spuse canonicul.

— Ați executat o nouă și serioasă muncă de dezgropare. Ca să duceți la capăt această acțiune ați urzit și-ați legat ițele cu mult zel. Îmi imaginez cum arată plasa făcută de dumneavoastră !

— Plasa ? spuse canonicul. Noi cercetăm, observăm.

— O plasă de fire și galerii subterane, ca de cîrtiță, pe dedesubtul orașului nostru, zise celălalt.

— Nici nu mă sinchisesc de subtilitățile dumneavoastră, spuse Minet, comod instalat, în timp ce policarii lui împleteau mai departe.

★

„Nefericita de mine, Philippe Tranchant, cea părăsită aproape de toți și care în prezent sînt avantajos căsătorită cu actualul procurator regal, pot ședea în bezna mea ascultînd și observînd. Știu totul despre Catherine Hammon. S-a reîntors în orașul nostru atunci cînd pentru ea totul luase sfîrșit, ca de altfel și pentru mine, care-s atît

de nefericită și greu încercată. Fusese cameristă la preaonorata regină văduvă, Maria de Medici, care a părăsit țara din ordinul regelui. Are o soră, Suzanne, asaltată și stăpînită în momentul de față de demoni în mînăstirea ursulinelor.

Zac întinsă pe patul meu și aștept. Nici eu nu știu ce. Eu una nu tînjesc spre un viitor unde să fie sînge și foc și unde va fi o beznă și mai adîncă și nici nu-mi întorc într-una gîndul înapoi spre vremurile fericite și apoi spre cele ale nenorocirii și întunericului. Văd o muscă mișcîndu-se pe tavan, executînd figuri ciudate în unghiuri, triunghiuri, în planuri transversale. O muscă tomnatecă în casa soțului meu. Parcă s-ar lovi de niște ziduri invizibile, ca apoi să se întoarcă brusc ca din fața unor primejdii pe care nu le pot zări, acel invizibil de care eu nu pot lua cunoștință, dar care există.

Mă gîndesc la Catherine Hammon, care s-a întors în orașul părintesc, orașul nostru, pe cînd regina văduvă se războia cu cardinalul. A cîștigat cardinalul iar regina văduvă, mama regelui nostru, a trebuit să plece sau să fugă. Iute de gură, frumoasă și mîndră de-a fi fost în serviciul reginei văduve, Catherine Hammon umbla prin oraș, combătîndu-l cu limba ei ascuțită și cu frumusețea ei pe cardinal. Acestea s-au petrecut în anul de grație și nenorociri 1627, an în care îl întîlneam deseori pe el, Oratorul și Predicatorul Iscusit al cărui nume nu mai vreau să-l citez decît cu inițialele U. G. și care odată va ajunge să-mi fie cu desăvîrșire necunoscut, al cărui nume va dispărea pentru mine. Catherine Hammon s-a dus de s-a spovedit la el ; iar dacă or mai fi făcut și altceva împreună, eu una nu vreau să știu nimic. Sora ei se află acum la călugărițele ursuline și a ajuns pînă la mine zvonul cum că ar fi stăpînită de demoni și că demonii îl acuză pe U. G. (om care din ce în ce se șterge mai tare din memoria mea) de-a fi prințul și căpetenia demonilor, aici, în această localitate, în întregul Poitou și în Vienne, ba chiar în întreaga Touraine. De fapt toate astea îmi sînt absolut indiferente. Ceea ce mă interesează cel mai mult în momentul de față e musca asta care după lunga și prăfuita vară a dărîmăturilor a rămas în odaia mea și în zborul ei execută cele mai măiestre figuri. Biata de ea, e

închisă între ziduri invizibile pe care numai eu, martorul, le pot bănui. Odată, pe vremuri, omul al cărui nume l-am uitat, rostise o frază pe care am uitat-o și pe care dacă aș dori aș putea să mi-o reamintesc ; era ceva despre toți cei ce sînt închiși în spatele unor ziduri invizibile. Iar eu nu mă aflu între niște ziduri invizibile. Mă aflu acasă, în locuința soțului meu ce dă spre piață. Stau întinsă pe pat și mă odihnesc, dar dacă azi aș vrea să ies și să mă plimb pe străzile ude, fie pe lumină sau pe întuneric, nimeni nu m-ar mai împiedica s-o fac și nimeni n-ar mai îndrăzni să-mi arunce vreo mojicie. Cuvinte din acelea ce se strigau în urma mea pe vremuri. Le-am uitat. Dacă uneori mă plimb prin orașul nostru istoric, frumos și celebru (căci mi se întîmplă să ies cînd am chef), atunci o fac pentru a dovedi că nu sînt închisă sau mă ascund de privirile oamenilor, sau că aș avea vreun motiv să mă țin deoparte și să-mi ascund fața. Cînd traversez piața noastră, nu mă mai gîndesc la cuvintele ce se strigau în urma mea sau se șușoteau în jurul meu pe vremuri, ci mă gîndesc la rug, la foc, la lemnele pentru rug și foc. Tot la asta mă gîndesc și acum, cînd stau întinsă aici, pe patul meu (numai și numai fiindcă așa poftesc) și contemplu zborul ciudat al muștei. În seara asta se dă un mare ospăț la comisarul nostru regal, în locuința lui temporară de la «Lebăda Crucii». E un dineu hotărîtor pentru anumite destine, iar tata și soțul meu și mulți sînt poftiți acolo."

★

— Acum știu cine a scris acea scriere defăimătoare, atît de josnică, atît de ofensator de crudă și mincinoasă, acel pamflet scîrbos care se numea „O scrisoare din partea cameristei și a intendentei Reginei-mame către Domnul de Baracias", spuse canonicul. Știm tot despre dumneavoastră și Catherine Hammon. Îmi închipui că n-ați uitat-o. Cardinalul în tot cazul n-a dat uitării cea mai neadevărată și dezgustătoare scriere defăimătoare dintre toate scrierile neadevărate și dezgustătoare îndreptate împotriva lui.

*

„Nu vreau să am nimic de-a face cu tot ce se va întîmpla în curînd. De fapt nu eu sînt cauza — şi nu am nici o răspundere personală, eu nu sînt decît nefericita Philippe Tranchant, măritată Poussaut.

Ciuma a bîntuit în oraşul nostru, dar pe noi nu ne-a atins. Bîntuie demonii, dar pe mine nu m-au atins. Dar sora Catherinei Hammon e una dintre ursulinele cele mai compromise, ea a rostit deseori numele acela pe care niciodată nu vreau să-l mai pronunţ decît poate vreodată prin iniţiale.

Cînd demonii au venit aici în frumosul nostru oraş şi au pus stăpînire pe stareţa Jeanne şi totodată pe maicile Claire, Anne şi Agnes şi pe sora ascultătoare Séraphique Archer, ei n-au uitat-o nici pe sora Catherinei Hammon. Tata a spus că e bine aşa şi el crede că demonii au un simţ politic foarte sigur faţă de tot ce poate fi argumentat doveditor sau ce e lipsit de valoare din punct de vedere clerical ori juridico-teologic. Prin zidurile de piatră ale casei noastre a chiftit ca igrasia vestea că domnul de Laubardemont a vorbit cu Eminenţa-Sa Cardinalul despre scrisoarea şi pamfletele Catherinei Hammon atunci cînd el a fost la Paris pentru a convinge din nou pe Majestatea-Sa şi pe Eminenţa-Sa de importanţa dărîmării şi a marelui turn pătrat, în ciuda celor rostite de guvernatorul nostru domnul d'Armagnac şi anume că n-ar trebui ca toate fortificaţiile să fie făcute una cu pămîntul. Domnul de Laubardemont are o nouă împuternicire pe care a citit-o tatii şi soţului meu. Prin zidurile de piatră ale casei noastre, unde stau întinsă lăsînd să-mi hoinărească gîndurile rînd pe rînd peste toate nenorocirile mele, a transpirat zvonul că scrisoarea domnului d'Armagnac către Maiestatea-Sa e lipsită de valoare şi nu va apăra nicidecum ziduri sau turnul şi că împuternicirea domnului de Laubardemont e singura avînd valabilitate şi valoare în aceste timpuri grele cînd trebuie dărîmate atîtea pentru a ne apăra pe noi toţi de pericole. Dar pentru a căpăta împuternicirea asta care va salva definitiv oraşul nostru de-a mai fi un cuib al ereziei şi un focar duşmănos Regelui şi Cardinalului, domnul de Laubardemont, cu

înțelepciunea lui, cu spiritul lui de previziune, cu marea lui capacitate politică și administrativă, i-a comunicat Eminenței-Sale că scrierea cea mai îngrozitoare și defăimătoare îndreptată vreodată împotriva lui aici, își are izvorul, în persoana Catherinei Hammon (a cărei soră azi e puternic stăpînită de demoni). Acea Catherine Hammon, care a mai fost în repetate rînduri citată, nu e decît aceea care ar fi furnizat materialul pentru scrierea mai sus amintită, împrumutînd semnătura ce avea să acopere pe adevăratul personaj ce a pus-o la cale și scris-o, iar acesta ar fi, pînă aproape de certitudine, o certitudine ajunsă aproape de hotarul adevărului, acel om o cărui nume nu-l voi rosti, dar care...

Eu, nefericita care mă aflu în gîndurile tuturor, în documentele de aici, din seara și noaptea asta, în orașul nostru istoric, eu nu mă pot împiedica să nu observ musca de colo, care dă ocol cercurilor de lumină de pe tavanul din această odaie a casei soțului meu, unde mă odihnesc și las să-mi hoinărească gîndul, amintindu-mi fapte și întîmplări din trecut, și încerc să privesc în viitor, un viitor în care eu voi putea umbla prin frumosul nostru oraș, purtîndu-mi nepătat numele meu de Philippe Tranchant, în prezent măritată Poussaut."

★

— S-a stabilit că de fapt dumneavoastră sînteți cel care a scris pamfletul, spuse Șchiopul.

— Cine a stabilit acest lucru, dacă îmi este îngăduit să întreb ? rosti celălalt și vocea lui sună ceva mai nesigură.

— Noi am stabilit acest lucru, îl informă canonicul Minet.

Grainier se ridică, se întinse să apuce mucarnița, schimbă lumînările și după puțin fețele lor deveniră din nou distincte.

— Ați pregătit lucrurile cu multă minuțiozitate și precizie Minet, spuse el după ce se așeză din nou. Ați început mai întîi delicat, folosind toate înțepăturile invidiei, toate calomniile, toate procesele mici și mari. O dată vi s-a părut chiar că m-ați prins și mi-a fost dat să stau

două luni în închisoarea episcopului din Poitiers. V-a reușit să obțineți să fiu condamnat, să nu mai apar în calitate de preot în acest oraș. Arhepiscopul din Bordeaux a suspendat sentința, dar ați reînceput iarăși și iarăși. Nimic nu vă descumpănește, sînteți neobosit.

— Toate păcatele dumneavoastră supurează neîncetat, fără oprire, spuse canonicul. Căutați să vă furișați în spațiile dialecticii, dar păcatele există, iar noi, care vedem și auzim și observăm, ne aflăm și noi aici. Nici aroganța dumneavoastră nu vă va putea ajuta.

— Apoi au început noi pregătiri, reluă Grainier fără să fi ascultat ce-a spus Minet. Se aplecase din nou foarte mult înainte, încercînd să prindă privirea canonicului. Vă rog să țineți seama că nu mă tîngui, dar simt nevoia să aflu ce se petrece cu mine și îndeosebi ce se petrece cu viața, cu Biserica, cu Dumnezeu.

— Trebuia să fiți mai atent la cele ce vorbiți, observă Șchiopul.

— Pe Barrot l-ați pregătit încă de la Chinon, Minet. Și n-a fost greu, el era gata pregătit și accesibil. Ființa lui era aidoma alcătuită cu a dumneavoastră. I-ați pregătit încă de mult și foarte grijuliu pe acei demoni despre care afirmați că i-ați găsit la maicile ursuline. Una dintre cele mai bine preparate e stareța. Și acum pregătiți marele dumneavoastră rug. Numai că veți ajunge să vă frigeți degetele. Vedeți, eu cred în puterea adevărului. Nu vreau să susțin că sînt bun sau cel puțin că aș avea o fire dreaptă, dar cred în puterea adevărului. Le-ați pregătit pe toate excelent, dar vă veți frige degetele, Minet.

— Dumneavoastră personal ați pregătit tot ce se va întîmpla de acum încolo, i-o întoarse canonicul și, înălțînd din nou privirea, se uită la el repede, deschis.

Celălalt duse mîna lui lungă și îngustă (atît de bine îngrijită, gîndi canonicul cu ură) spre farfurioara de cositor și spre mucarniță. Tăie cu băgare de seamă mucul lumînării, care arsese pînă la jumătate. Vîrful tăiat al lumînării zăcea în ceara scursă și fumega.

— De fapt, aveți dreptate, Minet, spuse Grainier. Eu însumi am pregătit toate cele. Să nu credeți că sînt orb. Și eu am fost orgolios și însetat de putere, deși îmi în-

chipui că acum s-a isprăvit cu toate astea. Nu, nu știu încă, vinovăția nu mi-a fost încă definitiv dovedită. Am luat prea multe de la viață. După părerea mea, nu e o greșeală să profiți de viață. Am uitat însă că fiecare strop de miere pe care îl pui pe limbă se ia de la o floare. Dar de ce ar avea florile miere dacă nu ca să le fie luată ? Sau — aș mai putea exprima acest lucru și altfel, dar țineți seama, n-o spun pentru dumneavoastră ! — fiecare picătură de dulceață pe care o căpătăm e luată de la altcineva care poate stă alături și nu se alege cu nimic. În fond, e foarte simplu. Mult prea mulți au fost acei ce erau de față privind și știind că nu vor căpăta nimic din acele lucruri atît de tainice, atît de minunate. Ați vrea să-mi răspundeți o singură dată cu sinceritate la o întrebare. Minet ?

— N-am venit aici ca să răspund la întrebări, rosti Șchiopul. Știți foarte bine de ce sînt aici.

— Și totuși, zise celălalt, dar de data asta vocea lui trăda parcă o umbră de frică. Poate totuși ?

— Nu mă aflu aici ca să răspund la întrebări !

Grainier se lăsă greu pe spătar. Aruncă mucarnița în farfurioară, care, izbită, zăngăni ; vîrfurile mucarniței zgîriară cositorul lăsînd dungulițe fine care sclipeau. Apăsă tare mîinile de pielea brațelor scaunului, își întinse picioarele-i lungi astfel încît gleznele îi ajunseră la stinghia de sub masă, întoarse fața spre tavan și închise ochii.

Era un joc și totuși nu. Era un spectacol, dar nu pentru cineva aflat de față sau poate nu numai pentru el. În clipa aceea, unui amator de statui, de fresce cu sfinți sau sculpturi reprezentînd figuri marcante ale istoriei i-ar fi putut trece prin gînd privindu-l : șade pozînd ca pentru un portret și nu vrea ca acel care îi va reproduce chipul cu ajutorul daltei, a pensulei, din memorie, după imaginea lăuntrică ce și-o va fi făurit-o despre el, să creeze sau să ducă cu sine o imagine urîtă, fără totuși să o falsifice sau să mintă. Fiindcă pentru posteritate, orice altă imagine decît asta, din clipa asta, n-ar fi decît o caricatură sau o imagine greșită. Și-apoi, ca nici un critic sau nici un amator de tablouri înfățișînd oameni, momente istorice sau din contemporaneitate, să nu poată contesta

vreodată (avînd în fața ochilor sau în memorie această imagine care poate niciodată nu va fi pusă nici pe hîrtie, nici pe pînză, și nici cioplită în piatră sau lemn) că poziția lui din acea clipă n-ar tălmăci ființa lui lăuntrică, fondul spiritual, psihic și poate și moral al adevăratei sale firi.

Era un joc, dar un joc insesizabil. Nu un fals, ci numai o reproducere, o sinteză a personalității sale. Era un exercițiu moral, fără spectatori — luat în înțelesul strict al cuvîntului — iar față de un anumit public era și un fel de artă a seducției. Din lipsă de martori reali și serioși, poza lui trăda pofta de-a încînta, de-a impune și de-a emoționa chiar și pînă pe cel care din întîmplare se afla așezat în fața lui, radiind ură, dar silindu-se să exprime dispreț.

— Și totuși vin cu o întrebare, Minet, insistă Grainier și-l privi pe canonic mijind ochii. În fond, dumneavoastră credeți în demonii din mînăstirea ursulinelor? Policarii se răsuceau ca iglițele. Coborîți, Minet, în adîncul adîncurilor ființei dumneavoastră, întrebați-vă și cercetați-vă. Nu, nu veți face așa ceva. Dumneavoastră vreți să credeți în demoni, e mai ușor pentru dumneavoastră. Faptul de-a crede în demoni vă face să fiți mai sigur de dumneavoastră decît dacă v-ați îndoi de existența lor. Dacă nu ați crede, dacă ați putea și ați vrea cu tot dinadinsul să vă îndoiți de ei, ați fi omul cel mai nefericit de pe lume. În situația în care vă aflați acum e foarte posibil să fiți cîteodată una dintre cele mai fericite ființe din tot orașul. Iată ce prost stau lucrurile pentru dumneavoastră.

Canonicul întîrzie un timp cu răspunsul.

— Am venit să vă pun în gardă, Grainier, zise el. Nu sînt aici ca să ascult arta dumitale oratorică. Noi vedem, știm.

— Nu, spuse celălalt. *Nu!*

Se ridică, făcu cîțiva pași prin odaie și rămase în picioare cu fața spre ușă și spatele spre canonic, apoi se întoarse, se așeză la fel ca mai înainte și își reluă fraza.

— M-am gîndit deseori la situația în care se află judecătorul, zise el. Nu-i ușoară. Un judecător nu e mai liber decît un prizonier. E chiar mai puțin liber. E pri-

zonierul celui pe care îl judecă. Se pare că există și judecători ce slujesc poporul și nu exclusiv pe prinți și pe conducători. În dosul sentințelor lor se află povara gîndurilor întregului popor. Dar nici aceștia nu-s mai liberi decît judecătorii care-i slujesc pe tirani. Situația judecătorului e întotdeauna tragică — dacă nu posedă o anumită probitate în felul de-a împărți dreptatea, probitate numită orbire — ea conține acea limitare ce te face să nu urmezi decît decretele, legile și nimic mai mult.

— Nu țin să ascult ce-mi spuneți, zise canonicul. Dar nu mă pot împiedica să nu aud că faceți aluzie la comisarul Maiestății-Sale, domnul de Laubardemont sau la însuși Maiestatea-Sa, ori la Preasfinția-Sa Monseniorul episcop de Poitiers, părintele meu spiritual și al dumneavoastră, sau poate chiar la Eminența-Sa Cardinalul.

— N-ați înțeles ceea ce am spus, replică celălalt. Nu înțelegeți despre ce vorbesc sau nici cel puțin dacă vorbesc despre ceva. Vă asigur, n-am făcut aluzie la domnul de Laubardemont, care întotdeauna — știți foarte bine — e foarte politicos și amabil cu mine și m-a invitat în mai multe rînduri la supeu. Și nu mă gîndesc nici la Maiestatea-Sa Regele sau la Eminența-Sa Cardinalul, ducele Armand du Plessis-Richelieu. Dumneavoastră ascultați poate sunetul, tonalitatea vocii mele ? Dacă doriți, vă pot spune ce am spus adineauri, cu o altă voce. Doriți ? Nu, nu vă interesează.

— Nu vă ascult în nici un fel, spuse canonicul.

Policarele se opriseră și în curînd aveau să-și schimbe direcția.

— Va să zică, reluă Grainier, va să zică pretindeți că eu sînt capabil să spun în acest context despre domnul de Laubardemont, despre rege și despre cardinal că și ei sînt prizonieri. Eu însă înțelegeam pur și simplu că situația judecătorului nu e nicidecum ușoară.

— Nu prea ascult cu atenție ceea ce vorbiți, spuse canonicul, remarc însă un lucru, dumneavoastră căutați un mijloc de scăpare, o portiță pe unde să vă strecurați.

Policarele se puseră din nou în mișcare.

— Eu nu citesc scrieri interzise, Minet, rosti celălalt, însă am auzit vorbindu-se, cum desigur ați auzit și dumneavoastră vorbindu-se despre Copernicus și despre pro-

fesorul de matematică de la Padova, Galileo Galilei, despre aserțiunile lor în legătură cu pămîntul. Deja în anul 1611 un anumit pater Sizzi a scris că punctul lor de vedere era împotriva Sfintei Scripturi și părintele dominican Caccini a atacat aceste opinii în anul 1614. A trebuit să treacă un an pînă ce Galileo Galilei să fie chemat la Roma. Cardinalul Belarmino și părintele Seghizzi l-au rugat în numele sfînt al Tatălui să-și renege erezia. În anul 1624 a apărut totuși o nouă lucrare a lui Galilei. Natural, eu n-am citit-o. Între el, care este poate un eretic, și mine, care sînt servitorul credincios al bisericii, se află un zid. Dar știu că el există. Și mai știu, Minet, că tocmai acum este pe cale să fie revizuită părerea ce-o aveau despre el. Adică sentința pronunțată împotriva lui. A ținut mult pînă să se ajungă aici. Nu se puteau decide dacă era eretic sau nu. Ezitările judecătorilor au durat mult, douăzeci de ani ! Înțelegeți ? Fiecare judecător implicat își atrage și asupra lui o sentință — și aceasta e preluată de posteritate. Ne este frică de posteritate, orice-am spune despre ea și oricît de mult ne-am ascunde, exprimîndu-ne indiferența noastră, ba chiar disprețul nostru față de ceea ce o să gîndească ea despre noi. Cel mai ades tratăm posteritatea cu un fel de stimă mascată, credem probabil că ea va fi mai înțeleaptă — ne înclinăm cu o elegantă condescendență înspre ea, dar în adîncul ființei noastre ne temem de ea. Da, cred că ne temem. Tocmai pentru asta ați venit acum la mine, Minet.

Policarele se răsuceau cu mult zel.

— V-am spus, Grainier, am venit aici pentru a vă preveni. Ca să vă dau o șansă.

— Ați venit pentru a vă da dumneavoastră personal o șansă, replică celălalt. Pentru ca *eu* să v-o dau. Eu însă nici nu mă gîndesc să v-o dau.

Minet se ridică, celălalt însă rămase mai departe așezat. Pantofii încă uzi ai canonicului pleoscăiră în timp ce făcu cei doi pași spre ușă. Un pas lung și unul scurt. Stătea aproape în întuneric.

— Grainier, puteți părăsi orașul nostru — pe tăcute, zise el.

Vorbea cu un efort care putea să însemne fie joc, fie frică.

— Aţi putea căpăta cîteva zile de răgaz, spuse el. Patru, cinci. Nu toţi sîntem de acord cu acest lucru, numai unii dintre noi. Vă putem acorda cel puţin şase zile şi nopţi. Mai mult nu putem.

— Vreţi să scăpaţi de judecată, zise celălalt şi rămase locului ca mai înainte. Vreţi să scăpaţi de-a fi judecători. Nu mie, ci dumneavoastră personal vreţi să vă acordaţi o posibilitate.

Canonicul şchiopătă cîţiva paşi spre mantia lui.

— Veţi lupta deci ? întrebă el întorcîndu-se spre lumină.

— Numiţi-o cum doriţi, zise celălalt. Eu rămîn aici, stau aici. Mîinile mele abia dacă se mişcă. Foarte bine, numiţi atitudinea mea luptă. Dacă m-aţi cunoaşte cît de cît v-aţi da seama că nu-mi acordaţi nici un fel de şansă.

— Ba da, aceea de a trăi, spuse canonicul.

— Şansa de a fugi. Ce fel de şansă e asta ? exclamă celălalt. Preotul Grainier, chiar dacă ar fi să ajungă pînă în Lumea-Nouă — tot mort ar fi. Preotul Grainier în orice caz ar rămîne pe mai departe tot aici, cu tot ceea ce constituie persoana lui : persoana lui vie sau moartă. *Nu e voie să fugi, Minet !* Viaţa mea e viaţa pe care am trăit-o, nu cea proiectată în viitor. Viitorul nu e viaţă, nu e nimic pînă ce nu a devenit trecut. Şi în trecut se vor găsi întotdeauna judecători, mereu noi judecători. Punctul culminant al viitorului e speranţa. Dar ce va deveni această speranţă ? Nu ştim nimic. Sper să capăt o sentinţă blîndă din partea posterităţii. Şi din partea dumneavoastră de asemeni ? Dar dacă sentinţa mea va fi îmblînzită, a dumneavoastră se va înăspri. Acest lucru îl ştiţi desigur prea bine. *Dar nu e voie să fugi, Minet !* Într-un fel, a înţelege aceste lucruri îţi dă o anumită tărie. Nici dumneavoastră nu puteţi fugi — cu toate că doriţi. Şi atunci cum aş putea fugi eu, eu, care nu doresc să fug ? Dacă aveţi înlăuntrul dumneavoastră demoni — şi nu cred că îi aveţi — ei vă vor urma. Dacă ar fi vreun rău de care aş vrea să fug, el m-ar urma. Şi moartea te urmează. Ea ne va urma întotdeauna — şi pe dumneata şi pe toţi ceilalţi.

Canonicul stătea acum cu faţa întoarsă spre mantie. Întinse mîna s-o ia.

— Dar înainte de moarte, Grainier — există ceva şi mai rău !

— Înţeleg, spuse celălalt. Vreţi să vorbiţi despre tortură. Vă e frică de tortură ?

Canonicul nu răspunse, mîna lui apucase mantia.

— Nu durează decît o scurtă clipă, Minet. Cîteva scurte clipe, un moment. Sau se mai poate spune : un moment în afara timpului. Şi tortura e un experiment. Îşi are şi ea partea ei interesantă, îi poţi observa pe cei ce torturează, iar tu, cel torturat, poţi juca cu tine însuţi un joc întrebîndu-te cît timp vor putea ei rezista.

— V-am prevenit, spuse canonicul, cu faţa întoarsă spre mantie. Vi s-a oferit o şansă.

— Minet, rosti celălalt, pentru dumneavoastră personal nu v-aţi acordat nici o şansă. Cardinalul îşi are mijlocul lui de scăpare. El vrea să salveze Statul, Franţa. Vrea să facă din ţara asta o unitate stabilă şi să înlăture orice ar putea aduce tulburări. El are un program şi dacă ai un program ai şi o posibilitate, un sprijin, ceva care ar putea să te apere şi să scuze tot ceea ce faci, în cazul cînd o faci de dragul ţării, al Statului. Tot ! Se face apel la judecata posterităţii după rezultatele obţinute de tine şi nu după morala ta. Da, asta e, dacă ai un program şi-l urmezi consecvent şi dacă îţi reuşesc cele ce-ai întreprins. Cardinalul are o şansă de partea sa, însă trimisul lui, Laubardemont, nu are nici una, căci el nu e decît un instrument de-o clasă mai inferioară, mai fragil. Un instrument fără altă menire decît aceea de-a fi. Indiferent ce instrument, doar un instrument folosibil în fiecare zi, în fiecare secundă, în fiecare moment. E mîna cea vizibilă şi dacă devine roşie de sînge, va ajunge să fie văzută, va fi arătată cu degetul. Şi nici dumneavoastră nu aveţi o altă şansă decît exclusiv aceea a instrumentului : şansa de a fi urît, fiindcă faptele săvîrşite nu sînt suficient de mari pentru a fi scuzate. Omul nu urăşte pe Dumnezeu, ci poate piatra ce-i cade din voia Domnului, pe degetele de la picioare, căci el nu-şi aminteşte decît de piatră. Posteritatea nu-şi va aminti decît de asemenea pietre, cu ură şi dezgust, deşi Dumnezeu e acela care le-a lăsat să cadă. Aşa îşi va aminti ea de dumneavoastră şi tocmai asta face să nu aveţi nici o şansă. Vă

mai pot explica de ce n-aveți nici o șansă și pe drept cuvînt nu veți fi pomenit tocmai pe temeiul că în viața dumneavoastră nu a existat nici un pic de dragoste.

Canonicul se întoarse violent, ținîndu-și mantia cu ambele mîini. Făcu doi pași șchiopătați, raza de lumină prinse fața lui. În această făptură greoaie, în aceste fire de barbă rare ura și spaima se amestecau deplin.

— Dumneavoastră ! Iar numele dumneavoastră va fi amintit fiindcă sînteți... Diavolul ! Nu sînteți om... sînteți...

Se răsuci spre ușă. Mantia foșni cînd o trase pe umeri. Celălalt se ridică, luă lumînarea cea mai mare, aproape complet arsă și o ridică sus.

— Am să vă luminez drumul, rosti sec.

Canonicul șchiopăta înaintea lui de-a lungul coridorului. Ezită o clipă cînd dădu de scară, apoi coborî încet. Grainier rămase pe loc și îi lumină scara cu lumînarea ridicată sus, apoi merse după el.

— Am să închid poarta în urma dumneavoastră.

Cînd se întoarse, puse luminarea arsă pe masă și întredeschise fereastra. Șchiopul traversa pieziș piața, cu mantia trasă peste cap, pentru a se apăra de ploaie. Un bulgăre întunecos înlăuntrul celuilalt întuneric. Cînd ajunse la capătul Uliței Măcelarilor pleoscăitul pașilor se auzi mai tare. Șchiopătatul se distingea foarte limpede.

XIV. FRICA ŞI OMUL CEL BEAT

Ce s-a mai întîmplat cu Daniel Drouin ? Plimbîndu-se, coborîse înspre poarta Chinon gîndind ba la una, ba la alta. Mersul lui era aşa cum şi trebuia să fie, ferm iar capul şi el aşa cum şi trebuia să fie, plin de gînduri. Saluta lumea pe care o cunoştea şi uneori ridica pălăria cu un gest larg sau scurt al braţului.

Clopotele băteau sub bolta amurgului. Străzile lăturalnice dinspre nord şi sud erau de-acum cufundate în întuneric. „Tocmai bine reuşesc să iau puţin aer, gîndi el respirînd adînc, da, să mă aerisesc puţin astfel încît capul să-mi fie cu desăvîrşire limpede, limba odihnită, ascuţită şi fină, replica promptă şi să nimerească în plin. Numai aşa eşti remarcat. Şi eu am doar faima de a fi prompt la replică şi de-a şti să spun cuvîntul potrivit la momentul potrivit şi-n locul potrivit. Faima asta trebuie cultivată. Am timp să ajung pînă jos la poartă, apoi urc din nou la Sainte-Croix şi se prea poate să mai iau un mic absint înainte de a"...

Zidurile oraşului fuseseră dărîmate de ambele părţi ale porţii, dar observatoarele şi unul dintre turnurile joase, rotunde, mai existau încă. Poate aveau să fie cruţate. Mai jos, la stînga, poarta Bartray va fi cu siguranţă şi ea cruţată. „Ce drăguţ din partea lor ! gîndi el ironic. Cîtă generozitate, domnii mei, cîtă noblețe, cîtă adevărată urbanitate ! Da, replica asta trebuie să mi-o reamintesc, gîndi el. Domnii mei, cred că ar trebui să dărîmaţi întreg oraşul, altfel riscul ar fi prea mare. Întocmai aşa, gîndi el concentrat. Pusese degetul pe rană. Apoi o mică pauză. O să

iau un păhărel, îl sorb cu înghiţituri mici şi — vorbesc despre altceva."

— Hei, Daniel, ce faci, numeri pietrele ?

Daniel se uită la faţa nerasă şi la bărbiţa tăiată pieziş a omului care-l strigase.

Era faţa meşterului zidar Antoine, întinerită doar cu cîţiva ani : tînărul lui frate, Charlot.

— Doamne-Dumnezeule, Charlot !

— Doamne-Dumnezeule, Daniel, ce elegant eşti ! De altfel am şi fost informat.

— În oraşul ăsta veştile se răspîndesc încă înainte de a se fi întîmplat ceva ! exclamă Daniel Drouin.

— Am intrat pe la „Găinuşa" şi i-am găsit acolo pe Antoine şi Petiot, îl lămuri Charlot.

În jurul lor se întunecase. Jos lîngă poartă la o fereastruică se aprinsese o lumină.

— Da, mă duc acolo, zise Daniel Drouin. Dar numai în calitate de observator, e nevoie şi din ăştia. Tot la frate-tău mai lucrezi, Charlot ?

— Dărîmăm, spuse Charlot şi căscă. Dărîmăm de ne ia dracu.

— Da, într-adevăr, nu-i prea amuzant să vezi cum îţi distrug oraşul, zise Daniel Drouin cu aceleaşi cuvinte şi acelaşi ton pe care-l foloseau cei mai mulţi dintre locuitorii oraşului.

— Nu, recunoscu Charlot cu indiferenţă. Dar se cîştigă bine.

— Oraşul nostru, spuse Daniel Drouin visător. Se simţea mişcat de intonaţia propriei sale voci. Şi tu însuţi cum stai cu credinţa ? Ce atitudine ai faţă de noile timpuri ?

— Noile timpuri ? zise Charlot. Sînt oare timpuri noi ?

„Ar fi trebuit să mă exprim mai limpede şi mai simplu", gîndi Daniel Drouin.

— Ce crezi, e cardinalul un mare... ?

Se înclinase şi şuşotise cuvîntul la urechea lui Charlot.

— Nici vorbă că-i un mare c... ! zise Charlot ridicînd vocea fără rost.

— Nu vorbi aşa tare, spuse Daniel Drouin. Ştii bine, oraşul e plin de spioni.

— Vorbesc oricît de tare poftesc în propriul meu oraş! Ce mai voiai să ştii ? întrebă Charlot.

— Mă crezi ori ba, dar am uitat, Charlot ! zise Daniel Drouin, dar putem merge să bem ceva pe undeva şi atunci o să-mi aduc aminte despre ce-a fost vorba.

În semiobscuritatea serii, în drum spre cîrciumioara tuşii Gaspard de lîngă poarta Mirabeau, colţ cu strada Porţii, o luară pe lîngă zidurile în parte dărîmate. Daniel Drouin îşi aduse aminte :

— Aha, Charlot, uite ce-am vrut să te întreb adineauri : tu de partea cui eşti ? Taică-tău era hughenot şi maică-ta catolică, sau tocmai pe dos ? Tu de care parte eşti ?

— De partea asta, pe picioarele mele, zise Charlot. Dar tu, dăcă-mi îngădui să fiu atît de neobrăzat şi să te întreb : unde eşti, unde şezi, unde te culci, pe unde spînzuri ?

„Întrebarea lui sună dur, aspru, trebuie să găsesc cuvîntul potrivit ca să nu mă înţeleagă greşit", gîndi Daniel Drouin.

— Eu sînt slujbaş de stat, zise el. Trebuie să-mi văd de obligaţiile mele în aşa fel încît să corespundă vederilor ambelor părţi şi să mă menţin între ele. Şi eu, ca şi alţii, am anumite simpatii pentru anumite persoane din ambele părţi... Iată care-i poziţia mea. E impusă, dar clară.

— Găsesc că se aseamănă cu un amestec de bălegar de măgar şi un găinaţ, zise Charlot.

— Dar ştii că întrebuinţezi expresii tari ! Mergi cam prea departe ! observă Daniel Drouin.

Pătrunseră printr-o poartă şi străbătură o curte plină cu mormane de surcele, unde mirosea a grajd şi tăbăcărie. Cîrciuma nu era mare, aproape o speluncă, dar era de necrezut cîţi oameni puteau încăpea înăuntru. Cu părul alb, zbîrcită şi grasă, tuşa Gaspard şedea sub lampă în dosul tejghelei şi supraveghea treaba iar la nevoie ţipa la fete. Şi asta se întîmpla cam des.

În zumzetul vocilor se făcu o pauză — o tăcere stîrnită de hainele elegante ale lui Daniel Drouin. Oamenii holbau ochii la el curioşi şi plini de neîncredere. Erau

muncitori, cîteva străji orășenești, meseriași, clerici și țărani.

— Hei, voi de colo, trageți-vă în lături și faceți loc! țipă tușa Gaspard. Tu, Jean, și tu, Michel! Lăsați-l să șadă pe domnul asesor!

— Nu stăm mult, plecăm acuși, spuse pe un ton prietenos Daniel Drouin. Luăm numai un păhărel.

— Aici, domnule asesor!

O față aprinsă, roșie, bărboasă se întoarse spre lumină. Îl izbi în nări un miros tare de bălegar și vin acru. Era Michel, omul care vedea de via lui.

— Tu ești, Michel?

— Eu, dom'le asesor, zise Michel bătînd în masă cu pumnul lui mare și murdar. Încercă să se ridice, dar locul era prea strîmt.

— Șezi, șezi, Michel.

— Da, aici șed, rînji Michel. Să mă ierte domnu' asesor, da iacătă aici șed. Nu ajung să ies pe nicăieri și acuși începe să plouă.

Daniel Drouin auzi răpăiala ploii pe acoperiș și în curte. „Trebuie să aștept pînă trece, gîndi el. Se înghesuise între Charlot și alt flăcău, unul gras, greoi și parcă mut. Deci, iată-mă aici, dar să sperăm că nu pentru multă vreme."

O fată le aduse într-un pocal mult prea mare vin alb de Saumur și-l așeză în fața lor. Față-n față, dincolo de masă, erau așezați pe bancă patru bărbați care holbau ochii tăcuți. Două dintre fețe îi erau cunoscute și înclină capul înspre ei. Michel stătea înghesuit în colțul lui.

— Ăștia de aici vor să-mi cumpere catîrul, da nu-l vînd, zise Michel și bătu din nou cu pumnul în masă. Nu-s eu d-ăia proștii de-și vînd catîrii. Ar vrea să meargă cu el în orașul Richelieu, da le-am zis: la mine-i catîrul, la mine rămîne! Așa-s eu, iac-așa!

— Da, da, Michel, spuse prietenos Daniel Drouin.

Ceilalați se holbau tăcuți la el în timp ce larma creștea din nou în încăpere.

— Merg treburile, avansează lucrările în orașul cardinalului? întrebă apoi prietenos pe bărbații de vizavi.

Oamenii schimbară între ei cîte-o privire.

— Păi da, oareşicum, răspunse cel care şedea la capătul băncii.

— Luaţi aminte la cuvintele mele, cu oraşul ăsta, în tot cazul s-a sfîrşit, spuse Michel, bătînd cu pumnul lui negru în masă.

— Drăguţ din partea lor că ne-au lăsat turnul porţii, zise cu ironie Daniel Drouin.

Ochii se holbară.

— Cum adicătelea ?

— Vreau să zis, răspunse Daniel Drouin încercînd să găsească un cuvînt de-a binelea grosolan, care însă nu-i venea în minte, vreau să zic că ar fi trebuit să dărîme tot oraşul deodată, cel puţin aşa era o treabă lichidată !

Cuvintele lui îi făcură pe ceilalţi să amuţească. Flăcăii îşi aruncau priviri unul altuia cu coada ochiului, apoi coborîră ochii privind sub masă. Daniel Drouin sesiză tăcerea care cuprinsese întreg localul. Tuşa Gaspard şedea pe taburetul ei înalt din spatele tejghelei şi privea în gol. Primul îşi reveni Charlot.

— Măi, da glumeţ mai eşti, Daniel, zise el. Eşti întocmai ca în vremurile de demult.

— Ce, dumnealui şuguieşte ? întrebă Michel, clipind des din pleoape.

— Dînsul glumeşte doar, zise flăcăul care şedea la capătul băncii.

Surîsul reveni pe feţe, încetişor, cu băgare de seamă. „Trebuie să dreg cele spuse, gîndi Daniel Drouin, trebuie să găsesc două-trei cuvinte potrivite."

— Cred că cel — hm, hm, pe care nu-l numim bucuros pe nume e un — un laş — hm, hm, un c... cît se poate de laş !

Zgîiră ochii neştiind ce să creadă, pînă ce Charlot începu să chicotească. Atunci începură şi ei să chicotească nesiguri. Băură.

— Ştiţi doar foarte bine, Daniel Drouin a fost cel care a spus că diavolul nu ştie să vorbească latineşte ! lămuri Charlot. Chiar el e acela !

Şi-l arătă cu policarul. Oamenii pricepuseră cîte ceva dar continuau să ezite. Totuşi numele diavolului nu putea fi pronunţat chiar atît de uşor cînd te aflai atît de aproape de strada Pasquin, unde locuiau maicile ursuline.

Daniel Drouin bău.

— Ei, acum gata, trebuie să plec neapărat, zise el. De fapt mă grăbesc.

— Păi, afară toarnă cu găleata, se hlizi Michel.

Drouin ascultă. „Da, aşa e, afară toarnă cu găleata. Acum ar trebui să fie limpede pentru ei de care parte mă aflu", gîndi el.

— Cîtă generozitate, cîtă urbanitate, cîtă noblețe ! rosti apoi.

— Ce ? întrebă cel care şedea la capătul băncii.

— Ia gîndiţi-vă, ne lasă turnul de pază de la poartă ! exclamă Daniel Drouin. Notaţi bine, acolo s-ar putea ascunde, de exemplu — zic numai de exemplu — patrucinci din ăia care nu-s — care nu-s chiar atît de drept-credincioşi — ei da, vreau să zic, s-ar putea ascunde acolo amenințînd întreg oraşul.

Tăcere în jurul lui. Afară turna cu găleata.

— Daniel ăsta, Daniel ăsta ! zise Charlot, dar nici vocea lui nu mai părea prea sigură de sine. Ceilalţi tăceau, holbau ochii şi aşteptau.

— Părerea mea e că i se face o nedreptate oraşului, rosti Daniel Drouin rar şi apăsat.

Ceilalţi tăceau. El îşi golise paharul şi-şi turnă din nou vin. Simţea cum începe să i se usuce gîtlejul ca întotdeauna cînd bei prea mult.

— Dar acum, oricum, trebuie să plec, zise el după ce goli paharul.

Se ridicase în picioare. „Deci, din partea mea totul e în regulă. Ar fi trebuit să mă exprim totuşi mai scurt, mai clar, gîndi el. Am să intru pe la «Găinuşa» să iau un absint înainte de-a mă duce acolo." Îi dădu fetei care-l servise un bănuţ. Charlot rămăsese aşezat pe bancă şi se trăsese mai la fund, căscînd de zor. Flăcăii din Richelieu stăteau şi se holbau.

— Şi io m-oi duce să-mi văd de drum, spuse Michel. Am cale lungă şi oricum o bucată de drum oi avea tovărăşie. Dacă domnul asesor dă voie unui ţăran de rînd... să-i ţină tovărăşie ?

Michel nu era prea sigur pe picioarele lui aşa că îl luă pe Daniel Drouin la braţ.

— Numa' s-apuc să mă pun în mișcare și p'ormă obișnuiește să meargă fain, zise el. Ia închipuiți-vă numa, copchilandrii ăia de colo au vrut să-mi cumpere catîrul!

— Mulțumesc, tușă Gaspard, zise Daniel Drouin cu o voce sigură întorcîndu-și fața înspre partea unde se afla ea. Oamenii se dădură în lături făcîndu-i loc să treacă și cercetîndu-l tăcuți cu privirile. „Nu știu cum să mă ia, gîndi el. N-au încredere în mine."

Afară — beznă, șiroirea ploii. Argatul de la cîrciumă îl ajută pe Michel să-și scoată catîrul din grajd. Înjurau pe întrecute. Daniel Drouin traversă curtea, treabă care îi reuși destul de ușor, cu toate că era mult noroi și se gîndi că mantia e destul de groasă dar cam prea scurtă. Însă așa cerea moda. Moda nu fusese creată afară în ploaie ci sub un acoperiș și era gîndită pentru saloane, castele și banchete alese. Urcă strada la deal iar picioarele îi plescăiau prin noroi. Prin întuneric auzi în spatele lui clămpănitul potcoavelor catîrului și vocea lui Michel vorbindu-i animalului. „Hai vino, ei hai, vino odată!" Potcoavele clămpăniră iar și mai merseră o bucată de drum. Apoi iar: „Hai, mișcă, hai, mișcă o dată, măgar afurisit! Ei, hai vino, scumpule."

Strada Pasquin urcă în pantă. De la cîteva ferestre se revărsa lumină. Daniel Drouin parcursese o bucată din urcuș, cînd îl auzi pe Michel strigînd:

— Dom' asesor Drouin! Dom' asesor Drouin! Nu mă lăsa taman acu!

Asesorul se opri puțin înciudat. „Doar n-o să am grijă acum și de-un țăran beat! își spuse și gîndurile i se rînduiră limpezi în minte. Am lucruri mai importante de făcut. Mă grăbesc, sînt chiar puțin cam în întîrziere."

— Dom' asesor, dom' asesor!

Se întoarse și o luă la vale. Capul nu-i mai era cu desăvîrșire limpede, observase și el, însă picioarele-i mergeau bine, în privința lor n-avea de ce să fie îngrijorat.

— Ce-i, Michel?

— Nu mai vrea să meargă mai departe, dom' asesor. A mers strașnic pînă aci, da acu parc-a asmuțit cineva diavolii peste el.

— Uf, ce idee o mai fi și asta, să tîrîi după tine prin tot orașul un măgar! exclamă Daniel Drouin.

Michel stătea pe un zid scund, în lumina chioară ce se scurgea dintr-o fereastră neoblonită. Ședea și gîfîia. Mirosea puternic a bălegar, vin și năduşeală.

— Căruța o am la rotarul Thiboust, dar n-am vrut să-mi las catîrul acolo din pricina crîşmei unde-s străinii. Vedeți, crîşma era plină de oameni de-ai lui Laubardemont. Mai bine că l-am luat cu mine. O să vedeți, de îndată ce-l înham la cotigă își cunoaște el datoria, spuse Michel.

— Ei și cum să te ajut ? întrebă Daniel Drouin îndueplecîndu-se.

— Dacă ar binevoi dom' asesor să tragă, eu i-aș da cîteva picioare în dos.

Daniel Drouin trase de căpăstru. Catîrul se încordă trăgîndu-se înapoi.

— Acu trag, spuse el. Dă-i și tu !

Michel îndemna dobitocul dînd în el cu piciorul. Catîrul însă nu se urnea din loc.

— Numai să trecem de locul aista și apoi om mere mai uşurel și n-oi mai împovăra cu treaba asta pe dom' asesor. Îi taman locul aista.

— Care loc ? întrebă Daniel Drouin odihnindu-se.

— Fir-ar să fie, taman aci unde ne aflăm ! zise Michel cu voce speriată.

„Doamne-Dumnezeule !" gîndi Daniel Drouin.

Se aflau tocmai în fața porții de intrare a mînăstirii ursulinelor. Zidurile gălbui apăreau ca o fîşie luminoasă în întuneric.

— Ei se pun de-a curmezişul. Ei ne țin în loc ! spuse Michel.

— Prostii ! zise Daniel Drouin, dar nu-și ridică prea tare glasul și vocea îi era nesigură.

— Ba ei ne ațin calea, spuse Michel. Dacă ar vrea dom' asesor să fie drăguț și să tragă acum și io oi încerca încă o dată aci pe la spate.

Catîrul nu voia să se miște. Stătea pe loc.

— Da, da, vedeți, iar ne țin în loc, zise Michel cu lacrimi în ochi.

— Cine ne ține în loc ? exclamă Daniel Drouin, liniștit și îndatoritor, cu toate că știa foarte bine despre cine era vorba.

— Aştia de colo ! zise Michel. Of, că prost am fost de n-am luat-o pe cealaltă cale care urca drept la „Găinuşă" ! Da, prost, asta am fost. Măcar că tot oraşul îi la fel de înnebunit. Iaca, vedeţi dumneavoastră, îi mai rău decît ciuma.

„Ciuma. Copiii. Ciuma", gîndi Daniel Drouin.

— Da, da, zise el cu durere şi amărăciune. Hai să mai încercăm o dată !

„Să-şi fi vîrît totuşi necuratul coada ? Să nu poţi urni din loc un catîr din faţa afurisitei ăsteia de porţi ! Se înţelege, ele stau culcate colo, în casa asta stăpînită de diavol şi contaminează oamenii şi animalele. N-ar fi de mirare ca întregul ţinut să fie plin pînă la saturaţie de demoni", gîndi el.

— Dă-i, Michel, că eu trag !

Smuci de căpăstru. Michel reuşi să împingă catîrul un pas înainte, dar dobitocul se dădu înapoi de îndată, ajungînd iar la punctul de unde pornise, ca un elastic. Din pricina ploii strada era lunecoasă şi cleioasă, plină de mîzgă. Picioarele lunecau într-una.

— Dă în el, Michel !

Şi în clipa aceea Daniel Drouin se împiedică. Piciorul stîng îi lunecă şi se izbi de piciorul de dinainte al catîrului. Animalul căzu în genunchi prăvălindu-se pe jumătate peste el. Simţea gîtul lui păros şi botul umed pe faţa lui.

„Hainele."

— Doamne-Dumnezeule !

Se lovise la şold şi în cotul drept. Şi în timp ce animalul se muncea să se pună iar pe picioare, el rămase locului. În spatele măgarului şedea Michel.

„Nici un os rupt", constată Daniel Drouin, însă îl dureau şoldul, spatele şi cotul. Se ridică în picioare. Michel era şi el aproape sculat, iar catîrul repus pe picioare.

— Iaca, vedeţi, niciodată nu trebuie să zădăreşti puterile întunericului ! zise Michel şi vocea lui era grozav de înfricoşată. Asta am zis-o io în toate zilele !

— Taci odată cu pălăvrăgeala asta prostească ! Acum trebuie să plec, spuse Daniel Drouin.

Își pipăi cotul și pulpa. Locuri dureroase. „Numai să nu se fi rupt stofa", gîndi el. Stofa era năclăită de noroiul de pe stradă, dar nu putu descoperi nici o ruptură. Șezutul îi era ud. Avea lacrimi de ciudă în ochi.

— Ei, descurcă-te și tu de unul singur, Michel. Eu trebuie să plec.

— Dragă dom' asesor, dragă dom' asesor ! îl tot ruga Michel. Iaca vedeți, cred că s-a clintit a porneală ! Da, cred că ălor de colo li s-o fi făcut frică, se tîngui el cu voce speriată. Io cred... Ia uitați-vă-ți, ce ziceam eu !

Parcă îmboldit de ceva, catîrul începuse să meargă de bună voie. Daniel Drouin ținea căpăstrul în mînă și mergea înaintea lui, urcînd la deal cu pași mari. Copitele catîrului răsunau pe pietre iar în spatele lui gîfîia Michel.

Ținură pas întins tot drumul pînă la piața Sainte-Croix, care la ceasul acela zăcea goală în întuneric. Ajuns acolo, Daniel Drouin dădu drumul la căpăstru. Era năduşit, gîfîia ca și Michel și i se părea că miroase tot atît de urît ca argatul.

— Ei, acum chiar că ajunge ! zise el.

Daniel Drouin se aplecă spre spate, își răşchiră picioarele și ochii i se ațintiră pe geamurile de la camera Madeleinei de Brone. Acolo era lumină. „Stă și chibzuieşte la fel și fel de lucruri", își spuse.

Aruncă o privire prin crăpătura ușii din dos și văzu că și în propria-i bucătărie ardea lumina. Auzi voci, era Charlotte și slujnica, iar mezinul țipa. „E ora culcării pentru toți", gîndi el. Ridică mîna spre clanța porții, dar ezită să apese. Îl auzi pe Michel mînîndu-și catîrul peste piață, potcoavele răsunau pe caldarîm. Acum intraseră pe Ulița Negustorilor. Era evident că treaba mergea bine. Lăsă mîna să-i cadă.

Își pipăi hainele. Erau ude, cu pete de noroi pe mîneci, pe coapsele pantalonilor, pe spate și pe genunchi. Duse din nou mîna la clanță, dar mîna îi căzu din nou. Întoarse spatele porții (ruşinat, ar putea crede unii) și plecă. Ajungînd în mijlocul pieței, o luă spre Ulița Negustorilor. Ploua mărunt.

Cînd ajunse în faţa porţii cu boltă a rotarului, auzi vorbă în curte. Era Michel cu catîrul, şi Mathurin.

Michel povestea cu glas mult prea tare felul în care Satana încercase să-l împiedice pe el, pe Daniel Drouin şi pe catîr să treacă prin faţa lăcaşului ursulinelor din strada Pasquin. El, curajosul Michel, şi asesorul Drouin înjuraseră atît de puternic încît demonii slăbiseră strînsoarea cu care îi ţintuiseră locului şi o luaseră la goană. Toate decurseseră atît de repede încît deodată se pomeniseră zăcînd în mîzga străzii, fără a şti cum ajunseseră acolo. Lunecaseră sau — şi mai probabil — fuseseră trîntiţi de o mînă nevăzută şi puternică. Nu încăpea îndoială. Satana era cea care-şi băgase coada în trebşoara asta şi...

Daniel Drouin apăru în dîra de lumină ce venea din bucătăria cîrciumii, de la uşa deschisă a locuinţei rotarului şi a lanternei de la remiza trăsurilor.

Pe acolo era uşor de umblat. Îţi făcea bine să mergi pe lumină.

— Iată că vine noul exorcizator al diavolului în persoană ! zise Mathurin.

— Da, spuse Daniel şi în timp ce înainta către ei se gîndi cu satisfacţie că picioarele-i erau acum ceva mai stabile. Am păţit-o, zise el, am alunecat. Acum însă trebuie să mă duc în sfîrşit acolo — ştii tu unde — dar voiam să văd cum arată hainele.

Corisande stătea în pragul uşii.

— Intră, Daniel ! Pentru numele lui Dumnezeu, unde ai fost ?

Făcură cerc în jurul lui ; erau şi copiii de faţă, copiii vărului, împreună cu părinţii lor.

— Am alunecat, repetă el.

În casă, îi cercetară hainele. Sabia fusese solidă, ţinuse bine. Mantia, pantalonii şi pantofii erau mînjiţi cu noroi şî bălegar. Manşetele erau pătate de sudoare, vin, noroi şi funingine, pălăria căzuse în stradă, pana era frîntă. Dar rupturi în ţesătură nu găsiră nicăieri.

— Aşază-te, zise Corisande. În timp ce ea freca pe-ndelete cu un petec de pînză, apă şi o perie moale

locurile pătate, Drouin se simți puțintel obosit. Mânecile le îndoi și le băgă în mînecă.

— Plecasem numai să fac o mică plimbare, zise el. Dar l-am întîlnit pe Charlot și-am stat de vorbă la un păhărel de vin. Apoi a trebuit să-l ajut pe Michel să-și mîne catîrul pe dealul străzii Pasquin și atunci am pățit de-am alunecat.

— Înțeleg prea bine, spuse Corisande frecînd mai energic cu peria. Copiii chicotiră și el îl auzi pe Mathurin poruncindu-le să tacă. În pragul ușii Michel se zgîia cu un rînjet cretin pe față. Arăta, ca de obicei, timpit și soios.

— Iac-așa ! zise Corisande (cam rece, gîndi el). Acum te poți întoarce acasă la Charlotte și să i te arăți.

— Știi doar prea bine că trebuie să mă duc la Laubardemont ! zise el.

— Nici nu poate fi vorba să mergi acolo, spuse Corisande. De altfel e și prea tîrziu. Au trecut trei ceasuri de cînd ai plecat de aici.

— Doamne-Dumnezeule ! exclamă el.

— Du-te acasă, Daniel. Fii băiat cuminte și du-te acasă, îl sfătui ea.

— Dar trebuie să merg acolo. Cel puțin să mă arăt ! zise el.

— Nici nu poate fi vorba, spuse cu hotărîre Corisande. Mathurin, îl iei și îl conduci pe Daniel acasă.

— Pot să-l sui pe catîr și să-l duc io, rînji Michel, că acu mere. Iaca vedeți, mi l-au lăsat în pace și de vînjos îi vînjos ca un cal.

Daniel se ridică în picioare cît era el de lung, părul îi atinse grinda de la tavan. Nu era supărat, nici vorbă să fie supărat, ci îndurerat și un pic înciudat.

— Corisande, sînt slujbaș și îmi cunosc datoria.

— Datoria ta e să te duci direct și pe drumul cel mai scurt acasă.

— Corisande, zise el foarte liniștit, resemnat, am tras cu ochiul printr-o crăpătură a ușii de din dos. Am fost gata să intru. Dar am cîntărit bine lucrurile și am ezitat. Charlotte era trează și mă aștepta — probabil cu ceva bunătăți — și copiii erau treji — și ea îmi va pune întrebări despre o mulțime de lucruri la care eu n-o să

pot răspunde prea lămurit. Apoi, mai sînt şi puţin — foarte puţin — ei da, mi-e capul puţin obosit. Asta, una la mînă. În al doilea rînd, am fost chemat la recepţie în calitatea mea de slujbaş de stat, am îndatoriri, trebuie să fiu prezent la anumite ocazii. Nu sînt fitecine.

— Ei, lasă, că şi tu, ca şi noi, gîndeşti la fel de rău despre Laubardemont, ucigaşul acela care omoară oamenii cu duiumul, zise ea. Fă o plimbare şi ia aer înainte de-a te duce acasă să te culci. Îi poţi spune Charlottei c-ai făcut un pas greşit şi ai alunecat şi că te-ai întors acasă fiindcă petrecerea ţi-a făcut impresia că-i prea plicticoasă. De altfel n-ar fi o minciună. Nu-i aşa, Daniel ?

Daniel Drouin încercă să se întindă şi mai tare dar nu reuşi.

— Corisande, cu toate că ai fost foarte săritoare şi m-ai ajutat, sînt cam supărat pe tine. Tu nu mă îndemni să mint ci să tăinuiesc adevărul şi ştii foarte bine ce înseamnă acest lucru pentru mine. Nu sînt un biet laş, ba din contră, obişnuiesc să nu-mi ţin limba, la mine ce-i în guşă şi-n căpuşă. Dar acum mă plec în faţa unei puteri superioare şi a forţei. Mulţumesc pentru amabilitatea ta.

Ea aşează mîna ei muncită şi firavă pe mîneca hainei lui.

— Daniel, acum Mathurin o să te întovărăşească acasă.

— Pot să vă duc eu, că acum mere, îşi dădu cu părerea Michel.

Ieşi primul în curte, unde catîrul stătea înhămat la oiştea cea nouă.

Daniel Drouin nu se sinchisi de el. În afară de asta remarcase că Michel umbla împleticindu-se.

„Ţărănoi beţi ! gîndi el. De îndată ce beau unul sau cîteva pahărele de vin se şi îmbată ca porcii. N-au minte nici atîtica, să-i ajute să gîndească."

Mathurin îl ţinea de braţ. „E ca în tinereţea noastră", gîndi el. Afară în piaţa numită „Tîrgul Găinilor" se opriră. Remarcaseră că plouă din nou cu găleata. La „Lebăda Crucii" erau aprinse o mulţime de lumînări, atît jos în cîrciumă cît şi la catul de sus, unde ferestrele erau larg deschise. După tonul conversaţiei, a tărăboiului şi a rî-

sului, Drouin înţelese că petrecerea era de mult în toi. Se întrebă ce feluri de mîncare ori fi căpătat şi ce beau. De altfel despre asta va putea afla toate detaliile mîine, îşi spuse el. „Şi eu ar fi trebuit să mă aflu acolo şi să-mi rostesc vorbele mele de duh. Să lupt cu armele spiritului."

— Mathurin, eu trec pe la „Găinuşa" să înfulec ceva. Acum într-adevăr mi s-a făcut foame. Pe urmă urc colo sus şi le spun părerea mea. Este de datoria mea s-o fac.

— Ce, nu eşti în toate minţile ? îi zise vărul lui.

— Ne ducem la „Găinuşa", mîncăm ceva şi după aceea gata ! decise Daniel Drouin.

— Daniel, eşti nebun ! Gîndeşte-te că Charlotte stă acasă şi...

„Dacă rosteşte cuvîntul *plînge* mă supăr pe el", gîndi Daniel Drouin. Dar zise :

— Intrăm căci mi-e foame, doar ţi-am mai spus asta ! Şi Albert, dacă îl supraveghezi şi îndepărtezi din preajma lui sarea şi usturoiul, ştie să gătească — adică nu să i le iei de tot. Numai că trebuie supravegheat.

Antoine, Petiot şi Dolet mai şedeau încă la aceeaşi masă. Li se mai alăturaseră şi alţi cîţiva. Lîngă tejghea şi pe la celelalte mese erau o mulţime de clienţi. Nimic altceva nu se întîmplase decît că Daniel Drouin fusese să se plimbe şi între timp se lăsase întunericul şi ploaia începuse să cadă peste oraş şi cîmpie. Dolet se mută din loc şi Albert aduse încă un taburet. Daniel Drouin îşi întinse picioarele şi aspiră mirosurile.

— Ţi-a fost de ajuns acolo ? Şi de altfel, cum a fost ? întrebă Dolet.

— Albert, i se adresă Daniel Drouin hangiului. Mathurin Thiboust şi cu mine am vrea să ne dai ceva de mîncare. Ce ai ?

— Nu v-au dat demîncare colo sus ? întrebă Dolet.

Petiot, care era destul de băut, bîigui şi el acelaşi lucru. Antoine făcu ochii mari şi-l privi fix. Ochii lui aveau o privire răutăcioasă şi erau injectaţi cu sînge.

— Tacă-ţi gura odată ! zise Mathurin.

— Ia-o încet, linişteşte-te, Dolet, spuse Daniel Drouin.

Bău un păhărel cu absint, iar Mathurin se mulțumi cu un vin alb. Daniel simțea cum i se limpezește creierul, cam de pe la creștetul capului. „Știu ce s-a întîmplat, gîndi el foarte lucid. Mi-a fost frică să mă duc acolo. Va să zică sînt un fricos ? Nu, nici vorbă. Nu mie- frică."

Albert avea pentru ei o găină friptă. Daniel Drouin îl văzu pe Antoine, mîncăul acela fără de pereche, privind-o cu ochii holbați, injectați cu sînge și înghițind în sec și inima îi fu mișcată, așa că mai comandă încă una. Se puseră pe mîncat. Friptura mirosea bine, îți umplea gura și burta. Ședeau cu toții împreună, mestecau și erau prieteni unul cu altul, într-o lume în care te aflai în siguranță, unde se cunoșteau unul pe celălalt. Erau o lume minunată — numai să-i fi schimbat cîteva detalii, să fi mutat din loc sau șters din minte cîteva figuri de acolo de sus și de mai departe, din spatele perdelei nopții și ploii.

— Iaca așa, acum se simte omul bine !

— Și chiar nu vi s-a dat demîncare colo sus ? întrebă Dolet, în timp ce rodea un os de la aripă lingîndu-și apoi vîrful degetelor.

— Vreau pîine ! spuse Antoine mestecînd. Albert, pîine !

— Albert, vin ! strigă Petiot. Pentru mine roș !

— Aici zic și eu că scap de demon și de tot felul de alte lucruri care te împiedică să trăiești și să te simți bine, cugetă cu glas tare Daniel Drouin.

— Daniel, zise Mathurin mestecînd încet, savurînd și sorbind pe-ndelete vinul cel nou. Plecăm îndată, Daniel. Nu uita asta.

— Arată bine, zise Michel din ușă. Se apropie și rămase în spatele lui Daniel. Și cînd te gîndești, așa deodată să dea ei drumul strînsorii și să lase totul baltă ! Taman toți laolaltă ! Ca și cum le-ar fi fost frică !

— Mie nu mi-e frică, spuse Daniel Drouin și văzu că în paharul lui se afla acum vin roșu. M-am hotărît să mă duc acolo sus și să le-o spun verde în față.

Întoarse capul.

— Așază-te, Michel, și mănîncă.

— Nu uita că plecăm de-ndată, zise Mathurin.

Albert sosi cu altă găină.

— Ce-ai să le spui ! Că nu ți-au dat demîncare ? întrebă Dolet.

Cu toate că se aflau între prieteni, Daniel Drouin găsi că întrebarea suna răutăcios.

— N-am fost pe acolo. Și nu fiindcă mi-ar fi fost frică să merg. În schimb m-am dus să fac o plimbare, chibzuind la fel și fel de lucruri. Dar în curînd mă voi duce acolo și-am să le-o spun verde în față.

Înălță capul și-și trecu privirea peste capetele lor, Bău.

— Ce-o să le spui ? Există multe și felurite de spus. Precum că diavolii nu cunosc limba latină. Asta le-am spus-o mai înainte, așa că nu mai e nevoie. Dar mai există și alte lucruri, multe și felurite. Am să le spun că...

Gîndea cu o iuțeală fantastică, gîndurile îi erau rînduite excelent, unele lîngă celelalte, atît în cap cît și în suflet. Acum oamenii ascultau. Mathurin îl înghionti de cîteva ori, dar asculta și el.

— Le voi spune așa : Domnule de Laubardemont, domnule baron de Laubardemont, de îndată ce-ați sosit dumneavoastră a început să miroasă a foc și sînge. Aici în oraș mirosul de sînge nu ne este pe plac. Sau am să spun așa : Domnule comisar și baron de Laubardemont, vreți să-i asasinați deopotrivă pe d'Armagnac, guvernatorul nostru, cît și pe Grainier, asta vreți dumneavoastră, dar pe Diavol nu-l puteți ucide, căci atunci ar trebui să comiteți o sinucidere, și anume fiindcă el sălășluiește chiar în dumneavoastră ! Să-i spun așa ? Cum sună ? Căci el sălășluiește înlăuntrul ființei dumneavoastră, domnule de Laubardemont. Sau să-i spun așa : Toți oamenii de pe la noi cred — și nici unul nu crede altfel — că dacă demonii au venit aici, e fiindcă însuși cardinalul...

— Daniel !

Mathurin îl apucase de braț cu putere și răcnea în urechea lui :

— Daniel ! Hai, vino odată !

— Nu sînt fricos, să nu crezi una ca asta, zise Daniel Drouin. Rămîn. Poftiți de spuneți orice vreți despre el, dar nici Urbain Grainier nu-i un fricos ! El face ca și mine : *rămîne* ! Cardinalul...

— Daniel !

Capul îi funcționa perfect. Gîndurile ședeau rînduite într-o ordine exemplară și putea ști ce va spune în clipa următoare.

— Nu sînt o persoană care mă speriu lesne. O știți doar cu toții, continuă. Și nici nu rabd. Și nici nu pot răbda cum rabdă anumite alte persoane, cei ce nu fac decît să umble peste tot cîrtind pe șoptite. Ei bine, am să mă duc acolo sus și-am să le spun că...

— DANIEL ! ! !

Iată ce s-a petrecut cu Daniel Drouin în acea seară ploioasă din toamna anului 1633.

Ședea într-o cîrciumă împreună cu cîțiva prieteni buni. Mîncau, beau și schimbau păreri despre starea vremii și despre lucruri petrecute sau care aveau să se petreacă în orașul lor. În jurul lor plutea lumina lămpilor și a lumînărilor de seu. Fumul de la bucătărie și mirosul celor care-și dăduseră cu parfum pe haine ca și a celor care în timpul zilei se îndeletniciseră cu animalele, mirosul oamenilor care mai scăpau cîte un vînt sau rîgîiau, precum și larma, vorbăria, îi înconjurau de pretutindeni. Iar afară ploua într-una.

Daniel aruncă un os de găină în farfuria de lemn din fața lui. Acesta ricoșă, sări din farfurie și căzu pe masa slinoasă adăugînd o nouă pată de grăsime. Apoi Daniel își așeză palmele pe masă și se sprijini în coate spre a se scula în picioare, căci acum, peste puțin, avea într-adevăr să se ducă să le spună ce avea de spus celor de colo, de sus. În acea clipă coatele îi lunecară un pic, taburetul de sub el lunecă și el în același timp, picioarele lui și ale taburetului își pierdură echilibrul și Daniel se prăbuși la pămînt.

— Nu m-am lovit, vorbi el de lîngă picioarele vărului său Mathurin. Pot foarte bine sta pe picioarele mele, mai adăugă în timp ce cîțiva îl ajutau să se scoale. Pot să mă ridic și singur. Dați-mi drumul și veți vedea.

Dar nu voiră să-l lase.

— Dați-mi drumul și veți vedea ! repetă el apăsat.

Atunci Michel, care se afla la dreapta lui, îi dădu drumul. O făcu din prostie sau din șiretenie țărănească, poate doar ca să-l încerce, sau din cine știe ce alt mo-

tiv, el însuşi nefiind cu desăvîrşire treaz. Îi dădu drumul, iar Drouin fu nevoit să se apuce cu mîinile lui lungi de după gîtul vărului şi prietenului lui din copilărie Mathurin. Picioarele i se muiară, aşa că se atîrnă de gîtul rotarului, însă acesta îşi ţinu echilibrul.

— Acum eu am să..., repetă Daniel Drouin.

Dar nu apucă să mai zică sau să mai facă ceva. Michel şi Mathurin îl şi căraseră afară, iar cineva veni în urma lor cu pălăria lui mare, care încă mai arăta bine.

— Sabia e îndoită de tot ! strigă Dolet.

— Căruţa-i trasă chiar în faţă, dom' asesor, spuse Michel sughiţînd şi hlizindu-se, afurisitul acela de mîrlan ticălos şi necioplit, ţărănoiul acela superstiţios la culme.

„Găsesc eu o ocazie să i-o plătesc, gîndi Daniel Drouin. Reiau eu cazul lui şi-l discut cu mine însumi înainte de a lua măsuri în conformitate... în conformitate... în conformitate cu acele gînduri pe care acest caz le va trezi în mine, în calitate de slujbaş de stat şi viticultor. O pedeapsă bine chibzuită nu strică niciodată."

— Ţine-ţi fleoanca, ţărănoiule ! se zborşi el grosolan.

— Da, cotiga-i dreasă, răspunse Michel rînjind. Iar catîru', acum mere, ăia l-au lăsat în pace.

— Îţi interzic cît se poate de serios să-ţi mai exprimi vreo părere în legătură cu cazul de faţă.

— În tot cazu' ăia i-au dat drumu', zise Michel cîtuşi de puţin speriat.

„Îndrăzneala lui neruşiată provine de la faptul că-i băut", gîndi Daniel Drouin.

Ceilalţi îl ajutară — ei da, mai degrabă îl încărcară în căruţă. Se agită şi el, convins că e în stare să meargă, să vadă, să gîndească şi să vorbească. Şedea pe paie şi găteje sub coviltirul bine întins ca sub un cort, da, aidoma unei căpetenii militare romane în tabăra lui militară din Ţara Barbarilor, iar ploaia răpăia pe pînză. Era noapte şi în curînd avea să se dea ordinul de luare cu asalt a meterezelor. Vorbi şi vorbele puteau fi deslușite foarte limpede :

— Du-te acasă la Corisande, Mathurin, şi spune-i că m-am descurcat singur. Toate hotărîrile pe care le-am luat rămîn de neclintit. Mă reped numai pînă acasă să mă odihnesc cîteva minute, pe urmă mă duc acolo sus şi

le spun serios toate, pe șleau. Oamenii mă ascultă. Fiindcă eu nu-s fricos.

— Totuși am să te însoțesc pînă acasă, zise Mathurin și clipi din ochi cu privirea ridicată spre ploaie.

— Mathurin, reluă Daniel Drouin, tu ești vărul, ruda mea cea dragă, tovarășul meu de joacă, prietenul meu din tinerețe, în care mă încred oricînd. Dar acum mă descurc singur. Despre tinerețea noastră, despre tinerețea noastră comună vorbim noi altădată. Acum mă descurc și singur foarte bine. Nu vreau să mă conduci pînă acasă. Altădată. Tocmai acum nu-mi doresc așa ceva.

— Daniel, gîndește-te ce-ai să-i spui Charlottei ! Petrecerea n-a fost plăcută, ai alunecat, zise Mathurin.

— Pornește, Michel ! comandă Daniel Drouin.

Michel se cățără în față, dar se trase și el sub coviltir cu mirosul lui cu tot. Ținea hățurile fără să se încurce nici pe el și nici pe animal în ele. Oamenii de la cîrciumă dădură o mînă de ajutor ca să pornească căruța. Roțile se urniră trosnind.

— Acum l-am lăsat în voia lui, zise Michel întorcînd capul spre asesorul Drouin. Cînd vrea, e vînjos ca un cal.

Daniel Drouin zări dreptunghiul de lumină format de ușa „Găinușei". Cei de la crîșmă și Mathurin stăteau în prag iar alții strigau făcîndu-i cu mîna și urlînd un cîntec. El se trase mai la fund și-și sprijini spatele de spinarea lui Michel. Ședea bine. La adăpost. Putea gîndi la fel și fel de lucruri dacă ar fi poftit. Și nu resimțea nevoia să vomite, nici cea mai mică nevoie. Asta s-ar putea întîmpla, ca de obicei, în poarta casei, sau poate mai devreme, încă în stradă. „Poți trece pe cealaltă parte a pieței, să te sprijini de zidul bisericii. Sau, gîndi el, să te sprijini de casa afurisitului ăluia de procurator numit de nevoie, Poussaut, sau de afurisita de casă a fostului procurator destituit, Tranchant." Nu se putea hotărî pentru nici una dintre ele. O să vadă el ce-o să facă.

După ce parcurseseră o parte din Ulița Negustorilor închise ochii. Potcoavele catîrului lunecau și pocneau, căruța se hurduca și scîrțîia, trimițîndu-și tînguirea orașului, oamenilor și vieții... „Chiar așa de rău nu-i întocmită viața, gîndi Daniel Drouin. De fapt, sînt mulți oamenii care se poartă frumos unii față de alții. Cicero spune...

Da, ce spune el ? *Quod benevolentia fit, in odio factum criminaris.*

— A zis ceva dom' asesor ?

— Tu afirmi că ceea ce se întîmplă din bunăvoință de fapt s-a întîmplat din ură.

— Eu ? zise Michel. Am tăcut chitic tot timpu'. Nu știu de cînd n-am mai scos o vorbuliță.

Mă gîndeam la altceva, spuse Daniel Drouin fără a deschide ochii. Mă gîndeam la cei puternici și la omenire. La fericire și la pace. Mă gîndeam la... Ascultă, Michel, vreau să mă duc la țară.

Ploaia răpăia pe pînza coviltirului și îi picura la vale pe gît.

— Cum adicătelea ?

— Vreau să mă duc la mine la vie, zise Daniel Drouin foarte lămurit, fără a deschide ochii. Să nu crezi că mi-e frică de oraș. Eu nu știu ce va să zică spaima. Dar te întovărășesc pînă acasă și mîine mă uit la vie, la via mea acum culeasă, să-mi odihnesc privirile asupra ei și să-mi rumeg impresiile. Asta m-am hotărît să fac.

— Am ajuns la Sainte-Croix, mormăi Michel somnoros. După ce termină de căscat, continuă să explice : Dom' asesor coboară ici. Pot să-l ajut.

— Ba am să mă duc la mine la țară, la via mea, spuse Daniel Drouin.

— Îl pot foarte bine ajuta pe dom' asesor chiar pînă la pat, zise Michel. Nu sînt cine știe ce matol.

Daniel Drouin nu răspunse, dar izbuti să se ridice de ajuns încît să verse comod în afara coviltirului. Apoi se prăbuși înapoi și rămase așezat ca mai înainte. Capul și-l simțea neobișnuit de limpede, cu toate că pleoapele erau tot atît de grele de somn ca și alte părți ale trupului lui. Căruța se oprise, aștepta, ezită, se mișcă, înaintă din nou. „E mulțumit să aibă tovărășie, gîndi Daniel Drouin. Puteam foarte bine să rămîn aici, mai gîndi el. Nu mi-e frică de nimic. Nici de Charlotte, nici de — altceva. În special nu mi-e frică de... altceva."

Căruța urca dealul.

— Am ajuns la biserica Bartray, zise Michel.

Daniel Drouin nici nu se sinchisi să răspundă. Gîndi : „În biserica asta demonii se tîrîie printre coapsele femei-

lor. Își iței capetele de unde nu crezi. Peste puțin, dacă m-oi simți destul de în putere și de treaz, da, peste foarte puțin am să-l întreb pe Michel dacă la el acasă are muieri. Dacă slujnica e cumsecade. Asta în caz că mă simt în stare."

— Păi, am ajuns la poarta Bartray, zise Michel căscînd printre cuvinte.

Daniel Drouin auzi foarte bine cuvintele lui, dar refuză cu dispreț să răspundă. Ar fi putut răspunde dacă ar fi avut poftă. „Poarta Bartray, își spuse. Se pare că va rămîne pe loc. Pe asta n-o dărîmă, gîndi mai departe cu limpezime și siguranță. Nu-s eu omul care să mă tem de ceva !"

XV. NUMELE LUI

Femeile stăpînite de diavol şedeau pe saltele în capela mînăstirii. Părintele Barrot pretindea că asta avea să fie o nouă încercare. Putea fi socotită ca o ultimă repetiţie, un efort necesar din partea tuturor (aşa zicea el) pentru a pregăti calea de ieşire a demonilor şi pentru ca în sfîrşit aceştia să cedeze stăpînirea sub care ţinuseră femeile.

În faţa chipului Madonei ardeau lumînări, fumegînd foarte tare, iar fumul era atît de des încît cineva tuşi. În dreptul ferestrei aşezaseră un paravan de stofă. De acolo de unde era întinsă, Maica Jeanne putea zări pătratul luminos. Ca de obicei, o căruţă urca dealul, scîrţîind şi hodorogind. Era o frumoasă zi de toamnă cu vreme uscată, plăcută.

Părintele Barrot se aplecă asupra ei. Minet se afla ceva mai aproape de uşă. Pentru moment el nu lua parte la interogatoriu, ci doar asculta şi învăţa. Numai o clipă, ei îi trecu prin minte că demonul care voia să pătrundă în fiinţa ei şi aflat acolo pentru a-i alunga pe ceilalţi demoni dinlăuntrul ei, se numea Barrot. Părintele dorea ca puterea de subjugare a demonilor să slăbească cît mai curînd. Aşteptau. Maica simţi nevoia să deschidă gura, să spună sau să strige ceva, astfel încît lanţul de voci să cedeze, să se pună în mişcare, să zornăie. Un lanţ de ţipete de la gîtlej la gîtlej. O aşteptau pe ea.

— Maică Jeanne, trebuie să-i laşi să răspundă !

Faţa lui slabă, osoasă, cenuşie se apropie de ea. Spatele lui strîmb îl făcea să arate ca un şurub. Un şurub ce pătrundea, se înfunda în adîncul omului.

— Trebuie să cedezi şi să-i laşi să vorbească, repetă el. Nu te opune.

Faţa lui se apropie şi mai tare şi maica Jeanne simţi mirosul părintelui. Astăzi mestecase usturoi. Hainele îi erau îmbîcsite cu miros de sudoare, cu toate că el, cel secătuit, n-avea cum să asude.

Undeva departe, pe podeaua de piatră, scîrţîiră pantofi.

— Poţi repeta. Nu poţi repeta ?

Ea şuşoti „da".

— Încearcă să pricepi ce-ţi spun.

— Da, şuşoti ea. Încerc, dar e atît de greu !

— Ascultă acum foarte atentă. Aşadar : De ce ai pătruns în trupul acestei fecioare ? Şi-acum răspunde !

— Din ură, răspunse ea şi lanţul gîndurilor se opri din nou.

— Nu, zise el. Eu pun întrebări iar dumneata trebuie să-mi răspunzi tot prin răspunsurile mele limpezi. De ce ai pătruns în trupul acestei fecioare ? Întreb în latineşte : *Propter quam causam ingressus es in corpus hujus virginis* ? Şi acum răspunde-mi cu vorbe limpezi. Dumnezeu vrea cuvinte clare. Isus Cristos vrea cuvinte clare. Sfînta Fecioară vrea cuvinte clare. Sfîntul Iosif vrea să aibă cuvinte clare. Duşmanul, gîndeşte-te la duşman ! Hai, rosteşte cuvinte limpezi, precise.

— Din răutate, răspunse ea vlăguită.

— Nu, din ură fierbinte, zise el. Ţine minte : din ură fierbinte.

— *Causa animositatis,* zise ea reamintindu-şi.

— Aşa, aşa, bine. Acum întreb. Prin ce legămînt, prin ce pact ? Aminteşte-ţi de cuvintele : *Per quod pactum ?*

Strînsoarea se destrămă. Deodată fu capabilă să răspundă clar, luminos, înmiresmat, desfrînat de drept :

— *Per flores !*

El îndoi unul din genunchi şi era acum nemaipomenit de strîmb, „un strîmb cu miros de usturoi", gîndi ea şi se cutremură. Undeva, departe, pantofii scîrţîiră pe po-

dea. Le auzea pe celelalte maici inspirînd, expirînd, ţinîndu-şi respiraţia, mişcîndu-se, aşteptînd.

— Ascultă acum cu atenţie la ceea ce îţi voi spune, rosti el. Ca să te eliberezi, ca să fii lăsată în pace şi descătuşată de sub stăpînirea demonilor trebuie să urmezi regulile. Ascultă şi tradu cuvintele mele şi toate răspunsurile — astfel încît să ştii cum să răspunzi pe urmă, să urmezi regulile. *Quales ?* Eu întreb : *Quales ?*

— Care flori ? traduse ea. Care flori ?

— Şi-acum răspunde, zise el.

„Din nou acea voluptate. Într-o astfel de clipă ai putea şi muri, gîndi ea obosită. Tocmai acum, în această clipă."

— *Rosas,* răspunse ea.

Părintele se dusese de lîngă ea, dar îi auzea vocea.

— Cu trei ghimpi, ţine bine minte acest lucru, maică Claire. Cu trei ghimpi. Chiar dumneata ai spus-o, e adevărul-adevărat. Nu patru sau doi, ci trei. Satana încearcă să te inducă în eroare, dar adu-ţi aminte, erau trei ghimpi înţepaţi în palma dumitale cînd te-ai trezit, maică Claire. Maică Anne, ascultaţi, erau trei ghimpi. Séraphique, erau trei ghimpi. Ascultaţi cu atenţie, maică Catherine, vă înţepau trei ghimpi.

Ea închise ochii şi plînse. O lumină cenuşie, lăptoasă străfulgeră sub pleoapele ei. O lumină destrămată, care se îmbucătăţea într-una. Multă vreme întrezări un pătrat strîmb, cenuşiu deschis, aproape alb. Apoi lumina deveni roşie şi după aceea veni întunericul. Respiră liniştit şi privi înlăuntrul acestei bezne. Auzi, undeva departe, scîrţîitul pantofilor şi atunci îi veni în minte un gînd ciudat şi comic, care însă nu era făcut să trezească rîsul, căci conţinea şi spaimă, şi anume : o dată cu pantofii se dusese şi părintele Minet. Avea să fie liberă. Pantofii plecaseră împreună cu paznicul închisorii. Dar spaima avea să rămînă mai departe, căci ea era lăsată singură, fără ajutor. Pantofii îl purtau pe Barrot, şi ei plecau cu părintele, iar ea rămînea părăsită. Ar fi dorit să fie mai aproape de ei.

Auzi răspunsurile limpezi, scurte, fără ezitări ale maicii Claire, mormăitul maicii Anne. Apoi vocea lui, rostind poate numele celui care a trimis trandafirii.

— Da, maică Claire, iar dumneata, maică Anne, trebuie să taci acum.

Séraphique respira pe gură, nările-i şuierau supărător. Nesiguranţa puse stăpînire pe maica Claire :

— Nu pot. Nu-l găsesc.

— Nu dumneata eşti aceea care vorbeşti, maică Claire, veni vocea din îndepărtatul miros de usturoi, din îndepărtatul scîrţîit de pantofi, din îndepărtatul şi totuşi apropiatul lui miros de sudoare. Demonul e acela care vorbeşte. Dar trebuie să laşi vocea lui să răzbată prin gura dumitale, astfel încît să putem cunoaşte îngrozitorul adevăr. Reiau : *Quis misit ?* Traduceţi : Cine le-a trimis ?

„Cine le-a trimis ? gîndi maica Jeanne. El ne-a trimis flori, vouă şi mie ! Oare el să fi fost acela care ni le-a trimis ? Nu mai pot răbda, trebuie să-i rostesc numele. Îndepărtat, o auzi pe maica Claire — maimuţa aia, maimuţa aia ! — mormăind şi tuşind. Cum, ea, maimuţa aia rău mirositoare, josnică, zbîrcită, ea să fie aceea care să-i rostească numele ? Nu, nu sînt eu aceea care am denumit-o maimuţă, gîndi ea. Ea nu-i de loc o maimuţă, un demon dinlăuntrul meu i-a spus maimuţă. Ea este sora mea. Da, eu îi sînt maica spirituală. Nu, nu eu sînt aceea care vreau să-i divulg numele, ci demonul Astarot din mine vrea să-l strige lor în faţă. Demonul este acela care m-a ademenit să mă gîndesc la el şi să ne îndepărteze de izbăvitorul nostru Isus Cristos, preascumpul meu rege. Eu sînt aceea, adică nu, demonul meu este acel care are dreptul să strige numele, numele acela iubit, numele acela afurisit. Eu sînt aceea care am dreptul să preiau, prin gura mea, numele."

— Rosteşte-l numaidecît ! spuse Barrot din cealaltă parte.

„Acuşi îl rostesc, gîndi maica Jeanne. Demonul meu vrea să-l rostească !"

— *Urbanus !* ţipă ea.

În timp ce auzea scîrţîitul pantofilor venind înspre ea şi îşi dădea seama că pînă şi Minet, acel boţ greoi mirosind a sudoare, se apropie şchiopătînd ; în timp ce o au-

zea pe maica Claire înghiţindu-şi saliva iar pe celelalte deschizînd gurile lor uscate sau umede şi biiguind iarăşi şi iarăşi acel nume, resimţi un fel de bucurie : „Eu am fost aceea care am reuşit prima să-l rostesc ! Prin gura mea a ieşit el la iveală !“

Deschise ochii. Capela era neaşteptat de luminoasă. Se uită cu coada ochiului într-o parte şi în alta. Celelalte zăceau întinse ca mai înainte şi nimic sau aproape nimic nu se schimbase în afară de faptul că lumina sporise. Faţa lui Barrot era aplecată asupra ei şi alături de el văzu ochii rotunzi, spălăciţi ai lui Minet. Vîrful limbii lui Barrot se arătă printre buzele lui subţiri : gîfîia.

— Acum el vorbeşte ?

Demonul o înşfăcă de după ceafă. Ea închise din nou ochii şi luptă împotriva lui.

— Vrea să vorbească acum ?

Pătratul de culoare deschisă aşezat oblic se întunecă. „Dacă la noapte aş putea dormi, poate scap de toate astea.“ În întuneric străfulgerau dungi roşii. Un apus de soare în care încă mai dăinuia ziua. „Sus pe munte se întîmplă ca ziua să mai zăbovească încă multă vreme după ce în văi a coborît întunericul“, se gîndi ea.

Ei doi ar fi putut merge prin pădure urcînd în sus pe o cărare de munte. Seara văile zac într-o umbră profundă care devine beznă de nepătruns. Jos, se aprinde ca un punct roşu-gălbui pe acel fond negru-vineţiu şi verde-închis, iar în jurul lor bezna se înteţeşte. „Da, Jeanne, e seară.“ Aici sus lumina zilei mai dăinuie. O veveriţă foşneşte prin frunzişul uscat al castanilor şi al fragilor încă plini de căldura soarelui. „Da, Jeanne, e seară.“ Aici e Italia. Aşa erau serile în nordul Lombardiei cu mult în urmă, acolo la Angela Merici. „Da, Jeanne, e seară şi iubitul tău se află alături de tine, bărbatul pe nume Isus Cristos sau cel care poartă alt nume. Da, Jeanne.“ El o ţine de mînă şi îi spune pe nume, Jeanne. Nu-i spune soră Jeanne sau maică Jeanne. Ea îi răspunde şoptindu-i numele. Acum, curînd o va mîngîia. În curînd îşi va încolăci braţul pe mijlocul ei. Da, îl duce mai sus, îl furişează tot mai sus spre pieptul drept. Sînul odihneşte în cupa mîinii şi e ca o pasăre, seara, în cuibul ei. Cealaltă mînă stă pavăză sînului stîng, tot aşa ca a mea acum,

ca mîna mea însămi, ce stă pavăză în jurul sînului meu, a pieptului meu. Acum lunecă în jos, resimt pofta voluptoasă a mîinii cuprinzînd sînii, talia și coapsele."

— *Urbanus ! Urbain !*

Cînd deschise ochii, în odaie era multă lumină. Fețele celor doi exorcizatori de demoni se aflau foarte aproape de fața ei și o dată cu lumina o năpădi și mirosul lor și sunetul glasurilor lor.

— Trebuie să-l lăsăm să spună tot ce are de spus, rosti Barrot, apoi porunci ; Lasă-l să vorbească pînă la capăt, maică Jeanne.

Ea încercă să-și întoarcă fața spre Barrot. Gura îi era plină de salivă. Ar fi vrut să-l scuipe în față. Simțea cum i se scurge pe la colțurile gurii o dîră de salivă înspumată : balele i se prelingeau încet pe gît în jos. Însă strînsoarea pe după ceafă îi ținea capul nemișcat.

— Trebuie să te eliberezi de el, maică Jeanne !

„Niciodată n-am să mă eliberez de el, simți ea. Niciodată n-am să mă eliberez de el."

— Rostește-i și numele de familie.

— *Causa animositatis !* ieși din gura ei, izbucni din gura ei.

— Rostește-i numele de familie !

— *Per flores !*

— Rostește lămurit numele lui de familie !

— *Rosas !* și simți cum saliva spumega în jurul gurii.

— Rostește încă o dată numele lui !

„O, numele tău ! Numele tău blînd, numele tău frumos, plăcut și aținător, numele tău scump și iubit ! O, numele tău iubit, nume fără de pereche — numele tău care se află în mine ! Nu-l spun, buzele mele nu-l lasă să treacă, demonii dinlăuntrul meu nu vor avea voie să-l rostească."

— *Diabolica !* țîșni țipătul din gîtul ei, din străfundul ființei ei. Celelalte suspinară și se foiră. Auzi vocea maicii Claire de după culcușul maicii Catherine, ca un ecou strident, sonor : *Diabolica !* Mai încolo, la margine, tînăra Marie Aubin repetă mașinal ca la o lecție de școală, fără zel, însă repede, grăbit, din obligație : *Diabolica.* Apoi urmă un țipăt concentrat — descărcarea

unor sunete înăbușite care își dau drumul, un vraf de sunete clădite unele peste celelalte, care se prăbușesc într-un răsunător : *Diabolica !* Era maica Anne și, amestecat cu țipătul ei, urletele lui Séraphique Archer.

Încercă să se adîncească și mai tare în beznă, însă țipetele, iar apoi tăcerea o ținură trează în acea lumină roșie. Cineva, către margine — sîntem șapte, opt sau zece, își reaminti ea — încerca să se ridice. Minet însă șchiopătă într-acolo și o sili să se culce la loc. Fără să se gîndească, știu că e Marie Aubin.

Scîrțiitul pantofilor îi stărui în urechi. Mirosul de usturoi și de năduşeală deveniseră viermi subțiri care se tîrau în nările ei. O parte a gîtului îi era năclăită de bale. Zumzetul din urechi sporea ori de cîte ori își strîngea maxilarele. Măselele i se încleștau obositor de puternic și cu toate acestea saliva i se prelingea pe la colțurile gurii.

— Tu, Astarot, trimis al Satanei, răspunde-mi ! porunci Barrot.

Ei doi nu mai urcau pe munte. Mîinile lui făcute cupă dispăruseră. În locul Voluptății, sînii îi erau acum mîngîiați de gheare care îi sfîrtecau și coastele.

— Rostește-i numele !

— *Urbanus,* răspunse ea cu o voce sigură, fără a deschide ochii. Resimți o mulțumire în răspunsul dat.

— Rostește și numele lui de familie. Ascultă cu multă atenție : *Dic cognomen.*

Din nou îi venea greu. Mîini blînde și gheare ascuțite o atingeau. Demonul voia s-o lase să-i scape numele lui printre buzele ei, prin gîtlejul ei, dar ea se împotrivea. „Da, rezist, o să pot în curînd întoarce capul și să-l scuip în obraz." Se afundă mai tare în acest roșu care o înconjura, mergînd spre acel verde închis. Parveni la acel negru-vinețiu, printr-o pădure. apoi în sus spre munte, unde mai dăinuia o fîșie de lumină. Mergeau într-un ritm egal, înaintau parcă lunecînd, spatele le era drept și coapsele puternice. Se opriseră și trăiau acea clipă atît de importantă cînd începe odihna. Sînul ei drept se odihnea în palma lui ca într-un cuib de păsări. Cealaltă palmă părăsise sînul ei stîng și se lăsase în jos

lunecînd, plutind în jos spre coapse, printre coapse. Erau cu desăvîrșire goi.

— *Dic cognomen !* repetă numele lui de familie ! *Dic cognomen !*

Acolo sus la munte era o seară blîndă și lumina încă stăruia. Nu se mai afla nici un alt om și nimeni nu-i putea vedea. Dar tocmai în clipa în care își trecea mîna lui caldă pe pîntecul ei, în clipa în care simți mîna lui, țîșni țipătul lui Séraphique Archer, de lîngă ușă :

— *Dic — dibboca — dibbolica* — o, acum vine el, vine el, vine el !

Ea lunecă din nou în întunericul roșietic, apoi roșu-închis. Pantofii lui Barrot și Minet scîrțîiră mai puternic, ca și cum ar fi gîfîit.

— Tăcere, tu de acolo !

Demonul lui Séraphique Archer tăcu. Mai încolo, pe undeva, răsună un fel de chicotit. „Marie Aubin", gîndi ea. Lumea înconjurătoare deveni iar cu desăvîrșire limpede pentru ea și strînsoarea de după ceafă insuportabilă. Era ținută în frîu și condusă, ceea ce îi dădea o vagă stare de siguranță.

În acest scurt răstimp de limpezire ea putu să vadă logic toate cele. Înțelese că diavolul, printr-o culme a vicleniei, născocise să pună stăpînire asupra ei prin intermediul unui preot de la biserica Saint-Pierre și Sainte-Croix. Și asta într-o clipă de slăbiciune, în timp ce ea lupta împotriva propriului trup. Toate îi erau pe deplin limpezi ca și cum le-ar fi citit de curînd într-o carte, într-o carte întru totul îngăduită și binecuvîntată de însuși Sfîntul Părinte de la Roma. Și era limpede, diavolul îndreptase poftele nerușinate ale preotului asupra făpturii ei, iar poftele lui carnale îi contaminaseră trupul. Atîta timp cît nu-și amintea spatele, umerii și șoldurile lui Urbain, pe care de fapt ea nu le văzuse niciodată, sau atîta timp cît nu-și amintea numele Madeleinei de Brone, logica gîndurilor ei era cu desăvîrșire pură, liniar de dreaptă, clară.

În acest scurt răstimp de ascuțită clarviziune, în timp ce se simțea obosită și limpede la minte ca după un ceas de dragoste carnală ; în această rapidă privire de

ansamblu aruncată asupra vieții ei (pe care ea o săvîrșise nu cu ajutorul gîndirii ei, ci cu simțămîntul spectatorului), văzu cum ea, cea chemată de însuși Dumnezeu, umblase pe căi anevoioase, pornind încă din copilărie, trecînd apoi prin silnicia școlii, prin luptele împotriva poftelor trupești. Revăzu cum prinsese dragoste față de cei mai răniți, mai loviți, mai ciumați și mai rău mirositori. Această dragoste o făcuse să fie mai curajoasă decît toate celelalte și să îngrijească de cei mai zdrențuiți, păduchioși și împuțiți cu mult curaj și cu o jertfire de sine care nu ținea seama de nimic și nu putea proveni decît din faptul că ea era aleasă de Dumnezeu. Se simțea ca și cum ea ar fi fost aceea care descoperise creștinismul. Da, în acele clipe de înaltă și dreaptă logică a gîndirii, descoperise creștinismul. O logică pe care n-o putea exprima prin cuvinte, dar o retrăia cu un sentiment de o claritate acută. În acea stranie clipă lungă și concentrată știu că este o sfîntă și că trebuie să facă mari sacrificii pentru a putea fi confirmată, recunoscută ca atare. Era o sfîntă care nu ajunsese încă să-și îndeplinească opera. Nu murise pentru a fi declarată preacuvioasă, iar apoi să fie pe deplin beatificată. Capacitatea ei spirituală era mai cuprinzătoare decît a tuturor celorlalte femei pe care ea le întîlnise și care trăiau pe suprafața pămîntului (așa simțea ea), ba chiar ceva mai mare decît a fecioarei Jeanne d'Arc (care a fost arsă la Rouen) și a preafericitei Angela Merici și a Thérèsei (de la Avila) și pe deasupra și a sfintei Ursula.

În această scurgere convergentă de timp, extrem de concentrată și viu luminată, văzu în linii esențiale și fără nici o dialectică inutilă ori nelalocul ei (pe care exorcizatorii și cei ce-l alungau pe diavol ar fi putut-o folosi dacă ar fi voit), văzu cît de neted îi fusese drumul. Toate acestea le văzu, zăcînd cu ochii închiși dar perfect clarvăzători, cu gîndurile și simțurile limpezi, trecînd peste tot ceea ce nu era esențial, cu o logică ce iradia dinlăuntrul ei, cu o logică întru totul întemeiată și satisfăcătoare. Își dădu seama cît de neabătut mersese de la noviciatul de la Poitiers și apoi mai departe într-o lume închistată unde ea, din cauza personalității ei prea mari, a capacității sale și a multiplelor ei pre-

tenții, se ciocnise de toți. Văzu cum fusese condusă de o convenție rectilinie tainică, niciodată trecută în scris, dar care totuși o legase puternic de Dumnezeu. Și mai văzu cum ajunsese în imediata apropiere a Sfîntului Iosif, soțul pămîntean a preasfintei Fecioare. Își dădu seama, cu o claritate mereu reîmprospătată, cît de drept trecuse drumul ei peste epoca noviciatului și cîtă suferință întîmpinase, cîtă duhoare și cîte viermuieli pînă să parvină la locul pe care îl ocupa acum. Și în starea ei de clarviziune recunoscu că existau puncte de reper în acea serie de etape și popasuri care poate abia de curînd începuseră pentru ea, dar care-i fuseseră destinate sau în curînd aveau să-i fie destinate.

Revăzu clar trecutul, felul în care devenise una din cele opt femei care întemeiaseră mînăstirea ursulinelor din acest oraș. Înțelese cum de ea — în ciuda propriilor ei proteste — fusese înălțată în rang și chemată să conducă mînăstirea, să-i fie stareță și maică spirituală, într-o perioadă cînd ea de mult nu mai cunoștea pacea sufletească ci era împinsă înainte de viclenie și de o tenace energie de a parveni. Și iată unde se afla ea acum : la acea etapă. Ea era aceea care conducea mînăstirea (cu toate că atît de greu încercată de demoni), o maică atotștiutoare sau ca și atotștiutoare, care intuia și simțea adînc, clarvăzătoare, o sfătuitoare înțeleaptă. Deci, aici se afla ea acum. Popasurile ce-i stăteau în față nu le vedea încă în detaliu, dar le putea bănui. Prin suferințe, dar și grație exercitării anumitor influențe și puteri, ea avea să umble, să fie purtată, să plutească pînă la ultima etapă : Sfînta Jeanne, o fată sfîntă din Franța, de la Saintonge.

În aceste momente de clarviziune concentrată la maximum, care se desfășurară în intervalul dintre două scîrțîituri a pantofilor părintelui Barrot, maica Jeanne cuprinse și înțelese fața înălțătoare și spirituală a situației în care se afla.

Dar *a cuprinde și a înțelege* nu însemnase în cazul de față că ea *gîndise* toată desfășurarea vieții ei de la trecut pînă la viitor. A *simți*, iată mai degrabă cuvîntul potrivit pentru starea de exaltare prin care trecea. Căci simțea felul în care el, al cărui nume de familie avea

să-l rostească în curînd și despre a cărui poziție în sînul bisericii, în viața și pe harta geografică, ea avea să vorbească în cuvinte latinești precise și lesne de înțeles, da, simțise cum el dorise să aibă legături erotice cu ea, încercînd să stăvilească ascensiunea ei către sfințenie, ademenind-o să se îndepărteze de această sfințenie. O ademenise prin frumusețea lui bărbătească, focoasă, cuceritoare. O ademenise prin faptul că-i mersese faima de om care gustă din plin plăcerile simțurilor, faimă ce-i parvenise prin zvonuri, de om care răstoarnă toate femeile, luîndu-le fecioria, în caz c-ar mai fi avut-o. Da, o ademenise cu reputația lui de-a tăinui sub veșmintele lui preoțești o mare putere de seducție bărbătească, o astfel de voce și o astfel de privire încît nu întrevedeai prin intermediul persoanei lui pe Dumnezeu sau pe Sfîntul Iosif, soțul Fecioarei, ci pe acel om seducător, atrăgător și experimentat care trezea pasiuni, pe bărbatul care știa atît de multe despre gusturile și poftele femeilor. Gusturi pe care el dorea să și le însușească, să le împărtășească cu ele sau să le dăruiască femeilor pe ale lui. Înțelese cu o acuitate extraordinară, cu toate că de scurtă durată, că el era o piedică în calea propriei ei desăvîrșiri, tot astfel cum el, alături de guvernator, era o piedică în calea nimicirii totale a fortificațiilor ereticilor din acest oraș și ca atare o piedică în calea stîrpirii ereziei din țară și din întreaga lume. Una dintre piedicile care întîrzia sau anula dărîmarea fortărețelor și turnurilor în care își puneau toate speranțele ereticii. El nu se sinchisise de ea decît dintr-o postură demonică. Se lăsase văzut de ea prin ferestruica înaltă de la poartă, prin ferestrele mînăstirii sau de la ochiul de geam de pe acoperiș. Lăsîndu-se astfel privit pe furiș, privelișteaproape nerușinată, el o ademenise chiar și numai prin reputația lui. Apoi refuzase să fie duhovnicul ei, al fiicelor ei spirituale și a sufletelor aflate sub ocrotirea ei. Vraja lui era atît de mare încît ea visase să i se și spovedească.

Dar tot atît de limpede văzuse și că el trecea pe lîngă ea fără a o băga în seamă, fiindcă ea, ca femeie, nu era cu desăvîrșire perfectă. El își îndrepta atenția spre alte femei, mai tinere, mai lipsite de experiență

spirituală și trupească, pe cît posibil mai feciorelnice și nepătate de jocul gîndurilor tainice, sau spre femei mai experimentate și prin aceasta mai darnice. Femeiuști experimentate, cu mari cunoștințe în arta de-a se drăgosti cu un bărbat. Sau se apropia de femeiuști tinere și blînde, care îi puteau oferi plăceri mai mari decît i-ar fi putut da ea, și în simplitatea lor, în lipsa unor chemări mai înalte, ele puteau stoarce de la el o voluptate mai mare decît dintr-o simplă împreunare. Nu, nu, așa ceva nu avea să se întîmple niciodată, niciodată.

Întrevăzu așadar în el o piedică în calea ei. În acel ceas de limpezire el era „Piedica". Da, el însemna acele ziduri pe care ea le zgîria neputincioasă cu unghiile, acele ziduri peste care ea nu știa dacă vrea sau nu să treacă, dacă vrea să treacă peste ele, în ciuda faptului că această dorință era un greu păcat de care trebuie să te pocăiești (și deci o mare jertfă din care puteai trage învățăminte folositoare atunci cînd te îndrepți spre o mai mare sfințenie).

S-ar putea spune însă multe despre acest moment de clarviziune pe care ea, natural, n-o formulase sau nici cel puțin nu putuse s-o cuprindă în gînduri sau cuvinte. Resimțise doar aceeași luciditate retrăită de alcoolici și de cei amețiți de droguri. O clarviziune care te eliberează de timp, de complexe și de tot ce e neesențial. Iar acum se afla în această stare, aidoma artistului autentic sau fals cuprins de amețeala aceea proprie creației și autoarderii sau autostingerii.

Iată în ce stare se afla ea.

S-ar putea susține că starea asta nu era decît soluția unui geniu ratat. Soluția falsă a geniului angoasat, cu simțurile intoxicate și răvășite, și care la suprafață arată sigur de sine și suveran. Sau poate soluția nebunului prostănac, îngrădit la minte, dar smintit. Ori a unui om activ sau hăituit, al cărui sînge, pornit de la inimă spre alte recipiente, a primit cîteva grăunțe de talent — grăunțe ce izolează otrava care te pune sub stăpînirea necuratului.

Ce știm noi despre ea ?

Era stăpînită de diavol.

Iată singurul lucru de care era cel mai puternic, cel mai real, cel mai profund şi adevărat conştientă.

— *Dic cognomen !*

Îşi răsuci globurile ochilor, îşi ridică pleoapele, lăsă să se destrame roşul dindărătul lor şi atunci zări bolta tavanului de deasupra ei. Erau două arcuri care se întîlneau, două pleoape de piatră care împiedicau lumina să pătrundă înăuntru. Sub bolţi, fumul plutea ca nişte nori murdari. Ridicînd şi mai mult privirea şi îndreptîndu-şi pieziş ochii spre spate, cuprinse în imagine luminările înalte ce se topeau în faţa chipului Madonei. În cîmpul ei vizual se aflau şi umbrele lui Barrot şi Minet. Dacă întorcea ochii în dreapta şi-n stînga, putea zări maicile, pe fiicele ei spirituale. Erau şi ele acolo, le vedea doar cu coada ochiului. Ceva mai departe, spre stînga, dar aşezată atît de sus încît imaginea putea fi cuprinsă de ambii ochi, se distingea ferestruica, pătratul acela pieziş acoperit cu o pînză de in cenuşie.

I se dăduse un răstimp de odihnă. „Tocmai acum, în clipa asta, sînt liniştită." Da, se odihnea liniştită, în acea stare proprie despărţirii de un trecut care o părăsea pîlpîind aidoma unei lumînări îndepărtate, şi în acel prezent ce avea să vină şovăitor spre ea, ca o rază ce se ivea crescînd şi care în curînd avea s-o învăluiască în strălucirea ei. Sub tavan rătăcea o umbră mică, o molie trezită de voci şi care acum, în viitorul cel mai apropiat, avea să aleagă una dintre cele două căi : ori spre ferestruica luminată, unde dungile înguste ale gratiilor desenau umbre ce apăreau ca o împletitură pe pînza cenuşie de in, sau spre lumînările de pe altar, din faţa chipului Madonei.

— Repet încă o dată : *Dic cognomen !*

„De fapt ar trebui să ştiu toate cele. Cu capacităţile mele superioare, am priceput întotdeauna foarte repede orice. Am ştiut să-mi număr demonii chiar şi cînd mă aflam în cele mai grele suferinţe, în timpul celor mai sfîşietoare dureri trupeşti şi lăuntrice. Sînt în număr de şapte. Chiar eu, Jeanne, cea cu mintea şi raţiunea limpede, i-am numărat."

Tocmai atunci Barrot strigă. Suna ca ordinul unui comandant în timpul unui atac nocturn, cînd dușmanul s-ar afla la o depărtare de unde i-ar putea auzi vocea. O comandă spusă cu voce joasă, ca un apel:

— *Asmodeus! Leviatan! Behemot! Isacaaron! Balaam! Gresil! Aman!* Răspundeți-mi!

Simți cum diavolii încep să se miște. Luciditatea dispăru, tot ce era simplu și logic deveni de neînțeles.

— Răspundeți-mi!

Sus, sub tavan, norii se întețiseră, pleoapele boltei erau de piatră înnegrită și mortar crăpat. Lumînările fumegau. Molia filfiia din aripi înspre raza de lumină care putea însemna pentru ea libertatea sau moartea. Maica Jeanne auzi afară în stradă pași. Erau pantofi butucănoși cum poartă burghezii, pantofi solizi sau fini de preot, din acei ce nu scîrțiie, fără miros de usturoi, fără miros de sudoare, picioare tinere ca stîlpii, picioare tinere și voinice — acolo, afară, în stradă. O iau la vale, trec. Demonii ascultară chemarea și mișcau ca niște foetuși înlăuntrul ei. Mai întîi cei din partea stîngă, căutînd să găsească cu ghearele lor inima. Apoi cei din dreapta, vrînd s-o împiedice să respire. Acei care se găseau în preajma mijlocului voiau s-o facă să vomite, iar cei cuibăriți în burduful rotund al abdomenului își croiau drum la vale vrînd s-o silească să-și golească bășica sau să dea vînturi și să se scape pe ea.

„Dacă nu vor putea glăsui prin gura mea, vor rămîne pe veci înlăuntrul meu. De nu vor izbuti să-mi împrumute vocea ca să vorbească, atunci vor ieși pe alte căi, într-alt fel.

Și atunci sînt pierdută."

— Răspundeți! *Dic cognomen!* Răspundeți!

În clipa aceea ea îi rosti numele.

Sau poate nu-l rosti ea. Era un răspuns pe care demonul Asmodeus, aflat mai la suprafață, fusese silit să-l dea la întrebarea părintelui Barrot, acel eminent exorcizator și alungător de demoni. Nu, nu ea îl rostise. Instrumentele care îl rostiseră fuseseră gîtlejul și buzele ei. „Nu vreau!" gîndise în timp ce gura vorbea. „Acum el e pierdut, extirpat din ființa mea, niciodată nu va mai fi posibil să mai simt cum hoinărim sus pe munte, seara,

şi ne pomenim deodată singuri în purpura înserării. Niciodată nu va mai fi posibil să simt cum mă mîngîie, spunîndu-mi iubita mea, iubita mea Jeanne."

Cea care ţipa cel mai strident era Séraphique Archer. Era un zbieret.

— *Dibba — bibba — bolica* — Grainier ! Grainier, GRAINIER ! GRAINIER !

Apoi imediat — fără intervale, una după alta, urmară celelalte. Cinci, şase voci îi ţipau numele. Ură, dorinţă, iar ură, iar dorinţă, speranţe zdrobite, captivitate, certitudinea că el nu avea să mai vină la ele şi să le atingă, decît în propriile lor vise : dorinţe — ură.

Vocea maicii Claire suna atît de sec, încît se asemăna cu scîrţîitul pantofilor :

— Da, el e !

Maica Catherine şi maica Louise aveau voci atît de cleioase încît emiteau doar o bolboroseală.

— Da, aşa-i, el e !

Apoi strigătul tăios al maicii Anne :

— O, el, o, el !

Şi propriile ei buze, care se mişcau. Barrot gîfîia, aplecat asupra ei. Cînd respiră, răsuflarea lui suna ca o băşică de porc înţepată : pifff.

— Tăcere, voi, celelalte ! Ascultaţi !

„Eu deţin rolul principal, eu sînt eroina", gîndi maica Jeanne.

— *Dic qualitatem !* Repet şi traduc : Numiţi-i titulatura !

Trupul maicii Jeanne se zvîrcoli de cîteva ori. Demonii dinlăuntrul ei încercau să-şi întindă braţele şi să-i zdrobească coapsele, în timp ce ceafa se mai afla încă prinsă în aceeaşi strînsoare. Demonii vorbeau, cu toate că ea se opunea. O sileau să spună ce e el. Ea căuta cuvîntul pe care în curînd ei aveau să-l rostească : preot. Un cuvînt atît de uşor de spus. Un cuvînt fericit, care îţi dădea o uşurare cînd îl pronunţai. Demonii îl rostiră prin gura ei predestinată :

— *Sacerdos !*

Auzi şi ea.

— O !

Cineva se ridicase cu violență, auzi picioarele care alergau, ușoare, sfielnice, speriate.

Alergau spre ușă. Și scîrțiitul pantofilor sub apăsarea unui trup greoi și butucănos de preot. Mirosul de usturoi și cel de năduşeală se lăsară ca un nor asupra ei. O putea zări pe cea pe care voiau s-o oprească în loc.

— Marie Aubin ! strigă Minet.

Ușa fu smulsă și închisă din nou. Auzi pașii alergînd pe dalele de piatră din coridor.

Se ridică în șezut. Celelalte se aflau pe culcușurile lor. Paiele uscate foșneau. Strînsoarea din ceafă îi dispăruse. O lumînare din fața chipului Madonei arsese mai repede decît celelalte și lăsase în candelabru un boț de ceară galben-cafenie.

Barrot se duse către Minet. Mîinile le ținea înțepenite pe breviar. Ochii îi erau închiși și pe obrajii lui cenușii se iviseră pete roșii. Gura părea o linie dreaptă, totuși această linie era un surîs. Séraphique Archer își întoarse fața ei golită de orice expresie spre el. Gura îi era deschisă tare, buzele groase, roșii, atîrnau moi. Nările ei erau neobișnuit de lărgite sau doar păreau să fie așa. Ea își împreună încet și stîngaci mîinile ei mari și muncite de slujnică.

„Fata are nasul înfundat, gîndi maica Jeanne, stareța, brusc dezmeticită. Nările i s-au dilatat, și totuși are nasul înfundat."

Fața maicii Anne era palidă și sfîrșită. Ședea și își privea țintă picioarele. Maica Claire arăta istovită. Amîndouă surorile Barbezier stăteau cu gura puțin căscată. Nu atît de mult ca Séraphique și simțitor mai manierat. Aveau mîini frumoase. Dar gurile prea erau căscate.

XVI. CADRUL POVESTIRII ŞI SÎMBURELE EI

Iată ce s-a petrecut într-un oraş din sudul Franţei în toamna tîrzie a anului 1633, mai precis în noaptea dintre 5 şi 6 decembrie.

Dar mai întîi cîteva consideraţii care să fixeze cadrul acţiunii :

Primul ministru al regelui Ludovic al XIII-lea, Cardinalul, cel ce avea să devină mai tîrziu ducele Armand du Plessis-Richelieu, din cauza anumitor circumstanţe, delegase în acel oraş pe trimisul său, însărcinat cu depline puteri, comisarul Jean-Martin de Laubardemont, proaspăt numit baron — „messire Jehan de Marin, seigneur et baron de Laubardemont, de Saint-Denis-de-Pile, Saint-Georges-de-Gusboin et autres places, conseiller du roy en ses conseils d'État et prémier president en sa cour de aydes de Guyenne".

De altfel el mai fusese trimis de rege şi în alte ocazii anterioare. Acum, urma să conducă acolo un proces într-o direcţie anume dorită şi să obţină o sentinţă definitivă şi inatacabilă.

Era vorba de vrăjitorie şi eretism, seducerea unor tinere fete dintr-o mînăstire ursulină şi a altora din oraş — dar de fapt o acţiune de curăţire şi purificare a oraşului.

Cardinalul, care urmărea desfăşurarea evenimentelor atît de la distanţă cît şi de aproape prin omul lui de încredere, părintele Joseph, denumit Eminenţa Cenuşie, nu era lipsit de credinţă în vrăjitorii şi demoni. Aflîn-

du-se pe patul de moarte se pare că ar fi fost întrebat dacă își iartă dușmanii. Se zice c-ar fi răspuns că nu are nici un fel de dușmani și că niciodată nu simțise dușmănie împotriva nimănui decît împotriva dușmanilor statului. În decursul întregii lui vieți și-a păstrat vechea lui credință de copil și anume : credea în demoni. Alături de această credință, sau ca un fel de corolar al ei, exista și punctul lui de vedere despre felul cum poate fi întrebuințată și folosită în slujba societății superstiția sau chiar credința adevărată. De pildă, pentru a întări o politică a vremii, care în ciuda puterii ei a avut și are întotdeauna nevoie să fie sprijinită de tot felul de ajutoare și prin toate mijloacele. Acea politică, deci, care servește asigurării securității și apărării unei singure persoane sau unui mic grup de oameni.

La acea dată, adică la începutul lui decembrie 1633, Cardinalul era în vîrstă de patruzeci și opt de ani. A mai trăit atît încît să moară exact la nouă ani după noaptea ce urmează în curînd să fie descrisă. El a lăsat după sine o mare moștenire. Iată părerile noastre despre amintita moștenire : a fost bună, sau rea, sau un amestec din amîndouă : a fost plină de fapte întîmplătoare sau anume puse la cale, de cruzime exercitată cu sînge rece, de lărgime de spirit și îngustime de gîndire, de sînge, moarte, construcție și dărîmare. Dar nu putem nega că moștenirea n-ar fi fost mare, chiar dacă am spune că ea ar egala pe cea a lui Nero sau a lui August, Erasmus sau Luther, a Medicilor sau a lui Savonarola. Era uriașă, iar efectele ei asupra viitorului au avut o durată atît de lungă încît pînă și azi îi mai remarcăm urmele.

Acolo unde el considera necesar, unde socotea acest act de neînlăturat, a construit fortărețe pentru viitor și a dărîmat fortificații. În acest oraș însemnat, unde se petrece acțiunea povestirii noastre, el și acoliții lui au găsit de cuviință că zidurile trebuie dărîmate, că este necesar să radă de pe suprafața pămîntului fortificațiile, ca pe viitor, în ciuda Edictului de la Nantes, să facă imposibilă pentru populația reformată orice revoltă împotriva puterii absolute monarho-catolice la care el visa.

Cardinalul dorea să dărîme zidurile și turnurile orașului. Hotărîrea fusese luată cu multă vreme înainte și întărită de lupta dîrză dusă pentru cucerirea celei mai puternice citadele hughenote, La Rochelle, căzută în anul 1628. Zidurile din orașul despre care povestim erau în mare măsură dărîmate între 1631—1632. Dar în răstimpul în care aceste dărîmări erau prevăzute și apoi executate, s-a purtat o luptă uneori tăcută, uneori fățișă și zgomotoasă, între cei ce doreau dărîmarea și cei ce doreau să apere bătrînele ziduri. Linia traversa vertical întreaga societate, împărțind-o în adepți și potrivnici. Se înțelege de la sine că, în genere, hughenoții erau de partea apărătorilor, iar cei mai convinși și supuși catolici de partea dărîmătorilor. Apoi existau prostestanți care din considerente oportuniste, de teamă sau din loialitate față de puterea regală, se abțineau să protesteze, precum și catolici care socoteau dărîmările inutile, ba chiar dăunătoare, ele fiind socotite o risipă, din punct de vedere economic. Nu reieșea prea limpede ce urmăreau adepții dărîmărilor. În schimb era cît se poate de lămurit de ce le era teamă apărătorilor : de ruinarea orașului. Nu numai prin faptul că avea să rămînă lipsit de apărare în fața unor dușmani dinafară ci și fiindcă avea să-și piardă înfățișarea, frumusețea, forța lui vitală.

Aici lovise rău cardinalul.

Unii spun că el a făcut acest act orbește, fără a pune la socoteală consecințele cele mai extreme. Alții afirmau că înaltul prelat — ca întotdeauna — acționase calculînd toate la rece. Nu știm exact cum stau lucrurile. Ceea ce știm este că sfetnicul lui în timpul acestor lupte, care au ținut de la sfîrșitul deceniului anului 1620 și pînă mult după ce zidurile au dispărut, părintele Joseph, a vizitat orașul de cel puțin trei ori. Prima dată înainte de începerea povestirii mele, în anul 1616, cînd a întemeiat acolo o mînăstire capuțină, a doua oară în timpul în care partea esențială a povestirii mele se afla în plină desfășurare, și a treia oară la cîtva timp după ce această poveste poate fi socotită ca încheiată. Rolul lui a fost neclar, învăluit în întuneric, dar totuși a fost un rol

mare. Pumnul strîns al cardinalului, vizibil tuturor, era întruchipat în persoana lui Jean-Martin, baron de Laubardemont.

Dar se cuvine să vorbim ceva şi despre înfăţişarea acestui om.

Era înalt de statură, chel, plin de energie şi lipsit de scrupule. Un slujbaş capabil, încăpăţînat, şiret, întreprinzător şi nemaipomenit de supus faţă de puterile care îl diriguiau, atît cele interne cît şi externe.

Cele externe erau cardinalul şi monarhia. Cele interne erau demonii lui : pofta de-a străluci, de-a trăi bine, de-a comanda acolo unde nu era nevoit să fie el cel ce servea, pofta de bogăţie, putere şi viaţă plină de tensiune, plăcerea de a juca acolo unde putea cîştiga şi unde riscul de-a pierde era mic şi fără consecinţă ; s-ar mai cuveni poate să citäm plăcerea de a ţese intrigi, dar această plăcere se regăsea amestecată în toate laturile caracterului său ca mijloc, portiţă de ieşire şi joacă. Într-o anumită măsură era un om care deţinea putere, fără însă a fi o figură marcantă. Îi era frică să piardă şi asta îi dădea o energie spontană, directă. În afară de acestea, mai ştim despre el că n-a putut supravieţui, n-a putut fi salvat. Persoana lui va rămîne învăluită de o ruşine pe care nimeni, niciodată, n-o va putea spăla. Oasele lui odihnesc învăluite în ruşine, amintirea lui nu poate fi venerată de nimeni.

Ca unul dintre reprezentanţii cei mai activi ai cardinalului, Laubardemont a condus felurite procese împotriva ereticilor, a vrăjitoarelor şi vrăjitorilor. Distrugea cu succes fortificaţii. Aşa a căpătat însărcinarea să dărîme fortificaţiile, turnurile şi zidurile de apărare ale acestui oraş.

Aici însă a întîlnit doi adversari puternici şi care nu erau hughenoţi. Unul era guvernatorul Jean d'Armagnac, celălalt preotul Urbain Grainier. D'Armagnac a fost ucis de fostul lui camerier, la cîţiva ani după sfîrşitul povestirii noastre. Urbain Grainier...

Noaptea dintre 5 şi 6 octombrie 1633.

Ea îl rugase să nu stingă lumînarea.

— Vreau să-ți văd fața, zisese ea. Tu povestește iar eu îți voi privi fața. Dă-mi mîna. Culcă-ți capul pe brațul meu. Putem sta așa lungiți în pat și să ne închipuim că sîntem bătrîni, că în curînd viața va lua sfîrșit și că nu are nici o importanță din ce parte vine moartea.

— Pentru mine tu ești foarte tînără, zisese el.

Și gîndise : „Ce cuvinte ridicole ! Omul ar trebui să se exprime cu mai mult tragism, ar trebui să poată simți plăcerea acestui tragism". Atinsese ușor cu buzele lobul urechii ei. Era atît de moale. Îl atinsese și cu vîrful limbii. Ea își lăsase iarăși capul pe pernă, închisese ochii și, murmurînd, îi spusese că pămătuful bărbiței lui o gîdilă pe gît, ceea ce nu era neplăcut. „Asta ar putea fi numită o situație de un comic emoționant, gîndise el. Și chiar așa ar fi dacă n-aș iubi-o. Căci dacă n-aș iubi-o ar fi un joc pe care nu l-am putea suporta. Atunci într-adevăr am fi bătrîni. În curînd o să-mi fie poftă de ea, gîndi el, și atunci poate devin serios."

— Urbain, crezi că în felul ăsta ne putem lua rămas-bun ?

— Nu știu, îi spusese el la ureche. Cum aș putea ști ! ? Și ce înțelegi prin bun-rămas ? Ce înseamnă pentru noi să-ți iei rămas-bun ? Dacă dincolo de teologie tu crezi în dreptatea divină, atunci ar trebui să ne mai putem întîlni, orice ni s-ar întîmpla. Să ne reîntîlnim iarăși și iarăși.

— Am putea pleca departe, într-o călătorie.

Madeleine deschisese ochii și își întorsese fața spre el. Se priviseră unul pe celălalt. „Nu-i pot spune că e lipsit de sens să pleci, e inutil, gîndise el din nou. Ne-am pierde puțina tinerețe ce ne-a mai rămas și n-am căpăta nimic nou în schimb. Am fi o pereche de vîrstă mijlocie fugită în pribegie și nimic altceva. Dragostea noastră înseamnă acum pericol. Numele dragostei noastre este Pericol. Iubesc fidelitatea ei de acum, riscurile pe care și le asumă pentru mine, ea încă-l mai iubește pe preotul din mine, pe omul care nu s-a răspopit încă. Îl iubește pe acel om care a fost tînăr, mîndru, spiritual și frumos, pe acel om răzbătător. În străinătate trupurile noastre ar continua să existe — în sărăcie, trudite, poate și în plin succes — dar numai trupurile noastre.

Celălalt lucru, care acum le leagă, care constituie dragostea noastră, ar fi sfîrșit, ceva trecut. Ar fi doar ceva pe care l-am retrăit împreună cîndva și care ne-a îndemnat să fugim pentru a îmbătrîni sau a muri împreună. Numai două trupuri și între ele ceva ce a trecut. Apoi urmează ura ? Sau nu ura. Și nici aversiunea. Poate nici aversiunea. Ci înstrăinarea. Și eu n-am să mai pot niciodată învinge, fuga n-ar putea niciodată căpăta o justificare. Ne vom fi salvat trupurile și atîta tot."

— Am putea trăi atît de fericiți, spusese ea. Nu am avea de ce să suferim de lipsuri. Am putea vedea atîtea lucruri noi, castele, biserici, peisaje cu munți și mări, animale, alți oameni. Am putea trăi liniștiți în vreun colțișor al pămîntului unde nu există pizmă și calomnie și război. Am putea fi împreună, lipsiți de griji, Urbain ?

— Da, Madeleine, zisese el.

Ridicase mîna și o mîngîiase pe obraz. Fața era rotundă, moale. Atinsese cu vîrful degetelor în treacăt fruntea, de la o sprînceană la cealaltă, și apoi de la rădăcina nasului pînă sus la rădăcina părului. Fruntea îi era netedă, pielea încă întinsă. Degetele bîjbîiau prin părul ei. Palma-i era lipită de urechea ei moale. Ceafa ei odihnea în voie pe brațul lui, dăruită cu încredere. Îi mîngîie bărbia, gîtul, iar cînd îi atinse ușor, în treacăt, cu vîrful degetelor buzele, ele îi răspunseră sărutîndu-i-le. În lumina luminării ce ardea acum liniștit văzuse sub pătură contururile trupului ei. Simțise plutind peste ei, în jurul lor, mireasma ei, mireasma unei femei în deplinătatea vîrstei, proaspăt spălată, parfumul ce-l exala pieptul, pîntecul, toată feminitatea ei, ca și mirosul de rufărie curată și aerul serii de toamnă ce pătrunsese ca un șuvoi în odaie. ..Cînd ea se trezește, cînd e trează, gîndise el, începe și trupul meu să se trezească, să dorească trupul ei, și atunci trecem ușor peste gînduri. Atunci găsim o soluție și descoperim fericirea de a fi unul alături de celălalt. Și ne apropiem din nou unul de celălalt, ca după aceea să fim rupți unul de celălalt și purtați mai departe, tot mai departe — spre dezgust, spre tot mai mult dezgust, spre o altfel de moarte — și apoi iar sîntem siliți să ne căutăm și să ne apropiem și

mai mult de acel dezgust, care ne silește să ne căutăm, mereu mai mult și mai mult unul pe celălalt."

— Da, zisese el, ar fi o soluție — să plecăm într-o călătorie, departe, tot mai departe, mai departe.

I se păruse că în acel moment întrezărește o cale. Mai departe, tot mai departe, dar nu spre depărtări mai bune, unde să te simți mai liber. Prima zi a fugii, primul popas le-ar putea da o mulțumire deplină, desăvîrșită. Atunci ei ar putea obține pentru o dată, pentru o singură dată, deplinătatea, să fie totul unul pentru celălalt. Apoi : departe, tot mai departe de trecut, de zidurile ce cad, de intrigi și amenințări — mai departe, tot mai departe, pînă ce totul va dispărea cu desăvîrșire. Și mai departe, și mai departe — pătrunși de dezgust, departe, mai departe, prinși de dezgust și apoi eliberați de dezgust, mai adînciți, mai tare adînciți în dezgust, mai departe, mai departe...

— Se oglindește pe fața ta, Urbain.

— Ce se oglindește pe fața mea ?

— Călătoria noastră, spusese ea și-și lăsase din nou capul jos, întorcînd gîtul. Privirea i se abătuse de la fruntea lui, îi întîlnise ochii, se oprise pe gura lui. Călătoria noastră s-a desfășurat pe fața ta. După expresia feței tale, puteam urmări fuga noastră și viitorul nostru. Tu nu vrei să pleci ?

— Vreau, Madeleine, vreau să călătoresc departe, cît mai departe cu tine. Nu vreau să mai am nici un trecut, nici un viitor. Vreau numai prezentul.

— Vrei să ai posibilitatea de a domina într-un fel sau altul, zise ea. E o trăsătură care-a existat totdeauna în expresia feței tale și ea n-a dispărut încă.

— Nu, acum nu doresc decît fericirea ta, Madeleine.

— Da, văd și acest lucru. Îmi vrei fericirea, dar nu crezi în ea. Nu mai crezi că am putea fi fericiți.

— Ba cred că noi doi ne putem dărui unul celuilalt mai mult decît orice alți oameni de pe suprafața pămîntului, spusese el.

„Sună absolut ridicol să spui tocmai acum așa ceva, gîndise el. E adevărul-adevărat, adevărul sîngelui, adevărul trupului și al sufletului. Dar nu poate fi exprimat. Putem simți așa ceva, dar nu și să exprimăm."

— Așa este, Urbain.

„De ce-o fi spunînd asta ? gîndise el. N-ar fi trebuit s-o spună tocmai acum. Mai bine vorbea de putere, de dorința mea de a o domina cîteva minute și de a o lăsa să mă atingă ușor cu mîna în timp ce și eu îmi plimb mîna pe trupul ei."

— Madeleine, mîngîie-mă, îi spusese el la ureche.

Ea închisese ochii. Închise și el ochii așteptînd. Mîna se așezase pe trupul lui și el mormăise : „Îmi place cînd mă mîngîi"... Ea îi răspunsese cu voce scăzută : „Îmi place să te mîngîi". Mîna lui odihnea pe sînul ei, cu buricele degetelor pe sfîrcuri. „Vreau, gîndise el și închisese cu o strîngere și mai puternică ochii, vreau, vreau." Ea își trăsese mîna înapoi, lăsînd-o moale pe cuvertură — mîna decepționată a unei femei. Apoi deschisese ochii. El își lăsase mai departe mîna să odihnească pe pieptul ei, o mînă de bărbat deznădăjduită, speriată. Auzea zgomot afară. Pași. O poartă care se deschide și se închide. Proprietarul casei, Daniel Drouin, se întorcea acasă. O clipă ea se înstrăinase de trupul bărbatului întorcîndu-se, dar atît de puțin încît mișcarea ei fu imperceptibilă, mai mult o intenție decît o acțiune. El lăsase mai departe mîna pe pieptul ei. Apropiase buzele de obrazul ei și le plimbase ușor peste pielea feței, ca o mîngîiere.

— Nu trebuie să plîngi, Madeleine, trebuie să aștepți.

— Suflă în lumînare, Urbain.

Așa cum ședeau ei acum lungiți în întuneric, zgomotele li se păreau mai puternice. Daniel Drouin traversase curtea încet, cu pași nesiguri. Se oprise și se ușurase. Se auzea tot ce făcea afară. Ținuse atît de mult timp și se auzise de parcă ar fi fost un cal. Sfîrșise. Pașii lui treziseră ecou în antreu. O ușă. Trecuse în bucătărie, se oprise, se învîrtise pe lîngă plită, poate căutase ceva de mîncat. Mersese prin odaie, se oprise, poate o gîdilase pe slujnică pe tălpi sau între genunchi. Intrase în odaia unde ai lui stăteau în timpul zilei. Puteau urmări fiecare zgomot pe care îl făcea. Se așezase pe un scaun dar se ridicase de îndată și se dusese la dulap. Așezase o cană pe masă. Se dusese din nou la dulap, ușa de la dulap scîrțîise. Se reîntorsese. Poate se așezase și, așa beat cum era, scria. Ei așteptaseră. Da, iată ce făceau

— aşteptau. După un timp bărbatul din locuinţa de sub ei se ridicase. Îl auziseră izbindu-se de ceva. Acum intra în dormitor. Vocile urcaseră la un diapazon ridicat, dar cuvintele nu răzbătuseră sus decît ca un murmur. Asesorul vorbise, povestise, în timp ce se dezbrăcase. Mutase un scaun din loc ca să-şi pună hainele pe el. Îl auziseră prăbuşindu-se zgomotos în pat. Auziseră cît de mult se grăbea să facă dragoste cu Charlotte.

După aceea, tăcerea le ţiuise în urechi.

— Nu plînge, Madeleine, şoptise el cu gura aproape lipită de urechea ei. Se strînsese lîngă ea, mîngîindu-i cu mîna obrazul.

Cel de jos sforăia.

Colo jos — imaginea desăvîrşită a îndestulării şi tăcerii.

— Te iubesc, Madeleine, te iubesc, şoptise el. De asta mă şi aflu aici. De asta sînt aşa cum sînt. De dragul tău mi-este teamă. Nu trebuie să plîngi. Viu la tine. În curînd o să fiu al tău. Simt de parcă m-ar apăsa pe suflet ceva greu. Şi asta mă paralizează. Dar în curînd voi fi al tău.

Se întorsese pe spate. Stăteau întinşi braţ lîngă braţ, şold lîngă şold. Urbain privise în sus prin beznă încercînd să se despovăreze de toate cele, zile, ani, tot ce îl stingherea.

„E tînără, îşi spuse, ea n-a cunoscut niciodată vreun alt bărbat. Trăim amîndoi într-un fel de «a fost odată» pe care îl tot povestim mereu. E tînără, nimeni nu s-a atins de ea."

Se gîndise la toate chemările trupeşti care se îndreptaseră ca un şuvoi spre acest trup de femeie întinsă lîngă el. Tot dorul lui, risipit de-a lungul anilor, toată gelozia femeilor se afla aici, în preajma lor. Cînd o atinsese din nou, ea nu se mişcase, nu făcuse nici un gest de răspuns. În această nemişcare a ei se ascundea o nesfîrşită resemnare, ajunsă aproape de hotarul indiferenţei. Niciodată pînă atunci nu fusese atît de singur, împreună cu ea. „Mă iubeşte şi ar face orice pentru mine, gîndise el. Acum însă e departe, foarte departe

de mine, iar eu alunec tot mai departe de ea, cu toate că amîndoi am vrea să fim cît mai aproape, tot mai aproape unul de celălalt."

— Viu în curînd, Madeleine, zisese el cu voce adîncă. Sînt atîtea care mă apasă. Nu pot lua nici o hotărîre. Știu că trebuie să lupt, să mă apăr, dar nu știu cum. A sta, înseamnă apărare. A fugi, înseamnă apărare. A te ridica împotriva lor și a-i ataca înseamnă apărare și luptă. Și tot timpul e vorba de viața noastră care-i în joc, a ta și a mea. Nu mi-e teamă s-o pierd pe a mea. Să nu-ți imaginezi c-aș dori să n-o pierd. Mi-e frică de durere — poate — dar nu de moarte. Nu mi-e frică să-mi pierd viața mea, ci pe a ta. Să-ți distrug viața și mai mult decît este ea distrusă.

Ea nu răspunsese și nu se mișcase.

— Știu, mint, chiar acum cînd spun adevărul, Madeleine, continuă. Mîndria mi-a rămas încă, mai vreau încă să strălucesc, să fiu eroul. Vreau să mă laud. Acum fac pe grozavul în fața ta și tu ai băgat de seamă acest lucru. Vorbesc de dragoste dar nu-ți dau nici un pic de dragoste. Fac doar pe grozavul. Și tu bagi de seamă acest lucru. Ai remarcat că mă laud.

El îi căutase mîna pe bîjbîite, o ținuse într-a lui, era caldă și moale, dar ea nu-i răspunsese.

— Madeleine, știi la ce mă gîndesc eu acum? Mă gîndesc cît de mulți au fost acei care te-au dorit, au rîvnit după tine. Și mă gîndesc că singurul care te-am cucerit am fost eu, un om nedemn, și iată acum sînt pedepsit. Însuși faptul de a ști că te-au dorit atîția este atîțător dar și paralizant totodată.

„Folosesc cuvinte nepotrivite, gîndise el. Cuvîntul paralizant nu înseamnă decît paralizant. Cuvîntul frică mă sperie."

— Cînd te-am văzut prima oară, am simțit că tu aveai să fii aceea, Madeleine. Un timp au intervenit altele, altceva. Dar pe urmă n-am mai fost decît noi doi. Și n-a mai fost nimic altceva. Nu, nu socotesc legătura noastră drept o aventură, un păcat împotriva lui Dumnezeu. Eu eram frumos și tu erai și ești frumoasă. Tu ești tot ce poate fi mai frumos în inima mea și tot ce a întîlnit mai frumos privirea mea. Îți iubesc părul și ochii,

și pielea ta, și parfumul tău, și vocea ta. Iubesc mișcările tale, trupul tău împlinit ca o poamă coaptă. Îți iubesc obrazul și mîna. Pe cînd mă aflam în închisoare dorința de a te avea era atît de mare încît depășea foamea și frigul. Atunci cînd șobolanii îmi alergau pe față și umezeala picura de pe pereții închisorii episcopului de Poitiers, simțeam trezindu-mi-se dorul după tine. Nu simțeam ură, deznădejde și disperare — ci dorul după tine, doar după tine. Voiam să-mi recapăt cinstea, situația mea de preot și puterea, pentru a mă putea apropia de tine și să fiu cu tine.

Ar fi putut să-i spună că nici aceste cuvinte nu sînt cu totul adevărate, dar atunci și-ar fi răspuns lui însuși că nu totul era minciună. Căutase noi cuvinte pe care să i le șoptească la ureche. Mîna lui era așezată pe pieptul ei, perniță caldă și moale. Madeleine își ridicase mîna ușurel și nesfîrșit de încet și-o așeză pe a lui. „Mă ajută din dragoste, gîndise el. Dragostea ei însă e amestecată cu milă. Trecutul nu reprezintă nimic pentru ea în clipa de față. De altfel nici pentru mine."

Îi șoptise la ureche :

— Noi existăm fiindcă există Dumnezeu.

Ea nu răspunsese. „I-am mai spus asta de atîtea ori, gîndi el. Pentru mine e adevărul-adevărat, dar fiindcă i-am spus-o prea des, pare o minciună. N-o mai atinge, n-o mai impresionează."

— Noi ne aflăm împreună fiindcă Dumnezeu există, zise el. Trebuie să cred în existența lui Dumnezeu. N-am nici o altă posibilitate să cred altceva. Acel om care se numește Galileo și împotriva căruia s-a întentat un proces are o altă posibilitate. Are posibilitatea matematicii. A matematicii... Iubito, mă asculți ?

Madeleine apăsase mîna lui pe pieptul ei.

— Dacă vreau, pot căuta ajutor în experiența creștină, continuă el în șoaptă. Ea poate întări și îndreptăți acea credință de care mă cramponez : credința în sfînta biserică. Dacă pășesc alături, trecînd peste ea, aceasta se petrece cu voința lui Dumnezeu, îmi pot spune eu. Și dacă mai fac încă un pas pentru a dovedi că primul pas a fost justificat, se întîmplă tot cu voința lui Dum-

nezeu. Dar acolo se află graniţa, şi poate că ea este matematica. Dacă fac un pas peste această graniţă, mă prăbuşesc în prăpastia ce se cască între credinţă şi ştiinţă şi atunci sînt pierdut. Cu toate că nimeni nu cunoaşte ultima graniţă a voinţei lui Dumnezeu. Dacă cred că în toate cîte se întîmplă se află intenţia lui Dumnezeu, atunci sînt apărat. Pot crede în pedeapsa lui cea dreaptă. Mai departe nu mai pot gîndi. Trebuie să cred că el nu face nici o greşeală. Galileo însă e ajutat de matematică, pe care eu n-o stăpînesc. În neştiinţa mea se află ajutorul meu. Nu vreau să cercetez mai departe. Matematica lui ar putea fi poate salvarea mea dacă aş ajunge să fiu în pericol. Vreau să spun, în caz că aş vrea să merg mai departe.

Mîna ei zăcuse moartă pe a lui.

— Resimt frica, spusese el. Iată de ce vorbesc despre astea. Aş putea formula şi altfel : Sîntem împreună şi te iubesc fiindcă Dumnezeu există. În ciuda fricii pe care o simt, am curaj, fiindcă trebuie să cred în existenţa lui Dumnezeu. Nu am nici o posibilitate teoretică de-a mă îndoi de asta.

Îşi ridicase mîna cînd ea şi-o retrăsese pe a ei. Îşi apropiase obrazul de al ei şi îi simţise genele atingîndu-i-le pe ale lui. Sărutase pleoapele şi le atinsese uşor cu vîrful limbii. Îi sărutase fruntea la rădăcina părului şi îi sărutase urechile.

— Tu şi Dumnezeu sînteţi cei ce mă susţineţi. Nu te pot părăsi nici pe tine şi nici pe Dumnezeu. Există anumite clipe, ca acum, cînd aş putea să vă contopesc unul cu celălalt, alcătuind ceva care să mă facă să mă simt la adăpost, ceva care îmi dăruieşte dragoste. Pentru asta sînt înarmat. Pînă într-acolo mă duc puterile. Dar dacă îl părăsesc pe Dumnezeu sînt pierdut, respins, fără sprijin. Pe tine nu te pot lăsa, căci atunci sînt distrus. Madeleine, îmi dai voie să mă spovedesc ţie ?

Urbain ascultase încordat, aşteptînd răspunsul. „Aş vrea s-o împovărez cu toate greutăţile mele, îşi spuse, dornic de certitudine. Vreau să mă apăr prin ea, şi ea ştie asta."

Ea nu se mişcase, însă îi şoptise foarte aproape de obraz, cu o voce atît de joasă încît el intui doar gîndul

ce abia își găsea exprimarea în respirația ei : — Vorbește. Așa cel puțin înțelesese el și se necăjise, temîndu-se că el a ademenit-o să dea un astfel de răspuns. Atinsese pieptul ei, mîna trecuse ușor peste sîni, simțise în palma lui mîngîierea sfîrcurilor. Îi mîngîiase mijlocul lăsînd apoi mîna să odihnească în cuta moale de sub inimă. Își dăduse seama că ea bătea neregulat. Simțise din nou aceeași paralizare a întregii ființe. „Dacă ar vrea acum să se atingă de mine, mi-ar stîrni dorințele și i-aș putea răspunde", gîndi el.

— În curînd viu la tine, șopti cu o voce atît de scăzută încît se gîndi că ea nici nu-l aude. Curînd. Trebuie să ai încredere în trupul meu.

— Da, îi răspunsese ea tot în șoaptă, dar acest da nu era nicidecum un răspuns.

„Nu-i indiferentă, gîndise el. Cuvintele o paralizează. Așteaptă tăcerea ; să se facă tăcere înlăuntrul ființei mele."

Urbain ridicase capul de pe brațul ei. Ea era culcată pe brațul lui.

— Tu mi te-ai spovedit o singură dată deschis și cu toată profunzimea, rosti el încet, culcîndu-se din nou pe spate și vorbind spre întunericul de sus. Ai recunoscut că aveai gînduri păcătoase. Ai vorbit despre toate cu multă sinceritate. Ți-am răspuns că gîndurile tale nu erau păcătoase, că pasiunea ta nu era un păcat, că Dumnezeu fusese acela care îți dăduse gînduri și pasiuni. Mințeam. Pe atunci însă nu credeam că mint. Nu, nu atunci. Mai tîrziu am ajuns la această convingere. Era o minciună care s-a transformat în adevăr. Atunci am mințit.

Ea se mișcase.

— Nu trebuie să plîngi din cauza asta, Madeleine. Sîntem departe de toate astea acum. Dacă pe vremea aceeea a fost un păcat — veșnică minciună — atunci sîntem de mult blestemați. Am repetat de atîtea ori păcatul încît nu mai e un pas greșit, ci un păcat săvîrșit în deplină conștiință ; în cazul că ar fi un păcat. Acum știu că a fost un păcat, dar numai pentru că a fost un lucru făcut pe ascuns. Dumnezeu nu poate să-l ia însă drept păcat. E un păcat numai în fața Bisericii. Dar nici față de Biserică nu-i un păcat. Este numai un postulat greșit

de-a nu lăsa preoții să se însoare. Eu unul am oficiat căsătoria noastră ; în fața lui Dumnezeu, tu ești soția mea. Păcatul meu a fost acela de-a fi crezut un păcat faptul de-a ne fi căsătorit noi pe noi înșine, atunci cînd am săvîrșit căsătoria noastră legîndu-te de mine. Acum nu mai cred că a fost un păcat. Atunci însă cînd am susținut că nu aveam nici o vină, da, *atunci* — am mințit. Nu credeam că sîntem nevinovați. Credeam că sîntem blestemați. Mi-ai ascultat mărturisirea ? Îmi primești spovedania, iubito ?

Ea șoptise un da cu o voce stinsă, abia auzită, și Urbain nu putuse să-și dea seama dacă îl rostise cu indiferență sau căldură.

— Am mințit fiindcă îmi era frică, șoptise el în întuneric. Și frica mi-a dat curajul de-a lovi în dreapta și în stînga, să-mi atac dușmanii și să-i silesc să dea înapoi. Frica a fost aceea care mi-a dat curajul să-mi port capul ridicat atît de sus. Aveam de ales între pieirea în rușine sau victoria prin orgoliu. Pe toți i-am disprețuit, în afară de mine însumi și de tine. Puteam fi plăcut și spiritual și să cîștig simpatii tocmai grație acestui lucru. Acum lucrurile stau altfel.

— Mai vorbește-mi despre asta, șoptise ea.

„Și ea vrea să mai treacă o dată prin toate cîte au fost, gîndise el. Pentru noi nu există altă cale."

— Ești inteligent și plin de căldură, murmurase ea. Te sărut, iubitul meu.

Stătuse culcată, tot atît de nemișcată ca mai înainte, cînd el își trecu ușor buzele pe fruntea ei, pe obrazul ei, pe buzele ei. Buzele Madeleinei nu-i răspunseră.

— Mă mai iubești încă ? șoptise el, cu toate că știa răspunsul. Aștepta cu buzele pe gura ei.De jos pătrundeau zgomotele de afară și sforăielile asesorului. Auzea pași care treceau prin fața casei.

— Da, șoptise ea, dar buzele ei nu răspunseseră chemării buzelor lui. Ființa ei se ascundea ființei lui.

— Acum nu-mi mai e frică, șoșotise el vorbind întunericului, și stînd din nou umăr la umăr cu ea. Știu că sîntem de partea unde se află și Dumnezeu. El nu ne condamnă pentru ceea ce am făcut. Nu mi-e de loc frică. Dar în clipa în care a dispărut frica, a dispărut și orgo-

liul meu, forța mea. Nu mai sînt în stare să atac. Nu mă pot apăra decît dîndu-mă în lături, stînd liniștit, așteptînd și dovedind că am puterea să stau și să aștept. Dar nu mă apăr atacînd. Dacă aș spune : Dumnezeu e cu noi și pe urmă totuși aș fugi — ar însemna să-l reneg.

Așteptase, dar ea nu-i răspunsese. Apoi își ridicase capul. Ceafa Madeleinei odihnea pe brațul lui.

— Primește-mi spovedania, iubito, spusese el îndoindu-și brațul și apropiindu-i capul de fața lui. Apoi își lipi obrazul de părul ei. Sper. Nu știu nimic din ce se va întîmpla cu mine, dar sper. Adineauri mințeam cînd vorbeam despre frică. Si acum mai stăruie frica în mine, dar închid ochii și mă fac că nu știu de ea.

Nici acum nu răspunsese. Urbain își trecu vîrful degetelor peste pleoapele ei — erau închise.

Recăzuse înapoi pe pernă și i se păruse că se prăbușește adînc, departe de ea, cu toate că îi simțea ceafa pe îndoitura brațului. Încercase să ia cunoștință de propriul său trup, dar fără să și-l atingă. Simțea căldura trupului în măruntaie, în partea de jos a pîntecului ; dorința de a se drăgosti dar nu și energia de a săvîrși actul.

— Trebuie să mă spovedesc înainte de-a veni la tine. Trebuie să mă asculți foarte atent. Trebuie să afli.

— Nu vreau să aflu totul, rosti ea în șoaptă.

— Au venit destule femei la mine, spuse el întors spre trupul ei. Eram înfometat după ele, după mireasma lor, după mișcările lor. Dacă am fost un elev atît de sîrguincios la părinții din Bordeaux, era tocmai fiindcă voiam să termin cît mai repede și să plec de acolo, să ies, să mă bucur de femei. Am sosit aici cumplit de înfometat. Femeile de aici din oraș mi-au întins mîna și m-au tras înspre ele. Nu asta doream. Eu voiam să fiu acela care să le atrag. Am căutat scuze și am găsit. Însă la tine m-am oprit și am rămas, draga mea, dar mai înainte...

Se așteptau în tăcere unul pe celălalt.

— Nu vreau să știu tot, șușoti ea.

— Ce susțin ele acum ? vorbi el cu ochii adînciți în întuneric. Că simțeau pofta trupească îndată ce mă vedeau. Da, preîntîmpinau propria mea poftă. Pe multe dintre ele, a căror față nici nu mi-o amintesc, pe care nu le-am atins și pentru care niciodată nu simțisem nici un

imbold — acum le atrage dorința ce-o simt după tine, ea se află întipărită pe fața mea, pe trupul meu. Ce spun ele acum ? Una zice că atunci cînd i-am dat sfînta împărtășanie m-am uitat la ea atît de intens încît a cuprins-o o dragoste violentă față de mine și a început să tremure din tot trupul. Alta a simțit același lucru cînd i-am luat mîna. O a treia susține că atunci cînd m-am uitat la ea a rămas ca paralizată, m-a urmat în biserică iar în fața altarului s-a culcat cu mine.

— Nu mai vorbi despre asta, șopti ea. Nu mai vreau să mai aud despre asta.

— Nu m-am atins de nici una dintre ele, iubito. Nici nu-mi amintesc de ele. Toate mint. Cele de care m-am apropiat, de care-mi aduc aminte, acelea tac, dar cele de care nu m-am apropiat decît pe jumătate mă urăsc fiindcă n-am mers pînă la capăt.

— Există multă ură împotriva femeilor în sufletul tău, șoptise ea.

— Nu, dar eu am fost acela care am ales, zisese el cu voce scăzută. De cînd am devenit matur și am știut ce înseamnă femeia, nu m-am mai lăsat ales.

— Ba da, e multă ură împotriva femeii înlăuntrul ființei tale, șoptise ea.

— Da, poate alegerea asta trădează ură împotriva femeii. Dar trebuie să mă asculți. În jurul meu plutesc poftele lor. Am vrut să devin duhovnicul maicilor ursuline și al tinerelor fete aflate în grija lor. Am vrut să fiu duhovnicul lor. Ție ți-am spus că nu voiam, dar de fapt voiam.

— Îți doreai și mai multă nevinovăție, rosti ea cu vocea mai ridicată.

— Nu știu, șușoti el spre întunericul de sus. Voiam poate să mă pun la încercare, să nu mă ating de ele. Poate mint spunîndu-ți asta. Nu știu. Am vrut poate să am ispite din ce în ce mai puternice — pentru a putea rezista împotriva lor. Nu știu. Poate.

Urbain îi căutase buzele, dar ea întorsese capul în cealaltă parte. „De ce faci asta ? gîndise el. De ce faci, cu toate că mă iubești ? De ce nu știu mai multe despre tine ?“

Stătuseră astfel întinşi, nemişcaţi. El îşi luase mîna de pe trupul ei.

— Hai, vorbeşte, spusese ea cu voce stinsă.

— E o spovedanie, Madeleine. Caut să mă destăinui ţie cît pot mai pe larg. Am vrut poate să devin duhovnicul maicilor pentru a fi aproape de ele, pentru ca ele să mă ispitească, ca să resimt o poftă trupească pe care apoi s-o întorc spre tine. Mereu, veşnic.

Aşteptase.

— Dacă aş fi devenit duhovnicul lor, poate mi-ar fi stat în putere să salvez totul, continuase vorbind rar. Cred că le-aşi fi putut apăra de demoni.

Aşteptase.

— Nu trebuie să plîngi, îi spusese apoi la ureche. E o spovedanie, tu eşti duhovnicul meu, iubita mea. Va trebui să întrebuinţez cîteva cuvinte mai murdare pentru ca tu să-ţi poţi face o imagine despre ceea ce se petrece acolo cu femeile acelea posedate de diavol.

— Ştiu, vorbi Madeleine. Dar vorbindu-mi acum despre asta, de fapt cauţi să te sustragi, să te ascunzi. Crezi că eşti omul care le-ai fi putut salva. Poate că te minţi pe tine însuţi spunîndu-ţi acest lucru.

— Iubito, ascultă-mă, şuşotise el. Mi-a ajuns la ureche că maica Claire a zăcut pe podeaua chiliei şi strigîndu-mi numele.

Aşteptase.

— Şi acum s-a sfîrşit ? şoptise ea.

— Nu, răspunsese el cu voce joasă. Cînd am auzit asta, am avut un fel de satisfacţie.

Aşteptare.

Lunga ei tăcere.

— O nouă forţă, şoptise el.

Tăcere. Dar în timpul tăcerii şi după ce ea luă sfîrşit, Urbain îşi dăduse seama că ea plînge. Îşi trecuse buzele peste pleoapele ei, căutînd sub gene lacrimile, dar lacrimi nu erau.

— Iubito, şopti el, acum am trecut peste toate. Sentimentul acesta a fost o tentaţie. Senzaţia unei puteri care creşte atunci cînd pierzi puterea pe care o deţii, atunci cînd devii duşmănit, îl clipa cînd începe să-ţi fie

teamă că eşti duşmănit. Acum a trecut. Era frica. Acum nu mă mai tem aproape de loc. Nu mai văd să-mi fie frică. În ochii lor eu sînt pierdut, mă urăsc fiindcă sînt pierdut, şi cred că mie mi-e frică de ura lor. Da, că aş fi înfricoşat fiindcă ei mă urăsc. Dar asta îmi redă tăria care mi-a mai rămas şi cînd o simt nu-mi mai e frică. Plîngi. Plîngi. Sînt de partea unde se află Dumnezeu, fiindcă mă spovedesc ţie.

Tăcere. Urbain aştepta.

— Primesc spovedania ta, şoptise ea. O primesc ca s-o păstrez înlăuntrul fiinţei mele.

Madeleine întorsese faţa spre el. El aşteptase. Trupul ei urmase mişcarea capului. El îi simţise respiraţia, răsuflarea călduţă, înmiresmată, pe obrazul lui. Mireasmă blîndă, femeiască, ce trecea ca o boare peste pleoapele lui.

Aşteptase.

— Deci, nu vrei să fugi ? şoptise ea.

— Nu.

— Atunci, vrei să rămîn şi eu aici.

— Nu, nu aşa, îi răspunsese el cu gura pe gura ei. Tu e bine să pleci de aici, ca să fii apărată. După aceea te vei întoarce. Chiar dacă eu n-o să mai fiu aici, tu te poţi întoarce lîngă prietenii tăi. În felul acesta vei fi aproape de acel care-am fost eu odată. Dar acum vreau să pleci. Mîine dimineaţă. Am încercat să aranjez această plecare. Nu-ţi întîrzia prea mult plecarea.

— Atunci, Urbain, noaptea aşta e un bun-rămas ?

— Nu ştiu, soţia mea, şoptise el cu gura pe ochii ei. Poate îmi va fi dat să învinge. În acel caz, nu e un bun-rămas.

— Soţul meu, spusese ea.

Madeleine îşi schimbă poziţia, întorcîndu-se mai tare spre el. Pusese mîna pe trupul lui. Mişcările ei trădau siguranţă, aşteptare plină de încredere.

— Mai vrei să-mi vorbeşti despre asta, şoptise ea. Iubitul meu, şoţul meu, mai vrei încă să-mi povesteşti ceva ?

— M-au prevenit punîndu-mă în gardă de două ori,

îi răspunse. Mai întîi prin Minet. Apoi a venit un trimis al prefectului de poliție din Chinon. Acum, Laubardemont e le Chinon.

Și, după o scurtă așteptare :

— Nu ne pot pricinui nici un rău. Niciodată n-o să ne poată pricinui atît rău încît dragostea noastră, căsătoria noastră să devină lipsită de sens. Tu nu crezi așa ?

— Da.

Mîna ei înainta spre el. Venea spre el cu o mare liniște, o blîndă încredere. Cînd își simțise tot trupul umplîndu-i-se de o puternică dorință, îi dezmierdase sînul. Ea îl cuprinse în brațe, iar cînd el se aplecă peste ea, îl trase ușor. În aceste clipe de pace, în această liniște adîncă, Madeleine îl simți venind și se oferi, mîngîindu-l, conducîndu-l. Și el veni.

XVII. PROTOCOLUL LUI DANIEL DROUIN (4)

§ *10 (În actuala formă din anul 1634)*

Îmi spun deseori că ar trebui să concentrez mai tare materialul protocolului meu, pe care continui să-l redactez. În special acum, după ce pot privi în urmă şi pot vedea tot ce mi s-a întîmplat mie (şi nouă tuturora) mult mai conturat, condensînd totul într-un unic tablou de mari proporţii, care ar putea fi o frescă, dar nu e totuşi decît un tablou pe care îl poţi contempla în cîteva minute sau cîteva ceasuri.

Cînd stau şi chibzuiesc, ajung la următoarea concluzie : eu nu aspir la un rezumat. Dar aş vrea să scot în evidenţă variaţia în desfăşurarea întîmplărilor. Există nuanţe. Sinteza evenimentelor trece în istorie, lucru de care sînt convins. Însă răsuflarea mea, gîfîielile mele, măruntele mişcări ale vecinilor mei cei mai apropiaţi, a prietenilor şi a duşmanilor mei, n-au cum să intre în istorie decît înecate în noianul de fapte. Eu socotesc că a păstra unele nuanţe şi amănunte importante, aşa cum s-au oglindit ele în propriul meu suflet, e un fel de a-ţi salva viaţa.

Cicero vorbeşte într-un loc despre speranţele lui înşelătoare şi despre gînduri care n-au nici un folos. Eu însă găsesc — înclinîndu-mă plin de smerenie în faţa umbrei lui Cicero — că toate gîndurile pritocite de mine servesc la ceva. Iar asta justifică şi mai mult prezentele mele însemnări.

★

Vinul mi-a dat multe îngrijorări. Din fericire, anul ăsta calitatea lui se arată a fi relativ bună. Dar aici la noi recolta e mică. La Saumur, pare-se, se prezintă mai bine, de asemeni şi la Chinon.

Domnul de Laubardemont e aici. Are să se întîmple ceva. Eu presimt întotdeauna cu mult înainte, cînd se pregăteşte ceva.

1 nov. 1633

Am fost bolnav, un pic indispus. Stat trei zile în pat. Sînt pe cale de însănătoşire, pot sta în picioare şi să scriu.

Am fost şi eu poftit la ospăţul dat de domnul de Laubardemont la hanul „Lebăda Crucii", printre persoanele cele mai de vază ale oraşului nostru. Am ezitat mult dacă să mă duc sau nu. În după-amiaza zilei m-am pregătit, mi-am îmbrăcat hainele noi, dar cînd m-am văzut gata îmbrăcat (cu o bună bucată de vreme înainte de ora stabilită), m-a năpădit o puternică îndoială dacă să mă duc sau nu şi am hotărît să fac o plimbare ca să-mi limpezesc gîndurile. De ce se află acum, aici, domnul de L ? m-am întrebat. Turnurile şi zidurile oraşului nostru pot fi dărîmate chiar dacă el nu ar controla personal cum este scoasă din loc fiecare piatră.

La aceste lucruri şi la altele asemănătoare m-am gîndit în cursul plimbării mele. I-am făcut o vizită unicului meu văr, rotarul Mathurin Thiboust, şi Corisandei — soţia lui — care întotdeauna mi-a fost dragă.

Mi-au admirat foarte mult hainele mele cele noi.

În timp ce îmi continuam plimbarea m-am ciocnit de fratele mai mic al meşterului zidar Antoine, Charlot, care nici el nu este mulţumit de desfăşurarea evenimentelor în oraşul nostru. Am hotărît să mergem la cîrciumioara tuşii Gaspard, pe unde n-am mai călcat de cîţiva ani. Crîşma era înţesată de oameni şi cei mai mulţi m-au recunoscut. Am băut cîteva păhărele. Şi atunci deodată am fost cuprins de un dezgust atît de mare la gîndul că va trebui să dau curs invitaţiei domnului de L. încît aproape mă hotărîsem să nu mă mai duc acolo. Cînd am părăsit

crîșma tușei Gaspard m-am îndreptat spre casă (hotărît pur și simplu să dau naibii petrecerea domnului de L. — ceea ce neîndoios e un act curajos, dacă ținem seama că totuși într-o oarecare măsură sînt un slujbaș sus-pus). Am luat-o prin partea de jos a orașului pe străzile înguste, iar apoi în sus, pe strada Pasquin, spre piața noastră. Atunci s-a întîmplat să mă strige cineva. Era Michel, țăranul care îmi dă o mînă de ajutor la vie. Se dăduse în spectacol la tușa Gaspard și era de-a binelea beat — în felul în care obișnuiește să se îmbete un țăran simplu. Pornise și el la drum umblînd în urma mea și trăgîndu-și după el catîrul. Căruța lui era în reparație la vărul meu Mathurin Thiboust. De frică să nu-i fie furat catîrul (prin orașul nostru umblă acum o mulțime de oameni dubioși), Michel își cară peste tot după el dobitocul. Însă catîrul a refuzat să treacă dealul Pasquin, cu alte cuvinte n-a vrut să treacă *prin fața* așezămîntului maicilor ursuline. M-am întors îndată din drum, m-am alăturat lui Michel ca să-l ajut, dar n-am putut decît constata faptele. Eu nu sufăr de superstiție în mod exagerat, dar întîmplările mi-au făcut o impresie stranie. Catîrul refuza cu îndărătnicie să înainteze. În bezna ce domnea de jur împrejur (doar o singură fereastră era luminată, în apropiere) Michel stătea locului și bănuiesc că era foarte speriat. L-am liniștit cu cîteva cuvinte, iar apoi l-am ajutat să urnească animalul pentru a-l face să depășească locul „periculos". Tocmai cînd reușisem binișor să-l urnim din loc — căci amîndoi sîntem bărbați destul de voinici — mi s-a întîmplat de-am lunecat și m-am lovit la cot și la genunchi. Pălăria mi s-a rostogolit în drum, iar haina, natural, mi s-a murdărit. De aceea nu mi-am continuat drumul spre casă, așa cum intenționasem, ca să n-o neliniștesc pe Charlotte — soția mea, care-i însărcinată — întorcîndu-mă acasă la o oră atît de puțin înaintată. Drept care m-am înapoiat la vărul meu Mathurin pentru a-mi peria hainele (începuse din nou să plouă) și după ce mi-am pus costumul în ordine, Mathurin și cu mine ne-am dus la „Găinușa" (unde de altfel eu mai trecusem ceva mai devreme în timpul serii), iar acolo am stat de am sporovăit un timp cu prietenii și am mîncat cîte ceva, fiindcă mi se făcuse foame. O

clipă m-a bătut gîndul să mă duc la petrecerea domnului de Laubardemont şi să le spun cîteva cuvinte care poate ar fi stîrnit ecou în oraşul nostru, dar la o examinare mai temeinică a acestui gînd, m-am abţinut şi tare mă bucur acum c-am procedat aşa. Omul nu e bine să facă scandal fără rost şi să se expună la riscuri. Încetul cu încetul m-am despărţit de prieteni şi am mers pînă la poarta casei mele dus de Michel, care între timp fusese de-şi luase căruţa de la vărul meu Mathurin. În drum spre piaţa noastră m-am hotărît să-l însoţesc pe Mathurin pînă la moşioara mea.

Cînd m-am întors de la ţară nu m-am simţit bine şi am stat trei zile la pat. Mă încearcă un fel de senzaţie neplăcută că nu m-am dus la dineul dat de domnul de L. În calitatea mea de slujbaş de stat ar fi fost de datoria mea să fiu de faţă. Am încercat să aflu dacă domnul de L. şi-a exprimat vreo nemulţumire în legătură cu absenţa mea, dar nimeni dintre cei întrebaţi de mine nu ştiu nimic despre aşa ceva.

20 nov. 1633

În ultima vreme am lucrat mult la elucidarea unor afaceri şi ieri seară, simţindu-mă puţintel cam obosit şi abătut, am trecut pe la „Găinuşa" pentru a-mi întîlni prietenii şi să beau un păhărel de absint.

Am vorbit multe şi de toate despre situaţia de aici. Voiam să ştiu ce-au mai aflat. Şi asta fiindcă umblă zvonul că două dintre maicile ursuline, maica Claire şi maica Anne, s-ar fi purtat extrem de ciudat în timpul alungării diavolului ce a avut loc în biserica Bartray. Se pare că maica Claire s-ar fi acuzat pe sine însăşi de-a fi vrut să-l ucidă pe Urbain G., pe care, pare-se, ar fi declarat că-l iubeşte şi ar fi avut legături intime cu el. Iar maica Anne l-ar fi acuzat pe Domnul Dumnezeul nostru de-a fi trezit poftele în trupul ei, precum a acuzat-o şi pe stareţa Jeanne de-a fi silit-o să dea declaraţii mincinoase. În legătură cu stareţa, se spune că într-o anumită ocazie şi-ar fi exprimat căinţa de-a fi afirmat tot ce a afirmat despre Urbain G., dar mai tîrziu şi-a schimbat din nou

atitudinea. O fată, pre nume Marie Aubin, a fugit și locuiește acum la părinții ei la Saintonge, iar aceștia nu mai doresc s-o trimită înapoi atîta vreme cît diavolul continuă să le stăpînească pe maicile ursuline. Judecînd după toate aparențele, înfățișarea orașului nostru a decăzut, ceea ce mă îndurerează adînc. Părintele Barrot, căruia i s-ar fi interzis exorcizarea de diavoli aici în oraș, se îndeletnicește acum tot cu așa ceva, dar la Chinon. Și posedatele de acolo îl acuză pe Urbain Grainier de aceleași fărădelegi ca și cele de aici. Maicile noastre sînt acum mîntuite de un alt exorcizator, părintele Lacet.

Toți voiau să știe dacă sînt la curent cu ceva interesant. Am fost foarte precaut, deoarece peste tot se află urechi străine care să te asculte. Încrederea și siguranța au dispărut din acest oraș. Mi-am adus aminte că Urb. G. a vizitat de cîteva ori — la miez de noapte — pe Madeleine de Brone, care locuiește la catul de sus al casei mele din piața Ste-Croix. I-am povestit asta cu voce scăzută (și în cea mai mare taină) vărului meu Mathurin. El a rîs și mi-a spus că știe tot orașul, sau cam astea i-au fost cuvintele. Mathurin m-a condus apoi pînă la poarta casei mele. Am vorbit despre vremurile trecute, despre copilăria și tinerețea noastră.

Mă gîndesc cîteodată la Séraphique A., care pare a fi tare prinsă în ghearele diavolului. Era într-adevăr... pe scurt, era atrăgătoare. Și acum e una dintre cele mai puternic stăpînite de diavol... !

23 nov.

M-am hotărît să stau pe acasă cîteva seri, să recitesc și să-mi revăd însemnările. Am stat în preajma copiilor. Charlotte își dă toată osteneala cu preparatul mîncării. Și slujnica noastră e pricepută la gătit.

Cîteodată Charlotte face impresia că e melancolică, îi dau ușor lacrimile. Nu-mi reproșează nimic (și de fapt nici nu are nici un motiv pentru care să-mi facă reproșuri), însă privirile îi sînt triste. Poate din cauza sarcinei. Femeile sînt doar atît de ciudate în astfel de perioade ! O consolez spunîndu-i că țin mult la ea.

26 nov. (Cifrat)

Mă gîndesc adesea la Sér. A. Am fost în călătorie de serviciu la Chinon în tovărăşia directorului Depozitului de sare...

La bătrîneţe Cicero spunea că fiecare vîrstă îşi are propriile ei cerinţe şi funcţii. Bănuiesc c-am să devin o fiinţă foarte armonioasă cînd voi ajunge la o vîrstă înaintată. Aşa-s eu predispus să fiu, în ciuda neliniştii care mă cuprinde cîteodată şi a sensibilităţii mele pe care o constat adesea.

29 nov.

Aseară am fost la „Găinuşa" şi m-am întîlnit cu prietenii. Am băut un păhărel sau două de absint, precum şi altă băutură.

Petiot, Dolet şi Charlot (cei doi din urmă au rămas remarcabil de treji — pentru prima dată) m-au întovărăşit pînă acasă la poartă. Am vorbit în parte despre cele ce se petrec aici şi în parte despre femei de moravuri uşoare. Am luat-o pe strada Pasquin, prin faţa reşedinţei maicilor ursuline. Petiot afirmă că a simţit pe acolo în văzduh o rezistenţă atît de puternică încît abia dacă a putut trece prin faţa clădirii. Într-adevăr, înaintase cu dificultate, dar cred că din pricină că băuse ! Eu am lunecat tocmai cînd să arăt cum Michel şi cu mine am tîrît catîrul pe acolo. Mergeam la deal, braţ la braţ — şi asta înainte de toate pentru a-l susţine pe Petiot. Nu m-am putut împiedica să pronunţ numele lui Séraphique. A. O deplîng din suflet şi aş fi curios să ştiu cum o duce în timpul exorcizărilor — la care nu mai vreau să asist ! Nu putem avea o noţiune clară despre felul în care se simt *într-adevăr* fetele.

În piaţa Ste-Croix am propus un „mulţi ani trăiască" în cinstea lui U.G., ceea ce apoi am şi executat. Nu ştiu de ce. A fost o nesăbuinţă deoarece atît Louis Tranchant cît şi ginerele lui, procuratorul regal, locuiesc în piaţă. Soţia mea era trează cînd am intrat în odaie şi susţine că ar fi auzit zbieretele noastre. Mi-a spus că probabil şi

Madeleine de B. și Urb. G. le-au auzit (în caz că U. s-ar fi aflat la acel ceas în locuința mai sus numitei).

8 dec. 1633

Ce lucruri se petrec aici ! ! Mîna îmi tremură în timp ce scriu și nu așa cum îmi tremură după o noapte de chef cu prietenii mei. Tremură din cauza unei frămîntări lăuntrice pe care n-o pot potoli !

Ieri dimineață a fost arestat U.G. ! Nu de propriii noștri paznici ai ordinei publice ci de poliția din Chinon, venită aici înadins !

O parte din ziua de ieri precum și toată seara mi-am petrecut-o căutînd să aflu amănunte. Charles Calvet povestea cum că U G. fusese prevenit dinainte. Domnul de Laubardemont. care a fost plecat pentru scurtă vreme la Paris, s-a întors în ziua de 6, va să zică acum două zile. Adică s-a întors pe tăcute și a rămas la Chinon. Avea la el un document foarte important. Ch. Calvet mi-a împrumutat o copie după el. E un mandat care-l investește cu cele mai depline puteri, cum nici nu se pot închipui mai depline. A fost emis cu prilejul unui consiliu ținut la Ruel la 30 nov. în însăși prezența Maiestății-Sale Regelui.

N-am decît să-l citez : „Domnul de Laubardemont are depline puteri pentru a deschide un proces împotriva lui Urbain Grainier ca și a tuturor celor ce îi sînt complici sau sînt amestecați în fărădelegile lui și să ducă procesul pînă la sentința finală fără a fi nevoit să țină seama de nici un fel de opoziție survenită sub forma unor retrimiteri a procedurii în fața tribunalului de competență sau prin apărarea susținută de Grainier..." !!! „Maiestatea-Sa ordonă tuturor guvernatorilor, intendenților provinciilor, tuturor judecătorilor rurali și din orașe, tuturor președinților de consilii regale și locțiitorilor, tuturor judecătorilor, tuturor primarilor și consilierilor" etc.. etc... să stea la dispoziția domnului de L. în toate felurile și în orice împrejurare, conformîndu-se instrucțiunilor, pentru a-i îndeplini dorințele în legătură cu acest caz. Acum domnu'

de Laubardemont este acela care decide dacă există sau nu demoni!

.....

Iar mi-a tremurat mîna.

Şi eu sînt totuşi un om foarte tare. Am văzut şi am trăit lucruri care nu se pot încredinţa unui jurnal intim ca acesta.

Dar cînd am scris copia după ordinul de arestare aflat acum în posesia domnului de L. pana n-a vrut să-mi dea ascultare şi caligrafia mea, despre care de altfel toţi recunosc că e clară şi descifrabilă, ba chiar frumoasă, a devenit aproape de necitit.

9 dec.

Urbain Grainier fusese pus în gardă. Se spune că Guillaume Aubin din Chinon, care primise ordinul de a-l aresta pe U.G., l-ar fi prevenit în seara de 6. Urb. G. i-ar fi mulţumit călduros, dar cică i-ar fi replicat că se bizuie pe conştiinţa lui curată în faţa oricărei acuzaţii ce s-ar ridica împotriva lui şi nu socoteşte să aibă vreun motiv real de-a fugi.

Am chibzuit o mulţime asupra acestui „real".

L-au arestat dimineaţa, în momentul în care ieşea pe poarta casei sale pentru a se duce la biserica Ste-Croix spre a participa la utrenie. G. Aubin i s-a înfăţişat şi s-a înclinat în faţa lui atunci cînd l-a arestat. În piaţa Ste-Croix, de aici din faţa casei noastre, U.G. îşi avea adunaţi toţi duşmanii din oraşul nostru. U.G. a primit evenimentele cu multă linişte. Din toate părţile oamenii soseau în goană. Nu eram încă în întregime îmbrăcat, dar ne-am şi dus în faţa porţii dinspre stradă şi am putut vedea şi auzi tot ce s-a petrecut. Cei mai mulţi erau făţiş de partea lui U.G. Strigau cuvinte de ocară la adresa clanului Tranchant. Charlotte stătea alături de mine şi avea lacrimi în ochi. Dar cînd a vrut şi ea să strige, am împiedicat-o, o astfel de ieşire fiind nelalocul ei. Eu sînt totuşi un slujbaş de stat. I-am pus mîna la gură, cu multă blîndeţe, fără nici un fel de constrîngere, pînă ce ea s-a liniştit. Din care cauză a fost cam ofensată şi supărată pe

mine. E doar însărcinată. Natural, și eu eram foarte emoționat, însă mi-am păstrat sîngele rece ca de obicei.

Am mai ciugulit cîteva amănunte. Mai întîi avuseseră de gînd să-l ducă pe Urb. G. la Saumur — căci la noi nici nu poate fi vorba să fie ținut închis ! Saumur însă a fost socotit — se pare — prea apropiat de orașul nostru. Oamenii se gîndesc la starea de spirit de aici de la noi. U.G. are prieteni și acestora le-ar putea trăsni prin cap ideea nebunească de-a... ei da, ce anume ? În schimb, domnul de Laubardemont a dat ordin comandantului străjii orașului, Jean Poucquet, să-l ducă pe arestat la castelul din Angers, unde se și află acum.

12 dec. 1633

În momentul de față se dezgroapă din nou tot trecutul lui U.G. Se înțelege, s-a făcut o descindere cu percheziție la locuința lui. Ch. Calvet — sursa mea de informații — povestește cum că domnul de L. personal a fost de față și și-a băgat nasul peste tot încercînd să adulmece vreo urmă. Pare-se că s-a găsit la U.G. o scriere despre celibatul preoților și un pamflet împotriva cardinalului, lucrări care, se susține, ar fi fost scrise de U.G. (cred că ambele trebuie să fie lecturi foarte interesante).

Am avut foarte multe de făcut în ultimele zile — întocmiri de acte și altele — dar aseară am fost la „Găinușa" pentru a-mi întîlni prietenii. De fapt e o atitudine îndrăzneață din partea mea să frecventez acest local, însă nu mă pot împiedica să nu mă duc, cu toate că cei mai vechi prieteni ai mei și unica mea rudă sînt hughenoți. Simt parcă din partea lor o anumită rezervă față de mine. Dar ei mă cunosc și știu ce fel de om sînt. Așa cel puțin s-ar putea crede.

Puțin mai devreme, în timpul serii, am fost la vărul meu Mathurin Thiboust și la soția lui, Corisande. Cor. s-a arătat cam acră cu mine și a emis unele păreri pe care nu găsesc util să le consemnez aici. Pe scurt, m-au durut cele spuse de ea. Dar pentru a șterge această impresie, cel puțin așa cred, și ca să facă uitată această întîmplare Mathurin a scos cel mai bun vin pe care-l are, într-ade-

văr un vin ales. Eu aeocamdată n-am unul mai bun. Sper însă să obţin şi eu cu timpul un vin tot atît de bun. Ei, şi am vorbit despre cele ce se petrec aici iar eu am ţinut un fel de pledoarie întru apărarea felului echilibrat în care mă comport. Pînă la sfîrşit — în urma efectului pe care l-au avut cuvintele mele — Corisande a dat de înţeles că pricepe poziţia expusă în care mă aflu, chiar dacă nu poate întotdeauna fi de acord cu felul meu de a fi „precaut". Ne-am despărţit din nou prieteni.

Mathurin m-a întovărăşit la „Găinuşa" unde am stat un timp şi am discutat cu ceilalţi. Cei de acolo se exprimau în cuvinte tăioase şi, trebuie să recunosc, destul de riscante. Eu ştiu prea bine ce înseamnă mandatul ce-l însărcinează cu depline puteri pe domnul de L. !

Mathurin m-a condus pînă la poarta casei mele. În drum am vorbit despre timpurile trecute cînd eram copii şi tineri. „Dacă n-ar fi existat afurisitele astea de ziduri !" a izbucnit M. cînd am ajuns la înfruntarea ce-a avut loc pentru ziduri şi fortificaţii. I-am atras atenţia că noi eram acei ce le apăram şi că ele apăraseră în repetate rînduri oraşul nostru, îi apăraseră pe părinţii noştri şi ne apăraseră pe noi. „Ele atrag încoace demonii ! a izbucnit vărul meu din nou. Acum demonii sînt acei care dărîmă zidurile noastre !" Am continuat să susţin că zidurile au fost o excelentă apărare pentru oraş şi atît el cît şi eu ne opusesem la dărîmarea lor. Atunci el mi-a răspuns cu cîteva cuvinte care, după părerea mea, sună cam ciudat. „Nimic nu poate apăra pe om împotriva oamenilor", a spus el. S-a oprit şi a strigat cu voce tare, ba a răcnit chiar : „Nu, nimic !"

Cuvintele lui nu se explică decît prin faptul că era cam băut.

22 dec. 1633

Găsesc că lumea devine din ce în ce mai sumbră. E o stare de spirit care se explică poate şi prin faptul că sîntem la sfîrşit de toamnă.

Mama şi fraţii lui Urb. G. precum şi mulţi alţii umblă să-l elibereze. Mad. de Brone ar trebui să plece într-o

călătorie (așa socotesc cei de pe aici), însă ea nu părăsește orașul. Slujnica noastră, care pentru moment îi gătește și îi duce mîncare, spune că mănîncă foarte puțin. Păcat — o hrană bună, în astfel de momente, e izvor de energie. Ba, chiar și altminterea. Toată ziua stă închisă în casă, dar seara tîrziu iese. Mama lui Urbain Grainier (cu ajutorul fraților lui) a întocmit un lung memoriu pe care l-a adresat domnului de Laubardemont. Ea luptă. Încearcă să recuze pe domnul de L. și pe martorii lui. Domnul de L., presupun eu, nu face decît să pună deoparte cererile ei. El își are mandatul lui. Noi cei care am putut citi documentul înțelegem foarte bine însemnătatea mandatului.

Aseară am fost la „Găinușa". Mă consum foarte mult ; vreau să zic, mă consumă gîndul la ceea ce în curînd o să se întîmple la noi în oraș.

30 dec. 1633

Mai e puțin și anul va lua sfîrșit.

Pentru orașul nostru a fost un an încărcat de întîmplări pline de importanță. U.G. continuă să stea închis la Angers. Se cercetează întreg trecutul lui — care și mai înainte a fost atît de minuțios cercetat — și se scormonește după ceva care să servească în actuala circumstanță. Vechile mărturii împotriva lui vor deveni iarăși valabile. Chiar dacă au fost date sub exercitarea unei presiuni și sînt sperjure.

Îmi simt inima neliniștită. Ar trebui poate să mă comport cu mai multă fermitate decît o fac și să-mi spun părerea mai pe șleau (părere pe care de altfel toți prietenii mei o cunosc). Dar la urma urmei sînt slujbași de stat.

U.G. zace într-o pivniță a castelului din Angers, într-una din celulele dinspre partea de vest, de unde se poate zări Loara. Am fost o dată la castelul din Angers și îmi amintesc că vizitarea celulelor și priveliștea pe care ți-o ofereau cei închiși acolo m-au întristat.

Ieri după-amiază, după ce-am părăsit cancelaria unde lucrez, am fost tentat să mă duc direct la „Găinușa" pen-

tru a mă întîlni cu prietenii. Dar mi-am învins tentația. În schimb am făcut o plimbare de-a lungul rămășițelor zidurilor noastre, de la poarta Bartray pînă la poarta Chinon.

Aveam impresia că demonii ședeau pe mormanele de piatră și țipau la mine. Îmi părea că văd zidurile căzînd sub greutatea lor. Zidurile astea, care nu mai au nici un apărător. Sau oare să mai aibă ele apărători ?

Mi-a fulgerat deodată prin minte că odată va trebui să fac rezumatul acestui caz și să-l înfățișez posterității.

Am căzut pradă unei stări de spirit atît de sumbre încît am luat de îndată drumul spre casă. Charlotte, soția mea, a remarcat cît de abătut și de trist sînt și și-a dat osteneala să pregătească o cină foarte bună. Tocmai cumpărase rinichi de vițel, care îmi plac atît de mult.

În timp ce mîncam am stat de vorbă îndureraţi. În ultima vreme Charlotte plînge prea ușor. Am vorbit cîte ceva despre viitorul copiilor noștri. Ea este îngrijorată de soarta lor în această lume lipsită de securitate în care trăim, dar am liniștit-o cu cîteva cuvinte bine gîndite despre forța pe care o constituie în ea însăși orice dezvoltare și despre procesul de umanizare și civilizare a societății, mereu mai puternic.

Mai tîrziu, seara, m-am dus la vărul meu Mathurin Thiboust, iar după ce am stat un timp la el, Mathurin și cu mine am traversat de ne-am dus la „Găinușa". Petiot și Dolet erau acolo, dar nu și Antoine și Charlot, pe care i-aș fi întîlnit cu mare plăcere. Se zice că amîndoi se vor muta în orașul Cardinalului, unde este nevoie de zidari. Mathurin m-a întovărășit pînă acasă la poartă, ceea ce a fost drăguț din partea lui. Am sporovăit despre tinerețea noastră și despre copiii noștri — despre cei morți — și apoi despre viitor. I-am spus ceea ce îi mai spusesem și mai devreme în acea seară : toate evenimentele ar trebui adunate și puse la dispoziția posterității în toată goliciunea lor grăitoare. El e de părere că eu sînt acela care ar trebui să adun toate faptele, cu toate datele precise pe care le cunosc în legătură cu această cauză la care noi toți ne gîndim într-una, etc. I-am răspuns că mă și gîndisem la asta.

A spus un lucru ciudat (e şi-un pic filozof, cu toate că îi lipseşte o cultură mai înaltă) : „Acum, cînd zidurile sînt dărîmate, priveliştea e mai largă, mai liberă". I-am răspuns : „Oraşul nostru nu mai e atît de bine apărat, asta vrei să spui ?" — „Vreau să spun că priveliştea e mai urîtă, dar poţi vedea pînă mai departe", mi-a zis.

L-am rugat să mă urmeze în casă. Am stat în sufragerie şi am băut un păhărel din cel mai bun vin alb pe care-l am. Între timp o auzeam pe Mad. de Brone umblînd de colo pînă colo prin odaia ei de culcare. Am vorbit cît am putut de încet. I-am arătat lui Mathurin cîte ceva din ce-am scris în ultimul timp în jurnalul meu. Nu sînt multe pagini.

Aş vrea să amintesc că a preţuit darul meu de-a expune atît de limpede faptele. Din păcate am stat pînă foarte tîrziu şi am băut cîteva pahare. Nu ştiu cînd a plecat. Eram tare obosit şi am adormit. Dimineaţa, în tot cazul, eram culcat în patul meu.

XVIII. DEPRINDEREA TĂCERII

(Din hîrtiile aparţinînd lui Urbain Grainier, datate 1634)

Voi fi în stare acum, la vîrsta de 44 ani, să arunc o privire asupra acestui oraş, care a devenit al meu — anume o privire asupra acelor fapte care mă vor duce la rug ? Mi-au trebuit şaptesprezece ani — de la 1617 pînă în această primăvară a lui 1634 — ca să ajung aici unde mă aflu acum. Şi în ciuda acestui îndelungat răstimp, încă n-am izbutit să înţeleg ce se întîmplă cu mine.

Stau în grija şi paza soţilor Bontemps, într-o casă, sus, sub acoperiş. O închisoare special amenajată pentru mine. Locuinţa asta din strada Pasquin, chiar vizavi de casa demonilor, aparţine fratelui meu întru credinţă, canonicul Jehan Minet. Cînd m-au luat de la Angers, am fost adus aici. Ferestrele au fost zidite, lumina îmi vine numai printr-o mică deschizătură zăbrelită, doar aşa îmi dau seama dacă e zi sau noapte. În faţa căminului au fost puse bare de fier, ca să nu fug pe acolo. Căminul a fost stropit abundent cu apă sfinţită. Nu mi s-a dat nici un fel de pat, ci numai paie pe podea. Ca în toate casele vechi din oraşul nostru, şi aici sînt şobolani.

Guillaune Aubin a fost cel care a venit de m-a ridicat. A fost amabil. Mulţi au fost amabili. Canonicul Pierre Bacher s-a arătat îndatoritor şi mi-a fost de ajutor.

La Angers n-am dus-o greu. Mama mi-a putut trimite lucruri şi hîrtie, cît de cît. Şi chiar dacă acest vechi castel, mare şi greoi, apăsa cu toată vechimea şi greutatea

lui asupra mea și era pentru mine ca un mormînt închizînd o ființă vie, eu totuși mai speram.

La 4 februarie a sosit la Angers acel om pus pe dărîmat ziduri și care mă smulge și pe mine ca pe o piatră din zid, acel Laubardemont. A venit să mă viziteze. Îl însoțeau și cîțiva ajutori de-ai lui. Urma să-mi ia un interogatoriu. Am refuzat să răspund la anumite întrebări. Mi-a arătat un exemplar al manuscrisului „Celibatul preoților" și m-a întrebat dacă recunosc a fi autorul acestei scrieri. Am răspuns da. A întrebat dacă fusese scris pentru Madeleine. Am răspuns nu. A stat pînă în ziua de 11.

Îmi dau seama că nu voi izbuti să-mi scriu pînă la capăt propria biografie. De-o fi să mor în curînd, voi apuca totuși să scriu o bună parte. Dacă însă mă eliberează și-o să pot pleca într-o călătorie (demult visez să plec într-o călătorie), nu voi mai reuși s-o scriu. Pare a fi un paradox, dar dacă am să mor peste puțin timp, oamenii vor fi siliți să-mi citească și mai atenți însemnările despre motivul care m-a adus aici, și în acest caz autobiografia mea va răzbate singură din hîrtii. Toate cuvintele vor căpăta un înțeles mai adînc și mai larg prin faptul că sînt definitive și nu pot fi retușate prin adăugarea altor dovezi sau contradovezi, prin alte și alte motivări și fapte. Cititorul, care nădăjduiesc că-mi va parcurge scrierea peste cincizeci, o sută sau trei sute de ani, va trebui ca, prin toate aceste impreciziuni, să-și croiască anevoie drum pentru a ajunge la acea limpezire la care eu personal nu am putut ajunge. Va trebui să se regăsească între toate acele aluzii, printre acele tărîmuri vaste, întunecoase, ce se află între informațiile pe care le denumim fapte. Pe acest drum se poate afla adevărul despre mine. De fapt, la urma urmei nu există nimic altceva la care să poți ajunge decît la adevăr.

Nimeni în viitor nu mă mai poate judeca din moment ce sînt condamnat și nimic nu mă va mai putea dezvinovăți dacă justețea ascuzațiilor se va confirma.

Vreau să zic : dacă vei găsi această confirmare a sentinței în propria-ți ființă. Adevărul va ieși la suprafață și atunci acest material, aceste indicii, vor deveni bogata mea autobiografie. Dacă voi fi pus în libertate, aceste în-

semnări vor deveni inutile, lipsite de sens, căci ele presupun tocmai moartea acelui om care le-a scris. Fără acest lucru foaia de hîrtie se ofilește. De va fi să mor curînd, toate faptele din jurul morții mele vor ajunge să domine autobiografia, ele vor spori puterea cuvintelor mele. După ce voi fi mort, cuvintele mele vor fi irevocabile. Așa să fie oare, sau nu ?

Mobilurile zidurilor

Moș Bontemps intră cu mîncarea :

— Uite mîncarea.

Îl cunosc de multă vreme. Mai întîi ca un om neînsemnat, ca paracliser, pe lîngă care treci fără să-l iei în seamă. Acum e paznicul meu și personaj principal aici. E bătrîn și, lucru ciudat, șchiop. Mulți au mai șchiopătat în jurul meu. Nasul îi este umflat de băutură, obrajii lui buhăiți sînt întotdeauna acoperiți cu un strat vizibil de grăsime. Are ochi mari, injectați cu sînge, morți. În urechi și nas îi cresc smocuri de păr cărunt. Își dă seama de mirosul meu (care acum trebuie să fie insuportabil) așa cum și eu îmi dau seama de mirosul lui (un miros respingător) și-mi pricepe cuvintele așa cum și eu le pricep pe ale lui (josnice). Își memorează fiecare cuvînt pe care-l rostesc. Soția lui aleargă îndată la maicile ursuline și dă raportul. Iată cum creează ei adevărul despre mine și adună fapte în legătură cu mine.

Într-o zi mi-a spus :

— Na, uite ce-ai pățit din pricina zidurilor tale !

Nu sînt zidurile mele. Dacă-mi cercetez inima, rațiunea și dorințele, din toate acele ziduri nu se mai află nimic rămas acolo. Odată am spus : Nu trebuie să fie dărîmate zidurile și turnurile, e inutil. Zidurile orașului sînt frumoase, mi-am spus, turnurile noastre (căci eu consideram orașul ca fiind al meu) sînt frumoase. Nu are nici un rost să fie dărîmate.

Nu exista alt simțămînt mai adînc față de ele.

Acum apăr (de aici, eu, cel ce am pierdut partida) niște ziduri pe care nu le iubesc, în care nu cred și care

nu-mi spun nimic altceva decît că au fost şi sînt ziduri împrejurul unui oraş. Devenisem o piedică pentru cei ce voiau să le dărîme. Dar dacă ei s-ar fi cercetat pe sine însişi ar fi descoperit că nu le eram nici un fel de piedică — sau numai o mică piedică. Ei însă n-au făcut asta.

Bontemps spune : „Iaca şi mîncarea ! Poftim ce răsplată pentru zidurile lui !"

Mama mea, fraţii mei, prietenii mei întocmesc lungi memorii în care întreg „cazul" meu este trecut în revistă. Toate atacurile puse la cale împotriva mea în decursul anilor au fost respinse de felurite curţi de judecată, bisericeşti şi civile. Fapte moarte. Acum faptele reînvie pe buzele sperjurilor. Cînd fratele meu René a fost la Paris pentru a decide Parlamentul să preia cazul meu şi să cerceteze toate faptele, a fost arestat. Tot atunci au fost predate domnului de Laubardemont dovezi în favoarea mea, dar el a rupt toate hîrtiile în bucăţele.

Într-o zi au sosit cinci oameni care-şi ziceau doctori şi mi-au cercetat trupul. M-au împuns cu ace, pentru a vedea cum reacţionez. Voiau să ştie dacă puterea mea demonică mă putea face insensibil.

Au fost descoperite semne demonice pe trupul meu. Mi-au fost cercetate testicolele şi anusul. A fost foarte dureros.

Aşa-zişii medici erau conduşi de duşmanul meu Lannoury, care e într-adevăr medic. Ceilalţi nu erau decît felceri, farmacişti, vraci şi şarlatani. Cîţiva din viitorii mei judecători erau şi ei de faţă. Au privit semnele demonice de pe trupul meu. Stăteam complet gol în faţa lor. În uşă stătea baba Bontemps şi se uita şi ea. Jos (la parter au fost puse de pază cîteva străji orăşeneşti) era linişte. Ascultau.

După ce-am urlat, tăcerea a devenit şi mai adîncă.

Acestea sînt faptele în legătură cu mine.

Ce-o fi acolo, mişcîndu-se în lumină şi întuneric ? Procesiuni ce se duc de la o biserică la alta, pe unde sînt alungaţi demoni, unde se fac exorcizări. Se strigă şi se acuză. Unii se comportă mînioşi ca Barrot şi Minet, alţii

aşteaptă ca Laubardemont, iar femeile sînt jertfele care ţipă denunţîndu-mă că eu aş fi cel care le-am dat flori şi ghimpi.

Ochii mei tulburi nu pot vedea, dar eu pot auzi ecourile. Foşnet de hîrtie ; se rup, se ascund şi se ard hîrtii — şi se ticluiesc alte documente. Demonul Asmodeus a aşternut o scrisoare adresată stareţei Jeanne. Bărbaţii şuşotesc, femeile plîng zgomotos, în hohote.

Iar şobolanii ronţăie.

O luptă pentru ziduri şi turnuri ?

Se aud loviturile de ciocan şi scrîşnetul mistriilor, în timp ce prefac ferestrele în ferestruici zăbrelite de închisoare. Dacă stai şi asculţi, auzi timpul curgînd, curgînd, lună după lună. Aud căzînd zidurile, blocuri de piatră de calcar şi tuf prăvălindu-se greoi şi zgomotos în iarba verde sau uscată a şanţului ce înconjoară oraşul.

Eu însă, care privesc cele ce se întîmplă cu o distanţare de şaptesprezece ani, nu mai văd lupta ce se dă pentru ziduri. Ea e o cantitate neglijabilă, doar un accesoriu. Văd numai bătălia care se dă în jurul persoanei mele.

L-am ajutat pe guvernatorul nostru şi am fost de partea lui. Şi el a vrut să împiedice dărîmarea zidurilor, şi el dorea ca turnurile să rămînă în picioare. Acum zidurile sînt dărîmate şi din douăzeci de turnuri n-a mai rămas decît unul. Pe acesta îl mai apără încă, fără speranţă. Sau poate nu fără speranţă ? O dată cu zidurile se prăbuşeşte şi propria lui putere. O dată cu zidurile şi turnurile a dispărut şi frumuseţea. O dată cu mine se prăbuşeşte puterea. O dată cu mine dispare şi ceea ce femeile socotesc a fi plăcere şi frumuseţe. Acele turnuri care cad stîrnesc adeseori ură. Iar ura nu se întoarce întotdeauna împotriva celui care dărîmă turnul ci împotriva turnului însuşi. Nu căderea sau dispariţia lui îţi trezesc ura, ci faptul că nu se mai află acolo, ademenindu-te : îl urăşti fiindcă nu mai ai un turn care să se înalţe peste păduri şi cîmpii, îl urăşti fiindcă nu-ţi mai exerciţi puterea dominatoare asupra lui.

Femeile visează despre turnuri. Visele bărbaţilor sînt vise pline de invidie despre turnurile primejdioase, puternice, ale altor bărbaţi.

Madeleine a fost arestată timp de două zile și a stat închisă acasă la Pierre Milouin, care a urmărit-o mulți ani ca un cîine bîntuit de speranțe pînă ce a început s-o urmărească așa cum un soldat beat urmărește o pațachină. Pe vremea aceea striga în urmai ei pe stradă : „Deșănțato, deztrăbălato !"

Da, la el acasă a stat ea închisă timp de două zile. Însă bailli-ul Cerisay, frații Calvet și alții au reușit s-o elibereze.

Demonii maicilor ursuline au acuzat-o de vrăjitorie. Și-au întors ura împotriva ei. Demonii îi duc dorul. Demonii susțin că se culcă cu ea.

Maicile ursuline, cele posedate de diavol, în timpul unor ședințe publice mimează cum și ce se întîmplă cînd demonii se culcă cu Madeleine. Bontemps a spus :

„Două zile a stat la domnul Milouin, frumoasa. Două zile și două nopți — auzi mătăluță ? Două zile și două nopți în cap !... Și Milouin, mort cum e după femei ! Două zile și două nopți ! Eh ! și-o fi căpătat și ea o porție s-o sature. Acu, că nu mai e nimeni cin' să-i dea cîte ceva... cîte ceva din ce-i trebuie. P-ormă i-a fost de-ajuns și s-a descotorosit de ea. Dar două zile și două nopți !... Milouin arăta dărîmat de tot, auzi matale ! Nu răspunzi, ai ? Uite mîncarea."

Acum, de cînd zidurile nu mai există și de cînd n-a mai rămas în picioare decît un singur turn în acest oraș pe care l-am numit al meu, caut adevăratele motive.

Odată, de mult, mi-ar fi plăcut să fiu duhovnicul maicilor ursuline.

Am recunoscut față de Madeleine acest lucru.

Odată, demult, s-a întîmplat ceva cu tînăra domnișoară Tranchant. Mi-a fost indiferent incidentul.

Am recunoscut acest lucru față de Madeleine.

Odată, de mult, m-am răzbunat pe farmacistul Golet și pe Jacques de Chasseignes și pe mulți alții și am reușit să obțin condamnarea lor pentru jignire adusă onoarei și false acuzații.

Am recunoscut acest lucru față de Madeleine.

Odată, de mult, am fost învingător și am intrat în oraș

călare, cu o ramură de laur în mînă, şi am simţit o mare satisfacţie.

Odată, de mult, am fost atacat de Milouin, care o iubea pe Madeleine, şi de Jacques de Chasseignes, care şi el o voia pe Madeleine. Îmi amintesc că am simţit o mare mulţumire de-a fi un bărbat atît de frumos şi chipeş, încît alţii să mă urască de moarte.

Am recunoscut acest lucru faţă de Madeleine. Ea însă mi-a răspuns că ştia toate astea mai dinainte.

Iunie

Natural, ştiu o mulţime de lucruri despre adevăratul mobil : ei, duşmanii mei, vor să aibă *dreptate.* Dar pentru ca să poată avea dreptate, trebuie ca eu să nu am dreptate (iar pînă la urmă e vorba de dreptul la viaţă). Nu importă în ce fel mi se face o nedreptate. Oare ?

Atîta vreme cît ei au puterea asupra vieţii, mie nu mi se va da „dreptate" şi li se va da lor „dreptate".

Dacă lui Minet (în a cărui casă stau închis) nu i se dă dreptate, atunci nici maicilor ursuline nu li se dă dreptate. Dacă lui Minet şi maicilor (şi călugărilor) nu li se dă dreptate, atunci nici lui Tranchant, nici Partidei Dărîmătorilor şi nici lui Laubardemont nu li se dă dreptate. Dacă lui Laubardemont nu i se dă dreptate, atunci nici Cardinalul nu are dreptate şi dacă Excelenţa-Sa nu are dreptate, atunci nu i se dă dreptate Regelui şi Franţei. Dacă Franţei nu i se dă dreptate, atunci întregului nostru pămînt nu i se dă dreptate. Şi dacă întregii lumi nu i se dă dreptate, atunci nici Dumnezeu nu are dreptate, din moment ce el este acela care a creat lumea şi i-a dat conţinut. Şi dacă lui Dumnezeu nu i se dă dreptate, atunci demonii au dreptate. Iar dacă demonilor li se dă dreptate, în ceea ce grăiesc prin gura maicii Jeanne şi a celor stăpînite de diavol, atunci — da, atunci, nu am eu dreptate !

Şi-acum mai rîd de logica asta, e copilăroasă ! Dar şi primejdioasă, fiindcă e accesibilă, este atît de uşor să ţi-o însuşeşti. Atunci cînd mi se aplică mie, cînd o încerc pe pielea mea, doare. Şi atunci ţip.

Încerc să-mi impun tăcerea față de cele ce se petrec și cele ce vor veni. Sau mă gîndesc : Cînd va veni partea cea mai rea din ceea ce îmi pregătesc ei, atunci eu demult voi fi urlat. Și va fi lipsit de sens să mai urlu. Abia atunci aș fi putut vedea în ce măsură mi-a folosit urletul să-mi îmbunătățesc starea, s-o fac să-mi fie mai puțin dureroasă. Or, aceste posibilități nu mai există acum. Drept care e mai bine să mă abțin a mai urla. Iată deci logica mea, ce-i drept copilăroasă. Și doare.

Bontemps a observat că m-am tăiat la deget cînd am împrumutat cuțitul lui pentru a tăia pîinea tare ce mi se dă. Cuțitul a lunecat. M-am ales cu o zgîrietură la încheietura degetului gros. Durea. Am dus rana la gură și am lins-o. Apoi, în timp ce mestecam pîinea, am uitat de rană.

Două zile mai tîrziu demonul Asmodeus, prin intermediul gurii maicii Jeanne, a afirmat cum că eu aș fi semnat un pact între el și mine, cu propriul meu sînge.

Cînd medicii s-au reîntors aici și m-au examinat au găsit rana. Uitasem de cuțit și am spus că mă zgîriasem cu un ac. O întîmplare nefericită. Nu, o mică fatalitate. N-au găsit nici urmă de ac ci numai o minciună, minciuna mea. Abia după aceea mi-am adus aminte de cuțit și mi-am schimbat declarația. S-a adeverit deci că mințisem și căutasem chipurile un subterfugiu.

Dar asta nu e vreo logică nouă, ci propria mea logică. Iar dacă logica mea (care-i și a lor) dă greș, atunci Dumnezeu încetează de-a mai exista pentru mine. Atunci rămîn singur și singurătatea n-am s-o pot suporta.

După ce m-au examinat cu de-amănuntul și după ce m-au pregătit, am reușit să aflu cum se pregătiseră pe ei înșiși.

Au venit înarmați cu o hîrtie de la preaînvățata școală a Sorbonei în care se recunoștea că aici, în orașul pe care eu îl denumeam al meu, demonii își poartă cabala fără nici o posibilitate de tăgadă. Ei își bazau certitudinea pe următoarele fapte : trei dintre femeile posedate fuseseră ridicate în aer la trei picioare deasupra capetelor exorcizatorilor și privitorilor de către o mînă invizibilă și au rămas atîrnate acolo preț de mai multe minute. Toți știm că e o scorneală. Sau poată nu e o scorneală ? Toți spectatorii

laolaltă (așa se afirmă) au văzut acest miracol. Dar fiecare în parte (așa susțin zvonurile care au parvenit pînă la mine) n-a văzut nimic altceva decît niște femei care zăceau lungite, urlînd și zbătîndu-se.

Dacă aș fi putut obține hîrtiile și să le fi citit înainte ca ele să fie înmînate spre studiere domnilor celor învățați, le-aș fi atras atenția că așa ceva nu a avut niciodată loc aici. Dar aș fi făcut-o cu îndoială în suflet. Hîrtiile, procesele-verbale falsificate nu mi-au fost însă arătate. Ca urmare, cei de la Sorbona și-au putut întemeia punctul lor de vedere pe fapte luate sub jurămînt. Față de fapte atît de puternic întemeiate eu însumi aș fi eliberat o dovadă în legătură cu cele întîmplate, arătînd, fără putință de tăgadă, că demonii au fost cei ce-au acționat.

Acei care mă vor judeca pot avea conștiința curată. Ei nu mă mai văd pe *mine,* abia dacă mai văd cazul și circumstanțele, ei nu mai văd decît dovada. Iată logica de care facem uz. Este de altfel și propria mea logică, nici nu există alta.

Apoi se discută dacă Diavolul minte sau spune adevărul atunci cînd slujitorii bisericii, exorcizatorii și alungătorii de diavoli numiți de episcopul din Poitiers îl silesc să vorbească prin gurile celor stăpînite de Necurat. Iată cum sună una dintre teorii : Diavolul minte — doar se știe cît de viclean e ! Faptul acesta mi-ar putea fi salvator. M-aș putea salva grație minciunilor Diavolului. O altă teorie afirmă că puterea Bisericii e atît de mare încît, de frica ei, Diavolul rostește adevărul cînd mă numește prințul demonilor din acest ținut.

A te îndoi de puterea Bisericii înseamnă a blasfemia. Aceasta au declarat-o în mod formal atîția oameni învățați. Eu unul am scos în evidență faptul că, în calea pe care o urmează orice creștin, îndoiala există întotdeauna și că nu o dată sfinții au fost copleșiți de îndoială. Or, s-a spus că părerea asta ar fi blasfematorie.

Aici rămîn țintuit locului. Mă plec în fața puterii Bisericii, dar aș vrea să cunosc adevăratul punct de vedere al Bisericii. Și pe acesta nu voi reuși să-l cunosc atîta vreme cît Sfîntul Părinte de la Roma tace.

Dacă nu mă plec, îl pierd pe Dumnezeu. O dată mi s-a năzărit un gînd (poate că nici nu era blasfematoriu ?) —

oare îl poți sluji pe Dumnezeu fără să te pleci în toate, acceptînd orice ? Cu Isus Cristos mai poți discuta. Tocmai cu el da, cu sfinții însă nu. În dumnezeirea lui există omul. Sfinții, înainte de a fi ajuns ceea ce sînt, au fost mai întîi oameni. Ei sînt imobilizați în starea asta de sfințenie și cu ei nu se poate discuta. Își petrec timpul agățîndu-se de o credință de neclintit, oarbă, pe care au avut-o și care le-a îngăduit să pătrundă în cercul sfinților. Fără de ea sînt pierduți, chiar și-n sfințenia lor. Cu fiul Domnului, Isus, se poate discuta. Poți dovedi fapte și aduce noi fapte întru apărare, poți să cercetezi stările sufletești ale sufletului omenesc și cerințele trupului. Cu Dumnezeu-Tatăl nu poți discuta. Cu Laubardemont nu poți discuta. Cu Cardinalul nu poți duce o discuție în timpul căreia să-l silești să schimbe ceea ce el consideră a fi (pentru propășirea țării) fapte utile. Deci demonii spun adevărul. Dacă eu nu mă plec și recunosc acest lucru — nu fac decît să confirm și mai mult că ei sînt cei ce spun adevărul.

Demonii

Într-o zi au venit de m-au luat și m-au dus la mînăstire, chiar aici peste stradă, iar apoi am fost conduși în procesiune — eu și cele posedate — de la casa lor pînă la biserica pe care mai înainte, dintre toate bisericile de aici, o consideram că-mi aparține cel mai mult : Sainte-Croix.

Noi toți sîntem în egală măsură vinovați, gîndeam eu în timp ce mergeam în procesiune în urma exorcizatorului, a episcopului Roche-Pozay, a colegilor mei, a lui Laubardemont și a tuturor judecătorilor.

Eram înconjurat de strajele orășenești, iar într-o parte îl aveam pe moș Bontemps și de cealaltă pe notarul Nozay. Pe străzi ieșise multă lume. Vedeam fețe pe care le recunoșteam, oameni cărora le făgăduisem să-i îngrop și copii pe care îi botezasem. Multe fețe exprimau o cumplită rușine. Cîțiva mi-au surîs. Auzeam interpelări — vai ce slab e, ce prost arată — și atunci mi-am îndreptat spatele și am mers drept (ceea ce era foarte obositor).

Căutam acea față care știam că nu va fi acolo. Mai multe fețe arătau triumfătoare. Și propria mea față a ară-

tat cîndva triumfătoare, mă gîndeam. Acum e rîndul acestor fețe. Dacă nu mor în clipa triumfului, lumina ce le animă se va stinge. E ultima rază de lumină în care se oglindește Ziua. Mai devreme sau mai tîrziu se stinge lumina tuturor fețelor ce au purtat întipărit triumful.

Am căutat o față pe care să se citească blîndețea : nu teama, nu triumful, ci blîndețea. Cînd am ajuns sus lîngă piață și cînd nu mai erau decît cîteva sute de pași pînă acolo, la una dintre ferestrele casei fostului procurator regal Louis Tranchant am zărit o față. Era aceeea a fiicei sale Philippe, care stătea acolo, cu toate că ea și soțul ei, actualul procurator, locuiesc într-o casă cu vedere minunată, de cealaltă parte a pieței. Stătea acolo pentru a mă vedea. Fața ei nu exprima ură, nu exprima milă ; era o față golită de orice expresie. Văzînd-o am simțit un fel de gratitudine.

La altă fereastră dînd spre piață, la catul de sus al casei lui Daniel Drouin, nu se afla nimeni. Am simțit o adîncă gratitudine pentru această absență.

M-au rugat să conjur demonii. Episcopul de Poitiers, pe care Cristos avea să-l desemneze drept dușman al meu, dar pe care Biserica și poate Dumnezeu îl numește fratele și superiorul meu, vroia în sfîrșit să se convingă dacă există cu adevărat acei demoni, în care el de altfel crede nestrămutat.

Înainte de-a începe, l-am rugat pe episcop să mă binecuvînteze. Mi-a aruncat binecuvîntarea, dar degetele lui se mișcau de parcă ar fi prins între două degete o insectă sau un purice pe care ar fi vrut să-l înlăture.

Am cerut să-mi fie îngăduit să conjur demonii în limba greacă, drept care episcopul și-a exprimat dorința de a-i formula întrebările în scris și a i le preda mai dinainte.

La așa ceva nu exista nimic de răspuns, nimic de gîndit. Cel mult în felul acesta întrebările pot fi repede traduse demonilor, în caz că ei nu ar stăpîni greaca (în ciuda declarațiilor bisericii).

Femeile

De fapt nu le văzusem niciodată mai înainte. Fețele lor îmi trecuseră prin fața ochilor, cîtorva le cunoșteam nu-

mele, dar de văzut nu le văzusem. Şi nici n-a existat din partea mea cine ştie ce atracţie fizică faţă de ele.

Mai întîi mi-au fost arătate semnele ce constituiau pactele existente între femei şi demoni, adică între femei şi mine. Ele se compuneau din cenuşă, păr omenesc, unghii, sînge coagulat în mici cheaguri, opt sîmburi de portocale, un mic mănunchi de paie şi încă ceva care nu ştiu ce era. Mi-au fost puse sub ochi. Eu eram plasat în apropiere de locul unde se afla domnul de Laubardemont, exorcizatorii şi maicile ursuline stăpînite de demoni, iar autorităţile se aflau în fundul bisericii, în absidă.

Am negat să am cunoştinţă de aceste pacte şi semne. Medicii au certificat cum că ele trebuie să fie opera Diavolului. Laubardemont le-a ars pe toate într-un mangal care îi fusese adus.

Femeile

Am privit una după alta feţele, erau opt la număr. Toate dădeau impresia să fie posedate de demoni. Maica Jeanne era cu adevărat frumoasă. În dosul trăsăturilor îmbătrînite ale feţei existase şi mai exista o faţă tînără, blîndă. Fruntea şi ochii au fost frumoşi, întocmai ca şi gîtul ei şi părul ei negru pe care îl întrezăream sub scufia de călugăriţă.

Nu ştiu de ce o priveam aşa cum priveşti un mort. Căci ea trăia, gura ei trăia, buzele cărnoase erau umede, ochii se mişcau şi trupul ei era scuturat de zvîcnete spasmodice. Avea ceva strîmb în trupul ei, poate spatele.

Pe una dintre fete o chema Séraphique, o fată de ţăran, mare, vînjoasă, care mereu trebuia liniştită. Pe alta o chema Catherine, zăcea pe culcuşul ei cu ochii închişi de parcă ar fi dormit. Maica Claire — de vîrstă mijlocie — mă fixa cu îndărătnicie, perseverent : nu făcea altceva decît să mă fixeze. Mîinile îi erau împreunate, buzele nu i se mişcau. Nu ştiu dacă îmi reproşa ceva sau dacă nu făcea altceva decît să mă studieze. Nu era nici cea mai mică urmă de legătură de antipatie sau simpatie între noi doi, cu toate că auzisem şuşotindu-se despre ciudata ei pasiune pentru mine şi despre ciudatele ei viziuni şi comportări. Crezusem mai întîi că zăreşte pe cineva din spatele meu, am întors capul pentru a vedea şi eu după cine

se uită, dar acolo nu se aflau decît grupul de martori, apoi bolta și apoi strada încinsă de căldură, lumina galbenă, crudă, ce inunda piața. Acestea se petreceau la 23 iunie.

Pe alta o chema Anne. Era destul de bătrînă și fața ei părea atît de descompusă încît trăsăturile parcă nu mai alcătuiau un tot ci se destrămaseră. Mormăia neîncetat numele meu. Pe vremea cînd trăsăturile ei mai avuseseră încă o legătură între ele, îmbinîndu-se unele cu celelalte — asta tare demult — fața îi fusese desigur frumoasă. Își împreunase palmele — nu așa cum le țin sfinții pe icoane ci boltite, ca atunci cînd un copil ascunde între ele o mică insectă și are de gînd în curînd să-ți facă o surpriză arătîndu-ți-o.

Mai erau trei femei, nu le-am reținut numele. Nu cred să le fi văzut vreodată. Se pare că în mînăstire sînt șaptesprezece sau optsprezece posedate de demoni.

Fusesem dus acolo pentru a demonstra dacă pot exorciza demoni. Am căpătat agenda cu regulile de exorcizare și mi-a fost îmbrăcată stola. S-a cîntat *Veni Creator Spiritus*. Vocile se auzeau atît de stinse, da, încît propria mea voce îmi părea că vine din depărtare. Apoi m-am ridicat din genunchi și l-am întrebat pe episcop din care dintre ele trebuia să alung duhurile. El a rostit : „Veți exorciza aceste femei". I-am răspuns : „Monseigneur, de fapt sînt silit să cred în faptul că demonii pot pune stăpînire pe oameni de vreme ce Biserica crede acest lucru, cu toate că eu unul nu cred ca un vrăjitor, un *magus*, să poată face pe un om să fie stăpînit de demoni, fără ca acel om să nu dorească el însuși acesta".

Atunci au început să se răstească la mine. Nu susțin că s-au răstit de îndată, dar pînă la urmă au și strigat la mine. Printre exorcizatori s-a iscat un adevărat tumult. Strigau că vorbele mele sînt eretice. Nu mai auzeam aproape nimic altceva decît vuietul vocilor, cuvintele îmi alunecau pe lîngă urechi și îmi amintesc ce gîndisem : Am ajuns la acel stadiu în care cuvintele lunecă pe lîngă mine și le găsesc lipsite de sens. Ceea ce mă emoționa și mă speria — și asta țin s-o recunosc — ceea ce mă ademenea și mă măgulea într-un anumit fel, erau sunetele ce ieșeau din gîtlejurile femeilor. Mă simțeam cuprins iar de putere cînd le auzeam.

Cînd mă adresam lor direct se puneau pe urlat invective. Nu ştiusem că limbajul demonilor poate fi atît de murdar.

Am început cu aceea care se numea Catherine, maica aceea cu faţa încremenită, adormită sau moartă. Am trezit demonii din ea. Şi-a întors faţa ei îngustă, palidă, spre mine. Mi s-a părut că are ochii îngustaţi, albi. Niciodată nu văzusem astfel de ochi. Nu mă priveau ci mă învăluiau. Trebuie să recunosc că atunci cînd i-am văzut ochii am simţit un fel de chemare senzuală — nu una bărbătească şi nici ceea ce îmi închipui a fi una femeiască — ci dorinţa de-a o atinge. Ochii ei nu mă contemplau ci mă pipăiau. Cînd a început să ţipe, îndată s-a pus pe ţipat şi cea numită Séraphique, aşa încît a trebuit să fie potolită. În timp ce Catherine zăcea acolo, gîfîind, stareţa, maica Jeanne, şi maica Claire, care se înrudeşte cu Cardinalul, au început să ţipe. S-au ridicat năvalnic, aruncîndu-mi cuvinte grele. Am încercat să mă răstesc la demonii lor pe greceşte şi să capăt răspuns la întrebările mele, dar demonii nu mă auzeau. Maica Jeanne, numită şi maică stareţă, nu dă impresia să fie nici sora lor spirituală şi nici maica lor spirituală. Are în schimb o frumuseţe deformată. Atît psihic cît şi fizic e deformată. Ţipa la mine atît de tare, încît mi-a umplut faţa cu salivă. „O, ce tîlhar eşti ! Ştii prea bine că una dintre clauzele pactului dintre tine şi noi e să nu-ţi răspundem pe greceşte !"

Episcopul nu mi-a dat nici cel mai mic ajutor. Tăcînd, recunoştea desăvîrşita neputinţă a Bisericii asupra demonilor. Eu personal nu îndrăznesc să recunosc aşa ceva sau să duc pînă la capăt un astfel de raţionament. Femeile îmi aruncau ocări. Îşi smulseseră scufiile de pe cap, dezvelindu-şi părul, un păr răvăşit, năclăit de sudoare, care la unele era alb, la altele negru, încărunţit sau blond. Cînd le-am văzut părul, am simţit din nou o tentaţie. Şi-au rupt în fîşii hainele. Noi toţi ne-am gîndit : Demonii sînt aceia care cu ajutorul mîinilor celor posedate smulg hainele de pe trupurile femeilor. Îşi rupeau în fîşii veşmintele. Sînii lor dezgoliţi, sînii ca de piatră sau moi şi căzuţi ai femeilor se întorseseră spre mine şi-mi amintesc că mă gîndisem : „Acum văd adevărata faţă a acestor femei". Îşi

arătau picioarele și coapsele, se răsuceau în poziții ciudate care trădau pofte sălbatice, nebune pofte trupești. Își mîngîiau pieptul și părțile de jos ale trupului, ca și cum ar fi vrut să-și ridice sînii și feminitatea spre mine. Am simțit spaimă și scîrbă, dar amestecate cu un fel de satisfacție, cu un anumit fel de tentație.

Iar și iar am încercat să le strig femeilor : „Sînt nevinovat !" Ele însă nu mă auzeau, deși simțeam în inima și trupul meu nevinovăția mea. Din cînd în cînd mă gîndeam că demonii care bîntuiau trupurile din fața mea nu erau decît demonii pe care eu îi descătușasem și îi dusesem acolo. Strigam însă : „Biete ființe !" Le strigam tuturor celor care erau de față : „Uitați-vă la ele dacă vreți să vedeți diavoli și demoni dezlănțuiți ! Iată unde puteți vedea demoni atițați unii împotriva celorlalți !" Încercam să rămîn calm, dar simțeam ceva ca o atracție, o ademenire. Am strigat: „Iată, priviți demonii care se smulg de propria lor ființă !" Atunci femeile s-au năpustit asupra mea. Veneau împotriva mea ca un val de ură și poftă de seducție. Un val ce-ar fi vrut să mă cuprindă ca într-o îmbrățișare, să mă mîngîie, să mă biciuiască, să mă ia și să mă înece. Voiau să mă zgîrie, să mă ciupească, să mă muște, să mă lovească dur cu mîinile și cu picioarele, să mă cuprindă în brațe, voiau să mă ucidă. Da, doreau toate acestea laolaltă și în același timp nu le doreau. Ființa lor sta sub puterea unei voințe străine de ele. Mult după aceea m-am gîndit că această voință era a mea.

Dacă n-ar fi fost împiedicate și dacă eu n-aș fi fost îndepărtat de acolo, femeile și eu am fi devenit un tot așa precum devin un tot călăii și jertfele. Și atunci aș fi fost pierdut. Simțeam pofta de-a ucide și de-a iubi și inima mi-era năpădită de o mare ură. Și un fel de regret de-a nu mă fi atins de aceste femei mai demult, cînd aș fi putut-o face. Acum stăteam liniștit. Știam că trebuie să joc rolul omului calm chiar dacă eram pierdut. Am fost dus de acolo. În timp ce eram scos afară, în urma mea auzeam țipete. Femeile mă blestemau și-mi invocau numele. Strigau : „Prinț al demonilor, îți aduci aminte, noaptea ai venit la mine, ți-aduci aminte, mi-ai dăruit plăceri trupești, ai pătruns în ființa mea, m-ai posedat, împreună am

conceput copii ai diavolului, m-ai biciuit cu flori şi m-ai mîngîiat cu ghearele tale !"

Eram ud leoarcă de o sudoare ce-mi năclăise faţa şi umerii făcîndu-mă să tremur. Dar am ieşit liniştit, mişcările mi-erau stăpînite şi pline de demnitate. Cineva a rostit cînd treceam pe lîngă el : „E atît de liniştit, de demn şi stăpînit cum numai un om nevinovat şi cu inima curată poate fi". Altcineva a spus cu voce tare : „Numai un prinţ diavolesc şi un meşter vrăjitor înrăit se poate ţine aşa !" Un al treilea mi-a strigat : „Domnule preot paroh, eu cred că sînteţi nevinovat !" Şi alţii strigau : „Se vede că e nevinovat ! Se vede după faţa lui nobilă, frumoasă, bună, pe care se citeşte suferinţa !" Dar de undeva din fundul absidei, una dintre femei mai striga : „Ţi-aduci aminte, ţi-aduci aminte, prinţ demoniac ! Ai venit în timpul nopţii la mine şi m-ai posedat !"

N-aveam cum să-mi amintesc un lucru ce nu se întîmplase şi nu era adevărat. Dar în adîncul fiinţei mele exista totuşi ceva care-mi amintea de aceste întîmplări.

Cînd paznicii m-au adus înapoi aici, mergeam drept, între Bontemps şi notarul Nozay. Nu mă uitam nici la dreapta, nici la stînga. În timp ce urcam treptele închisorii mele, gîndeam : N-am să mai pot urca nici o treaptă. Dar am izbutit să păşesc şi pe treapta următoare şi apoi şi pe următoarea.

„Dar ştiu că-i voinic ! l-am auzit pe un soldat care venea în urma mea asudînd şi gîfîind pe căldura toridă. Se ţine tare cu toate că e preot, a reluat. E vînjos ca un ofiţer."

În uşă, Bontemps mi-a spus :

„Ei, ţi-a fost dat să vezi acolo ce-ai dezlănţuit ! Da, ţi-a fost dat să vezi ce-ai făcut ! Ptiu ! Ţi-a fost dat să-ţi vezi lucrătura !"

Am încercat să mă adîncesc în mine însumi şi să aflu Adevărul. Dar nu găsesc decît adevăruri, fapte şi o dorinţă vie sau una ce nu mai e vie, amintirea unei dorinţe uitate dar reînviate acum.

Ne apropiem de august. Prietenii mei lucrează în favoarea mea şi caută să mă elibereze.

Consultul medical continuă şi cîteodată e dureros. Urlu pentru a putea rămîne tăcut după aceea. Îmi închipui

că nimic mai dureros decît ceea ce îndur şi am îndurat nu mi se mai poate întîmpla în zilele ce vor urma. Iată de ce urlu cînd îmi caută semne demonice pe trup. Lannoury foloseşte sonde şi ace lungi. Mi-am dat seama că oamenii se adună jos în stradă pentru a mă asculta cum urlu. Acum ştiu că pentru ei urlu. Aceste urlete sînt mesajul meu pe care ei îl duc mai departe. Citeodată vine chiar domnul de Laubardemont în persoană. Ar vrea să semnez o mărturisire redactată de el. I-am răspuns că n-am nimic de recunoscut, că păcatele mele nu pot fi dezvăluite decît duhovnicului Bucher, care a încercat să mă viziteze o dată. Cînd a auzit, Laubardemont a înjurat, arătînd de parcă ar fi vrut să-mi tragă palme. Capul lui chel lucea de sudoare, chinuit de o nelinişte adîncă.

A fost plecat din oraş mai multe săptămîni şi în acest răstimp partida lui a fost foarte neliniştită, fiindcă le era frică să nu se fi renunţat la toată treaba asta. Dar eu, care la Angers, în timp ce m-a vizitat, am privit adînc în ochii lui, ştiu că niciodată nu va renunţa. Nu poate să renunţe. Noi doi nu putem avea loc în acelaşi timp pe pămînt. Chiar dacă n-ar exista vreo cauză exterioară limpede pentru care să mă facă să dispar, totuşi o va face. Într-o zi m-am gîndit : De fapt, lui îi este frică. Eu sînt stînca pe care construieşte el. Dacă stînca se ridică şi o ia din loc, casa lui se prăbuşeşte. Dar dacă toată greutatea lui poate apăsa şi nivela stînca asta, casa lui va sta pe o temelie fermă.

Iată ce imagini şi comparaţii există în inima şi cugetul meu.

Medeleine, iubita mea, eşti atît de departe ! Eşti în pericol, vor să mă calce în picioare, călcîndu-te în picioare. Încerc să te apăr prin liniştea şi demnitatea purtării mele. I-am spus lui Bontemps (pentru ca el să împrăştie spusele mele) : „Te iert, Bontemps, îi iert pe toţi. Vă voi ierta, orice aţi săvîrşi".

El nu-mi face cine ştie ce rău. Bîrfeşte, refuză să-mi dea un pat în locul paielor pe care dorm şi poate scuipă în supa mea, dar nici cel puţin nu resimt vreo înciudare cînd îl văd. El însă se simte apăsat de cuvintele mele şi se uită la mine cu ură.

„Iertarea dumitale n-are nici o valoare, zice el. Eu sînt un om al dreptății și n-am nevoie de iertarea dumitale. Mă pot foarte bine lipsi de ea."

Și cînd pronunță aceste cuvinte ochii îi sticlesc de ură.

Laubardemont se teme.

Puterea lui e nemaipomenit de mare acum, dar nu se bizuie întru totul pe ea. Simte că nu mai e vorba de ziduri le orașului nostru. Probabil ceea ce n-a fost încă ras va fi ras de pe suprafața pămîntului, chiar dacă eu am să mai exist sau nu. Nu, nu eu constitui o piedică. Și mai știe că eu sînt străin de acei demoni. Dar nu știu dacă o fi crezînd în ei. Știu însă că trebuie să încerce, să se forțeze să creadă în ei. El mai știe că demonii vor continua să-și facă simțită prezența, chiar dacă el crede în ei sau nu — chiar dacă există sau nu există. Demonii procrează demoni. Țipetele femeilor sînt semnale și căi deschise către noi țipete.

Noi doi sîntem plini de demnitate în felul de a ne comporta unul față de celălalt. Da, el se comportă pe cît poate el mai demn și e un slujbaș abil. Relațiile dintre noi doi sînt limpezi, fără dedesubturi. Într-un anumit fel, Laubardemont e mai deschis față de mine decît față de alții. În fața celorlalți trebuie să caute întotdeauna motivări și dovezi împotriva mea, dar față de mine nu mai are nevoie de așa ceva. Mie îmi spune : „Recunoaște că ești un prinț demoniac". „Știți doar că sînt nevinovat", îi răspund eu. El tace, se uită la mine, apoi coboară privirea. Față de ceilalți se înfurie, poruncește, amenință și atunci urlă, rupe hîrtii și pune să fie dați oamenii afară. A pus de-au dat-o afară pe mama, cînd a venit cu un memoriu, a pus de-au arestat-o pe Madeleine și a ținut-o două zile în închisoare, a pus de-au arestat-o la Paris pe mama. În fața mea se mulțumește să spună liniștit : „Știți ce vă așteaptă : vom reuși să vă smulgem o mărturisire. Vă va costa mai ieftin dacă recunoașteți de pe acum".

„Nu am nimic de recunoscut față de dumneavoastră", îi răspund eu.

Așa se joacă pașnicul nostru joc. Nici nu mai știu dacă mă urăște.

Dacă ar fi țăran, ar săpa pămîntul zi și noapte și toți ar spune despre el : e un țăran harnic, muncitor și credincios îndatoririlor lui ; nu-și îngăduie nici o clipă de răgaz.

Dar eu cercetez străfundurile ființei mele. Acum sîntem în iulie. Zac hărțuit de căldura care crește și mă înfășoară tot mai strîns. Soldații puși de pază asudă jos la parter și înjură. Cînd urcă sus cu supa, Bontemps răsuflă greoi și miroase a sudoare. Ei continuă să facă exorcizări în toate bisericile noastre. Într-una din săptămîni a fost a pauză, demonii se arătau apatici, dar a fost rechemat Pierre Barrot de la Chinon și hora a reînceput.

S-a petrecut ceva foarte ciudat. Stareța, maica Jeanne și maica Claire și-au retras toate acuzațiile lor împotriva mea și în schimb s-au acuzat pe ele însele de vorbe în doi peri, minciuni și dorințe păcătoase. Maica Anne — care în curînd va fi o femeie bătrînă — a încercat să se spînzure în chilia ei.

Toate aceste evenimente încurcă jocul nostru liniștit.

Eu îmi cercetez străfundurile ființei. O singură dată am fost pe cît mi-a fost cu putință de sincer : în toamna trecută, față de Madeleine. Și asta de teamă că atracția ce-o simte pentru mine ar putea lua sfîrșit, că dorința mea ar putea fi pe veci secătuită. După ce m-am destăinuit sincer și deschis, ea mi-a revenit. Acum nu pot merge mai adînc în mine însumi. Există un conținut în viața mea, în visele mele, în dorințele mele, în dorul de-a pleca, în dorința de-a mă înfățișa demn, un conținut pe care nu-l mai pot atinge, apuca sau preschimba. Îmi spun : zidurile îmi sînt indiferente. Orașul îmi este acum indiferent. Ceea ce urmează să se întîmple cu mine îmi este indiferent. Cu toate că nu sînt apatic. Sînt treaz, răspund la întrebări și cred că formulez chiar bine răspunsul.

Caut un principiu și socotesc că l-am găsit.

Azi baba Bontemps a urcat cu masa. A așezat strachina pe taburet și mi-a spus :

„Uite mîncarea, catîrule !"

Se aștepta ca eu să răspund. Dar cum nu i-am răspuns, a mai spus o dată (cu o voce nesigură) :

„N-ai auzit, catîrule ? Am zis, uite mîncarea !"

M-am întors pe spate pe paiele jilave și mucegăite și mi-am îndreptat privirea în sus, uitîndu-mă la ea am impresia chiar foarte amabil. Baba stătea în prag cu spatele spre deschizătura ușii și cu cheia cea mare în mînă. A continuat cu voce mai tare :

„Catîrule, curvarule ! Drac ce ești !"

„Vă iert", am rostit eu.

Fața buhăită i s-a schimonosit. A ridicat cheia și a făcut un pas ca și cum ar fi avut de gînd să mă lovească. Dar n-a făcut decît să mă amenințe, apoi mîna i-a recăzut. N-am mai reușit să-i surprind privirea și nu pot susține că aș fi stăpînit-o cu privirea mea — așa cum se zice că sînt capabil să stăpînesc femeile cu privirea. Ochii ei galbeni-căprui erau injectați cu sînge ca după beție și nopți nedormite. Fața i s-a destins apoi din acea schimonositurâ, părînd gata să plîngă. S-a întors și a pornit-o spre ușă.

„Catîr putred pînă-n măduva oaselor ! Catîr scîrnav ce ești !" s-a smiorcăit ea.

După ce a închis iarăși ușa cred că a rămas afară în fața ei și a plîns. M-am ridicat și m-am dus lîngă ușă și am auzit-o bombănind ceva. Am rămas acolo nemișcat pînă ce ea a ajuns jos la capătul scărilor. Am simțit bucurie, triumf. Am simțit cîtă ascendență mai eram capabil să am. Mă simțeam mai puternic ca oricînd, găsisem principiul și mijlocul de-a proceda.

Se apropie ziua. Mi-am cercetat îndeaproape toate laturile nesuferite (pe care le-am putut găsi) ale firii mele și mi-am trecut în revistă toate greșelile precum și ceea ce numesc eu păcate, ca și ceea ce numesc ei păcate. Nu mai am nevoie să urlu. Urletul meu își urmează acum singur drumul, fără ajutorul gîtlejului. Am exersat un surîs, surîsul iertării. Îmi închipui că mă vor bate în așa hal încît să-mi desfigureze fața, ea va trebui doar arătată poporului. Nu cred să-mi zdrobească mîinile și brațele. Pentru toate celelalte ce mi se vor mai întîmpla am urlat destul, iar urletul meu a ajuns pînă la urechea acelor martori care și ei îmi vor vedea fața iertătoare.

Printre laturile mele nesuferite se află înainte de toate orgoliul. Încă mi-am păstrat orgoliul, chiar dacă îl ascund. Apoi, setea de putere. Și ea mi-a mai rămas, știu, dar o

ascund. Apoi fata aceea, Philippe Tranchant. Și ea mai există, dar totul e demult ispășit, îmi zic eu, și o iau drept un adevăr. Ea va suferi. Simt un fel de compătimire (teoretică) față de ea, o milă pe drept întemeiată.

Golul care va rămîne în urma mea nu-l vor putea împlini cu triumful lor. An după an și iar an după an ei vor trebui să-l umple cu durere și neputință. Cînd și cînd, Laubardemont îl va umple cu un dram de suferință și neputință, așa cred.

Cîteodată îl socotesc ca pe un fel de partener de joc — de ce nu și întru vinovăție ?

Pe toți ceilalți, în afară de Madeleine, i-am exclus din viața mea. Chiar și pe mama mea. Demnitatea mea în fața finalului îi va oferi o bucurie care va crește, va crește mereu. Fraților și surorilor mele le va fi dat să fie mîndri de mine și tot astfel și tuturor prietenilor mei.

Își vor reproșa că n-au făcut mai mult pentru mine, că nu m-au eliberat cu forța sau prin șiretlic, ajutîndu-mă să fug. Le va fi dat să aibă o brumă de remușcări sau chiar remușcări mai mari, dar înainte de toate vor fi mîndri de mine. Acesta va fi darul pe care am să li-l ofer. Dar din viața mea, ei sînt excluși.

Acum nu mai există decît : Laubardemont, Madeleine și Dumnezeu.

Laubardemont e instrumentul meu, mijlocul meu de a atinge demnitatea, martiriul celui care luptă. Fără el poate n-aș fi decît un fugar.

Madeleine e soția mea, sensul vieții și morții mele. Toată căldura și tandrețea de care sînt capabil o îndrept către ea.

Dumnezeu e principiul meu neclintit, e o cale pentru mine, un sprijin. Îmi pot mărturisi liniștit : sînt convins de existența lui ca de o lege a naturii. Știu că nu pot dovedi această lege a naturii, îmi lipsesc cunoștințele matematice necesare. Înainte vremuri cîteodată regretam că n-am studiat aprofundat și serios matematica. Acum spun : Dumnezeu există și e alături de mine. El e un act de voință. El e acela care mă ajută să fiu tot mai demn, el e temelia demnității mele.

În momentul de față eu sînt omul cel mai puternic din orașul pe care cîndva l-am numit al meu și acest fapt îmi insuflă o bucurie pe care n-o pot tăgădui.

Într-una din nopți mi-am spus : ești posedat de demoni. Dar lucrul acesta nu m-a speriat. Dacă Dumnezeu există (și eu nu mă îndoiesc de asta) atunci el e cel care a îngăduit demonilor să se instaleze înlăuntrul meu pentru a mă ajuta. El are putere asupra demonilor. Numai dacă ai putea dovedi, cu ajutorul matematicii, nonexistența lui, da, numai atunci puterea lui ar înceta. Eu unul însă nu am cîtuși de puțin cunoștințe matematice atît de mari. E o lipsă de care nu mă plîng. Pe vremuri, în clipe de slăbiciune, am regretat. Acum n-o mai fac. Pot afirma: eu sînt prințul demonilor — dar numai cu voia lui Dumnezeu. Numai în fața acestui principiu sînt dator (dator ? mă învoiesc ? sînt silit de dragul demnității mele ?) să spun adevărul. Voi nega că am atras demonii în mînăstirea ursulinelor cu ajutorul puterii diavolești în calitate de slujitor și locțiitor al Necuratului.

Pe tăcute pot spune : Demonii țîșnesc din dragostea sufletească și trupească. Dumnezeu a insuflat dragostea în trupurile și sufletele oamenilor. E opera lui. Iată principiul meu, sprijinul meu neclintit.

Alte voci decît acelea ale principiilor mele îmi sînt străine.

August

Oamenii se adună în oraș. Sentința încă n-a fost pronunțată, dar toți o cunosc. Au apărut numeroși vizitatori și curioși, iar hanurile și birturile sînt supraaglomerate.

E un sezon bun.

În genere, se speră că vremea să fie frumoasă.

XIX. PROTOCOLUL LUI DANIEL DROUIN (5)

§ 11 *(Desăvîrșit și pus deoparte în anul 1637)*

Acum a trecut, a trecut de mult.

În această frumoasă vară a anului de grație 1637 stau la proprietatea mea de la țară și scriu. Copiii se joacă, Charlotte și doica (acum ne-am procurat o doică) se ocupă mult de ei. Slujnica gătește și se descurcă foarte bine. Albinele zumzăie și via, pe care o văd întinzîndu-se sub ochii mei, pare să meargă bine și să prospere.

La sfîrșitul lui aprilie 1634 ni s-a născut o fetiță. Apoi a venit un băiat în mai 1635 iar anul trecut ni s-a născut un copil, un băiat. Toți supraviețuiesc. E bine și cu fete și cu băieți. Familia mea începe din nou a fi mare.

Dorința de a-mi așterne în scris gîndurile nu mă mai îmboldește atît de puternic ca mai înainte, iar însemnările pe care le fac în prezent se referă înainte de toate la copii, la starea prețurilor, la vin și la o seamă de flori pe care le găsesc extraordinare. Cînd mă aflu în oraș duc o viață liniștită de familie. Cel mult o dată pe săptămînă, sau poate de două ori mă duc la cîrciuma mea de totdeauna, „Găinușa", și beau un păhărel de absint cu prietenii mei Petiot, Dolet și cu vărul meu Mathurin Thiboust, rotarul. Citeodată îi întîlnesc pe frații Antoine și Charlot, zidarii, dar asta se întîmplă rar, căci ei lucrează acum în orașul învecinat Chinon, și în orașul cardinalului, Richelieu.

În timpul verii mi-am recitit tot protocolul și jurnalele mele intime. Simt în mîini o ciudată oboseală cînd ating

aceste pagini ce foșnesc ; le-am citit și revăzut de atîtea ori. Cîteodată mă gîndesc : au ele oare vreo valoare ? Cicero spune : este important și necesar pentru un senator să cunoască situația statului, iar eu, sprijinindu-mă pe spusele lui, afirm că este necesar pentru un slujbaș de stat să vadă și să noteze ceea ce se întîmplă în orașul lui. Poate, în viitor, toate astea să aibă vreo valoare.

Căci am privirile îndreptate spre viitor.

Mă apropii de sfîrșitul protocolului. Credeam că atîta vreme cît încă voi fi capabil să țin pana în mînă, să gîndesc, să văd și să observ, numărul caietelor va spori. Dar de fapt vechiul meu protocol a luat sfîrșit. Ultimele însemnări le-am așternut în august și septembrie ale anului 1634. De atunci n-am mai prea scris, ci mai mult am răsfoit hîrtiile. Puținul ce-l mai însemn cîteodată se referă la vinul meu, la zilele cele mai importante din viața familiei, la felul în care se dezvoltă copiii etc. E deci cu totul altceva. Însemnări exclusive, de uz privat.

Cît despre celelalte evenimente, știu că viața continuă și probabil că e tot atît de interesantă ca și pînă acum. Dar pana mea nu mai e în stare să noteze evenimentele.

Cîteodată, seara, fac o plimbare prin orașul nostru. Urc pînă sus la vechea casă a bunicului, de pe dealul unde se află castelul, și stau s-o contemplu, în timp ce soarele apune. Atunci, de cele mai multe ori îmi continui drumul pînă la turnul cel pătrat care a mai rămas în picioare. Pun mîna pe zid. Am impresia că din porii zidului iese o sudoare, sudoarea fricii, și că zidul va continua să asude atîta vreme cît va mai dăinui — poate o sută, poate două, trei, sau o mie de ani.

Și simțămîntul acesta mă deprimă.

★

Aici urmează ultimele pagini din vechiul meu jurnal :

16 aprilie 1634

Azi e duminică și de fapt ar fi trebuit să mă aflu la proprietatea mea de la țară ca să controlez ce face Michel

cu vinul, dar iată, în loc de asta stau aici acasă şi răsfoiesc prin hîrtiile mele. Charlotte — soţia mea — are burta binişor crescută. Dar e atît de obişnuită cu sarcinile încît le ia cu mult calm.

Mă întreb cînd va trebui să încetăm cu procrearea copiilor ? Prin asta nu vreau să înţeleg cînd încetează dorinţa de a fi cu o femeie, acest lucru n-am remarcat încă să se fi schimbat — dar totuşi răspunderea nu poate fi trecută cu vederea. Mă gîndeam în cazul de faţă la împărţirea puţinului pe care îl lăsăm în urma noastră, atunci cînd murim.

Aseară am trecut în fugă pe la vărul meu Mathurin. Corisande, soţia lui, pentru care întotdeauna am avut o anumită slăbiciune, a spus ceva despre „veşnicele sarcini ale Charlottei". După părerea mea, soţia mea nu-i atît de încercată ca multe altele. Ea e mulţumită cu existenţa pe care o duce — după cîte pot înţelege — şi nu plînge decît extrem de rar. Iar golurile pe care ni le-a cauzat ciuma trebuie împlinite. În tot cazul, nu m-am gîndit să ni se mai nască mai mult de încă doi sau poate trei copii.

Totuşi discuţia noastră a dat naştere la o brumă de proastă dispoziţie. Mathurin n-a mai scos vinul lui cel mai bun, aşa cum îi face plăcere lui să-l scoată atunci cînd viu eu în vizită, ci un vin mai nou. Mai tîrziu Mathurin şi cu mine ne-am dus împreună la „Găinuşa". Petiot şi Dolet erau acolo. Natural, am discutat despre întîmplările din oraşul nostru.

Urbain Gr. a revenit de la Angers. L-au instalat în casa canonicului Minet din strada Pasquin. De prizonier au grijă paracliserul Bontemps şi nevastă-sa. Se zice că se fac anumite experienţe pe pielea lui U.G. A fost auzit urlînd. Medicii îl cercetează şi-i caută semne demonice pe trup.

Starea de spirit e agitată dar eu mă feresc să-mi arăt pe faţă simţămintele. La mînăstirea ursulinelor bîntuie iar demonii. Numărul celor care îl alungă pe Satan a crescut cu doi. La poarta Ste-Croix se ţintuiesc afişe cu cuplete defăimătoare împotriva lui de Laubardemont. Socotesc aceasta un act imprudent şi anume fiindcă eu ştiu ce înseamnă puterea domnului de L. Acum e cam neplăcut să locuieşti în apropierea bisericii. Pentru mine mai consti-

tuie un anumit risc și faptul de-a o avea drept locatară în casa mea pe Madeleine de Brone. Dar m-am ținut tare și n-am pomenit nimănui acest lucru, în afara Charlottei.

Charlotte plînge cînd vorbim de Mad. de B.

Exorcizatorii predică cu mult zel în toate bisericile noastre, chipurile e un păcat de moarte să nu crezi în existența demonilor ursulinelor. Susțin că Diavolul va fi silit prin exorcizările lor să spună întotdeauna numai adevărul.

25 aprilie

Soția mea a născut ieri o fată. Sîntem foarte mulțumiți, deși poate băieții sînt mai folositori ; e limpede că nu sînt atît de sensibil la demoni etc. Dar toate cele se află în mîinile Domnului.

Am avut un incident cu slujnica. A început să gătească neglijent.

27 aprilie

Am auzit azi de la Charles Calvet că ieri a avut din nou loc un mare consult medical. Doctorul Lannoury se poartă dur, îl maltratează pe U.G. Pare-se că ar fi descoperit semne demonice în anus și testicole *(in duabus circa anum et in duobus testiculus).* Pare a fi extrem de grav. Doi medici chemați aici din altă parte și-au declinat orice responsabilitate. Ei sînt de părere că tot acest consult medical e „curată batjocură" (cuvintele nu-mi aparțin) și că ei „nu vor să aibă nimic de a face cu așa ceva".

30 aprilie

Demonul Asmodeus a recunoscut existența unui legămînt scris între Lucifer și Urb. G. Stareța mînăstirii ursulinelor, maica Jeanne, a descoperit hîrtia care (Ch. Calvet mi-a comunicat asta cu un surîs cît se poate de ironic) „a fost întocmită în însăși odaia de lucru a lui Lucifer și era sem-

nată cu propriul sînge al lui U.G.". Iar Calvet a mai spus (eu nu fac decît să citez) : „Eu unul cred că Lannoury a fost cel care l-a ajutat pe Lucifer să-şi procure acea semnătură."

5 mai

Fiica mea nou-născută a fost botezată azi. Charlotte, soţia mea, cu o neobişnuită fermitate din partea ei, a pretins ca fetiţa să se numească Madeleine. Aşa a şi fost numită. E poate o sfidare — dar la urma urmei cîte nu se numesc Madeleine ! A fost înscrisă Madeleine-Louise şi cred că pînă una, alta o vom numi Louise. Canonicul Maurat (prietenul lui U.G.) a oficiat botezul, ca de obicei la biserica Ste-Croix. Naşa : Doamna de Lagarde, soţia şefului Antrepozitelor noastre de sare. După aceea, un pahar de vin la noi.

15 mai

Fratele lui U.G., colegul meu întru serviciu René G., a fost arestat la Paris, unde se dusese să facă apel pe lîngă Curtea de judecată a Parlamentului.

21 mai

Plănuisem să plec călare la proprietatea mea de la ţară, unde să-mi petrec duminica, însă întîmplările de aici m-au făcut să rămîn în oraş.

Ieri, demonul Asmodeus a scris o scrisoare stareţei mînăstirii ursulinelor, maica Jeanne, şi i-a făgăduit să părăsească trupul ei împreună cu demonii Gresil şi Aman, precum şi cu — aşa cred — Leviatan şi Behemot. Aveau să lase semne care să arate prin care locuri au ieşit din trupul stareţei. În timpul acestui *exit* al demonilor mîinile stareţei vor trebui să fie legate pentru a fi împiedicată să se vatăme pe sine.

Exorcizarea era hotărîtă pentru ieri seară, orele 6, în biserica Ste-Croix, de aici de la noi din piaţă. Mă hotărîsem să asist şi eu dar era o înghesuială atît de mare încît nu mi-a fost cu putinţă. M-am dus în schimb după masa de seară la „Găinuşa" şi am reuşit să aflu abia foarte tîrziu ştirile de la Dolet, care fusese la biserică. El susţinea (şi acestea nu sînt cuvintele mele) că domnul de Laubardemont şi-a călcat cuvîntul dat, şi anume ca mîinile staretei să fie legate, şi (spune Dolet) „mulţi au văzut clar şi cu precizie cum se ciupea singură, unghiile îi erau însîngerate şi pe deasupra mai folosea şi un mic cuţitaş".

Nu iau nici un fel de atitudine faţă de spusele lui D.

23 mai

Medicului şi profesorului din Saumur, scoţianul Marc Duncan, care se interesase de activitatea demonilor de aici, i s-a interzis intrarea în oraşul nostru. El îşi exprimase puternicele sale îndoieli în legătură cu existenţa demonilor. Se pare că anumite persoane din Saumur îl apără. Acelaşi lucru l-a păţit şi medicul Claude Quillet din Chinon. Era ameninţat de-a fi arestat, însă pare-se că a fugit în Italia.

24 mai

A fost o percheziţie aici la mine în casă ! Adică nu chiar la mine, dar în locuinţa pe care eu — poate ceva cam imprudent — am închiriat-o Mad. de Brone. Ch. Calvet îmi dăduse să înţeleg ce urma să se petreacă, iar eu prin soţia mea am avertizat-o pe Mad. de Brone, însă Mad. de B., care de altfel a avut multe ocazii de a pleca, nu s-a sinchisit de înştiinţarea mea. A rămas ! Toate au fost întoarse cu dosul în sus în apartamentul ei. Duşmanii ei personali, farmacistul Golet şi Milouin, au luat şi ei parte la căutarea cărţii de magie neagră a lui Urb. G.

Eu am evitat să stau acasă şi am fost la vărul meu Mathurin Thiboust. Starea de spirit era foarte apăsătoare.

Soția lui Mathurin, Corisande, mi-a aruncat cîteva vorbe tăioase în legătură cu absența mea de acasă într-un astfel de moment. I-am răspuns că sînt slujbaș de stat și că trebuie să mă gîndesc la reputația mea, dînd dovadă de o atitudine neutră. Mi-a spus de la obraz cam așa ceva : „În orice caz, reputația ta nu-i chiar atît de grozavă". Mathurin a încercat să medieze. Cred că purtarea Corisandei nu merită atenție. Ea mă cunoaște și știe de partea cui mă aflu ! M-am dus la „Găinușa" și am băut un absint mic iar apoi am luat-o încet spre casă, îngîndurat.

Soția mea mi-a povestit — cu lacrimi în ochi — că Mad. de Brone a fost arestată.

Foarte neplăcut !

27 mai

Mad. de B. a stat arestată timp de două zile și două nopți la Milouin — „într-o închisoare privată și plăcută", s-a exprimat cu cruzime Petiot. A fost din partea lui un fel deplasat de-a se exprima. L-am dezaprobat pentru cele spuse și îndată și-a exprimat regretul pentru cele spuse. De unde se poate vedea ce va să zică un reproș adus la timpul potrivit !

Se pare că bailli-ul nostru, domnul de Cerisay, împreună cu Louis și Charles Calvet au fost cei care au reușit să obțină punerea în libertate a Mad. de Brone. Au rămas foarte răscoliți de arestarea ei. Și eu am fost extrem de tulburat, dar n-am arătat-o chiar pe față, deoarece sînt un om care știu să mă stăpînesc.

28 mai

Toți simțim o anumită apăsare. Răspîndirea și compunerea de cuplete defăimătoare despre domnul de L., maicile ursuline și demoni, atrage mari amende și chiar pedeapsa cu închisoare.

30 mai

Bailli-ul nostru, domnul de Cerisay, om cu adevărat respectat și stimat, precum și soția lui, sînt acuzați de vrăjitorie !

Mai tîrziu

Acuzația a fost retrasă, adică s-a așternut tăcerea peste ea. N-au îndrăznit ! Ar fi bine să poată părăsi orașul pentru un timp. Dar poate acest gest ar fi rău interpretat din moment ce atîția rămîn pe loc. Și de fapt eu nici nu am de ce să fiu acuzat. Numai dacă — dar cu demonii nu poți ști niciodată ! Comportarea mea în lume e calmă și echilibrată.

24 iunie

Ieri U. Gr. a fost confruntat cu femeile stăpînite de demoni. Evenimentul s-a petrecut în biserica noastră Sainte-Croix. Episcopul era de față ! Aș fi avut chef să mă duc și eu pe acolo, dar m-am abținut. U.G. a fost condus în procesiune de la închisoare la biserică, trecînd pe la mînăstirea ursulinelor.

Soția mea Charlotte susține că a auzit-o plîngînd pe Mad. de Br. Aici jos la noi se aude foarte desluși plînsul ei.

Seara am fost la „Găinușa" și am aflat că maicile posedate erau atît de dezlănțuite încît au vrut să-l sfîșie în bucăți pe U.G. Séraphique A., se pare, era printre cele mai apucate. După ce l-au dus de acolo pe U.G. zice-se că stareța și maica Claire s-ar fi prăbușit pe podea de extenuare.

10 iulie

Judecătorii au fost numiți ! Cei mai mulți sînt la cheremul domnului de Laubardemont. Unul dintre ei — Jacques de

Nyau — pe vremuri a fost acuzat că a sustras vase bisericești, dar a reușit să iasă basma curată. Mai mulți slujbași de stat de aici — care au fost și ei chemați — au refuzat ! Printre ei bailli-ul nostru, domnul de Cerisay, și ambii Calvet, Charles și Louis ! Au refuzat să facă parte din plenul de judecată cu toate că s-au exercitat presiuni puternice asupra lor, amenințări și tot felul de altele. Charles Calvet mi-e acum coleg de birou ! Și eu aș fi putut fi chemat ! Din fericire însă nu le-a venit în minte să se gîndească la mine ; sau se mai poate întîmpla să-și fi amintit de anumite cuvinte pe care — cu mari riscuri — le-am rostit !

27 iulie

Am aflat că azi curtea de judecată și-a început activitatea în mînăstirea carmelită de lîngă biserica Bartray.

29 iulie

Fiind joi, plec la țară, unde acum este instalată familia mea. Aș putea rămîne acolo cîteva zile. Se plănuiește o adunare de protest a slujbașilor și a cetățenilor.

4 aug.

M-am întors ieri de la țară.

Slujbașii și cetățenii orașului nostru au ținut o adunare. Natural, din cauza ședерii mele la țară n-am putut lua și eu parte. Bailli-ul nostru și frații Calvet au strîns laolaltă pe toți slujbașii noștri și au formulat o scrisoare adresată Maj. Sale Regelui, în care se sublinia ce rușine și dezonoare atrage asupra orașului nostru acest așa-zis proces. „Procesul" (în care acuzatul nu a avut încă posibilitatea să apară și să se apere !) e o parodie !" (Fraza nu-mi aparține, l-am citat pe Dolet !) Cerisay a plecat duminică la Paris pentru a căuta să ajungă pînă la Rege, acolo, sau la

Saint-Germain ; şi să vorbească cu guvernatorul nostru care locuieşte acum la Curte.

O nouă interdicţie provenită din partea domnului de Laubardemont. Nici slujbaşilor şi nici altora nu le e îngăduit să exprime observaţii despre proces sau să-i denigreze pe judecători.

Se pare că U.G., mama lui şi avocatul lui ar fi adresat mai multe scrisori domnului de Laubardemont, dar ele nu au fost luate în seamă.

14 *aug.*

Mîine începe procesul şi pentru prima oară U.G. va fi pus faţă în faţă cu judecătorii lui. Aceasta va avea loc la primăria noastră, acolo unde se află locul meu de muncă. Soţia mea a sosit ieri seară de la ţară. Nu vrea în momentul de faţă să stea acolo, zice ea. Aseară mi-a comunicat că e din nou însărcinată.

Joi 19 aug. 1634

Am impresia că am îmbătrînit cu mulţi, mulţi ani şi că nu aceeaşi persoană mai ţine pana în mînă. Şed aici în casa mea. E noapte şi la mine încă mai pătrunde fumul unui rug.

Eu, Daniel Drouin, sînt acum în vîrstă de 42 de ani şi mi-a fost dat să retrăiesc următoarele :

La 15, 16 şi 17 ale acestei luni de agust, U.G. a fost interogat iar eu am fost de faţă atît cît m-au ţinut puterile şi pînă ce noi toţi, martorii aduşi cu sila, am fost scoşi din sală.

La 18 august al anului de graţie şi durere 1634 el a fost torturat atît după metodele obişnuite cît şi după cele speciale, cu cizmele spaniole.

După tortură, în continuare, a fost biciuit.

Însă n-a deschis gura decît pentru a scoate slabe gemete şi să declare cu constanţă, dar blîndeţe, că e nevinovat de vrăjitoriile de care e acuzat. Le acordă tuturor iertarea lui.

Seara, înainte de a se lăsa întunericul a fost ars aici, la noi în piaţă, cu spatele la biserica lui şi cu faţa întoarsă spre fereastra casei lui Louis Tranchant. Nu mă mai ţin puterile să scriu mai multe.

25—30 aug.

Vreau să părăsesc oraşul, să părăsesc propriul meu oraş în care fumul e încă atît de des şi apăsător încît parcă ar vrea să ne sufoce pe noi toţi. Nu mai vedem nimic şi nu mai percepem mirosul, dar el încă se mai simte.

Pana odihneşte în mîna mea şi se usucă, iar eu o moi iar şi iar în cerneală. Ştiu că nu voi scăpa pînă ce nu voi aşterne în scris ceea ce am văzut şi am auzit, pentru ca posteritatea să cunoască adevărul adevărat asupra celor petrecute.

Familia mea e la ţară. Serile nu ies din casă, stau şi scriu. Din noaptea de 18 august nu mi-am mai întîlnit prietenii. Îmi văd de munca mea, adică mă duc la cancelarie unde lucrez şi stau, avînd în faţă hîrtii ce-mi sînt indiferente. Tot aşa se petrece şi cu colegii mei. E ca şi cum viaţa s-ar fi oprit pe loc în oraşul nostru şi va rămîne mereu nemişcată.

Timp de trei zile i-au tot pus întrebări vrînd să-l facă să recunoască şi să declare că e un prinţ al demonilor, că a făcut vrăjitorii şi i-a împins pe servitorii lui prea ascultători din lumea demonică să pună stăpînire pe maicile din mînăstirea ursulinelor de-aici.

A negat acest lucru dar a susţinut că şi el, aidoma celorlalţi oameni, a fost plin de păcate. „Am iubit femeile", a spus.

Domnul de Laubardemont a fost foarte nemulţumit de răspunsurile lui, ba chiar furios. Se pare că ar fi încercat anumite presiuni asupra Madeleinei de Brone, care în mod cu totul de neînţeles a rămas în oraş. Aproape tot timpul stă singură în odaia ei de locuit şi priveşte ţintă spre piaţa noastră înnegrită de fum. Se pare că domnul de Laubardemont i-ar fi cerut să declare că a fost vrăjită de U.G., făgăduindu-i în schimb s-o absolve de orice pedeapsă,

precum și unele compensații bănești. Se pare că ea ar fi refuzat cu toată hotărîrea. Ea continuă să rămînă sub amenințare.

Vineri 18 august judecătorii s-au adunat la mînăstirea carmelită de lîngă biserica Bartray. U.G. nu era prezent, ei însă au făcut cunoscută sentința pronunțată împotriva lui. A fost găsit vinovat de magie neagră, de necredință în Dumnezeu și blasfemie, precum și de-a fi cauzat starea în care se află maicile ursuline. A fost condamnat ca, dezbrăcat de orice semne onorifice, cu capul gol, în cămașă lungă de penitent și cu o funie de gît, să iasă în genunchi în fața portalului central al bisericii Saint-Pierre și în fața mînăstirii noastre ursuline, să se roage de îndurarea Maiestății-Sale Regelui și Justiției iar apoi să fie dus la Sainte-Croix, unde să ceară din nou iertare publică în fața bisericii noastre, să fie condus la rug, legat de stîlpul din centrul rugului și ars de viu împreună cu pactele diavolești și lucrarea lui despre celibatul preoților. Toate bunurile lui vor reveni coroanei.

În aceeași dimineață domnul de L. a pus să fie chemat bărbierul și totodată chirurgul Fourneau și l-a dus la U.G. în închisoare, unde se și afla medicul Lannoury. În clipa sosirii sale Fourneau l-a auzit pe U.G. strigîndu-i lui Lannoury : „Călău crud !" Lannoury s-a tras deoparte și F. a primit ordin să-l radă în cap pe U.G. și în toate celelalte locuri păroase ale trupului său. De cum și-a început munca F., a sosit și domnul de Laubardemont în persoană și i-a ordonat lui F. să îndepărteze și sprîncenele și unghiile lui U.G. U.G. a declarat că e pregătit să suporte orice suferințe, însă F. a refuzat să îndeplinească ordinul, în ciuda amenințărilor pronunțate de domnul de L. Nu l-a ras pe U.G. decît pe trup.

Erau ceasurile 9 dimineața. U.G. a fost îmbrăcat într-o cămașă lungă de pînză și alte zdrențe vechi, iar mîinile i-au fost strîns legate. Nu i s-au dat pantofi în picioare ci numai niște papuci uzați. Apoi a fost dus cu caleașca personală a domnului de L. pînă la primăria noastră. După ce exorcizatorii Barrot, Minet și Lacet au purificat sala de demoni, prin felurite chipuri de exorcizări, au început ultimele dezbateri. Sala de judecată era plină pînă la refuz cu spectatori și martori. Eu mă aflam în deschizătura unei

uşi, atît de departe încît n-am putut auzi, dar am reuşit să văd ce se petrecea. În primele rînduri se aflau aşezate doamna de Laubardemont şi alte distinse doamne înrudite cu judecătorii. Cîteva dintre ele făcuseră cale lungă pentru a veni încoace. Stăteau cu ochii aţintiţi asupra lui U.G. Nu ştiu dacă în ochii lor era teamă sau altceva. În momentul cînd U.G. a căzut în genunchi în faţa judecătorilor, în sală s-a aşternut o tăcere atît de mare încît se putea auzi pînă şi cum înghit în sec oamenii. Iată ce a spus el : „Domnii mei, nu pot face altceva decît să depun mărturie în faţa lui Dumnezeu Tatăl Ceresc, a Fiului, a Sfîntului Duh şi a Sfintei Fecioare care sînt apărătorii mei aici, că niciodată nu am fost vrăjitor, că niciodată nu am comis vreun sacrilegiu sau să fi recunoscut sau exercitat altă magie decît a Sfintei Scripturi, pe care am predicat-o. Cred în Mîntuitorul meu şi îl implor să-mi îngăduie să fiu demn de sîngele ce s-a scurs o dată cu suferinţele sale". A făcut apel la judecători să fie scutit de ultimele torturi deoarece se temea că suferinţele cauzate de ele „ar putea să mă aducă la disperare". Mulţi au fost emoţionaţi şi cuvintele lui au făcut o puternică impresie asupra femeilor. Cînd domnul de L. şi-a dat seama de acest lucru, a poruncit ca sala să fie evacuată, martorii şi spectatorii îndepărtaţi.

Era o zi foarte călduroasă.

Cele petrecute mai apoi, în parte le-am văzut chiar eu, în parte mi-au fost povestite. Domnul de L. a făcut apel la U.G., l-a ameninţat şi iar a făcut apel şi tot aşa au făcut şi judecătorii. L-au rugat să mărturisească, dar n-au obţinut nimic. I-au întins o hîrtie pe care s-o semneze, dar el n-a semnat.

Se zice că stareţa mînăstirii ursuline, maica Jeanne, cea atît de puternic stăpînită de demoni, şi maica Claire, tot atît de greu încercată, şi-au retras în acelaşi timp afirmaţiile lor, declarîndu-l pe U.G. nevinovat şi acuzîndu-se pe ele însele de minciună şi sperjur.

„Nu ştiu dacă el a fost adînc nefericit, dar cred că femeile stăpînite de diavol, ele sînt adînc nefericite, mi-a spus mai pe urmă **Ch. Calvet.** Aceste femei au fost mai

lipsite de apărare decît a putut fi el vreodată", a mai adăugat Calvet cu aceeaşi ocazie. Am chibzuit la cuvintele lui.

A fost lăsat pradă torturilor. Tortura cizmelor spaniole. S-a aplicat atît metoda obişnuită cît şi cea specială. Fiecare picior i-a fost strîns între scîndurele iar apoi i-au bătut între ele pene de lemn, din ce în ce mai mari. Domnul Grange-Aubin, care asista la treaba asta, mi-a povestit toate detaliile, dar nu am curajul să reproduc aici în scris toate cîte mi le-a spus. Cei care au muncit, cei mai aprinşi şi cu mai mult zel, n-au fost călăul nostru Duchesne şi ajutorul lui, ci exorcizatorii Barrot, Minet, Lacet şi Trainasse. Tot cereau pene din ce în ce mai mari pe care să le bată între scînduri şi apucau ei înşişi ciocanul de lemn şi loveau atunci cînd li se părea că ajutoarele călăului ezitau sau sînt prea milostive.

Nu mai pot scrie despre asta.

El n-a ţipat mult. Am vorbit cîte ceva despre asta cu stimatul meu coleg de slujbă, Charles Calvet. Iată ce mi-a spus : „Poate, în timpul torturilor, n-a putut găsi alte cuvinte care să exprime durerile decît : doare foarte tare, doare foarte rău, foarte rău ; iar cuvintele pe care le mormăia pentru sine însuşi şi care i se citeau pe buze cu toate că nu le rostea cu voce tare, ci printr-o foarte slabă jeluire, erau aceleaşi cuvinte, ce se voiau tăinuite, pline de miez, expresive pînă la fiecare silabă : doa-re-foarte-tare. Aşa cred că s-au petrecut lucrurile cu el", mi-a spus Charles Calvet.

N-a recunoscut nimic. A dorit să i se spovedească părintelui Maurat, care fusese inimos faţă de el în timpul detenţiunii lui, dar domnul de L. a refuzat.

Barrot, Minet şi Lacet stăteau aplecaţi asupra lui răcnind : „Vorbeşte ! Vorbeşte !"

Grange-Aubin mi-a povestit că auzise trosnind oasele picioarelor lui U.G. U.G. a leşinat, dar a fost trezit din leşin.

La orele 2 după-amiază picioarele-i erau zdrobite în așa hal încît i se scurgea măduva din oase. A fost cărat într-o odaie de sus de la etaj. Domnul de L. a făcut din nou apel la el, i-a întins din nou hîrtia la semnat, dar U.G. n-a semnat-o.

Se zice că atunci a fost biciuit.

La ora 4 a fost îmbrăcat într-o cămașă îmbibată cu sulf, i s-a atîrnat o funie de gît, a fost urcat într-o căruță trasă de șase catîri și dus în piața Saint-Pierre.

Toate clopotele bisericilor noastre sunau.

Domnul de L. și judecătorii mergeau în urma căruței. Erau păziți de soldați din straja orășenească. Oamenii strigau. Niciodată n-am văzut atîta omenire în orașul nostru. Se zice că treizeci de mii de curioși veniseră încoace de la Poitiers, Vienne, Touraine și de prin alte părți. Nu cunosc cifra și niciodată nu se va afla cifra exactă. Într-o zi ca asta cine stă să numere vizitatorii ?!

Mulți se rugau pentru el. Înainte ca tristul cortegiu să se pună în mișcare, notarul Nozay (pe care n-am să-l mai salut ori de cîte ori voi putea face acest lucru) a citit din nou sentința. Încă o dată am auzit din căruță vocea lui U. G. Era liniștită și clară, însă obosită. „Sînt nevinovat", a rostit el.

În dreptul bisericii Saint-Pierre domnul de L. a dat ordin ca U. G. să fie coborît din căruță și pus în genunchi în fața portalului. A căzut jos grămadă, spun cei ce erau în preajmă, căci nu avea genunchi pe care să se sprijine. Nozay a citit iarăși sentința. Unii susțin că ar fi zărit porumbei rotindu-se împrejurul capului lui U. G. Un călugăr a fost văzut lovindu-l în cap cu un ciomag. Alții zic că Barrot și Minet erau cei ce l-au lovit.

A fost din nou urcat în căruță și dus la mînăstirea ursulinelor. În fața capelei a avut loc aceeași ceremonie. Dar cînd notarul Nozay (pe care niciodată n-am să-l mai salut) l-a invitat să ceară iertare maicilor ursuline, U. G. a răspuns : „Nu le-am pricinuit niciodată vreo jignire, dar mă voi ruga lui Dumnezeu să le ierte".

Eu n-am fost martorul acestui eveniment. Mi-am croit drum spre casă prin mulțimea îmbulzită și ajuns acolo am încuiat toate ușile și am zăvorît porțile. Dar oamenii izbutiseră să se cațere cu ajutorul unor scări pe acoperișul nostru, întocmai ca și pe acoperișurile celorlalte case din jurul pieței noastre. Domnul de Laubardemont pusese să se înalțe tribune anume prevăzute pentru publicul mai ales, dar încă din zori erau ticsite cu oameni de rînd.

Noi ședeam și așteptam. Soția mea plîngea, iar eu abia de puteam vorbi de emoție. Am hotărît să urcăm la Madeleine de Brone, ceea ce am și făcut. „Am venit să stăm și să fim alături de dumneata", i-am spus eu cînd în cele din urmă, după repetate ciocănituri și bătăi în ușă, ne-a dat drumul în casă. Ea ne-a răspuns cu o voce care după părerea mea suna destul de sigură : „Vă mulțumesc. Sînteți foarte buni cu mine".

Soția mea, cu firea ei foarte impulsivă, s-a aruncat în brațele ei plîngînd în hohote. Domnișoara de Brone a liniștit-o șoptindu-i cîteva cuvinte pe care din păcate nu le-am putut înțelege. (Mai pe urmă am întrebat-o pe soția mea ce-i spusese, dar a evitat să-mi răspundă.)

Povestesc acum pentru posteritate cum eu, aflat în propria mea casă, în locuința de la catul întîi, la Madeleine de Brone, priveam la cele ce se petreceau în acea după-amiază tîrzie de vineri 18 august anul Domnului 1634. Eram singur în odaie. Mad. de B. și soția mea Charlotte se retrăseseră în odaia de culcare a domnișoarei de B. de unde auzeam șușotelile și plînsetele lor.

Mă aflam acolo nu fiindcă aș fi fost curios, ci stăteam în calitate de martor, ca să asist la cea mai înfiorătoare întîmplare ce s-a petrecut vreodată în orașul nostru.

Rugul fusese înălțat în fața ferestrelor fostului procurator Louis Tranchant. La geam puteau fi zăriți bărbați și femei din familiile înrudite Poussaut-Tranchant-Herseur-Minet ca și rudele acestora. Se afla acolo chiar și scunda doamnă de Laubardemont, cu umerii ei neobișnuit de lați, precum și alte personalități de vază. Chiar și noul procurator, domnul Poussaut, farmacistul Golet și domnii Milouin și Chassaignes. Dar cu toate eforturile depuse de mine, cu toată încordarea cu care am privit, n-am putut-o

descoperi pe soţia procuratorului, Philippe, născută Tranchant. Aplecîndu-mă peste cerceveaua ferestrei deschise — cum am mai amintit mai sus, era o zi extrem de călduroasă — ca să cercetez casa Poussaut, am văzut ferestrele ei oblonite.

Piaţa era înţesată de oameni întocmai ca şi tribunele rezervate spectatorilor. Cîţiva m-au strigat de jos din stradă rugîndu-mă să le îngădui să urce sus ca să vadă mai bine şi să aibă o priveliştе de ansamblu mai vastă, dar mi-am amintit că mă aflam în locuinţa Madeleinei de Brone, aşa că am dat negativ din cap şi m-am tras mai înăuntru.

Toate acoperişurile erau ticsite cu oameni care căutau sprijin înţepenindu-şi picioarele în bordura streşinii sau ţinîndu-se strîns îmbrăţişaţi de coşul caselor, ca să nu cadă. Nu mi-aş fi putut niciodată închipui ca oamenii să poată fi atît de ahtiaţi după morbid, da, că au o curiozitate şi o poftă bolnăvicioasă după tot ce stîrneşte scandal.

Însă nici bailli-ul nostru, domnul de Cerisay, şi nici fraţii Calvet nu erau de văzut, ceea ce face ca stima mea faţă de aceste persoane să crească şi mai mult.

Îmi vine foarte greu să povestesc ce s-a petrecut.

Mai întîi au sosit soldaţii din straja orăşenească, care căpătaseră întărituri de la Chinon şi aveau însărcinarea să croiască drum cortegiului propriu-zis ce venea în urma lor, împingînd în lături mulţimea. Din îmbulzeala şi căldura aceea îmi parveneau suspinele spectatorilor, se striga, se înjura, catîri răgeau, făcînd să crească vacarmul. Urb. G. a fost luat pe sus din căruţă şi au încercat să-l aşeze în genunchi în faţa portalului bisericii Sainte-Croix, în timp ce notarul Nozay dădea din nou citire sentinţei. (M-am hotărît de acum înainte — dacă e posibil — să evit să vorbesc sau să-l salut pe Nozay !)

După aceea Duchesne, călăul oraşului nostru, l-a luat şi l-a dus la rug, unde urma să-l lege. Rugul era alcătuit, aşa cum se obişnuieşte, din paie şi lemne uscate adunate grămadă în jurul unui stîlp. De stîlp atîrna un fel de şa sau scaun de fier şi pe acesta a fost legat U.G. Cred că notarul Nozay a citit iarăşi sentinţa, dar era un zgomot atît de asurzitor şi o agitaţie atît de mare, încît n-am pu-

tut auzi ce spune, cu toate că mă apropiasem mai tare de fereastră. Nu vedeam fața lui U. G. Rugul era întors, așa cum am mai spus, către casa lui Louis Tranchant. Se pare că U. G. a rostit cîteva cuvinte, iertîndu-i pe toți.

I-au cerut iar să recunoască măcar acolo că e vrăjitor, dar el a continuat să nege. Lacet sau Barrot i-a întins un crucifix pentru a-l săruta, dar mișcarea cu care i-au apropiat crucifixul de buze a fost atît de violentă (am observat acest lucru foarte desluşit) încît a făcut impresia unei lovituri. Am avut senzația precisă că a fost lovit peste față cu crucifixul, anume ca să se tragă înapoi. Unii susțin că fusese încins — adică Minet sau şi mai probabil Barrot sau Lacet încinseseră înlăuntrul bisericii un crucifix de fier şi că acest fier încins îi fusese dus la buze. Iar faptul de a se fi tras înapoi a fost luat drept o dovadă cum că el şi-ar renega Mîntuitorul.

Apoi lucrurile au mers foarte repede. Cineva, şi acesta a fost Barrot, așa cred eu, sau poate Minet sau Lacet, a fost apucat de-o furie oarbă la vederea curajului, mîndriei şi fermității de care a dat dovadă U. G., drept care a smuls torța din mîna călăului şi a aprins el însuşi rugul. Se vorbeşte că i s-ar fi făgăduit lui U. G. să fie gîtuit înainte de-a se aprinde focul — obicei uzitat în țările civilizate — dar funia fusese legată cu nişte noduri atît de mari în jurul gîtului lui încît n-a fost cu putință. Călăul, cred, nici n-a încercat s-o facă.

Ultima imagine pe care am avut-o, a vechiului meu prieten, alături de care eu am stat credincios în tot timpul acestor întîmplări îngrozitoare prin care a trecut el şi bietul nostru oraş, a fost aceea a trupului lui aplecîndu-se în față spre palele de foc care se înălțau, pînă cînd a fost învăluit în fum. Îmi amintesc că lacrimile mi se scurgeau în gură. Se prea poate să fi ridicat fața în sus şi să-mi fi repezit înainte maxilarul şi buza de jos !

COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII
Coli tipar 23 Comanda 378

COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

Lei 10,50

Născut în 1900 la Överuleå, scriitorul suedez Eyvind Johnson a fost fiul unor țărani scăpătați. Încă de mic s-a văzut nevoit să plece din casa părintească, fiind crescut printre străini, la o măruntă fermă izolată. La paisprezece ani și-a căutat singur de lucru, muncind, pe rînd, într-o fabrică de cherestea, la o cărămidărie, apoi ca electrician și muncitor agricol. După primul război mondial a călătorit prin Europa, în Germania, Franța și Elveția, unde a stat aproape zece ani, perioadă în care a acumulat o bogată experiență, folosită în numeroase scrieri de suflu profund realist, închinate ideii de dreptate socială.

Dintre cele mai importante scrieri în proză datorate lui Eyvind Johnson, laureat al Marelui Premiu Nordic pentru literatură, membru al Academiei Suedeze și candidat la premiul Nobel, se detașează masivul roman OLOF (1934—1937, 4 volume), volumul de nuvele CRILON (1941), și VISE DESPRE TRANDAFIRI ȘI FLĂCĂRI (1949), acesta din urmă întemeiat pe un fapt din istoria Franței, procesul din Loudon (1634) al preotului umanist Grandier, pretext adoptat de scriitor pentru simbolul antifascist al romanului.